

**VIJEĆE MINISTARA
BOSNE I HERCEGOVINE**

489

Temeljem članka 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), a u svezi sa Općim sporazumom o povlasticama i imunitetima Vijeća Europe i Protokola uz opći Sporazum o povlasticama i imunitetima Vijeća Europe ("Službeni glasnik BiH - Međunarodni ugovori", broj 13/03), Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 8. sjednici, održanoj 5. travnja 2023. godine, donijelo je

**ODLUKU
O IMENOVANJU ČLANA I ZAMJENIKA ČLANA
ADMINISTRATIVNOG VIJEĆA RAZVOJNE BANKE
VIJEĆA EUROPE**

Članak 1.

(Predmet Odluke)

Ovom Odlukom imenuju se član i zamjenik člana Administrativnog vijeća Razvojne banke Vijeća Evrope (u daljnjem tekstu: CEB).

Članak 2.

(Imenovanje)

- (1) Za člana Administrativnog vijeća CEB-a imenuje se Milorad Đurđević, predstojnik ureda ministra financija i trezora Bosne i Hercegovine.
- (2) Za zamjenika člana Administrativnog vijeća CEB-a imenuje se Vera Letica, pomoćnik ministra financija i trezora Bosne i Hercegovine.

Članak 3.

(Mandat)

Član i zamjenik člana Administrativnog vijeća CEB-a imenuju se na mandat od tri godine sa mogućnošću produljenja mandata za naredne tri godine.

Članak 4.

(Zadaci člana i zamjenika člana
Administrativnog vijeća CEB-a)

- (1) Član Administrativnog vijeća CEB-a dužan je:
 - a) prisustvovati na sjednicama Administrativnog vijeća CEB-a;
 - b) sudjelovati u radu i zastupati interese Bosne i Hercegovine;
 - c) izvršiti konzultacije sa Ministarstvom financija i trezora Bosne i Hercegovine prije svake zakazane sjednice, radi usuglašavanja stavova i utvrđivanja načina glasanja u ovim tijelima.
- (2) Zamjenik člana Administrativnog vijeća CEB-a dužan je postupati shodno stavku (1) ovog članka, kada umjesto člana Administrativnog vijeća CEB-a sudjeluje na sjednicama ovog tijela.

Članak 5.

(Izveštavanje)

- (1) Član i zamjenik člana Administrativnog vijeća CEB-a dužni su Vijeću ministara Bosne i Hercegovine podnijeti izvješće o radu za svaku kalendarsku godinu, najkasnije do 31. siječnja tekuće godine za prethodnu godinu.
- (2) Izvješće iz stavka (1) ovog članka dostavlja se Vijeću ministara Bosne i Hercegovine putem Ministarstva financija i trezora Bosne i Hercegovine.

Članak 6.

(Način realizacije Odluke)

Ministarstvo financija i trezora Bosne i Hercegovine dužno je o imenovanju člana i zamjenika člana Administrativnog vijeća diplomatskim putem informirati CEB.

Članak 7.

(Stupanje na snagu)

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 102/23
5. travnja 2023. godine
Sarajevo

Predsjedateljica
Vijeća ministara BiH
Borjana Krišto, v. r.

Na osnovu člana 17. Zakona o Savjetu ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), a u vezi sa Opštim sporazumom o povlasticama i imunitetima Savjeta Evrope i Protokola uz opšti Sporazum o povlasticama i imunitetima Savjeta Evrope ("Službeni glasnik BiH - Međunarodni ugovori", broj 13/03), Savjet ministara Bosne i Hercegovine, na 8. sjednici, održanoj 5. aprila 2023. godine, donio je

ODLUKU**O IMENOVANJU ČLANA I ZAMJENIKA ČLANA
ADMINISTRATIVNOG SAVJETA RAZVOJNE
BANKE SAVJETA EVROPE**

Član 1.

(Предмет Одлуке)

Овом Одлуком именују се члан и замјеник члана Административног савјета Развојне банке Савјета Европе (у даљем тексту: ЦЕБ).

Član 2.

(Именовање)

- (1) За члана Административног савјета ЦЕБ-а именује се Милорад Ђурђевић, шеф кабинета министра финансија и трезора Босне и Херцеговине.
- (2) За замјеника члана Административног савјета ЦЕБ-а именује се Вера Летица, помоћник министра финансија и трезора Босне и Херцеговине.

Član 3.

(Мандат)

Члан и замјеник члана Административног савјета ЦЕБ-а именују се на мандат од три године са могућношћу продужења мандата за наредне три године.

Član 4.

(Задаци члана и замјеника члана Административног савјета ЦЕБ-а)

- (1) Члан Административног савјета ЦЕБ-а дужан је:
 - а) присуствовати сједницама Административног савјета ЦЕБ-а;
 - б) учествовати у раду и заступати интересе Босне и Херцеговине;
 - ц) извршити консултације са Министарством финансија и трезора Босне и Херцеговине прије сваке заказане сједнице, ради усаглашавања ставова и утврђивања начина гласања у овим тијелима.
- (2) Замјеник члана Административног савјета ЦЕБ-а дужан је поступати сходно ставу (1) овог члана, када умјесто члана Административног савјета ЦЕБ-а учествује на сједницама овог тијела.

Član 5.

(Извјештавање)

- (1) Члан и замјеник члана Административног савјета ЦЕБ-а дужни су Савјету министара Босне и Херцеговине поднијети извјештај о раду за сваку

календарску годину, најкасније до 31. јануара текуће године за претходну годину.

- (2) Извјештај из става (1) овог члана доставља се Савјету министара Босне и Херцеговине путем Министарства финансија и трезора Босне и Херцеговине.

Član 6.

(Начин реализације Одлуке)

Министарство финансија и трезора Босне и Херцеговине дужно је о именовану члана и замјеника члана Административног савјета дипломатским путем информисати ЦЕБ.

Član 7.

(Ступање на снагу)

Ова Одлука ступа на снагу даном доношења и објављује се у "Службеном гласнику БиХ".

СМ број 102/23
5. априла 2023. године
Сарајево

Председавајућа
Савјета министара БиХ
Борјана Кришто, с. р.

Na osnovu člana 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), a u vezi sa Općim sporazumom o povlasticama i imunitetima Vijeća Evrope i Protokola uz opći Sporazum o povlasticama i imunitetima Vijeća Evrope ("Službeni glasnik BiH - Međunarodni ugovori", broj 13/03), Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 8. sjednici, održanoj 5. aprila 2023. godine, donijelo je

ODLUKU**O IMENOVANJU ČLANA I ZAMJENIKA ČLANA
ADMINISTRATIVNOG VIJEĆA RAZVOJNE BANKE
VIJEĆA EVROPE**

Član 1.

(Предмет Одлуке)

Овом Одлуком именују се члан и замјеник члана Административног вјећа Развојне банке Вјећа Европе (у даљњем тексту: СЕБ).

Član 2.

(Именованје)

- (1) За члана Административног вјећа СЕБ-а именује се Милорад Ђурђевић, шеф кабинета министра финансија и трезора Босне и Херцеговине.
- (2) За замјеника члана Административног вјећа СЕБ-а именује се Вера Летица, помоћник министра финансија и трезора Босне и Херцеговине.

Član 3.

(Мандат)

Члан и замјеник члана Административног вјећа СЕБ-а именују се на мандат од три године са могућношћу продужења мандата за наредне три године.

Član 4.

(Задаци члана и замјеника члана
Административног вјећа СЕБ-а)

- (1) Члан Административног вјећа СЕБ-а дужан је:
 - а) присуствовати сједницама Административног вјећа СЕБ-а;
 - б) учествовати у раду и заступати интересе Босне и Херцеговине;
 - в) извршити консултације са Министарством финансија и трезора Босне и Херцеговине прије сваке заказане сједнице, ради усаглашавања ставова и утврђивања начина гласања у овим тијелима.

- (2) Zamjenik člana Administrativnog vijeća CEB-a dužan je postupati shodno stavu (1) ovog člana, kada umjesto člana Administrativnog vijeća CEB-a učestvuje na sjednicama ovog tijela.

Član 5.
(Izvjешtavanje)

- (1) Član i zamjenik člana Administrativnog vijeća CEB-a dužni su Vijeću ministara Bosne i Hercegovine podnijeti izvještaj o radu za svaku kalendarsku godinu, najkasnije do 31. januara tekuće godine za prethodnu godinu.
- (2) Izvještaj iz stava (1) ovog člana dostavlja se Vijeću ministara Bosne i Hercegovine putem Ministarstva finansija i trezora Bosne i Hercegovine.

Član 6.

(Način realizacije Odluke)

Ministarstvo finansija i trezora Bosne i Hercegovine dužno je o imenovanju člana i zamjenika člana Administrativnog vijeća diplomatskim putem informirati CEB.

Član 7.

(Stupanje na snagu)

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 102/23
5. aprila 2023. godine
Sarajevo

Predsjedavajuća
Vijeća ministara BiH
Borjana Krišto, s. r.

490

Na temelju članka 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 11. sjednici, održanoj 11.5.2023. godine, donijelo je

RJEŠENJE

**O IMENOVANJU VRŠITELJA DUŽNOSTI
RAVNATELJA AGENCIJE ZA RAD I
ZAPOŠLJAVANJE BOSNE I HERCEGOVINE**

1. **Vedad Hindija**, imenuje se za vršitelja dužnosti ravnatelja Agencije za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine do okončanja natječajne procedure, a najduže na mandatno razdoblje od tri mjeseca, počev od 1.5.2023. godine.
2. Ovo rješenje stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 104/23
11. svibnja 2023. godine
Sarajevo

Predsjedateljica
Vijeća ministara BiH
Borjana Krišto, v. r.

Na osnovu člana 17. Zakona o Savjetu ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), Savjet ministara Bosne i Hercegovine, na 11. sjednici, održanoj 11.05.2023. godine, donio je

RJEŠENJE

**O IMENOVANJU VRŠIOCA DUŽNOSTI
DIREKTORA AGENCIJE ZA RAD I
ZAPOŠLJAVANJE BOSNE I HERCEGOVINE**

1. **Vedad Hindija**, imenuje se za vršioца дужности директора Агенције за рад и запошљавање Босне и Херцеговине до окончања конкурсне процедуре, а

најдуже на мандатни период од три мјесеца, почев од 01.05.2023. године.

2. Ово рјешење ступа на снагу даном доношења и објављује се у "Службеном гласнику БиХ".

СМ број 104/23
11. маја 2023. године
Сарајево

Предједавајућа
Савјета министара БиХ
Борјана Кришто, с. р.

Na osnovu člana 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 11. sjednici, održanoj 11.05.2023. godine, donijelo je

RJEŠENJE

**O IMENOVANJU VRŠIOCA DUŽNOSTI DIREKTORA
AGENCIJE ZA RAD I ZAPOŠLJAVANJE
BOSNE I HERCEGOVINE**

1. **Vedad Hindija**, imenuje se za vršioца дужности директора Агенције за рад и запошљавање Босне и Херцеговине до окончања конкурсне процедуре, а најдуже на мандатни период од три мјесеца, почев од 01.05.2023. године.
2. Ово рјешење ступа на снагу даном доношења и објављује се у "Службеном гласнику БиХ".

VM broj 104/23
11. maja 2023. godine
Sarajevo

Predsjedavajuća
Vijeća ministara BiH
Borjana Krišto, s. r.

491

Na temelju članka 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 11. sjednici održanoj 11. svibnja 2023. godine, donijelo je

RJEŠENJE

**O IMENOVANJU VRŠITELJA DUŽNOSTI
RAVNATELJA AGENCIJE ZA ANTIDOPING
KONTROLU BOSNE I HERCEGOVINE**

1. **Mijo Krešić** imenuje se za vršitelja dužnosti ravnatelja Agencije za antidoping kontrolu Bosne i Hercegovine, do okončanja natječajne procedure, a najduže na mandatno razdoblje od tri mjeseca, počevši od 3.5.2023. godine.
2. Ovo Rješenje stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

VM broj 105/23
11. svibnja 2023. godine
Sarajevo

Predsjedateljica
Vijeća ministara BiH
Borjana Krišto, v. r.

Na osnovu člana 17. Zakona o Savjetu ministara Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 30/03, 42/03, 81/06, 76/07, 81/07, 94/07 i 24/08), Savjet ministara Bosne i Hercegovine, na 11. sjednici održanoj 11. maja 2023. godine, donio je

RJEŠENJE

**O IMENOVANJU VRŠIOCA DUŽNOSTI
DIREKTORA AGENCIJE ZA ANTIDOPING
KONTROLU BOSNE I HERCEGOVINE**

1. **Mijo Krešić** imenuje se za vršioца дужности директора Агенције за антидопинг контролу Босне и Херцеговине, до окончања конкурсне процедуре, а

Članak 2.

(Svrha izrade dokumenta)

- (1) U cilju konkretnog provođenja Konvencije Vijeća Evrope o borbi protiv trgovanja ljudima izrađeni su Minimalni standardi za pružanje kvalitetne pomoći i podrške žrtvama trgovanja ljudima, posebno djeci, u Bosni i Hercegovini.
- (2) Vijeće ministara BiH je usvojilo Strategiju suprotstavljanja trgovanju ljudima 2020-2023 i Akcijski plan institucija Bosne i Hercegovine za provođenje Strategije suprotstavljanja trgovanju ljudima u Bosni i Hercegovini 2020-2023. Navedenim Akcijskim planom definirana je aktivnost usvajanja minimalnih standarda za zaštitu žrtava trgovanja ljudima.
- (3) U cilju ispunjenja zaključka sa 50. sjednice Predsjedništva BiH, održane 06.12.2020. godine kojim se zahtjeva od svih nadležnih agencija i institucija BiH, da u skladu sa pozitivnim zakonodavstvom i međunarodnim ugovorima kojih je Bosna i Hercegovina potpisnica, bez odlaganja, poduzmu potrebne mjere i radnje kako bi spriječili eventualni prelazak u status "Nadzorna lista 3" izrađen je prijedlog teksta Minimalnih standarda.

Članak 3.

(Primjena Minimalnih standarda)

- (1) Minimalni standardi naznačavaju šta je to standardno postupanje profesionalaca u različitim fazama i oblicima podrške radi ujednačavanja praksi i politika.
- (2) Primjenu Minimalnih standarda prati Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine.

Članak 4.

(Izvješće o provođenju Minimalnih standarda)

- (1) Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine formira Interresorni tim za praćenje primjene Minimalnih standarda koji će se sastojati od predstavnika Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, Ministarstva sigurnosti BiH, Tužilaštva BiH, Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće BiH, Državne agencije za istrage i zaštitu Granične policije BiH, nevladinog sektora i akademske zajednice.
- (2) Interresorni tim ima zadatak da priprema redovna godišnja izvješća, prati primjenu, prikuplja informacije, te realizira sve ostale aktivnosti u vezi s praćenjem Minimalnih standarda.

Članak 5.

(Izvori potrebnih sredstava)

Minimalni standardi, kao i izrada izvještaja ne proizvode dodatne finansijske troškove.

Članak 6.

(Oblik kontrole rukovodioca)

- (4) Ministar za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine donosi Odluku o usvajanju Minimalnih standarda za pružanje kvalitetne pomoći i podrške žrtvama trgovanja ljudima, posebno djeci, u Bosni i Hercegovini.
- (5) Ministar za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine donosi Odluku o formiranju Interresornog tima.

Članak 7.

(Sastavni dio Odluke)

Sastavni dio ove Odluke su Minimalni standardi.

Članak 8.

(Stupanje na snagu)

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

Broj 01-37-1-928-1/23

09. svibnja 2023. godine

Sarajevo

Ministar

Dr. Sevlid Hurtić, v. r.

MINIMALNI STANDARDI ZA PRUŽANJE KVALITETNE POMOĆI I POTPORE ŽRTVAMA TRGOVANJA LJUDIMA, OSOBITO DJECI, U BOSNI I HERCEGOVINI

I. TEMELJ ZA IZRABU MINIMALNIH STANDARDA 1. Međunarodni propisi i drugi mjerodavni izvori

Od velike je važnosti da ljudska prava budu u središtu svih mjera koje se poduzimaju u cilju sprečavanja i zaustavljanja trgovanja ljudima te da one ne smiju negativno utjecati na ljudska prava i dostojanstvočnosti, a osobito na prava onih koji su žrtve trgovanja ljudima.¹

Uslijed toga su važno polazište u izradbi Minimalnih standarda za pružanje potpore žrtvama trgovanja ljudima, osobito djeci, u Bosni i Hercegovini (u daljnjem tekstu: MS) međunarodni ugovori koji Bosnu i Hercegovinu obvezuju unaprijediti i uskladiti zakonski i administrativni okvir koji zabranjuje trgovanje ljudima i zahtijeva da kao država članica Ujedinjenih naroda (u daljnjem tekstu: UN) djelotvornije kažnjava počinitelje i štiti prava žrtava trgovanja ljudima (u daljnjem tekstu: žrtve). Istovjetan odnos imaju i tijela Europske unije (u daljnjem tekstu: EU) i Vijeća Europe (u daljnjem tekstu: VE).

a) **Europska konvencija o ljudskim pravima i temeljnim slobodama**² najvažniji je izvor koji sadrži opće standarde koji se odnose na učinkovito poštovanje i zaštitu ljudskih prava najranjivijih skupina među koje spadaju i žrtve trgovanja ljudima, što je kasnije praktički potvrđeno u presudama Europskog suda za ljudska prava.

b) **Europski sud za ljudska prava** (u daljnjem tekstu: ECHR) potvrdio je u svojoj presudi iz 2010. godine kako trgovanje ljudima potpada pod odredbe članka 4. Europske konvencije o ljudskim pravima i temeljnim slobodama³, tj. **da zabrana ropstva, služenje pod prisilom i prisilni rad obvezuju države glede poštovanja ljudskih prava, kao i da usvoje i primjenjuju mjerodavne zakone kako bi osigurali praktičnu i djelotvornu zaštitu prava žrtava ili potencijalnih žrtava trgovanja ljudima.**

ECHR stavlja naglasak na zaštitu prava ovih žrtava te ukazuje na to da su obveze država proširene na ispravno identificiranje osoba kao žrtava i njihovo upućivanje u institucije radi primanja pomoći i zaštite.

Isti pristup je potvrđen i u nedavnoj presudi (2017.) ECHR-a u predmetu Chowdury i drugi protiv Grčke. U ovoj je povijesno važnoj presudi ECHR naglasio kako obveza zaštite žrtava trgovanja ljudima obuhvaća i njihovo identificiranje koje

¹ Filipović, Lj. Trgovanje ljudima - Priručnik za obuku sudaca i tužitelja. 2017. OSCE Sarajevo.

² Konvencija je na snazi od 1. lipnja 2010. godine nakon stupanja na snagu Protokola br. 14 ("Službeni glasnik BiH", broj 6/99 od 14. svibnja 1999. godine).

³ Europski sud za ljudska prava, Rantsev v. Cyprus and Russia (Zahtjev br. 25965/04), 7. siječnja 2010.

provode kvalificirane profesionalne osobe te pružanje pomoći radi njihova oporavka.¹

c) **Proces pridruživanja Europskoj uniji** jest proces koji zahtijeva više aktivnosti mjerodavnih institucija u Bosni i Hercegovini koje se mogu povezati i s aktivnostima suzbijanja trgovanja ljudima, kako je to i naznačeno u **Analičkom mišljenju Europskog povjerenstva za članstvo Bosne i Hercegovine u Europskoj uniji za 2019. godinu**². U ovome mišljenju navodi se kako je Bosna i Hercegovina zemlja podrijetla, tranzita i odredišta za trgovanje ljudima u svrhu prisilnog prosjačenja, spolnog iskorištavanja, radnog iskorištavanja i prisilnih brakova³, te da su (...) glede sprečavanja, nužni značajni naponi kako bi se spriječilo trgovanje djecom, između ostalog i putem proaktivne uloge socijalnih službi. Reintegracija djece žrtava u njihove obitelji zahtijeva oprezno praćenje kako bi se spriječila ponovna viktimizacija. Osobito je naglašeno da Bosna i Hercegovina mora razviti sveobuhvatan, višedisciplinarni i na žrtve orijentiran pristup kako bi se bolje identificirale i zaštitile žrtve, osobito djeca. Međunarodna bi suradnja također trebala biti pojačana osobito aktivnijom uporabom zajedničkih istražnih timova i zajedničkih operacija.

d) **Direktive Europske unije** (u daljnjem tekstu: EU) u procesu euroatlanskih integracija Bosne i Hercegovine imaju ključan značaj u kreiranju MS-a za potporu žrtvama, i to:

- Direktiva 2011/93/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 13. prosinca 2011. o suzbijanju spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djece i dječje pornografije te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2004/68/PUP,
- Direktiva 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/220/PUP,
- Smjernice Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci (2010.).⁴

e) **Stručna skupina za borbu protiv trgovanja ljudima Vijeća Europe** (u daljnjem tekstu: GRETA) kao stručno tijelo, u svojim Preporukama u Drugom izvješću u vezi s primjenom Konvencije Vijeća Europe o borbi protiv trgovanja ljudima u Bosni i Hercegovini (GRETA (2016.)) i usvojenim Preporukama CP (2017) 27 u vezi s primjenom Konvencije Vijeća Europe o borbi protiv trgovanja ljudima u Bosni i Hercegovini, naglasila je sljedeće:⁵

"Glede identificiranja žrtava, GRETA-u brine to što se postojećim sustavom u Bosni i Hercegovini rizikuje da će značajan broj žrtava ostati neidentificiran zbog veze između identificiranja i pokretanja kaznenih postupaka za kaznena djela trgovanja ljudima. Sukob nadležnosti između tijela za provedbu zakona na državnoj i entitetskoj razini stvara dodatne zapreke za identificiranje žrtava i otežava njihov pristup pomoći.

GRETA smatra kako vlast treba uvesti mehanizam za upućivanje na državnoj razini, kojim bi se definirale uloge i procedure svih osoba i mjerodavnih NVO-a koji mogu doći u kontakt sa žrtvom i osigurati da svi mjerodavni sudionici usvoje proaktivniji pristup u identificiranju mogućih žrtava."

f) **Odbor za zaštitu prava svih radnika migranata i članova njihovih obitelji UN-a**⁶, u svojim Zaključnim opažanjima o Trećem periodičnom izvješću Bosne i Hercegovine, vlastima u Bosni i Hercegovini (2019.) naglasio je svoju zabrinutost u vezi s činjenicom da su migranti, osobito djeca migranata, izloženi riziku trgovanja ljudima te tražio poduzimanje djelotvornijih mjera za zaštitu potencijalnih žrtava migranata. (Preporuke dostupne na: www.mhrr.gov.ba).

Također, specijalni izvjestitelj UN-a za ljudska prava migranata⁷, koji je posjetio Bosnu i Hercegovinu u listopadu 2019. godine, naglasio je kako postoji nedostatak alternativnih smještajnih objekata za djecu bez pratnje i žrtve iskorištavanja i nasilja, te da identificiranje ovih ranjivih skupina treba biti poboljšano.

g) **Vijeće za ljudska prava UN-a**, na temelju III. ciklusa Univerzalnog periodičnog pregleda stanja ljudskih prava u Bosni i Hercegovini iz 2019. godine, u okviru zaključnih opažanja preporučuje vlastima u Bosni i Hercegovini da poduzmu konkretnije mjere u provedbi strateškog dokumenta za borbu protiv trgovanja ljudima i osiguraju pružanje nužne skrbi žrtvama, osobito djeci, te da općenito pojačaju aktivnosti na provedbi svih preventivnih mjera. (Preporuke dostupne na: www.mhrr.gov.ba).

h) **Odbor za ljudska prava UN-a** u svojim zaključnim opažanjima iz 2018. godine, na temelju Trećeg periodičnog izvješća Bosne i Hercegovine o provedbi Pakta o građanskim i političkim pravima, preporučuje vlastima u Bosni i Hercegovini kreirati mjere za suzbijanje prakse ugovorenih brakova u romskoj populaciji, poboljšati istrage o ovome fenomenu koje provode tužitelji i policijske agencije. U zaključnim opažanjima ukazuje se na neučinkovitost mehanizma upućivanja za žrtve, na probleme u pristupu svim oblicima obeštećenja za žrtve, uključujući kompenzaciju, skloništa i usluge savjetovanja, koje ne trebaju ovisiti o okončanju kaznenog postupka. Naglašena je potreba za osiguravanjem dostatnih sredstava za pomoć i usluge rehabilitacije žrtvama te, općenito, nužnost djelotvornije provedbe strateških dokumenata i učinkovitije obuke za uključene stručnjake. (Preporuke dostupne na: www.mhrr.gov.ba).

i) **Odbor za uklanjanje diskriminacije žena UN-a (CEDAW)** u okviru zaključnih razmatranja o VI. periodičnom izvješću Bosne i Hercegovine prema Konvenciji o zabrani diskriminacije žena iz 2019. godine preporučuje vlastima u Bosni i Hercegovini sljedeće: učinkovitiju primjenu strateškog dokumenta za borbu protiv trgovanja ljudima; osiguranje dostatnih sredstava za njihovu provedbu; poboljšanje referalnog mehanizma za žrtve; osiguranje primjene Pravila o zaštiti žrtava i svjedoka žrtava trgovanja ljudima državljana Bosne i Hercegovine u pravosuđu i policiji, na razini države, entiteta, distrikta i županija; preporučuje unapređenje obrazovnih i ekonomskih prilika za žene, djevojke/djevojčice i njihove obitelji, osobito među romskom zajednicom; osiguranje

¹ Europski sud za ljudska prava, *Chowdury and Others v. Greece* (Tužba br. 21884/15), 30. ožujka 2017.

² Mišljenje EP-a (COM (2019.) 261 final)

³ Broj potencijalnih žrtava trgovanja ljudima otkrivenih 2018. godine bio je 36. Više od polovice otkrivenih potencijalnih žrtava su djeca, a gotovo dvije trećine otkrivenih potencijalnih žrtava su žene. U 2018. godini bilo je 48 osuđenih počinitelja i 36 žrtava u usporedbi sa 17 osuđenih počinitelja i 83 žrtve iz 2017. godine.

⁴ Usvojene su 17. studenoga 2010. godine.

⁵ Preporuke CP(2017)27 usvojene su 13. listopada 2017. godine na 21. sastanku GRETA Odbora.

⁶ Odbor za zaštitu prava svih radnika migranata i članova njihovih obitelji, Zaključna opažanja o Trećem periodičnom izvješću Bosne i Hercegovine usvojena 2019. godine (CMW/C/BIH/CO/2).

⁷ Specijalni izvjestitelj UN-a za ljudska prava migranata Felipe Gonzalez Morales posjetio je BiH u listopadu 2019. godine.

odgovarajućeg financiranja postojeće dežurne linije kojom upravljaju organizacije civilnog društva; povećanje kapaciteta skloništa i sigurnih kuća za žrtve, povećanje financijske potpore organizacijama civilnog društva koje vode takva skloništa te osiguranje odgovarajućih ljudskih, tehničkih i financijskih resursa centrima za socijalnu skrb, između ostalog traženjem međunarodne pomoći, ako je to moguće, te smanjenjem potražnje prostitucije. (Preporuke dostupne na: www.mhrr.gov.ba).

j) Odbor za prava djeteta UN-a u okviru zaključnih opažanja o IV. i V. periodičnom izvješću Bosne i Hercegovine prema Konvenciji o pravima djeteta i pratećim protokolima iz 2019. godine izražava zabrinutost zbog niske stope kaznenih progona i osuđujućih presuda za trgovanje djecom i iskorištavanje djece. Odbor je za iduće razdoblje uputio sljedeće preporuke: učinkovitija provedba strategije i plana za borbu protiv trgovanja ljudima i osiguranje dostatnog proračuna, preporučuje da centri za edukaciju sudaca i tužitelja i druge institucije na razini države, distrikta i županija provedu edukaciju za suce i tužitelje o strogoj primjeni kaznenih zakona i najboljem interesu djeteta u pravnome postupku u slučaju trgovanja, prisilnog prosijačenja i prisilnog braka djece, kako bi se osiguralo da počinitelji takvih kaznenih djela budu kazneno progonjeni i odgovarajuće kažnjeni na svim razinama nadležnosti. Nadalje, preporučuje se pojačana obuka djelatnika agencija za provedbu zakona na svim razinama za istragu svih slučajeva trgovanja djecom, sprečavanje spolnog iskorištavanja djece, jačanje programa širenja svijesti i poticanje programa u zajednici čiji su ciljevi prevencija i odgovor na slučajeve trgovanja djecom, uz osobit naglasak na romsku djecu. (Preporuke dostupne na: www.mhrr.gov.ba).

k) Odjel za nadzor i borbu protiv trgovanja ljudima američkog State Departmenta u svome Izvješću o trgovanju ljudima u BiH naveo je kako Bosna i Hercegovina ostaje u statusu "**Nadzorna lista 2**" treću godinu i uputio je nadležnim vlastima sljedeće preporuke prema prioritetima:

"Energično provoditi istrage, kazneno progoniti i osuditi počinitelje djela trgovanja ljudima, kao i saučesnike među službenim osobama, i izricati kazne koje odgovaraju težini kaznenog djela; provesti zakon na temelju kojeg je zabranjeno kažnjavati žrtve za nezakonita djela koja su žrtve počinile kao izravnu posljedicu podvrgavanja trgovanju ljudima, osobito žrtve trgovanja ljudima u svrhu spolnog iskorištavanja, prisilnog prosijačenja i prisiljavanja na počinjenje kaznenih djela; obučiti djelatnike koji prvi dolaze u kontakt sa žrtvama u području identificiranja i upućivanja žrtava i povećati proaktivna nastojanja u pravcu identificiranja žrtve; dodijeliti dostatna sredstva za skloništa koja vode nevladine organizacije i izraditi politike financiranja na temelju kojih će se djelotvorno dodijeliti dostatna sredstva za pomoć žrtvama; unaprijediti suradnju i koordinaciju među sudionicima na državnoj i nižim razinama, uključujući i dodjelu odgovarajućih resursa i imenovanje predstavnika u Udarnu skupinu za borbu protiv trgovanja ljudima; formalno razdvojiti procedure identificiranja i službene dodjele statusa žrtve od suradnje žrtve u istrazi i kaznenom postupku; povećati kapacitete institucija za provedbu zakona i organizirati više obuka potrebnih za istraživanje složenih predmeta; obučiti suce kako bi shvatili težinu djela trgovanja ljudima prilikom izricanja presuda, i tužitelje i suce upoznati s pitanjem sekundarne traume i pristupima usmjerenim na žrtvu; standardizirati usluge pomoći žrtvama u cijeloj zemlji, kao i mogućnost pristupa uslugama pomoći i

potpore izvan sigurnih kuća te specijalizirane usluge pomoći muškarcima žrtvama trgovanja ljudima; uključiti romske zajednice u procese odlučivanja o mjerama zaštite žrtava." (Dostupno na: ba.usembassy.gov).

l) Specijalni predstavnik i koordinator OSCE-a za borbu protiv trgovanja ljudima u svojoj izjavi¹ o utjecaju krize COVID-19 na trgovanje ljudima upozorio je na zabrinjavajuće stanje koje zahtijeva žurne i ciljne akcije, jer zdravstvena i ekonomska kriza prijeti postati i kriza trgovanja ljudima, koja će se zbog ranjivosti intenzivirati u idućem razdoblju.

2. Domaći propisi²

Bosna i Hercegovina prema svim dosadašnjim ocjenama ima solidan pravni okvir za zaštitu žrtava trgovanja ljudima koji se kontinuirano nadograđuje, uključujući i sustav koordinacije aktivnosti mjerodavnih institucija koji se provodi na temelju Strategije za suzbijanje trgovanja ljudima u Bosni i Hercegovini za razdoblje 2020. (2023.³ te putem donošenja akcijskih planova mjerodavnih institucija. Temeljni oblici zaštite ostvaruju se primjenom više propisa koje su usvojile državne, entitetske, županijske i vlasti Brčko distrikta, te lokalne vlasti u Bosni i Hercegovini koje imaju podijeljenu nadležnost kada je u pitanju odgovornost za osiguranje različitih oblika potpore žrtvama trgovanja ljudima.

a) Strategija za suzbijanje trgovanja ljudima u Bosni i Hercegovini za razdoblje 2020. (2023.⁴ polazna je osnova za izradbu MS-a jer sadrži načela koja kao i međunarodni standardi naglašavaju obvezu nadležnih vlasti u Bosni i Hercegovini a odnosi se na poštovanje ljudskih prava žrtava. Temeljno načelo odnosi se na nediskriminaciju i osiguranje sudjelovanja žrtava u postupku identificiranja i zaštite. Strategijom se predviđa jačanje odgovornosti mjerodavnih institucija, primjena interdisciplinarnog i višesektorskog pristupa, poštovanje načela najboljeg interesa djeteta i primjena rodno utemeljenog pristupa. Isto tako, naglašava se poštovanje načela uključivanja šire društvene zajednice te osiguranje održivosti akcija i korištenje prednosti međunarodne i regionalne suradnje.

b) Zakon o strancima⁵, na temelju kojeg je usvojen **Pravilnik o zaštiti stranaca žrtava trgovanja ljudima**⁶, također sadrži osnove koje se tiču zaštite stranih državljana koji mogu biti u riziku od trgovanja ljudima, u okviru kojih su utvrđena pravila i standardi postupanja, kao i druga pitanja u vezi s prihvatom, oporavkom i povratkom stranaca žrtava trgovanja ljudima.

c) Pravila o zaštiti žrtava i svjedoka žrtava trgovanja ljudima državljana Bosne i Hercegovine⁷ okvirni su dokument razvijen na razini Bosne i Hercegovine. Ovim Pravilima utvrđuju se načela i zajednički standardi rada koji se tiču postupka identificiranja, organizacije zaštite i pomoći, primarne i sekundarne prevencije i ostalih aktivnosti u vezi sa zaštitom i pružanjem pomoći žrtvama trgovanja ljudima i svjedocima žrtvama trgovanja ljudima državljanima BiH, a namijenjena su svim mjerodavnim institucijama u BiH i

¹ Izjava od 2. travnja 2020. (CIO.GAL/44/20)

² Uslijed velikoga broja zakona čiji navodi opterećuju tekst, svi su zakoni navedeni u Poglavlju "Bibliografija" (točka 1.2. Domaći propisi)

³ Usvojilo VM BiH 23. siječnja 2019.

⁴ Ibid

⁵ "Službeni glasnik BiH", broj 88/15, čl. 4. i 14. stavak (1) alineja 8)

⁶ "Službeni glasnik BiH", br. 79/16

⁷ "Službeni glasnik BiH", br. 66/07

ovlaštenim organizacijama uključenim u sustav potpore žrtvama. Ova Pravila, također, naslanjaju se na međunarodne standarde, ali ih je nužno nadalje u kontinuitetu unapređivati.

d) Kazneni zakoni primjenjuju se na razini Bosne i Hercegovine, Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske¹ i predstavljaju temelj za kažnjavanje počinitelja. Svi ovi zakoni, sukladno podjeli zakonodavne nadležnosti u kaznenopravnoj materiji između države Bosne i Hercegovine i njezinih entiteta, propisuju kazneno djelo trgovanja ljudima.

Zakonima o kaznenom postupku Bosne i Hercegovine, Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko distrikta BiH² razvijena su i pravila kaznenog postupka, tj. zakoni o kaznenom postupku po kojima su dužni postupati općinski, odnosno osnovni sudovi, županijski, odnosno okružni sudovi i Apelacijski sud Brčko distrikta BiH, Vrhovni sud FBiH, Vrhovni sud RS i Sud Bosne i Hercegovine, te tužitelj i drugi sudionici u kaznenom postupku kada postupaju u kaznenim stvarima koje se odnose između ostalog i na počinjenje kaznenih djela trgovanja ljudima.

e) Zakoni o obveznim odnosima Federacije BiH i Republike Srpske³ reguliraju ostvarenje obeštećenja u građanskim parnicama, a obeštećenje se regulira i u okviru kaznenog postupka. U bh. pravnom sustavu važnu ulogu imaju i zakoni koji se odnose na oduzimanje imovinske koristi stečene kaznenim djelom.

f) Zakon o Agenciji za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije i Zakon o zaštiti osoba koje prijavljuju korupciju u institucijama BiH⁴ imaju osobit značaj u općenitoj zaštiti prava žrtava. Ovi zakoni odnose se osobito na organizirani kriminal, što je jedna od čestih situacija kod počinjenja kaznenih djela koja se vežu za trgovanje ljudima.

g) Zakonima o zaštiti i postupanju s djecom i malodobnicima u kaznenom postupku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske⁵ štite se prava djece. Među žrtvama često su djeca koja mogu biti ujedno i malodobni počinitelji kaznenih djela, tako da je važno uzeti u obzir i način postupanja prema njima.

h) Zakoni o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka usvojeni su na razini Bosne i Hercegovine, Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske⁶ i njima su uređene mjere koje osiguravaju zaštitu svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka u postupcima koje vode sudovi i tužiteljstva u Bosni i Hercegovini i primjenjuju se na žrtve (svjedoke trgovanja ljudima.

i) Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima⁷ osobito je važan u kaznenim postupcima. Odredbe ovoga zakona primjenjuju se samo ako međunarodnim

ugovorom nije drukčije određeno ili ako međunarodni ugovor ne postoji⁸.

j) Zakonima o radu na razini Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine⁹ regulirano je zapošljavanje. Zakoni o radu propisuju preduvjete kojima se zabranjuje radno iskorištavanje, što je osobito važno kada su u pitanju djeca, odnosno domaći državljani. Važnu ulogu imaju i inspekcije rada koje su zadužene za nadzor i osiguranje pravilne primjene zakona o radu. Treba napomenuti kako inspektori rada još uvijek nisu odgovarajuće uključeni u referalni mehanizam za suzbijanje trgovanja ljudima. Također, nedostaje jasnija definicija što se smatra dječjim radom, odnosno koji poslovi mogu biti povjereni djeci a da ne ugrožavaju njihov razvoj.

k) Zakoni o zapošljavanju stranaca Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko distrikta BiH¹⁰ reguliraju zapošljavanje stranaca i važni su u procesu pružanja potpore žrtvama koje su stranci ili su osobe bez državljanstva. Za potporu žrtvama osobito je važan Zakon o strancima BiH koji regulira pitanja u vezi s legalnim i ilegalnim boravkom stranaca potencijalnih žrtava.

l) Zakonima iz područja zdravstvene zaštite¹¹ na razini Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine uređuju se pitanja važna za ostvarenje prava na zdravstvenu zaštitu i pružanje zdravstvenih usluga žrtvama trgovanja ljudima.

lj) Zakoni iz područja socijalne skrbi¹² osobito su važni kada su u pitanju djeca i njihova zaštita i osobe koje su ranjivije u odnosu na druge kategorije građana. Područje socijalne skrbi regulirano je zakonima na razini Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, s tim da se u Federaciji Bosne i Hercegovine ova područja reguliraju i županijskim zakonima, a ovdje izdvajamo i zakone koji uređuju obiteljska stanja a to su obiteljski zakoni Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.¹³

m) Zakoni iz područja obrazovanja usvojeni su na razini Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, s tim da se u Federaciji Bosne i Hercegovine ova područja reguliraju i županijskim zakonima¹⁴. Ovi su zakoni osobito važni za djecu, ali i za odrasle osobe kada je u pitanju dopunsko obrazovanje.

n) Zakonima o besplatnoj pravnoj pomoći definiran je način ostvarenja ovoga prava. Ovi su zakoni doneseni na razini Bosne i Hercegovine, Republike Srpske, Brčko distrikta Bosne i Hercegovine i županija u Federaciji BiH¹⁵.

⁸ Drugi dodatni protokol uz Europsku konvenciju o uzajamnom pružanju pravne pomoći u kaznenim stvarima ("Službeni glasnik BiH", Međunarodni ugovori, br. 10/07)

⁹ Zakoni o radu ("Službeni glasnik RS", br. 1/2016 i 66/2018); Zakon o radu ("Službene novine Federacije BiH", br. 26/16 i 89/18); Zakon o radu Brčko distrikta BiH ("Službeni glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine", br. 19/2006 - Prečišćeni tekst, br. 19/2007, 25/2008, 20/2013, 31/2014 i 1/2015)

¹⁰ Zakon o zapošljavanju stranaca ("Službene novine Federacije BiH", broj 8/09); Zakon o zapošljavanju stranaca u RS ("Sl. glasnik RS", br. 128/2014, 113/2017, 50/2018 i 31/2019); Zakon o zapošljavanju stranaca u Brčko distriktu BiH ("Službeni glasnik Brčko distrikta BiH", br. 15/09, 19/10 i 20/10)

¹¹ Svi zakoni navedeni u Bibliografiji toč. 1.2.

¹² Ibid

¹³ Ibid

¹⁴ Ibid

¹⁵ Ibid

¹ Svi zakoni navedeni u Bibliografiji toč. 1.2.

² Svi zakoni navedeni u Bibliografiji toč. 1.2.

³ Ibid

⁴ Zakon o Agenciji za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije ("Službeni glasnik BiH", br. 103/09 i 58/13, u daljnjem tekstu Zakon o Agenciji) i Zakon o zaštiti osoba koje prijavljuju korupciju u institucijama BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 100/13)

⁵ Svi zakoni navedeni u Bibliografiji toč. 1.2.

⁶ Ibid

⁷ Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći ("Službeni glasnik BiH", br. 53/09 i 58/13)

POJMOVNIK

Osnovni su pojmovi preuzeti iz međunarodnih propisa koje je u svoj pravni sustav preuzela Bosna i Hercegovina, a većina je zakona u Bosni i Hercegovini u dobroj mjeri usklađena s ovim međunarodnim izvorima.

Trgovanje ljudima: Najobuhvatnija je definicija trgovanja ljudima sadržana u Konvenciji Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta, u članku 3. (a) pratećeg Protokola za sprečavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovanja ljudima (u daljnjem tekstu: Protokol iz Palerma)¹, osobito ženama i djecom, koji trgovanje ljudima definira:

- a. "Trgovanje ljudima" znači vrbovanje, prijevoz, premještanje, skrivanje ili prihvatanje osoba pomoću prijetnje ili uporabe sile ili drugih oblika prisile, otmice, prijevare, obmane ili zlorabe, zlorabe ovlasti ili osjetljivog položaja ili davanja ili primanja novčane naknade ili drugih povlastica, kako bi se postigao pristanak osobe koja ima nadzor nad drugom osobom, a u svrhu izrabljivanja. Izrabljivanje, u najmanju ruku, uključuje iskorištavanje prostituiranja drugih ili druge oblike spolnog iskorištavanja, prisilni rad ili usluge, ropstvo ili prakse slične ropstvu, ropški položaj ili odstranjivanje organa;
- b. Osobni pristanak žrtve trgovanja na namjeravano iskorištavanje, propisano alinejom (a) ovoga članka, nevažan je u slučajevima u kojima je primijenjeno bilo koje od sredstava navedenih u alineji (a);
- c. Vrbovanje, prijevoz, premještanje, skrivanje ili prihvatanje djeteta u cilju izrabljivanja smatra se "trgovanjem ljudima" čak i ako ne uključuje sredstva navedena u alineji (a) ovoga članka;
- d. "Dijete" označuje svaku osobu mlađu od osamnaest godina.

Konvencija Vijeća Europe o akciji protiv trgovanja ljudima² također definira trgovanje ljudima te u cijelosti ugrađuje definiciju kako je propisana Protokolom iz Palerma. Međutim, Konvencija Vijeća Europe jasno prihvaća da se "unutarnje trgovanje" može pojaviti na teritoriju samo jedne države i da žrtve mogu biti građani te države. Ovom definicijom također se predviđa kako trgovanje ljudima ne mora biti vezano za organizirani kriminal.³

Žrtva trgovanja ljudima: Konvencija Vijeća Europe o akciji protiv trgovanja ljudima definira "žrtvu trgovanja ljudima" kao svaku fizičku osobu koja je postala predmetom trgovanja ljudima, kako je precizirano u članku 4. Konvencije Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta.

Prisilni rad djece: Konvencija Međunarodne organizacije rada (MOR-a) br. 29, usvojena 1930. godine, u članku 2. (1) definira prisilni rad kao "svaki rad ili uslugu koja se od neke osobe zahtijeva pod prijetnjom bilo kakve kazne, i za koje se ta osoba nije ponudila dragovoljno."

Štetni rad djece: Glede dječjeg rada Konvencija o pravima djeteta zalaže se za: zaštitu djece od ekonomskog izrabljivanja, te sudjelovanja u radu koji bi bio štetan za njih,

kao i onom koji ometa njihovo obrazovanje ili je štetan za dječje zdravlje te njihov tjelesni, duševni, duhovni i socijalni razvoj (čl. 32.). Od važnijih instrumenata koje je Organizacija Ujedinjenih naroda donijela u vezi s borbom protiv dječjeg rada izdajamo Deklaraciju o pravima djeteta iz 1959. godine, Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima i Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima iz 1966. godine. Također, Europska socijalna povelja iz 1961. obvezuje države članice na uspostavu dobrog minimuma od 15 godina za prijam u zaposlenje, uz iznimku preporučljivog lakšeg rada koji ne šteti zdravlju, moralu ili obrazovanju djece (čl. 7. st. 1). Vodeći računa o opasnosti, odnosno štetnosti za zdravlje pojedinih zanimanja, za mogućnost njihova obavljanja može biti uspostavljena viša dozna granica (čl. 7. st. 2).

Dijete, ova je definicija sadržana u članku 4. Konvencije Vijeća Europe o akciji protiv trgovanja ljudima u kojoj se utvrđuje: (d) Dijete označuje osobu ispod osamnaest godina starosti.

Djeca bez pratnje (ili "djeca i malodobne osobe bez pratnje") su djeca odvojena od oba roditelja i drugih srodnika i o kojima se ne skrbi punoljetna osoba koja je prema zakonu ili običaju odgovorna za skrb o djetetu.⁴

Djeca odvojena od roditelja su djeca odvojena od oba roditelja ili od svoga zakonskog ili uobičajenog primarnog skrbnika, ali ne obvezno i od drugih srodnika. Stoga, ovaj pojam može se odnositi na djecu koja su u pratnji drugih punoljetnih članova obitelji.⁵

Određivanje najboljeg interesa djeteta je pojam koji se tiče službenog postupka sa striktnim procesnim jamstvima unutar kojeg se određuje najbolji interes djeteta u vezi s osobito važnim odlukama koje se tiču djeteta. Takav postupak treba omogućiti odgovarajuće sudjelovanje djeteta bez diskriminacije kao i sudjelovanje donositelja odluka koji su stručni u raznim područjima, i u okviru postupka nužno je uskladiti sve mjerodavne čimbenike kako bi se procijenila najbolja opcija.⁶

Procjena najboljeg interesa djeteta je procjena koju provode djelatnici koji poduzimaju određene radnje u vezi djeteta, osim u situaciji u kojoj je nužno provesti postupak određivanja najboljeg interesa djeteta. Procjenom najboljeg interesa osigurava se da se poduzetom radnjom u obzir uzimaju, prije svega, najbolji interesi djeteta. Procjena se može uraditi samostalno ili u konzultacijama djelatnika koji posjeduju potrebnu stručnost s drugim osobama i ona zahtijeva sudjelovanje djeteta.⁷

Mjerodavne institucije predstavljaju sva državna, entitetska, županijska i općinska tijela u BiH koja imaju zakonom propisane nadležnosti da koordiniraju ili provode aktivnosti na sprečavanju i suzbijanju trgovanja ljudima, odnosno mjerodavni su za pružanje pomoći i zaštite.

Ovlaštene organizacije registrirane su udruge ili fondacije (nevladine organizacije) s kapacitetom za identifikiranje, zaštitu i pružanje pomoći žrtvama i svjedocima žrtvama, a koje su zaključile protokole o suradnji u aktivnostima u vezi s borbom protiv trgovanja ljudima s mjerodavnim institucijama ili su članovi/ice koordinacijskih timova u BiH.

¹ Stupio na snagu u BiH 25. prosinca 2003. godine ("Službeni glasnik BiH", broj 03/2002)

² Stupila na snagu u BiH 1. svibnja 2008. godine ("Službeni glasnik BiH" - Međunarodni ugovori, broj 14/2007)

³ Trgovanje ljudima u svrhu radnog iskorištavanja: Referencijski materijal s osvrtom na Bosnu i Hercegovinu. OSCE. 2011.

⁴ Smjernice UNHCR-a za određivanje najboljeg interesa djeteta. 2008. Visoki povjerenik Ujedinjenih naroda za izbjeglice.

⁵ Ibid

⁶ Ibid

⁷ Ibid

Diskriminacija je svako pravljenje razlike ili nejednako postupanje, odnosno propuštanje (isključenje, ograničenje ili davanje prvenstva) u odnosu na osobe ili skupine kao i na članove njihovih obitelji, ili osobe u vezi s njima, na otvoren ili prikriven način, a koji se temelji na rasi, boji kože, nacionalnom ili etničkom podrijetlu i pripadnosti, jeziku, vjerskom ili političkom uvjerenju, spolu, spolnoj orijentaciji, imovnom stanju i bilo kojim drugim osobnim svojstvima.

Eksploatacija predstavlja iskorištavanje drugih putem prostitucije ili drugih oblika spolnog iskorištavanja, prisilnog rada ili pružanja usluga, prisilnog prosićenja, ropstva ili postupaka sličnih ropstvu, služenja pod prisilom ili uklanjanja organa, prisilnog braka i svakog drugog djelovanja nanesenog prisilom i iskorištavanjem drugih.

Samoidentificiranje podrazumijeva situaciju u kojoj punoljetna osoba pojašnjava oblike iskorištavanja kojima je bila izložena tijekom određenog razdoblja, a na temelju kojih će nadležni djelatnik ili ovlaštena osoba procijeniti radi li se o potencijalnoj žrtvi trgovanja ljudima.

Identificiranje je proces putem kojeg obučene osobe i kvalificirani stručnjaci (policija, inspekcija rada, granična policija, imigracijske vlasti, veleposlanstva, konzulati itd.) u suradnji sa specijaliziranim nevladinim organizacijama¹: 1. poduzimaju mjere kako bi se otkrili slučajevi trgovanja ljudima na mjestima gdje se različite faze trgovanja ljudima obično odvijaju (vrbovanje, prijevoz, smještaj, izrabljivanje itd.) ili nakon bjekstva od trgovaca; 2. prikupljaju informacije u vezi sa slučajevima trgovanja ljudima bilo od samih žrtava ili od drugih izvora koji posjeduju informacije o nezakonitim radnjama počinjenim nad žrtvom; 3. analiziraju dobivene informacije i uspoređuju značajke pojedinačnih slučajeva s postojećim indikatorima trgovanja ljudima; 4. zaključuju je li osoba žrtva trgovanja ljudima i omogućuju dobivanje nužne pomoći i zaštite.

Potencijalna žrtva trgovanja ljudima je svaka fizička osoba za koju se pretpostavlja da je žrtva trgovanja ljudima, iako je nisu identificirala pravosudna tijela, do okončanja postupka identificiranja ili je odbila biti formalno identificirana kao takva².

Identificirana žrtva trgovanja ljudima je fizička osoba koju je u postupku identificiranja pravosudno tijelo prepoznalo kao žrtvu trgovanja ljudima³.

Informirani pristanak potencijalne i identificirane žrtve trgovanja ljudima podrazumijeva da je žrtva dobila sve mjerodavne informacije koje se tiču njezinih prava u svim fazama zaštite (od identificiranja do repatrijacije, prije nego što je pristala nešto dragovoljno učiniti. Informirani je pristanak potencijalne i identificirane žrtve trgovanja ljudima ključni preduvjet za provedbu svih aktivnosti predviđenih Minimalnim standardima.

Referalni mehanizam (formalni ili neformalni mehanizam koji uključuje praktičare ili stručno osoblje iz različitih disciplina i/ili agencija i organizacija, a čiji je cilj

identificiranje, procjena te pružanje pomoći i tretmana onim osobama koje pokazuju znakove da su potencijalne ili su već identificirane žrtve trgovanja ljudima.

Referal (uključuje osobe koje su upućene na sudjelovanje u programima koje provodi više agencija ili drugih sudionika i koje pokazuju primjetno ponašanje koje ukazuje na to da su potencijalne ili su identificirane žrtve trgovanja ljudima. Referali također uključuju osobe koje program uputi u neku agenciju, instituciju, organizaciju, ili ih uputi stručnom osoblju na intervenciju ili pružanje drugog oblika potpore, nakon stručne procjene rizika, ugroženosti ili zaštitnih čimbenika te osobe.

Korisnik je osoba koja je prepoznata kao potencijalna ili identificirana žrtva trgovanja ljudima i koja je upućena mjerodavnim službama za pomoć.

Razdoblje refleksije je vrijeme određeno za oporavak i razmišljanje koje traje 30 dana tijekom kojeg se žrtva trgovanja ljudima treba oporaviti i osloboditi utjecaja trgovaca ljudima i donijeti informiranu odluku o suradnji s mjerodavnim tijelima. Tijekom ovoga razdoblja žrtvu nije dopušteno protjerati iz zemlje, a država je dužna osigurati joj potporu i pomoć za žrtve trgovanja ljudima.

Reintegracija podrazumijeva naknadno obavljanje ili dopunjavanje nečega što je pojedincu ili nekoj društvenoj skupini bilo značajno ili im je nedostajalo, a što je presudno utjecalo na postanak neželjene pojave, u ovome slučaju trgovanja žrtvom. Reintegracija, dakle, predstavlja sveobuhvatan proces koji uključuje proces rehabilitacije, repatrijacije i resocijalizacije.

Repatrijacija podrazumijeva proces povratka stranca žrtve trgovanja ljudima u zemlju podrijetla.

1. Uvod

U cilju razvitka standarda za pružanje djelotvorne pomoći žrtvama trgovanja ljudima, uključujući i djecu u Bosni i Hercegovini, razvijeno je više dokumenata koji sadrže praktične smjernice i/ili upute namijenjene svim profesionalcima i mjerodavnim institucijama koji im pružaju potporu.

Iako do sada izrađeni materijali doprinose ujednačavanju zaštite žrtava trgovanja ljudima, u prilog izradbi ovoga materijala ide činjenica da nedostaje sveobuhvatni okvirni dokument koji uključuje temeljne (minimalne) standarde za pružanje potpore ovim osobama.

Izradbom ovoga materijala nastojali smo dati upute kako primjenjivati načela nediskriminacije i najboljeg interesa djeteta zajedno s ostalim standardima potpore koji se odnose na različite faze zbrinjavanja žrtava trgovanja ljudima, kao što su identificiranje, sigurnost, smještaj, pravna potpora te zadovoljenje temeljnih socijalnih, zdravstvenih, obrazovnih i drugih potreba. U izradbi smo uzeli u obzir i kombinirali dobre bh. prakse i preporuke međunarodnih tijela koje su upućene posljednjih godina vlastima u Bosni i Hercegovini.

Pored preporuka međunarodnih tijela UN-a i VE-a koje se tiču stanja trgovanja ljudima i kvalitete sustava potpore žrtvama u Bosni i Hercegovini, treba naglasiti kako je i u okviru izvješća⁴ više puta naglašavana potreba za uspostavljanjem minimalnih standarda za potporu žrtvama koji poštuju načelo nediskriminacije i najbolji interes djeteta i osiguravaju

¹ Specijalizirane nevladine organizacije su organizacije koje imaju dugogodišnje iskustvo u zbrinjavanju žrtava trgovanja ljudima, osiguravaju prikladno okruženje u kojem će žrtve brže steći povjerenje i podijeliti ključne informacije.

² Potencijalna žrtva je osoba čija viktimizacija nije potvrđena u sudbenom postupku, polazi se od ocjene da postoje razumne osnove za vjerovanje kako je neka osoba bila žrtva trgovanja ljudima a pomoć ovoj žrtvi nije potčinjena njezinoj volji da svjedoči (vidjeti čl. 10. Konvencije Vijeća Europe o borbi protiv trgovanja ljudima).

³ Tiče se osobe koja je svjedok žrtva, a okolnosti viktimizacije utvrđuju se u sudbenom postupku.

⁴ Izvješće o trgovanju ljudima u BiH, Odjel za nadzor i borbu protiv trgovanja ljudima američkog State Departmenta, 2020., izvješća o stanju trgovanja ljudima u Bosni i Hercegovini, Ministarstvo sigurnosti BiH.

sudjelovanje i odgovarajući sustav zaštite žrtava trgovanja ljudima.

I. DIO

2. Sadržaj i metodologija izradbe MS-a

U prvom dijelu ovoga dokumenta, nakon uvoda, predstavlja se cilj, polazna osnova, naznačuju profesionalni standardi i alati za uspostavu i primjenu minimalnih standarda, predstavljaju minimalni standardi za pružanje kvalitetne pomoći u slučaju djece te na koncu daju objašnjenja za aktivnosti kojim se prati provedba i evaluacija.

Središnji dio teksta tiče se pružanja kvalitetne pomoći, tako da tekst MS-a sadrži praktična objašnjenja za različite oblike i faze potpore žrtvama trgovanja ljudima koje se odnose na: identificiranje, upućivanje mjerodavnim službama, prijevoz žrtve, pružanje potpore i pomoći, pristup zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju i stručnom osposobljavanju i usmjeravanju, pružanje pravne pomoći i zaštite tijekom kaznenog postupka, repatrijaciju i reintegraciju žrtve.

Cilj MS-a je naznačivanje što je to standardno postupanje profesionalaca u različitim fazama i oblicima potpore radi ujednačavanja praksi i politika. Sve uključene institucije sukladno svojim nadležnostima imaju okvir ili standard za svoje postupanje. Ovaj MS trebaju koristiti regionalni nadzorni timovi (RMTs) i lokalni timovi uspostavljeni na temelju različitih protokola o postupanju sa žrtvama različitih oblika nasilja, što može uključivati i ŽRT. Primjenom MS-a izbjegava se različito postupanje i potencijalna diskriminacija u radu uključenih profesionalaca.

Putem stručne analize različitih izvora koja je korištena za izradbu ovoga dokumenta, također se koriste i naučene lekcije i dosadašnja praktična iskustva koja poduzimaju uključeni profesionalci a koja su prikupljena u okviru konzultacija u fokusnim skupinama s predstavnicima mjerodavnih institucija.

3. Okvirni standardi i alati za uspostavu MS-a

Općenito, potencijalna je žrtva trgovanja ljudima socijalno ranjiva skupina osoba u riziku od socijalne isključenosti, uglavnom bez informacija i spoznaje o samom fenomenu trgovanja ljudima. Uslijed toga, djelotvorno prepoznavanje žrtve trgovanja ljudima koje obavljaju profesionalci vodeći je standard i uvjet za pružanje kvalitetne potpore žrtvi trgovanja ljudima.

Nužno je uzeti u obzir sljedeće okvire MS-a koji se odnose na:

- ujednačeno razumijevanje definicije žrtve trgovanja ljudima,
- djelotvorno prepoznavanje žrtve trgovanja ljudima,
- identificiranje prava koja pripadaju žrtvama trgovanja ljudima,
- primjena načela zabrane diskriminacije i najboljeg interesa djeteta,
- osiguravanje održivosti akcija potpore žrtvama trgovanja ljudima.

STANDARD (1): Ujednačeno razumijevanje definicija

MS temelji se na ujednačenom razumijevanju definicije žrtve trgovanja ljudima i definicije djeteta, odnosno **primjeni standardiziranih kriterija za prepoznavanje potencijalne žrtve trgovanja ljudima.**

Prvi izvor koji se koristi je definicija iz Konvencije Vijeća Europe o akciji protiv trgovanja ljudima ¹, koja utvrđuje

jednostavnu **opću definiciju žrtve trgovanja ljudima**, u kojoj se navodi:

"žrtva je svaka fizička osoba koja je postala predmetom trgovanja ljudima",

kako je to precizirano u članku 4. ove Konvencije, u kojoj se nadalje navodi kako se trgovanje ljudima sastoji od tri komponente:

- **radnja** ("vrbovanje, prijevoz, premještanje, skrivanje ili prihvatanje osoba");
- **primjena određenih sredstava** ("prijetnjom ili silom ili drugim oblicima prisile, otmice, prijevare, obmane, zlouporabe ovlasti ili ugroženosti ili davanjem ili primanjem novčanih sredstava ili druge koristi radi dobivanja pristanka osobe koja ima nadzor nad drugom osobom");
- **izrabljivanje** ("izrabljivanje, u najmanju ruku, uključuje iskorištavanje prostitucije drugih osoba ili druge oblike spolnog iskorištavanja, prisilni rad ili usluge, ropstvo ili praksu sličnu ropstvu, služenje ili odstranjivanje organa");
- **u slučaju djece**, prema članku 4. točki c) Konvencije Vijeća Europe o akciji protiv trgovanja ljudima, nije važno jesu li uključena navedena sredstva, odnosno "unovačenje, prijevoz, premještanje, skrivanje ili prihvatanje djeteta radi izrabljivanja smatra se 'trgovanjem ljudima', čak kada nije primijenjeno niti jedno sredstvo (prinude, prisile, otmice, prijevare, obmane, zlouporabe vlasti ili stanja ugroženosti, davanja ili primanja novca ili beneficija) kako bi se dobio pristanak djeteta i/ili osobe koja ima nadzor nad nekom drugom osobom, u cilju izrabljivanja".

Ova obilježja/elemente za prepoznavanje obično koriste policijske agencije i tužiteljstva, ali bi ih isto tako trebali koristiti ostali uključeni profesionalci koji također prije njih dođu u dodir s potencijalnom žrtvom trgovanja ljudima.

Profesionalci moraju razlikovati pojavu **"trgovanja ljudima"** i **"krijumčarenja osoba i migranata"**.

Kazneno djelo trgovanja ljudima, sukladno podjeli zakonodavne nadležnosti u kaznenopravnoj materiji, propisuju Kazneni zakon Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: KZ BiH) ², Kazneni zakon Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: KZ FBiH) ³, Kazneni zakon Republike Srpske (u daljnjem tekstu: KZ RS) ⁴ i Kazneni zakon Brčko distrikta Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: KZ BD BiH) ⁵.

Treba napomenuti kako u BiH kazneno djelo trgovanja ljudima nije na jedinstven način propisano u KZ BiH, KZ FBiH, KZ RS i KZ BD BiH. To otežava razumijevanje i primjenu ionako kompleksnog zakonskog opisa ovoga kaznenog djela kao i razlikovanje ovoga kaznenog djela od drugih povezanih kaznenih djela kao što je krijumčarenje osoba i migranata.

U KZ BiH:

Člancima 185., 186. a. i 187. propisana su kaznena djela koja se odnose na međunarodno trgovanje ljudima (sadržaj čl. u

¹ Stupila na snagu u BiH 1. svibnja 2008. godine ("Službeni glasnik BiH" - Međunarodni ugovori, broj 14/2007)

² Kazneni zakon BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 3/2003, 32/2003 (Ispr., 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015 i 35/2018)

³ Kazneni zakon FBiH ("Službene novine Federacije BiH", br. 36/2003, 21/2004 (Ispr., 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016 i 75/2017)

⁴ Kazneni zakon RS ("Službeni glasnik RS", br. 64/17, 104/18)

⁵ Kazneni zakon BD BiH - Prečišćeni tekst ("Službeni glasnik BD BiH", broj 13/17)

Prilogu 3.), a čl. 189. i 189. a. KZ BiH propisana su djela koja se odnose na krijumčarenje osoba i migranata:

Krijumčarenje osoba (Članak 189.

- (1) Tko u namjeri pribavljanja za sebe ili drugog neke koristi, nedozvoljeno prevede ili omogući prevođenje jednog ili više migranata ili drugih osoba preko državne granice, ili tko u tu svrhu načini, nabavi ili posjeduje lažne putne ili osobne isprave, bit će kažnjen kaznom zatvora od jedne do deset godina.
- (2) Tko vrbuje, preveze, skriva, pruži zaštitu ili na drugi način omogući boravak krijumčarenih osoba u Bosni i Hercegovini, bit će kažnjen kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.
- (3) Ako je djelo iz stavaka (1) i (2) ovoga članka počinjeno u sastavu organizirane skupine ili skupine za organizirani kriminal, zlouporabom službenog položaja ili na način kojim se ugrožava život, zdravlje ili sigurnost krijumčarenih osoba, ili je prema njima postupano u svrhu iskorištavanja ili na drugi nečovječan ili ponižavajući način, počinitelj će biti kažnjen kaznom zatvora od tri do petnaest godina.
- (4) Kaznom iz stavka (3) ovoga članka bit će kažnjen i onaj tko djelo iz stavaka (1) i (2) ovoga članka počinji prema osobi koja nije navršila 18 godina života.
- (5) Ako je uslijed djela iz stavaka (1) i (2) ovoga članka nastupila smrt jedne ili više krijumčarenih osoba, počinitelj će biti kažnjen kaznom zatvora od najmanje pet godina.
- (6) Predmeti ili prijevozna sredstva uporabljena za počinjenje djela bit će oduzeti.

Organiziranje skupine ili udruga za počinjenje kaznenog djela "krijumčarenja migranata"

Članak 189. a.

- (1) Tko organizira skupinu ili drugu udrugu radi činjenja kaznenog djela iz članka 189. ovoga Zakona (Krijumčarenje ljudi), bit će kažnjen kaznom zatvora od najmanje tri godine.
- (2) Tko postane pripadnik skupine ili druge udruge iz stavka (1) ovoga članka ili na drugi način pomaže skupinu ili udrugu, bit će kažnjen kaznom zatvora od najmanje jednu godinu.
- (3) Na organizatora ili vođu organizirane skupine ili druge udruge u čijem sastavu su djela iz stavka (1) ovoga članka počinjena te njihove pripadnike primjenjuju se odredbe iz članka 250. (Organizirani kriminal) ovoga Zakona.

KZ FBiH: U člancima 210. a. i 210. b. propisana su djela trgovanja ljudima i organiziranog trgovanja ljudima (sadržaj čl. u Prilogu 3.).

KZ RS: Člancima 145., 146. i 147. propisana su kaznena djela (trgovanje ljudima, trgovanje djecom i udruživanje radi činjenja kaznenih djela trgovanja ljudima i djecom (sadržaj čl. u Prilogu 3.).

KZ BD BiH: U člancima 207. a. i 207. b. propisana su djela trgovanja ljudima i organiziranog trgovanja ljudima (sadržaj čl. u Prilogu 3.).

Kao pomoć za ujednačeno razumijevanje definicije iskoristili smo sljedeću matricu:

MATRICA	Trgovanje ljudima (odrasli)	Trgovanje ljudima (djeca)	Krijumčarenje ljudi (osoba i migranata)
Starosna dob	preko 18	ispod 18	nije važno
Duševeni element	namjera	namjera	namjera
Tjelesni element	- djelo - način - u cilju	- djelo - u cilju iskorištavanja	- djelo: posredovanje pri ilegalnom ulasku

	iskorištavanja		- cilj: stjecanje financijske ili druge materijalne koristi
Pristanak osobe kojom se trguje ili koja se krijumčari	nije važno kad se utvrde načini/ može i ne mora pristati da se njome trguje	nije važno, načini ne moraju biti utvrđeni/ može i ne mora pristati da se njome trguje	Krijumčarena osoba uvijek daje svoj pristanak za krijumčarenje.
Transnacionalni karakter	nije nužan Žrtva trgovanja može i ne mora prijeći granicu u procesu trgovanja. Žrtvom se može trgovati unutar jedne države. Žrtva može u procesu trgovanja prijeći granicu na legalan ili ilegalan način.	nije nužan	Nužan Krijumčarena osoba uvijek prelazi granicu. Krijumčarenje ljudi nije moguće unutar države/ Krijumčareni ljudi uvijek ilegalno prelaze granice.
Uključenost skupine za organizirani kriminal	nije nužna	nije nužna	nije nužna

Izvor: Ured Ujedinjenih naroda za drogu i kriminal (UNODC). Trgovanje ljudima i krijumčarenje migranata. Smjernice za međunarodnu suradnju. 2010.

Važno je uzeti u obzir i sljedeće činjenice:

- Ne postoji jedinstven profil žrtve trgovanja ljudima koji bi važio za sve slučajeve.
- Žrtve trgovanja ljudima punoljetne su ženske i muške osobe i malodobne osobe koje dolaze iz raznih kulturoloških, socijalnih i ekonomskih sredina; one su državljani BiH, ali i strani državljani ili osobe bez državljanstva.
- Svaki je slučaj osobit i najvjerojatnije će svaka žrtva trgovanja ljudima reagirati na vlastitu situaciju na drukčiji način. Određeno ponašanje ili značajka jedne žrtve trgovanja ljudima ne mora se podudariti s ponašanjem i značajkama druge žrtve trgovanja ljudima¹
- Indikatori za identificiranje žrtava trgovanja ljudima trebali bi biti prilagođeni kontekstu Bosne i Hercegovine, koji odražavaju postojeće značajke i trendove u trgovanju ljudima u Bosni i Hercegovini i regiji.

Uključeni profesionalci trebaju koristiti znakove i okolnosti s kojima se mogu susresti a koji mogu kod njih izazvati sumnju da se radi o trgovanju ljudima.

Glede ovih općih informacija, potencijalne žrtve trgovanja ljudima mogu se načelno podijeliti u dvije podskupine:

- a) na pripadnike ranjivih skupina (pripadnici manjina, migranti, tražitelji azila, djeca u pokretu i sl.) čija je ranjivost uvjetovana određenim političkim, ekonomskim, osobnim ili dubljim društvenim čimbenikom (siromaštvo, iskustvo nasilja, uzrast, spol i dr. a nerijetko i kombinacija ovih čimbenika);
- b) na osobe koje su već bile u situaciji trgovanja, koje su možda prošle i kroz određene programe potpore i pomoći, ali koje su i dalje podložne reviktimizaciji.

STANDARD (2): Djelotvorno prepoznavanje žrtve trgovanja ljudima

Općenito, indikatori za identificiranje žrtve trgovanja ljudima nadograđuju se na postojeće indikatore i smjernice za

¹ Liliana Sorrentino. Kratak vodič i indikatori za identificiranje žrtava trgovanja ljudima u BiH. 2017.

identificiranje žrtve trgovanja ljudima koje su na međunarodnoj, regionalnoj i lokalnoj razini izradile organizacije poput UNODC-a, ILO-a i EU-a, kao i nevladine organizacije.¹

- **Identificiranje** žrtava trgovanja ljudima u Bosni i Hercegovini koje u smislu definicije kaznenih djela trgovanja ljudima obavlja državno tužiteljstvo, SIPA, ili sudovi te entitetske policijske agencije, tužiteljstva i sudovi, uključujući policiju, Tužiteljstvo i Sud Brčko distrikta BiH, sukladno kaznenim zakonima u BiH.
- Nakon što bilo koja institucija, nevladina organizacija, fizička ili pravna osoba koja sumnja da bi neka osoba mogla biti žrtva trgovanja ljudima obavijesti mjerodavne policijske agencije, takva potencijalna žrtva trgovanja ljudima može biti formalno identificirana na temelju postojećih podzakonskih akata² koji tretiraju pitanja zaštite žrtava i svjedoka trgovanja ljudima, domaćih i stranih državljana. Žrtva trgovanja ljudima može se i sama prijaviti (**samoidentificiranje**).
- **Osobitosti** u prepoznavanju djeteta žrtve trgovanja ljudima očituju se u osobitom ponašanju i psihotjelesnom stanju djeteta koja upućuju na sumnju da je dijete žrtva trgovanja ljudima. Obično je riječ o prisutnosti više indikatora i njihovu međudjelovanju, a koji se mogu dovesti i u vezu s djetetovom okolinom, osobama u djetetovu okruženju i/ili situacijskim kontekstom.

STANDARD (3): Prepoznavanje prava koja pripadaju žrtvama

Minimalni standardi zahtijevaju poštovanje temeljnih ljudskih prava žrtava trgovanja ljudima koje potpadaju pod nadležnost Bosne i Hercegovine onako kako je to utvrdio Europski sud za ljudska prava.

- Europska konvencija o ljudskim pravima i temeljnim slobodama³ u članku 1. uspostavlja obvezu države da poštuje ljudska prava svih osoba, te da osigura da potpadaju pod nadležnost države. Država mora osigurati uživanje prava i sloboda navedenih u EKLJP-u svakom pojedincu, državljaninu ili nedržavljaninu, zakonito nastanjenoj osobi, registriranom i neregistriranom migrantu pod svojom nadležnošću, bez bilo kakvog ograničenja.⁴

¹ UNODC, Anti-Human Trafficking Manual for Criminal Justice Practitioners, Module 2: Indicators of trafficking in persons; (Priručnik za kazneno pravosuđe u borbi protiv trgovanja ljudima, modul 2: Indikatori trgovanja ljudima); ILO, Indicators of Forced Labour (MOR: Indikatori prisilnog rada); ILO, Operational Indicators of Trafficking in Human Beings, 2009. (MOR: Operativni indikatori trgovanja ljudima, 2009.); FEI, Guidelines for the First Level Identification of Victims of Trafficking in Europe, 2013. (Smjernice za prepoznavanje na prvoj razini žrtava trgovanja ljudima u Europi), 2013.; Ministry of Labour and Social Protection of the Republic of Moldova, Guidelines for the identification of victims and potential victims of trafficking in human beings, 2012. (Ministarstvo rada i socijalne skrbi Republike Moldavije, Smjernice za identificiranje žrtava i potencijalnih žrtava trgovanja ljudima). Indikatori se posebno nadograđuju na postojeće indikatore trgovanja ljudima koje je izradila NVO "Zemlja djece" i koji se koriste u Tuzlanskoj županiji.

² Pravila o zaštiti žrtava i svjedoka trgovanja ljudima državljana Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 66/07) i Pravilnik o zaštiti stranaca žrtava trgovanja ljudima ("Službeni glasnik BiH", br. 79/16)

³ "Službeni glasnik BiH", Međunarodni ugovori, broj 6/99

⁴ U predmetu Loizidou protiv Turske 9, Europski sud za ljudska prava (Sud) dao je sažetak širokog koncepta "nadležnosti".

Europski sud za ljudska prava utvrdio je da, iako članak 1. EKLJP-a predstavlja ograničenje dosega EKLJP-a, koncept "nadležnosti" prema ovoj odredbi nije ograničen na državni teritorij visokih ugovornih stranaka. Sukladno svojoj sudbenoj praksi, primjerice, Sud je zaključio kako izručenje ili progon osoba može dovesti u pitanje pravo iz članka 3. EKLJP-a te stoga dovesti do odgovornosti te države prema EKLJP-u⁵.

STANDARD (4): Primjena načela zabrane diskriminacije

Izdvajamo posebno univerzalno načelo zabrane diskriminacije regulirano Zakonom o zabrani diskriminacije u Bosni i Hercegovini,⁶ ali i ostalim propisima koji se odnose na pojavu trgovanja ljudima. Postojeći zakoni i podzakonski akti u Bosni i Hercegovini koji su važni za pružanje potpore žrtvi trgovanja ljudima uključuju načelo zabrane diskriminacije kao univerzalno načelo⁷.

Kada je u pitanju MS koji se odnosi na primjenu načela zabrane diskriminacije, važno je prepoznati sljedeće:

Kod trgovanja ljudima kao globalnog fenomena postoje značajni spolni aspekti, s obzirom na to da su većina žrtava žene i djevojčice. Diskriminacijske prakse u okviru obitelji i društva nerijetko potiču trgovanje ljudima.

- Mjerodavne institucije često u ime zaštite žena ustvari liše žene njihovih ljudskih prava ili primijene ta prava na diskriminacijski način (onemogućavaju slobodu kretanja "zbog sigurnosti" ili kontakt s obitelji, tretiraju ih različito zbog invaliditeta, dobi, rase ili pripadnosti manjini i sl. Navodimo slučaj kada su i majku i kćer držali u sigurnoj kući s ograničenim kretanjem gotovo tri godine, ili slučaj kada su osobu s invaliditetom identificirali kao izravnu žrtvu, ali nisu osigurali njezino sudjelovanje u postupku, odnosno omogućili njezino svjedočenje na sudu).
- Postoje primjeri postupanja profesionalaca i institucija kod otkrivanja slučajeva trgovanja ljudima koji sadrže elemente diskriminacije. Primjerice, vrlo često djelovanje nije pravodobno ili djelotvorno kada zapravo nije osigurano pravo na pristup sudu ili ostalim pravima. Nekim osobama koje su žrtve trgovanja ljudima ugrožena je sigurnost otkrivanjem identiteta. U nekim predmetima, iako su postojale informacije o iskorištavanju, reakcije nisu bile pravodobne (npr. kod pripadnica romske manjine), pripisujući to običajima ili tradiciji i sl.
- Važno je da profesionalci razumiju kako je među ljudskim pravima koja su uskraćena žrtvama trgovanja ljudima ugroženo: pravo na slobodu, pravo na dostojanstvo i sigurnost, pravo na život bez ropstva, nužno je prema žrtvama trgovanja ljudima čovječno postupati te im osigurati različita ekonomska i socijalna prava bez razlike u pružanju usluga.

⁵ Citirano u Gilles Dutertre i Jakob van der Velde: Ključni izvodi odabranih presuda Europskog suda za ljudska prava i odluka i izvješća Europskog povjerenstva za ljudska prava. Vijeće Europe. 1998.

⁶ "Službeni glasnik BiH", br. 59/09 i 66/16

⁷ Pravila o zaštiti žrtava i svjedoka žrtava trgovanja ljudima državljana Bosne i Hercegovine (Zabrana diskriminacije); Prema žrtvama trgovanja ne smije se ispoljavati diskriminacija po bilo kojim osnovama, uključujući spol, rasu, boju kože, jezik, vjeroispovijed, politička i druga stajališta, nacionalno i socijalno podrijetlo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovni status, dob, psihičku ili tjelesnu invalidnost, status koji se steže rođenjem ili neki drugi status.

- Svoju djelotvornost profesionalci moraju proširiti spoznajom o posljedicama koje ostavlja postojeće iskorištavanje žrtava trgovanja ljudima, te otežanom ispunjavanju već suženog spektra prava, svjesnošću kako je najvažnije osigurati žurnost postupanja i djelotvorno posredovati u ostvarenju temeljnih prava za žrtvu trgovanja ljudima. Primjerice, veoma često se kao opravdanje za nepružanje potpore navodi kako profesionalci i institucije ne raspolažu dostatnim resursima za pružanje temeljnih usluga smještaja, žurne zdravstvene ili socijalne potpore, pravne pomoći i drugih materijalnih prava.

STANDARD (5): Osiguranje održivosti akcija potpore žrtvi trgovanja ljudima

Kada je u pitanju učinkovitost potpore žrtvi trgovanja ljudima, ključnu ulogu pored ostalih oblika potpore ima njezina održivost. Često profesionalci i mjerodavne institucije kao razlog nepostojanja potpore navode nedostatna sredstva ili nepostojanje dostatnog broja profesionalaca.

- Praktičan standard koji se može primijeniti jest kreiranje **Programa održivog socijalnog uključivanja žrtava trgovanja ljudima** sa svim drugim vidovima potpore, koji s pripadajućim proračunima za njihovu provedbu trebaju razviti sve mjerodavne institucije.
- Ciljevi programa trebaju zahtijevati puno socijalno uključivanje i ekonomsko osnaživanje žrtava trgovanja ljudima i drugih oblika iskorištavanja u uvjetima ekonomske krize i smanjene državne intervencije, a mogu se kombinirati te uključivati partnerstvo s organizacijama civilnog društva i koristiti međunarodne fondove za potporu.
- Konačno, postojeći ekonomski resursi mjerodavnih institucija imaju umanjen kapacitet da svojim intervencijama omoguće proces (re)integriranja žrtava trgovanja ljudima i drugih vidova iskorištavanja, a prije svega njihovu održivu socijalnu uključenost i osnaživanje putem potpunog uključivanja u obrazovni sustav i na tržište rada.
- Usljed toga kao standard preporučeno je kreiranje i usvajanje različitih programa potpore u Bosni i Hercegovini s pripadajućim proračunima, sukladno nadležnostima uključenih institucija.
- Pristup profesionalaca treba biti paralelno usmjeren ka saniranju posljedica trgovanja ljudima i drugih vidova iskorištavanja, s jedne, i djelovanju na uzroke ulaska u situaciju trgovanja ljudima, s druge strane.
- Mjerodavne institucije trebaju osigurati mjerenje kvalitete programa i zaštite žrtve trgovanja ljudima, više u odnosu na postojeće pristupe u ovome području, ali pratiti uspješnost, dugoročnost i održivost samoga programa i oblika zaštite žrtava trgovanja ljudima, odnosno kontinuirano procjenjivati uspješnost postojećih programa.

4. Alati za uspostavu i primjenu MS-a

Kao što je već naglašeno, mjerodavne institucije, odnosno uključeni profesionalci koji pružaju potporu žrtvama trgovanja ljudima trebaju posjedovati odgovarajuće stručno znanje i resurse.

U cilju odgovarajućeg (standardiziranog) djelovanja i potpore žrtvama trgovanja ljudima, ključni preporučeni alat je **razvitak standardne operativne procedure postupanja**

(SOP) svakog pojedinačnog sektora koji je uključen u pružanje potpore žrtvama trgovanja ljudima (sigurnost, pravosuđe, socijalna i zdravstvena zaštita, obrazovanje, zapošljavanje, različita nadzorna tijela, turistički sektor, javna uprava itd.).

Kako bi se osigurala odgovarajuća potpora žrtvama trgovanja ljudima, u Bosni i Hercegovini se kao alat već koriste naznačeni:

- univerzalni alati (međunarodni propisi,
- usklađeni domaći propisi,
- kvalitetni programi sprečavanja trgovanja ljudima,
- uspostavljeni referalni mehanizam,
- uspostavljeni sustav financiranja potpore žrtvama (programiranje potreba).

STANDARD (6): Razvitak standardne operativne procedure postupanja po sektorima (SOP)

MS je operativni alat koji usmjerava mjerodavne institucije da osiguraju odgovarajuće postupanje sa žrtvama trgovanja ljudima i izbjegnju bilo koji oblik diskriminacije, odnosno ugrožavanja temeljnih ljudskih prava, i svoje akcije temelje na dobroj primjeni bh. zakona, a po potrebi primjenjuju i međunarodne standarde.

Kako bi se primjenjivali temeljni standardi, nužno je da svi mjerodavni sektori zaštite žrtava trgovanja ljudima, uključeni u referalni mehanizam, razviju SOP-ove koji doprinose djelotvornom standardiziranom djelovanju profesionalaca.

SOP-ovi mogu biti u obliku različitih instruktivnih materijala kao što su instrukcije, upute, smjernice, pravila i dr., a obično sadrže šira i/ili kraća obrazloženja s konkretnim uputama za postupanje profesionalaca u različitim situacijama.

MS povezujemo, kao i sektorske SOP-ove, s etičkim kodeksima, odnosno profesionalnim standardima rada za određena zanimanja koji su također utemeljeni na sveobuhvatnom stručnom osposobljavanju i usmjeravanju za određeni oblik potpore žrtvi trgovanja ljudima.

Profesionalni standardi rada moraju uključivati kontrolu/nadzor stručnog rada, koji se trenutačno u Bosni i Hercegovini najčešće izgrađuju putem nadzora nad radom u određenim područjima (RAK, VSTV, inspeksijske službe, neovisni odbori, tijela za certificiranje i druga tijela). Zaključujemo kako još uvijek nisu razvijeni kriteriji za stručni nadzor za sve uključene profesionalce koji su usuglašeni s međunarodnim standardima.

STANDARD (7): Univerzalni alati (međunarodni propisi

Univerzalni su alati za primjenu MS-a sadržani u okviru međunarodnih ugovora (konvencija, pakt i/ili protokol) kojima su države potpisnice preuzele prava i obveze, a temelje se na dragovoljnom i formalnom pristanku svake države.

Svi mjerodavni ugovori glede suzbijanja trgovanja ljudima ili krijumčarenja ljudi obvezuju države potpisnice da osiguraju da njihovo zakonodavstvo, politike ili prakse ispunjavaju uvjete utvrđene ugovorom, odnosno da budu usklađeni s preuzetim međunarodnim standardom.

Ovisno o načinu (ne)postupanja mjerodavnih institucija, ove obveze mogu biti provodive na međunarodnim sudovima i tribunalima s odgovarajućom nadležnošću kao što su Međunarodni sud pravde, Međunarodni kazneni sud ili Europski sud za ljudska prava.

Kako se međunarodni ugovori provode na sudovima države članice, posebno je pitanje koje se utvrđuje domaćim zakonima koji bi trebali biti kontinuirano usuglašavani s ovim najvažnijim međunarodnim izvorima čijih je potpisnica Bosna i

Hercegovina. (**Popis najvažnijih međunarodnih ugovora nalazi se u popisu literature**).

Ovu obvezu država u kontinuitetu nadziru različita međunarodna tijela UN-a, EU-a i VE-a.

STANDARD (8): Usklađeni domaći propisi

Uključujući i međunarodne izvore koje je Bosna i Hercegovina preuzela, zakonski je okvir u Bosni i Hercegovini uređen sukladno ustrojstvu države. Zakonski okvir za borbu protiv trgovanja ljudima sastoji se od zakonodavstva na državnoj razini, na razini dva entiteta te Brčko distrikta BiH. Možemo zaključiti kako veći broj zakona još uvijek nije u cijelosti usklađen s međunarodnim standardima. Također nije izrađena sveobuhvatna analiza koji bi propisi trebali biti usklađeni kako bi se osigurali minimalni standardi potpore žrtvama trgovanja ljudima. Preduvjet za uspostavu MS-a jest sačinjen i realiziran plan za izradbu analize usklađenosti najvažnijih zakona glede pružanja potpore žrtvama trgovanja ljudima.

Pak, ova situacija nije zapreka za primjenu najvažnijih međunarodnih standarda prema načelu "pacta sunt servanda", odnosno načelu savjesnog ispunjenja međunarodnih obveza kojima je država pristupila ili ih je zaključila. Ovo je načelo od osobitog značaja kad imamo neusklađene propise kojima se uređuje potpora žrtvama trgovanja ljudima.

Kao ilustraciju primjene navedenog načela navodimo primjer kršenja načela nekažnjivosti žrtve koje se u praksi neujednačeno primjenjuje, najčešće na temelju objašnjenja kako ova situacija nije regulirana u zakonima koji se primjenjuju u Bosni i Hercegovini.

U cilju uspostave MS-a nužno je u situacijama nereguliranosti domaćim propisom primjenjivati međunarodni, odnosno u slučaju neusuglašenosti prednost dati međunarodnom standardu.

STANDARD (9): Kvalitetni i održivi programi sprečavanja trgovanja ljudima

Države su obvezne poduzeti odgovarajuće mjere za sprečavanje trgovanja ljudima. I ova je obveza država naglašena međunarodnim standardima.

Kako bi se MS osigurao unutar mjera sprečavanja trgovanja ljudima, nužno je definirati kratkoročne i srednjoročne mjere poput informativnih kampanja i podizanja razine svijesti o postojanju problema trgovanja ljudima u Bosni i Hercegovini.

Dobar primjer za to je situacija kada su kreirane mjere za poboljšanje ekonomskog i socijalnog položaja ranjivih skupina osoba koje su osobito ranjive u zemljama prebivališta i/ili odredišta, čime se istodobno stvaraju preduvjeti za dugoročno sprečavanje trgovanja ljudima.

Kako bi bile djelotvorne mjere sprečavanja, strategije protiv trgovanja ljudima trebaju uzeti u obzir na koji način su određene skupine u društvu ranjive na diskriminaciju, čime se povećava rizik za postajanjem žrtve trgovanja ljudima. Primjerice, žene pripadnice nacionalnih manjina suočavaju se s dodatnim problemima zbog svoga spola, ali i zbog toga što pripadaju manjinskoj marginaliziranoj skupini (višeslojna diskriminacija).

Djelotvorno sprečavanje trgovanja ljudima podrazumijeva poduzimanje mjera u odnosu na uzroke koji određene osobe čine potencijalnim žrtvama trgovanja ljudima.

Poboljšanje položaja skupina ljudi (žene i djeca) koje su najčešće cilj trgovatelja ljudima, unutar socijalnih i zakonskih sustava zahtijeva širok i višedisciplinarni pristup i nužno je

izraditi analizu cijeloga spektra čimbenika ovoga složenog problema (Kartusch, 2001).

STANDARD (10): Uspostavljen djelotvoran referalni mehanizam

MS za uspostavu djelotvornog referalnog mehanizma uključuje postojanje djelotvornog sustava višedisciplinarnog koordiniranja između različitih institucija odgovornih za sprečavanje i suzbijanje trgovanja ljudima, odnosno uspostavljen i održiv sustav koordiniranja između svih sektora čija je djelatnost ključna u sprečavanju i suzbijanju trgovanja ljudima.

Referalni mehanizam temelji se na poštovanju temeljnih ljudskih prava i sloboda zajamčenih Ustavom Bosne i Hercegovine, koji uključuje i poštovanje međunarodnih standarda u području ljudskih prava, osobito nediskriminacije i najboljeg interesa djeteta i jednakopravnosti spolova povezanih s nizom društvenih, ekonomskih i socijalnih mjera.

Ovaj pristup treba uključivati sljedeće:

- **usvojene politike, programi** i akcijski planovi za suzbijanje trgovanja ljudima trebaju biti utemeljeni na jednakopravnosti spolova, pristupu djeci utemeljenom na poštovanju dječjih prava te općenito uključivati sve mjere protiv diskriminacije žrtava koje uključuju i društvene, ekonomske i socijalne mjere;
- **trebaju postojati "standardizirane operativne procedure za postupanje različitih sektora i profesionalaca (SOP za referalni mehanizam)"** temeljene na propisima (zakoni i podzakonski akti), pravilima, smjernicama, instrukcijama, protokolima o suradnji i sl. kojim se regulira način postupanja i razmjene informacija uključenih institucija kao što su Pravila o zaštiti žrtava i svjedoka žrtava trgovanja ljudima državljana Bosne i Hercegovine¹ i Zakon o strancima² na temelju kojeg je usvojen Pravilnik o zaštiti stranaca žrtava trgovanja ljudima;³
- **kreiranje i usvajanje SOP-ova uz referalni mehanizam** treba uslijediti u svim uključenim institucijama sukladno njihovim nadležnostima u Bosni i Hercegovini, uključujući i suradnju s organizacijama civilnog društva;
- **utvrditi okvirne kriterije za nadzor SOP-ova i referalni mehanizam**, uvažavajući činjenicu o podjeli nadležnosti u području borbe protiv trgovanja ljudima i obvezama različitih razina vlasti na razini BiH, entiteta, Brčko distrikta BiH, županija, gradova i općina. Nužno je da Ministarstvo sigurnosti BiH u okviru nadzora trgovanja ljudima u Bosni i Hercegovini razvije naznačene okvirne kriterije.

STANDARD (11): Uspostavljen sustav financiranja potpore žrtvama (programiranje potreba za suzbijanje trgovanja ljudima)

Temeljna pretpostavka za primjenu MS-a u cilju pružanja odgovarajuće potpore žrtvi trgovanja ljudima jest planiranje i predviđanje sredstava za provedbu strategije, akcijskih planova i svih drugih aktivnosti, kako je to utvrđeno u propisima, politikama i planovima u Bosni i Hercegovini.

¹ Objavljena u "Službenom glasniku BiH", broj 66/07

² Objavljen u "Službenom glasniku BiH", broj 88/15, čl. 4. i 14. stavak (1) alineja 8)

³ Objavljen u "Službenom glasniku BiH", broj 79/16

Uvažavajući nadležnosti svih institucija u Bosni i Hercegovini sukladno ovim MS-om a na temelju popisa prava koja pripadaju žrtvama, nužno je uspostaviti održiv sustav financiranja u cilju osiguranja minimalnog sustava financiranja potpore žrtvama. Nužno je da Ministarstvo sigurnosti BiH unutar nadzora stanja u području trgovanja ljudima u Bosni i Hercegovini razvije okvirne kriterije na temelju kojih će biti praćeno ostvarenje (sustave financiranja) temeljnih prava žrtava trgovanja ljudima.

5. Osiguravanje specifične potpore djeci žrtvama trgovanja ljudima

Osiguravanje specifične potpore djeci žrtvama trgovanja ljudima proizlazi iz zakonske obveze mjerodavnih institucija u Bosni i Hercegovini i sukladno preuzetim međunarodnim ugovorima u području zaštite ljudskih prava djece. Djeca su ranjivija u usporedbi s odraslim osobama i stoga su u većoj opasnosti postati žrtvama, tako da su standardi zaštite djece od bilo kojeg oblika iskorištavanja mnogo složeniji i specifičniji.

Polazna je osnova standard koji utvrđuje Konvencija UN-a o pravima djeteta¹ u člancima od 34. do 36., prema kojima se države obvezuju štiti djecu od svih oblika spolnog iskorištavanja i zlostavljanja, prostitucije, sudjelovanja u pornografskim materijalima, štiti ih od mogućeg trgovanja ljudima, otmice, prodaje i svakog drugog oblika iskorištavanja koji na bilo koji način šteti djetetu. Ove su odredbe ishodište tzv. Palermo protokola i Fakultativnog protokola o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji² u kojima se naglašava kako se s djetetom postupa kao subjektom prava a ne samo kao prema osobi kojoj treba zaštita. Konvencija ILO-a broj 29 o prisilnom ili obveznom radu³ i Konvencija ILO-a broj 182 o najgorim oblicima iskorištavanja dječjeg rada zabranjuju štetni rad, odnosno rad djece na ulici. Direktiva 2011/93/EU koja se tiče suzbijanja spolnog zlostavljanja i spolnog iskorištavanja djece i dječje pornografije i Smjernice o pravosuđu prilagođenom djeci (2010.) također utvrđuju standarde kao i drugi međunarodni ugovori koji upućuju na ranjivost djece i potrebu uspostave odgovarajućih mjera potpore.

Ključan MS za osiguranje djelotvorne potpore djeci žrtvama naslanja se na načelo "**najbolji interes djeteta**".

U Vodiču za profesionalce (Socijalna i ljudska prava ranjivih skupina, u objašnjenju što je to najbolji interes djeteta, navodi se: Konvencija UN-a o pravima djeteta naglašava kako se djeca rađaju s temeljnim pravima i slobodama koje pripadaju svim ljudskim bićima. Glede tjelesne i psihičke nezrelosti djece, odnosno njihove razvojne značajke, nameće se potreba naglašavanja posebnih prava djece na zaštitu kako u svakodnevnom životu tako i osobito u nekim kriznim situacijama u kojima su se našli dijete i njegova obitelj. **Načelo najboljeg interesa djeteta** govori kako pri donošenju svih odluka ili provedbi postupaka koji utječu na dijete, ili na djecu kao skupinu, najvažnija mora biti dobrobit djeteta. To se odnosi kako na odluke koje donose vladina, upravna ili zakonodavna tijela tako i na odluke koje donosi obitelj. U određenju obiteljskog prava "interes djeteta je neodređeni, ali određiv

pravni pojam", a znači "zahtjev da se prepozna određena djetetova potreba i da se na najbolji mogući način zadovolji". Ovo bi načelo uvijek trebalo imati prednost nad ostalim interesima, te predstavlja smjer u kojem svako djelovanje vezano za djecu treba pratiti. U praksi često vidimo da to i nije baš tako jednostavno ostvarivo, kao i da su želje djeteta u oprečnosti s njegovom dobrobiti.⁴

Posebno specifičan standard sadržan je u Općem komentaru o postupanju prema djeci bez pratnje izvan država podrijetla (u daljnjem tekstu: Opći komentar br. 6)⁵, a usvojio ga je Odbor za prava djeteta UN-a još 2005. Cilj je Općeg komentara objasniti osobito ranjivu situaciju djece bez pratnje (unaccompanied children) i razdvojene djece (separated children) te naglasiti kompleksnost mogućih situacija s kojima se države mogu suočiti prilikom osiguravanja njihovih prava.

Djeca bez pratnje/razdvojena djeca dolaze iz ratom i siromaštvom opustošenih zemalja i na putu su prema željenim zemljama izložena brojnim različitim oblicima zlostavljanja i kršenja njihovih prava, uključujući i trgovanje ljudima u različitim oblicima. Osim trpljenja izravnih oblika psihičkog i tjelesnog zlostavljanja, (pre)često se suočavaju i s nemogućnošću pristupa pravima koja su osigurana brojnim dokumentima: pristupa teritoriju pojedinih zemalja, mehanizmu međunarodne zaštite i pristupa zaštiti, zadovoljenja temeljnih egzistencijalnih potreba, smještaju, zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju, kao i nemogućnošću pristupa prilagođenog djeci u osobito ranjivim okolnostima života kada je ugrožen njihov psihotjelesni integritet.

Opći komentar br. 6 naglašava specifične potrebe djece, poziva države članice Konvencije o pravima djeteta da slijede sedam ključnih načela u postupanju prema djeci bez pratnje/razdvojenoj djeci, koji se odnose na: (1) odgovornost države na svim teritorijima u kojima ima jurisdikciju, (2) zabranu diskriminacije, (3) primjenu načela najboljeg interesa djeteta kao smjernice kod dugoročnih i kratkoročnih rješenja, (4) pravo na život, opstanak i razvitak, (5) pravo djeteta na slobodno izražavanje mišljenja, (6) poštovanje načela neprotjerivanja (non refoulement), (7) povjerljivost, odnosno zaštitu privatnosti.

Opći komentar br. 6 daje smjernice u dosljednoj provedbi postupaka:

1. inicijalne procjene i mjere;
2. imenovanje skrbnika, savjetnika i zakonskog zastupnika;
3. zaštita i smještaj djeteta;
4. puni pristup obrazovanju;
5. pravo na odgovarajući životni standard;
6. najviši mogući standard zdravlja, liječenja i rehabilitacije;
7. sprečavanje trgovanja djecom te spolnih i drugih oblika iskorištavanja i nasilja;
8. povećan rizik od viktimizacije djece bez pratnje i trgovanje i ponovno trgovanje (re-trafficking)⁶ djecom te spolno iskorištavanje;

¹ Konvencija o pravima djeteta ("Službeni glasnik BiH", Međunarodni ugovori, broj 5/02)

² Fakultativni protokol o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji ("Službeni glasnik BiH", Međunarodni ugovori, broj 5/02)

³ Konvencija ILO-a broj 29 o prisilnom ili obveznom radu ("Službeni list RBiH", broj 25/93), Konvencija ILO-a broj 182 o najgorim oblicima iskorištavanja dječjeg rada ("Službeni glasnik BiH", Međunarodni ugovori, broj 3/01)

⁴ Socijalna i ljudska prava ranjivih skupina – Vodič za profesionalce. 2017. Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

⁵ General comment no. 6 (2005.) (Treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin, (2005.), Odbor za prava djeteta

⁶ Re-trafficking - označuje rizik od/ili ponovljeno trgovanje djetetom u zemlji podrijetla za ono dijete koje je već prepoznato kao žrtva trgovanja ljudima u zemlji primateljici, što nas upućuje na poseban oprez u postupcima vraćanja djeteta u zemlju podrijetla.

9. sprečavanje vojnog unovačenja djece i zaštita od ratnih stradanja;
10. sprečavanje lišenja slobode.

Kako bi se osigurala odgovarajuća primjena najboljeg interesa djeteta u cijelosti, naglašavamo aktivnosti iz Smjernica za procjenu i utvrđivanje najboljeg interesa djeteta¹ u kojim se naglašava prednost provedbe profesionalnih standarda zaštite djece kojim se umanjuje mogućnost povrede prava djece.

Standardi obvezno sadrže instrukcije za ponašanje prema djeci i instrukcije o tome što nadležne institucije i organizacije trebaju poduzeti u slučaju povrede prava djeteta. Institucije i organizacije kreiranjem i usvajanjem standarda pokazuju svoju opredjeljenost za osiguranje najboljeg interesa djeteta i pomažu osobama koje rade s djecom i za djecu da poboljšanjem svoje prakse spriječe kršenje prava djece. Budući da je zaštita djece pretežito u nadležnosti lokalnih vlasti, važno je da se standardi primjenjuju i na svim drugim razinama vlasti na jednak način, što je i suština standarda.

Kako bi institucije i organizacije kreirale profesionalne standarde kojim se poboljšava zaštita djece a čijom primjenom će biti u stanju osigurati najbolji interes djeteta, prethodno trebaju analizirati svoje nadležnosti, vrste usluga koje pružaju i potencijalne oblike ranjivosti djece.

STANDARD (12) Sve uključene institucije, uključujući i organizacije civilnog društva koje pružaju potporu djeci, trebaju izraditi službeni dokument o sigurnosti djece (Politika zaštite djece) i upute za primjenu Politike zaštite djece koje trebaju sadržavati jasne smjernice i aktivnosti koje se poduzimaju u slučaju sumnje na povredu sigurnosti djeteta.

STANDARD (13) Mjerodavne institucije dužne su osigurati provedbu mjera kojima se sprečava ugrožavanje najboljeg interesa djeteta koje vrše uposlenici koji su u izravnom ili neizravnom kontaktu s djecom, kao što je npr. propisivanje dodatnih kriterija za zapošljavanje osoba za rad s djecom i za djecu u cilju sprečavanja zapošljavanja/angažiranja osoba koje predstavljaju opasnost za djecu, donošenje jasnih procedura koje se odnose na putovanja i boravak s djecom, prijevoz djece i sl., te revizija/provjera/nadzor.

STANDARD (14) Uključene institucije trebaju izraditi smjernice o ponašanju prema djeci kao što su kodeksi ponašanja ili pravilnici o postupanju profesionalaca prema djeci. Takvim je smjericama moguće ograničiti ili ukloniti situacije povrede sigurnosti djece i spriječiti neistinite optužbe protiv profesionalaca i drugih osoba koje dolaze u kontakt s djecom. Ova aktivnost može se provesti u suradnji s Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice BiH.

STANDARD (15) Uključene institucije i organizacije civilnog društva trebaju osigurati ispunjenje profesionalnih standarda na svim razinama na kojima se pružaju usluge djeci, odnosno usvoje procedure za postupanje u slučaju prijave diskriminacije i plan obuka za profesionalce koji rade s djecom ili za djecu u suradnji s Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice.

STANDARD (16) Uključene institucije i organizacije civilnog društva trebaju razviti materijale i online medije putem kojih će upoznati djecu, profesionalce i javnost s dokumentima čiji postupak donošenja je u tijeku i osigurati provedbu obuka i stručnog usavršavanja profesionalaca zaduženih za sigurnost djece, dostupnost savjetodavne pomoći i potpore za djecu i

profesionalce kako bi oni mogli ispuniti svoju ulogu u zaštiti djece.

STANDARD (17) Uključene institucije i organizacije civilnog društva trebaju kontinuirano raditi na razvitku indikatora za prepoznavanje situacija ranjivosti i rizika za sve specifične skupine djece kao što su: djeca bez roditeljskog staranja, romska djeca, djeca s invaliditetom, migrantska djeca (djeca stranci, djeca bez državljanstva, azilanti, raseljena djeca, djeca izbjeglice, djeca smještena u institucije, djeca koja rade na ulici ili drugim mjestima gdje je zabranjen rad djece, što mogu uraditi u suradnji s Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice i Ministarstvom sigurnosti.

II. DIO

6. Operativni MS za pružanje kvalitetne potpore žrtvama trgovanja ljudima

Pružanje kvalitetne potpore žrtvi trgovanja ljudima sastoji se od više operativnih postupaka i radnji uključenih profesionalaca u okviru kojih se mogu naznačiti temeljni i posebni operativni profesionalni standardi zaštite žrtava trgovanja ljudima.

MS u zaštiti žrtava trgovanja ljudima uzajamno se prožimaju, ali su radi jednostavnijeg praćenja razloženi na:

- temeljne operativne standarde, one koji se odnose na sve intervencije i
- posebne (specifične) standarde koji su tipični samo za pojedine faze intervencije.

6.1. Temeljni operativni standardi

U svim postupcima, i na svaku žrtvu trgovanja ljudima, mjerodavna tijela i ovlaštene organizacije primjenjuju temeljne operativne standarde zaštite žrtve trgovanja ljudima koji se odnose na:

STANDARD (18) Nediskriminacija i poštovanje temeljnih ljudskih prava

Prema žrtvi trgovanja ljudima postupa se na jednak način bez obzira na njezinu rasu, boju kože, jezik, vjeroispovijed, etničku pripadnost, invaliditet, starosnu dob, nacionalno ili socijalno podrijetlo, veze s nacionalnom manjinom, političko ili drugo uvjerenje, imovno stanje, obrazovanje, društveni položaj i spol, spolnu orijentaciju, rodni identitet, spolne značajke, boravišni status, zdravstveno stanje ili neku drugu pripadnost. Prema žrtvi trgovanja ljudima postupa se s poštovanjem, na ljudski i profesionalan način, uz puno poštovanje njezinih temeljnih ljudskih prava.

STANDARD (19) Zaštita privatnosti i identiteta žrtve

Privatni život i identitet žrtve trgovanja ljudima zaštićen je u svim postupcima. Osobni podaci o žrtvi prikupljaju se, obrađuju, pohranjuju i koriste sukladno uvjetima iz Konvencije o zaštiti pojedinaca glede automatizirane obrade osobnih podataka (ETS br. 108) i propisima o zaštiti osobnih podataka u BiH.

Osobni podaci žrtve trgovanja:

- (a) lojalno se i zakonito pribavljaju i obrađuju samo u svrhu zbog koje su i pribavljeni,
- (b) pribavljaju se i obrađuju za točno utvrđene i zakonite svrhe u okviru zadataka mjerodavnih institucija i ne koriste se nenamjenski,
- (c) odgovarajući su, mjerodavni i odgovarajućeg opsega u odnosu na svrhe u koje su pribavljeni i uneseni,
- (d) brižljivo su složeni i kada je potrebno pravodobni,
- (e) pohranjeni su u obliku koji omogućuje identificiranje zainteresiranih osoba u razdoblju koje

¹ Smjernice za procjenu i utvrđivanje najboljeg interesa djeteta (Vodič za profesionalce (2018.), Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH

ne nadmašuje ono nužno razdoblje za svrhe u koje su i pohranjeni.¹

Dodatna skrb za djecu

Privatnost i osobne podatke djeteta žrtve trgovanja treba štiti u svim fazama njegove zaštite. Nikakvi podaci ili bilo koje drugo obilježje, odnosno značajke djeteta koje bi mogle otkriti ili neizravno omogućiti otkrivanje identiteta djeteta žrtve trgovanja ljudima, uključujući fotografiju, podroban opis djeteta ili djetetove obitelji, imena ili adrese članova obitelji djeteta, zvučne ili videozapise i sl., ne smiju biti javni, bilo to putem medija ili na drugi način, osim u posebnim okolnostima radi pronalaska nekog od članova obitelji djeteta žrtve ili da se na drugi način osiguraju dobrobiti i najbolji interes djeteta.

Kada je kazneno djelo trgovanja ljudima počinjeno na štetu djeteta, podaci o identitetu osumnjičenika, odnosno optuženika obznanjeni su javno na način i u onoj mjeri koja neće ugroziti otkrivanje identiteta djeteta žrtve trgovanja ljudima.

Izričiti informirani pristanak djeteta žrtve trgovanja ljudima i njegova roditelja/skrbnika mora se pribaviti prije uporabe i širenja njegovih osobnih podataka između mjerodavnih institucija.

STANDARD (20) Zaštita najboljeg interesa djeteta

Sve aktivnosti mjerodavnih institucija i ovlaštenih organizacija poduzimaju se primarno u najboljem interesu djeteta žrtve, uz najveću skrb i zaštitu koja je nužna za njegovu dobrobit, uzimajući u obzir prava i obveze njegovih roditelja, skrbnika ili drugih pojedinaca koji su pravno odgovorni za dijete, kao i mišljenje djeteta žrtve (koje se mora ozbiljno razmotriti sukladno njegovim godinama i zrelošću, specifičnosti situacije i opcije dostupne u tom kontekstu). Najbolji interes djeteta procjenjuje se na pojedinačnoj osnovi putem pristupa prilagođenog djetetu žrtvi trgovanja ljudima, pri kojem se uzima u obzir djetetova dob, spol, zrelost, mišljenje, potrebe, socijalno i zdravstveno stanje.

Odluka koju profesionalac donosi za dijete žrtvu trgovanja ljudima mora se temeljiti na:

- **načelu individualiteta**, odluke se donose u odnosu na svako pojedinačno dijete;
- **načelu zadovoljenja trenutačnih dječjih potreba** koje je nužno utvrditi u odnosu na novonastalu situaciju i okolnosti;
- **načelu zadovoljenja dugoročnih potreba** s obzirom na djetetov rast i razvoj koji zahtijeva sveobuhvatnu analizu uvjeta i okolnosti u kojima dijete živi, jezik, kulturu, odgoj i sl.
- **načelu uvažavanja dječje perspektive**, odnosno njegova mišljenja, bez obzira na uzrast.²

Odluke koje se donose za dijete moraju se stalno preispitivati, jer se njegovim razvojem mijenjaju i potrebe djeteta. Sve akcije koje se tiču djeteta žrtve trgovanja ljudima poduzimaju se s najvećim stupnjem žurnosti i učinkovitosti.

Dijete žrtva ili svjedok trgovanja ljudima tretira se kao dijete bez roditeljske skrbi, ili odgojno zanemareno dijete, ili zapušteno dijete, bez obzira na njegov obiteljski status.

¹ Konvencija o zaštiti pojedinaca glede automatizirane obrade osobnih podataka (ETS br. 108), članak 5.

² Mreža NVO "Snažniji glas za djecu", Smjernice za procjenu i utvrđivanje najboljeg interesa djeteta (Vodič za profesionalce (2018.)), Ostvarenje najboljeg interesa djeteta u kaznenim postupcima (Razgovor s djetetom u kaznenim sudbenim postupcima, str. 123.

STANDARD (21) Višedisciplinarni pristup

Mjerodavne institucije i ovlaštene organizacije uzajamno surađuju u svim postupcima zaštite žrtve trgovanja ljudima razmjenjujući raspoložive informacije, kako bi usporidbom i sintezom spoznaje sagledali činjenice o predmetu i njihovu međuovisnost, te zajednički pronašli najbolje rješenje za žrtvu trgovanja ljudima.

STANDARD (22) Informiranost i razumljivost

Od prvog kontakta i tijekom svake daljnje potrebne interakcije s mjerodavnim institucijama i ovlaštenim organizacijama u svima fazama unutar sustava potpore i zbrinjavanja, žrtva trgovanja ljudima informirana je bez nepotrebne odgode o dostupnim uslugama pomoći, kako im pristupiti, pravima i obvezama koje joj sukladno zakonu pripadaju, mjerodavnim sudbenim i upravnim postupcima, uključujući informacije o mogućim pravnim lijekovima i pristupu pravnoj pomoći, koje minimalno uključuju informacije o:

- a) razdoblju oporavka i refleksije;
- b) vrsti i opsegu potpore koju mogu ostvariti i od koga, uključujući temeljne informacije o sigurnom zbrinjavanju i smještaju, zdravstvenoj zaštiti te psihološkoj potpori;
- c) kako i pod kojim uvjetima mogu dobiti pravne savjete, pravnu pomoć i svaku drugu vrstu savjeta;
- d) kako i pod kojim uvjetima imaju pravo na usmeno i pisano prevođenje, kada je to potrebno;
- e) postupku za podnošenje prijave za kazneno djelo i položaju žrtava trgovanja ljudima u takvim postupcima;
- f) kako i pod kojim uvjetima mogu dobiti naknadu štete;
- g) kako i pod kojim uvjetima mogu dobiti zaštitu, uključujući zaštitne mjere;
- h) informiranju o pravnom statusu (za strane žrtve trgovanja ljudima);
- i) pristupu tržištu rada;
- j) pristupu obrazovanju i profesionalnoj obuci i naobrazbi;
- k) informiranju o načinu pristupa diplomatsko-konzularnim predstavništvima države podrijetla ili države uobičajenog boravka kao i mogućnostima i postupku repatrijacije i povratka (za strane žrtve trgovanja ljudima) te
- l) dostupnim mehanizmima za podnošenje žalbi i neovisnih prigovora u slučaju kršenja njihovih prava.

Komuniciranje sa žrtvom trgovanja ljudima odvija se na jednostavnom, dostupnom i jeziku razumljivom za žrtvu trgovanja ljudima, u usmenom ili pisanom obliku, uzimajući u obzir njezinu dob, zrelost, intelektualnu i emocionalnu sposobnost, pismenost, kulturu, te svaki intelektualni ili tjelesni invaliditet.

Žrtve trgovanja ljudima mogu koristiti komunikacijske tehnologije kao što su: videokonferencije, telefon ili internet, u svrhu prevođenja, kada nije moguće osigurati fizičku nazočnost prevoditelja kako bi žrtva mogla ostvariti svoja prava ili razumjeti postupak.

Dodatna skrb za djecu

Djeci žrtvama trgovanja pružaju se dostupne informacije o njihovoj situaciji i njihovim pravima, uključujući mehanizme

zaštite, zatim dostupnim uslugama i procesima, spajanju obitelji i/ili repatrijaciji.

Informacije se pružaju na jeziku i na način koji dijete žrtva trgovanja ljudima može razumjeti. Prevoditelji osposobljeni za rad s djecom bit će osigurani kad god se dijete žrtva trgovanja ljudima ispituje ili kada se s njim obavlja razgovor, ili kad god ono zatraži.

U pravilu, i dijete žrtva trgovanja ljudima i njegov roditelj/skrbnik informacije primaju izravno. Informiranje roditelja/skrbnika ne smije biti alternativa pružanju informacija djetetu žrtvi trgovanja ljudima.

6.2. Posebni minimalni standardi

6.2.1. Identificiranje i identifikacijski razgovor sa žrtvom trgovanja ljudima

Potencijalne žrtve trgovanja ljudima identificiraju se putem prvog kontakta uključenog profesionalca, koji može biti slučajni ili službeni na temelju prijave, dojave ili upute.

Kod slučajnog kontakta nije utvrđen standard za razgovor sa žrtvom trgovanja, odnosno mogu se primijeniti standardi navedeni u ovome poglavlju kada se na temelju informacija, pokazatelja i činjenica može osnovano sumnjati da se radi o potencijalnoj žrtvi trgovanja ljudima. U tome je slučaju nužno u razgovoru s potencijalnom žrtvom trgovanja ljudima pristupiti na isti način kako se obavlja identifikacijski razgovor sa žrtvom trgovanja ljudima.

Svi uključeni profesionalci koji dolaze u kontakt s ranjivim skupinama osoba ili osobama kod kojih situacija ukazuje na neki oblik viktimizacije i sl. dužni su obratiti pozornost na činjenice, informacije i znakove koji ukazuju na potencijalnu žrtvu trgovanja ljudima, imajući na umu da ih mogu iskoristiti za prijavljivanje i procesuiranje kaznenog djela.

U situaciji kada uključeni profesionalac obavlja identifikacijski razgovor sa žrtvom trgovanja ljudima, obavezan je primijeniti sve profesionalne standarde koji se tiču načina obavljanja ovoga razgovora, službeno zabilježiti sve mjerodavne činjenice i informacije i prosljediti ih mjerodavnoj instituciji.

STANDARD (23) U svim slučajevima gdje se sumnja da se radi o žrtvi trgovanja ljudima, s takvom osobom postupat će se kao sa žrtvom dok se ne dokaže suprotno.

STANDARD (24) Osoba će se smatrati žrtvom trgovanja ljudima bez obzira na to je li počinitelj identificiran, uhvaćen, je li protiv njega pokrenut kazneni postupak ili je osuđen, te bez obzira na obiteljski odnos između njih.

STANDARD (25) Osobu koja se samoidentificira kao žrtva trgovanja ljudima, mjerodavne institucije i ovlaštene organizacije tretiraju kao potencijalnu žrtvu trgovanja.

STANDARD (26) Identificiranje žrtve trgovanja ljudima obavljaju obučene i kvalificirane službene osobe u mjerodavnim institucijama (policija, centri za socijalnu skrb, zdravstvene ustanove, inspekcije rada, granična policija, službe za imigraciju, veleposlanstva ili konzulati) i ovlaštenim organizacijama koje pružaju potporu žrtvama, a na temelju indikatora za prepoznavanje potencijalne žrtve trgovanja ljudima.

STANDARD (27) Identificiranje žrtve trgovanja ljudima može se obaviti bilo u državi odredišta, u državi tranzita ili u državi podrijetla žrtve trgovanja ljudima, kada se vrati.

STANDARD (28) U postupku identificiranja žrtve trgovanja ljudima cijene se **činjenice, informacije i stanje**

osobe, prema kojima se može zaključiti je li neka osoba žrtva trgovanja ljudima, što uključuje:

- samoidentificiranje,
- mjesto i uvjete u kojima je pronađena potencijalna žrtva trgovanja ljudima,
- ograničenje osobne slobode,
- psihotjelesno stanje žrtve trgovanja ljudima,
- dob žrtve trgovanja ljudima, osobito ako je ona uzrasta do 18 godina,
- način i svrhu ulaska u BiH, za strane žrtve trgovanja ljudima,
- status, kretanje i boravak žrtve trgovanja ljudima u BiH kada je žrtva strani državljanin,
- posjedovanje putne isprave i identifikacijskih dokumenata,
- posjedovanje financijskih sredstava i
- druge okolnosti mjerodavne za pravilno identificiranje.

STANDARD (29) Kada postoje opravdani razlozi za sumnju da je osoba (strani državljanin žrtva trgovanja ljudima, ona neće biti udaljena s teritorija Bosne i Hercegovine sve dok se ne okonča postupak identificiranja. Mjerodavne institucije osigurat će da ta osoba dobije nužnu pomoć u tjelesnom, psihičkom i socijalnom oporavku i reguliranju privremenog boravka iz humanitarnog razloga.

STANDARD (30) Kada postoje opravdani razlozi za vjerovanje da se radi o žrtvi trgovanja ljudima, žrtva ima pravo na razdoblje refleksije u trajanju od najmanje 30 dana, kako bi se stabiliziralo njezino stanje, da se oporavi i oslobodi utjecaja iskorištavatelja i kako bi mogla donijeti informiranu odluku o suradnji s policijom i pravosudnim tijelima. U razdoblju refleksije žrtva trgovanja ljudima uživa sva prava glede tjelesnog, psihološkog i socijalnog oporavka.

Razdoblje refleksije može se okončati ako žrtva trgovanja ljudima obnovi kontakt s optuženikom ili iz razloga koji se tiče javne politike i zaštite nacionalne sigurnosti.

STANDARD (31) Identifikacijski razgovor sa žrtvom trgovanja ljudima obavljaju obučeni i kvalificirani djelatnici u mjerodavnim nadležnim institucijama (policija, centri za socijalnu skrb, zdravstvene ustanove, inspekcija rada, granična policija, službe za imigraciju, veleposlanstvo ili konzulat) i ovlaštenim nevladinim organizacijama koje pružaju potporu žrtvama trgovanja ljudima. Službena osoba koja vodi identifikacijski razgovor, kada je god to moguće, treba biti istoga spola kao potencijalna žrtva trgovanja ljudima.

STANDARD (32) Identifikacijski razgovor sa žrtvom trgovanja ljudima obavlja se u sigurnom okružju, na jeziku koji ona razumije, u usmenom ili pisanom obliku. Tijekom identifikacijskog razgovora uzimaju se u obzir njezine osobne značajke, uključujući dob, zrelost, intelektualnu, emocionalnu i tjelesnu sposobnost, pismenost, te druge osobne značajke koje mogu utjecati na njezinu sposobnost razumijevanja ili da ju se razumije.

STANDARD (33) Žrtvi trgovanja ljudima s oštećenim sluhom ili govornim aparatom osigurava se tumač znakovnog jezika. Žrtvi, stranom državljaninu ili pripadniku nacionalne manjine, koji ne razumije ili ne govori jezik mjerodavnog tijela, osigurava se prevoditelj, a po potrebi i kulturološki posrednik.

Ako to nije u oprečnosti s interesima žrtve trgovanja ljudima ili ako time ne bi bio ugrožen tijek postupka njezina identificiranja, žrtvi trgovanja ljudima dopušta se da ju pri prvom kontaktu s mjerodavnom institucijom prati osoba koju

sama odabere ako zbog utjecaja kaznenog djela ona treba pomoć da razumije ili da ju se razumije.

STANDARD (34) Prije obavljanja identifikacijskog razgovora obvezna je procjena tjelesnog i psihičkog stanja žrtve trgovanja ljudima koju provodi mjerodavna zdravstvena ustanova. Identifikacijski razgovor neće započeti ako je žrtva trgovanja ljudima jako uzrujana ili tjeskobna, vidljivo deprimirana ili plače, vidljivo neprijateljski nastrojena ili agresivna, odbija razgovor, u potrebi je za medicinskom pomoći, pod djelovanjem narkotika ili drugih opojnih sredstava.

STANDARD (35) Identifikacijski razgovor s punoljetnom žrtvom trgovanja ljudima provodi se uz prethodno pribavljenu jasnu i nedvojbeno izraženu suglasnost i dragovoljnost žrtve.

STANDARD (36) Prije početka identifikacijskog razgovora zbrinute su temeljne potrebe žrtve trgovanja ljudima poput: hrane, vode, pristupa toaletu i osnovnoj osobnoj higijeni, čistoj odjeći i sl.

STANDARD (37) Žrtva trgovanja ljudima, odmah nakon prvog kontakta s mjerodavnim tijelom, ima mogućnost javiti se rodbini i obavijestiti ih da je sigurna i da je s osobama koje će joj pomoći. Ako će takav kontakt ugroziti njezinu sigurnost ili sigurnost drugih, takav kontakt treba odgoditi dok to ne bude sigurno za nju i/ili druge.

STANDARD (38) Na početku identifikacijskog intervjua žrtva trgovanja ljudima obaviještena je o svrsi i sadržaju razgovora i povjerljivosti informacija dobivenih u identifikacijskom intervjuu, izuzev informacija koje su značajne za razotkrivanje kaznenog djela trgovanja ljudima. Žrtva trgovanja ljudima upoznata je koje su to važne informacije koje profesionalac koji obavlja identifikacijski razgovor ne može zadržati za sebe.

STANDARD (39) Žrtva trgovanja ljudima upoznata je o svome pravu da odbije odgovarati na pitanja i/ili da prekine identifikacijski razgovor u bilo kojem trenutku.

STANDARD (40) Identifikacijski razgovor sa žrtvom trgovanja ljudima temelji se na poštovanju ljudskih prava i uz nužno poštovanje sljedećih etičkih načela:

- uvažavanje osobnosti, poštovanje mišljenja ispitanika;
- oprezan odabir jezika u formuliranju pitanja, pitanja trebaju biti postavljena taktički i na empatičan način, uz izbjegavanje kategoričkog mišljenja;
- ako nije apsolutno nužno, od potencijalne žrtve trgovanja ljudima ne tražiti da govori o svome traumatičnom iskustvu, osim tijekom savjetovanja s psihologom;
- procjena rizika za žrtvu trgovanja ljudima i osiguravanje mjera sigurnosti kada je to nužno;
- nadležnost, odgovornost, stručnost i osposobljenost osobe koja vodi razgovor;
- druga etička načela (npr. povjerljivost, pristup bez osude).

STANDARD (41) Preduvjet za početak identifikacijskog razgovora sa žrtvom trgovanja ljudima jest njezino informiranje o temeljnim pravima: oporavak i pravo na razdoblje razmišljanja (refleksije), usluge koje su joj na raspolaganju (smještaj, savjetovanje, pravna pomoć i dr.), sustav zaštite uključujući i program zaštite svjedoka, idući mogući koraci upućivanja žrtve te trenutačna zaštita njezine sigurnosti.

STANDARD (42) Tijekom identifikacijskog razgovora žrtvi trgovanja ljudima ne postavljaju se pitanja o spolnom životu koji je imala prije nego je postala žrtva trgovanja ljudima.

STANDARD (43) Pisani dokumenti nastali u vezi s identifikacijskim razgovorom sa žrtvom trgovanja ljudima čuvaju se na sigurnom i povjerljivom mjestu i dio su spisa predmeta. Mjerodavna institucija koja obavlja identifikacijski razgovor dužna je tu dokumentaciju ustupiti istražnim tijelima na njihov zahtjev.

Dodatna skrb za djecu

STANDARD (44) Identificiranje djeteta žrtve trgovanja ljudima i pružanje pomoći ne ovisi o spremnosti ili sposobnosti djeteta žrtve da policiji i pravosudnim tijelima dostavi informacije ili da svjedoči protiv svoga iskorištavatelja.

STANDARD (45) Identificiranje djeteta žrtve trgovanja ljudima koje nije državljanin Bosne i Hercegovine ne umanjuje ili ograničava njegovo pravo da traži azil i dobije status međunarodne zaštite.

STANDARD (46) Kada starosna dob žrtve trgovanja ljudima nije izvjesna i ne može se odrediti, a postoje razlozi koji navode da je žrtva trgovanja djeteta, s takvom osobom postupa se s pretpostavkom da je žrtva djeteta i dodjeljuju joj se posebne mjere zaštite sve dok se konačno ne utvrdi njezina starosna dob.

STANDARD (47) Provjera starosti djeteta žrtve trgovanja ljudima obavlja se na nepristran način koji je prilagođen djeci. Određivanje dobi djeteta žrtve trgovanja ljudima temelji se na registraciji rođenja ili drugih dostupnih identifikacijskih osobnih isprava. U slučaju nedostatka osobnih isprava, primjenjuju se neškodljive tehnike za određivanje dobi djeteta, temeljene na holističkom pristupu. Tijekom procjene starosti djeteta žrtve trgovanja ljudima, njegov vanjski izgled ne smije biti presudan. Kod provjere starosti djeteta žrtve trgovanja ljudima uzima se u obzir:

- tjelesni izgled djeteta,
- psihološka zrelost djeteta (treba biti oprezan s obzirom na mogućnosti bržeg sazrijevanja djeteta zbog traumatičnih ili teških životnih okolnosti i specifične kulturološke pozadine),
- vlastita izjava djeteta žrtve trgovanja ljudima,
- dostupna dokumentacija i
- provjera s veleposlanstvom zemlje podrijetla djeteta žrtve i drugim mjerodavnim tijelima izuzev ako je djeteta iskazalo namjeru za podnošenje zahtjeva za azil, ako ima status tražitelja azila, izbjeglice ili stranca pod supsidijarnom i privremenom zaštitom.

STANDARD (48) Nijedno djelovanje za provjeru starosti djeteta žrtve trgovanja ljudima ne smije dovesti djeteta ili njegovu obitelj u opasnost ili prouzročiti povredu prava na povjerljivost. Procjenu medicinske starosti djeteta žrtve trgovanja ljudima treba provoditi samo u iznimnim slučajevima. Dijete žrtva može biti izloženo rendgenskom zračenju samo za kliničke potrebe.

STANDARD (49) Pristanak djeteta žrtve trgovanja ljudima na namjeravano iskorištavanje nevažan je za njegovo identificiranje, pomoć, potporu i zaštitu. U identifikacijskom razgovoru ne postavljaju se pitanja o pristanku djeteta na iskorištavanje.

STANDARD (50) Identificiranje djeteta žrtve trgovanja ljudima obavlja se u nazočnosti njegova roditelja ili zakonskog skrbnika, odnosno u nazočnosti predstavnika tijela skrbništva

ako je dijete žrtva bez pratnje ili je roditelj ili zakonski skrbnik uslijed sukoba interesa između njega i djeteta žrtve spriječen postupati, osigurati i/ili zastupati najbolji interes djeteta.

STANDARD (51) Kada je žrtva trgovanja ljudima dijete bez pratnje ili kada roditelj/skrbnik ne postupa u najboljem interesu djeteta, ili mu je oduzeto pravo skrbi nad djetetom, djetetu se odmah imenuje privremeni skrbnik koji će djelovati u njegovom najboljem interesu. Kad god je to moguće, privremeni je skrbnik istoga spola kao i dijete žrtva, i ista osoba kao privremeni skrbnik prati dijete tijekom cijelog postupka zaštite i dugoročnog zbrinjavanja.

STANDARD (52) Mjerodavna institucija poduzima sve potrebne mjere za utvrđenje identiteta i državljanstva djeteta žrtve bez pratnje i pronalazak njegove obitelji kada je to u njegovu najboljem interesu.

STANDARD (53) Djetetu žrtvi trgovanja ljudima koje ne govori lokalni jezik ili ima samo njegovo osnovno znanje osigurana je odgovarajuća komunikacija, certificirani prevoditelj koji ima potrebne vještine, osobne kapacitete i sposobnosti za komuniciranje s djecom. Prevoditelj treba biti neovisan, poznat vlastima i osoba u koju dijete ima povjerenje. Prevoditelj nije netko ko tvrdi da je djetetov prijatelj ili obitelj.

STANDARD (54) Profesionalci koji obavljaju identifikacijski razgovor s djetetom žrtvom trgovanja ljudima odjeveni su u civilnu odjeću i osposobljeni su za razgovore s djecom žrtvama.

STANDARD (55) Djetetu žrtvi trgovanja ljudima s intelektualnim poteškoćama tijekom identifikacijskog razgovora osigurana je psihološka priprema i potpora koju pružaju profesionalci koji imaju specijalizirana znanja za komuniciranje s takvom djecom.

STANDARD (56) Identifikacijski razgovor s djetetom žrtvom trgovanja obavlja se na mjestu gdje se dijete osjeća sigurno, u prilagođenim prostorijama u tijelu skrbništva, tijelu za provedbu zakona, u skloništu za žrtve i prostorijama ovlaštenih NVO-a ili u kući djeteta žrtve ako je to u njegovu najboljem interesu. Mjesto gdje se obavlja identifikacijski razgovor s djetetom žrtvom ni na koji način ne smije biti povezano s kaznenim djelom ili traumom koju je dijete doživjelo (npr. mjestu gdje je dijete iskorišteno i/ili u nazočnosti ili tjelesnoj blizini osobe koja je osumnjičena za kazneno djelo trgovanja ljudima...).

STANDARD (57) Duljina trajanja identifikacijskog razgovora s djetetom žrtvom trgovanja ljudima vremenski je ograničena i razmjerna je njegovu uzrastu i razvojnim kapacitetima. Dijete žrtva trgovanja ljudima može kad god želi prekinuti identifikacijski razgovor, o čemu treba biti upoznato prije početka identifikacijskog razgovora.

STANDARD (58) Identifikacijski razgovor s djetetom žrtvom trgovanja ograničit će se na prikupljanje životopisnih i socijalnih podataka o djetetu (kao što su ime, starost, državljanstvo, imena i kontakti roditelja, država ili mjesto podrijetla, prijašnja i trenutačna adresa). Ostale informacije u vezi s iskustvom djeteta ili bilo kakvo znanje koje ono ima u vezi s kaznenim djelom koje je načinjeno na njegovu štetu ne traže se u ovoj fazi zaštite žrtve trgovanja ljudima.

6.2.2. Upućivanje žrtve trgovanja ljudima u sustavu pomoći i potpore

STANDARD (59) Kod prvog kontakta s mjerodavnom institucijom, žrtva trgovanja ljudima upućena je na osobe, službe ili organizacije koje joj mogu pružiti nužne informacije o pravima i mjerodavnim postupcima. Žrtva trgovanja ljudima

informirana je i upućena na sustav pomoći i potpore od strane profesionalaca s ovlaštenjima za zastupanje mjerodavnih institucija, uzimajući u obzir njezine potrebe i njezin najbolji interes.

Pravo žrtve trgovanja ljudima na odgovarajuću potporu i zaštitu temelji se na pojedinačnoj procjeni rizika i potreba. Pojedinačna je procjena pravodobna i za cilj ima utvrđenje specifičnih potreba žrtve u smislu njezina oporavka i rehabilitacije, pri čemu se osobito uzimaju u obzir: osobne značajke žrtve, vrsta ili narav kaznenog djela, okolnosti u kojima se kazneno djelo dogodilo i posljedice koje je takvo djelo ostavilo na žrtvu trgovanja ljudima. Ako su se elementi koji čine temelj pojedinačne procjene znatno promijenili, osigurano je njezino ažuriranje tijekom cijelog procesa pomoći i potpore.

STANDARD (60) U postupku upućivanja u sustav pomoći i potpore poštuje se mišljenje žrtve trgovanja ljudima.

STANDARD (61) Tijekom faze upućivanja žrtve trgovanja ljudima u sustav pomoći i potpore, ovlašteni profesionalci dijele informacije i podatke o konkretnom slučaju samo s profesionalcima koji su izravno angažirani na njezinoj zaštiti. Prilikom razmjene informacija i podataka o žrtvi trgovanja ljudima poštuje se načelo povjerljivosti.

STANDARD (62) Za vrijeme upućivanja u sustav pomoći i potpore, žrtve trgovanja ljudima pisano su i usmeno informirane o svojim pravima i dostupnim uslugama.

STANDARD (63) Službi za pomoć i potporu na koju se upućuje žrtva trgovanja ljudima dostupne su sve mjerodavne informacije koje se odnose na konkretan slučaj.

STANDARD (64) Žrtvi trgovanja ljudima dostavljen je popis za kontaktiranje pružatelja usluga pomoći, potpore i zbrinjavanja žrtava trgovanja ljudima. Ovaj popis redovito ažuriraju mjerodavne institucije.

Dodatna skrb za djecu

STANDARD (65) Kada je u pitanju dijete žrtva trgovanja ljudima, upućivanje na mjerodavne službe u nadležnosti je tijela skrbništva.

STANDARD (66) Djetetu žrtvi trgovanja ljudima mora se pružiti dostatno informacija o njegovim pravima i dostupnim uslugama, na jeziku koji je djetetu razumljiv, uzimajući u obzir starost djeteta i njegov psihotjelesni razvoj. Mišljenje djeteta žrtve mora se uzeti u obzir prilikom njegova upućivanja na službe u čijoj nadležnosti je pomoć i potpora malodobnim žrtvama trgovanja ljudima, izuzev kada tijelo skrbništva procijeni kako to nije u njegovu najboljem interesu, što mora biti potanko obrazloženo.

STANDARD (67) Dijete žrtvu trgovanja ljudima, putem sustava potpore, može pratiti punoljetna osoba od povjerenja, po njegovu odabiru, osim ako u odnosu na tu osobu tijelo skrbništva ne donese obrazloženu odluku.

6.2.3. Prijevoz žrtve trgovanja ljudima

STANDARD (68) Žrtva trgovanja ljudima ima osiguran i siguran prijevoz od mjesta identificiranja do skloništa, i od skloništa do njezina mjesta prebivališta, odnosno u državu podrijetla ili državu uobičajenog boravka, kao i za vrijeme boravka u skloništu.

STANDARD (69) Žrtva trgovanja ljudima ne prevozi se istim vozilom s osumnjičenicom, optuženikom ili njihovim zastupnicima. Ovo važi u svim fazama zaštite žrtve trgovanja ljudima, od identificiranja do društvene reintegracije, odnosno repatrijacije.

Dodatna skrb za djecu

STANDARD (70) Prijevoz djeteta žrtve trgovanja ljudima ne obavlja se službenim vozilom s obilježjima policije ili druge sigurnosne agencije, odnosno na način koji bi ga mogao dodatno stigmatizirati.

STANDARD (71) Prijevoz djeteta žrtve trgovanja ljudima od mjesta identificiranja do skloništa, i od skloništa do mjesta prebivališta, odnosno u državu podrijetla ili državu njegova uobičajenog boravka obavlja se u pratnji skrbnika djeteta.

Dok boravi u skloništu, a kada postoje opravdani razlozi za to (liječenje, obrazovanje, za potrebe kaznenog postupka i sl.), prijevoz djeteta žrtve trgovanja ljudima može se obaviti u pratnji stručnog osoblja skloništa, uz pisanu suglasnost njegova skrbnika.

6.2.4. Pomoć i potpora žrtvi trgovanja ljudima

STANDARD (72) Žrtva trgovanja ljudima ima pravo na pomoć i potporu od trenutka kada mjerodavne institucije i ovlaštene organizacije imaju opravdane razloge vjerovati kako je osoba mogla biti izložena trgovanju ljudima.

Pristup službama za potporu žrtvama trgovanja ljudima nije uvjetovan time je li žrtva mjerodavnoj instituciji podnijela formalnu prijavu za kazneno djelo.

STANDARD (73) Žrtva trgovanja ljudima prije, za vrijeme i tijekom određenog razdoblja nakon kaznenog postupka, sukladno svojim potrebama, ima besplatan pristup specijalističkim službama za potporu i pomoć koje djeluju u njezinu interesu i koje poštuju načelo povjerljivosti. Mjerodavne institucije i ovlaštene organizacije uzajamno surađuju kako bi pomogle žrtvi u pristupu nužnim uslugama potpore.

STANDARD (74) Pomoć i potpora žrtvi trgovanja ljudima pruža se samo uz informirani pristanak žrtve, vodeći računa o njezinu spolu, uzrastu, vjerskoj ili nacionalnoj pripadnosti i posebnim potrebama kao što je invaliditet, zdravstveno i psihičko stanje i slično.

STANDARD (75) Članovi obitelji žrtve trgovanja ljudima imaju pristup službama za potporu žrtvama, sukladno svojim potrebama i stupnjem štete koju su pretrpjeli kao posljedicu kaznenog djela trgovanja ljudima.

STANDARD (76) Pomoć i potpora žrtvama trgovanja ljudima nisu uvjetovane njihovom spremnošću da surađuju u kaznenoj istrazi, procesuiranju ili suđenju. U slučajevima kada žrtva nema zakonito prebivalište u BiH, pomoć i potpora pružaju se bezuvjetno, minimalno tijekom razdoblja refleksije.

STANDARD (77) Potpora i pomoć žrtvama trgovanja ljudima uključuju minimalno:

- a) savjetovanje i informiranje o pravima žrtve i postojećim službama za potporu, uključujući informiranje o pristupu postupcima za naknadu štete prouzročene kaznenim djelom, za strane žrtve dodatno i informiranje o pravnom statusu, postupku repatrijacije i povratka, te načinu pristupa diplomatsko-konzularnim predstavništvima;
- b) životni standard, odgovarajući i siguran smještaj (sklonište ili bilo koji drugi prikladni privremeni smještaj za žrtve kojima treba sigurno mjesto uslijed izravnog rizika sekundarne i ponovljene viktimizacije, zastrašivanja i odmazde) i materijalnu pomoć;
- c) nužni medicinski tretman, uključujući psihološku pomoć;

- d) pristup obrazovanju (za punoljetne domaće žrtve trgovanja ljudima i malodobne strane državljane kojima je odobren privremeni boravak iz humanitarnih razloga kao žrtvama trgovanja ljudima;
- e) pristup profesionalnoj obuci i naobrazbi;
- f) pristup tržištu rada pod uvjetima koji se primjenjuju prema domaćim i stranim žrtvama;
- g) pravnu pomoć u vezi s pristupom i ostvarenjem prava žrtve sukladno mjerodavnim propisima koji se primjenjuju prema domaćim i stranim žrtvama trgovanja, koja će omogućiti da se njihova prava i interesi iznesu i razmotre u odgovarajućim fazama kaznenog postupka koji se vodi protiv okrivljenika;
- h) pravo na usluge prevođenja i tumačenje;
- i) žrtva strani državljanin dobiva informaciju o razdoblju oporavka i mogućnostima dobivanja međunarodne zaštite.

Dodatna skrb za djecu

STANDARD (78) Djeca žrtve trgovanja ljudima imaju pravo na poseban tretman i zaštitu i uživaju ista prava na pomoć i zaštitu bez obzira na njihovo državljanstvo i u opsegu koja im pripadaju kao djeci, sukladno Konvenciji o pravima djeteta i domaćim propisima. O dostupnosti takvih tretmana i usluga djeca žrtve trgovanja ljudima i njihovi roditelji/skrbnici informirani su odmah i na odgovarajući način.

STANDARD (79) Dijete žrtva trgovanja ljudima izražava svoje mišljenje o prihvaćanju programa pomoći i zaštite, a konačnu odluku donosi zakonski skrbnik djeteta uz suglasnost mjerodavnog tijela skrbništva. Prilikom donošenja odluke uvažava se mišljenje djeteta, izuzev kada ono nije u njegovu najboljem interesu, što mora biti obrazloženo.

STANDARD (80) Usluge potpore i pomoći djetetu žrtvi trgovanja ljudima prilagođene su njegovim potrebama, interesima, razvojnim mogućnostima, a pružaju je profesionalci osposobljeni za rad s djecom žrtvama.

6.2.4.1. Smještaj žrtve trgovanja ljudima u sklonište

STANDARD (81) Radi pružanja pomoći i zaštite i sprečavanja daljnjeg iskorištavanja ili zlostavljanja, žrtvi trgovanja ljudima osiguran je smještaj u skloništu ovlaštene nevladine organizacije koja ima zaključen protokol o suradnji s nadležnim ministarstvom sigurnosti i ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice.

STANDARD (82) Smještaj za žrtve trgovanja ljudima siguran je i odgovara starosnoj dobi žrtve.

STANDARD (83) Za vrijeme boravka u skloništu žrtvi trgovanja ljudima osigurano je zadovoljenje njezinih temeljnih potreba i životnih standarda, što minimalno uključuje:

- održavajuće i sigurno okruženje,
- odjeću,
- ishranu,
- prostor za spavanje, odmaranje, objedovanje,
- mjesto za čuvanje odjeće i osobnih stvari,
- održavanje osobne higijene,
- medicinsku skrb,
- psihosocijalno savjetovanje,
- pravno savjetovanje o pravima i obvezama na jeziku koji razumije,
- informiranje o pravnom statusu, mogućnostima i postupku repatrijacije i povratka za strane žrtve,
- prostor za rekreaciju, uključujući namjenski prostor za djecu,

- pristup i potporu u obrazovanju domaćim žrtvama trgovanja ljudima,
- pristup profesionalnoj obuci i stjecanju životnih vještina,
- pristup tržištu rada.

STANDARD (84) Prvi razgovor sa žrtvom trgovanja ljudima u skloništu obavlja se na siguran i povjerljiv način koji poštuje njezinu anonimnost. Nakon dolaska žrtve u sklonište, odgovornoj osobi u skloništu mjerodavne institucije dostavljaju podatke koji minimalno uključuju:

- identitet žrtve (ako su podaci dostupni): datum i mjesto rođenja, spol, državljanstvo, materinski jezik i govorni jezici, kao i posebne osobne potrebe žrtve,
- procjenu rizika sigurnosti,
- okolnosti pod kojima je identificirana žrtva trgovanja ljudima,
- ime osobe koja je obavila/obavlja intervju sa žrtvom,
- ime voditelja slučaja/naimenovanog skrbnika žrtve trgovanja ljudima, što je osoba odgovorna za slučaj.

STANDARD (85) Nakon dolaska u sklonište žrtva trgovanja ljudima informirana je o svojim pravima u vezi sa zaštitom i uslugama koje su joj na raspolaganju, kao i o pravilima koja mora poštovati, što uključuje i kućni red skloništa. Informacije o pravima, obvezama i pravilima ponašanja žrtve za vrijeme boravka i uporabe usluga skloništa ponuđene su žrtvi u pisanom obliku, na jeziku koji razumije. Svoju suglasnost za poštovanje ovih pravila žrtva trgovanja ljudima daje u pisanom obliku.

STANDARD (86) Pravila ponašanja korisnika tijekom boravka u skloništu (kućni red) obznanjena su na vidnom mjestu. Kada žrtva trgovanja ljudima ne poštuje pravila ponašanja u skloništu, takva situacija ne smije uključivati smanjenje opsega ostvarenja temeljnih životnih potreba žrtve.

STANDARD (87) Dodatne informacije koje osoblje skloništa dobije od žrtve trgovanja ljudima, a u vezi sa slučajem trgovanja ljudima, razmjenjuju se s mjerodavnim institucijama, uz suglasnost žrtve. Dodatne informacije koje osoblju skloništa daju vanjski pružatelji usluga/partneri, a odnose se na žrtvu trgovanja ljudima, dijele se sa žrtvom i evidentiraju se u spis predmeta.

STANDARD (88) U skloništu je omogućeno sigurno okruženje za žrtvu trgovanja ljudima tijekom 24 sata dnevno. Zaštita objekta skloništa osigurana je shodno važećim pravnim propisima.

STANDARD (89) U slučaju sigurnosne prijetnje i rasta razine rizika za žrtvu trgovanja ljudima, žrtva će biti upućena u drugo sklonište s odgovarajućim mjerama zaštite, koje su odgovarajuće za sigurnost visoko ili srednje rizične žrtve.

STANDARD (90) U skloništima postoje detaljni i jasni planovi evakuiranja u slučaju opasnosti, u slučaju požara ili narušenja sigurnosti žrtve trgovanja ljudima i osoblja skloništa, o kojima je žrtva upoznata odmah nakon dolaska u sklonište.

STANDARD (91) Sredstva za komunikaciju koja posjeduje žrtva trgovanja ljudima, a predstavljaju prijetnju i mogu ugroziti njezinu sigurnost ili sigurnost ostalih korisnika ili osoblja skloništa, poput mobilnih telefona, tableta i slično, nakon dolaska u sklonište dokumentiraju se i sigurno pohranjuju. Nakon napuštanja skloništa izuzete osobne stvari vraćaju se žrtvi trgovanja ljudima uz popratnu pisanu dokumentaciju.

STANDARD (92) Kako bi se omogućila sigurnost žrtve trgovanja ljudima, ostalih korisnika skloništa i osoblja, neovlašteni su posjeti skloništu zabranjeni.

STANDARD (93) Mjerodavne institucije osiguravaju da lokacija skloništa gdje je smještena žrtva trgovanja ljudima ne bude otkrivena. Ako lokacija skloništa postane kompromitirana kada je u pitanju sigurnost žrtve, žrtva će biti zbrinuta na drugo sigurno mjesto dok se ne ukloni bilo koja predviđena prijetnja za njezinu sigurnost, sigurnost drugih korisnika te osoblja skloništa.

STANDARD (94) Žrtva trgovanja ljudima koja boravi u skloništu ima pristup prikladnoj hrani i u dostatnim količinama, propisane nutritivne vrijednosti, te pitkoj vodi, poštujući međunarodne i domaće standarde sigurnosti hrane.¹ Žrtva trgovanja ljudima ima najmanje tri uravnotežena obroka dnevno, od čega je najmanje jedan obrok kuhan i poslužuje se topao. Količina i kvaliteta obroka te način posluživanja moraju biti prikladni potrebama i zdravstvenom stanju žrtve. Za trudnice žrtve trgovanja ljudima, dojilje i žrtve koje imaju specifične prehrambene potrebe iz medicinskih, kulturoloških ili vjerskih razloga osigurana je hrana prikladna njihovim potrebama.

STANDARD (95) Za vrijeme boravka u skloništu žrtvi je osigurana čista i prikladna sezonska odjeća i obuća, sukladno njezinim potrebama, poštujući kulturološke i vjerske običaje žrtve i izbjegavajući "uniformni izgled".

STANDARD (96) Strana žrtva trgovanja ljudima koja podnese zahtjev za azil u Bosni i Hercegovini, sukladno odluci ustrojstvene jedinice Ministarstva sigurnosti koja provodi postupak azila, može ostati u skloništu dok se ne donese pravomoćna odluka o podnesenom zahtjevu za azil sukladno Zakonu o azilu².

STANDARD (97) Kako bi se rehabilitirala i osnažila žrtva trgovanja ljudima, duljina njezina boravka u skloništu treba biti fleksibilna, na temelju potreba i okolnosti žrtve.

STANDARD (98) Žrtva trgovanja ljudima, domaća i strana, kojoj je odobren privremeni boravak može, uz potpisanu izjavu u nazočnosti pravnog savjetnika i osoblja skloništa, na vlastitu odgovornost napustiti sklonište uz poštovanje kućnog reda skloništa i predočenje prijave adrese prebivališta. Žrtva trgovanja može sa sobom ponijeti preslike svih dokumenata s osobnim podacima, koje uključuju između ostalog zdravstveni karton, informacije o stečenom obrazovanju i rehabilitaciji.

STANDARD (99) Žrtva trgovanja ljudima ima pravo na kontakt s obitelji, rođacima i prijateljima koji igraju važnu ulogu u njezinu životu, ako to nije u oprečnosti s njezinim interesom i važećim propisima. Komunikacija žrtve visokog rizika s članovima obitelji obavlja se putem telefona ili e-maila uz nadzor osoblja skloništa, a susreti s članovima obitelji odvijaju se u nazočnosti voditelja slučaja i sigurnosne službe.

STANDARD (100) Žrtva trgovanja ljudima ima pravo na usmene ili pisane pritužbe na usluge ili u vezi s upravljanjem slučajem, na jeziku koji ona razumije.

Dodatna skrb za djecu

STANDARD (101) Dijete žrtva trgovanja ljudima smješteno je u sigurnom smještaju, prilagođenom djetetu, odmah nakon njegova preliminarnog identificiranja.

STANDARD (102) Dijete žrtva trgovanja ljudima smješteno je u sklonište ili u poseban odjel u skloništu koji je

¹ Analiza opasnosti i kritičnih kontrolnih točaka (HACCP) za pristup sigurnosti hrane koju je razvila Organizacija za prehranu i poljoprivredu UN-a (FAO)

² "Službeni glasnik BiH", br. 11/16 i 16/16

isključivo namijenjen za smještaj djece. Dijete žrtva ne može biti smješteno u sobi za spavanje s punoljetnim osobama koje nisu obiteljski vezane za njega i ako to nije u oprečnosti s njegovim najboljim interesom. Braća i sestre, žrtve i/ili svjedoci trgovanja ljudima nisu razdvojeni prilikom njihova smještaja.

STANDARD (103) Smještaj djeteta žrtve trgovanja ljudima u ustanove socijalne skrbi krajnje je rješenje za njegovo zbrinjavanje, nakon što su iscrpljene sve druge mogućnosti za njegov smještaj u sklonište ili u određene oblike izvaninstitucionalnog smještaja za djecu.

STANDARD (104) Za smještaj djeteta žrtve trgovanja ljudima u sklonište nužna je suglasnost roditelja/skrbnika. Ako je interes roditelja/skrbnika u oprečnosti s najboljim interesom djeteta, nužna je suglasnost imenovanog privremenog skrbnika.

STANDARD (105) Usluge i potpora u skloništu moraju biti prikladne kulturološkom identitetu i podrijetlu, spolu i starosnoj dobi djeteta žrtve trgovanja ljudima. Djeci žrtvama s određenim invaliditetom pruža se pomoć koja odgovara njihovim potrebama, mogućnostima i sposobnostima.

STANDARD (106) Osoblje skloništa, prema važećim pravnim propisima, podvrgnuto je redovitim sigurnosnim provjerama kako bi se osiguralo da su podobni za rad s djecom.

6.2.4.2. Zdravstvena zaštita žrtava trgovanja ljudima

STANDARD (107) Žrtvi trgovanja ljudima državljaninu BiH, bez obzira na status osigurane osobe, osigurana je pravodobna, kvalitetna i djelotvorna zdravstvena zaštita, u istom opsegu i na jednak način utvrđen za sve osigurane osobe, sukladno njezinim zdravstvenim stanjem, medicinskom doktrinom i važećim pravnim okvirom u Bosni i Hercegovini. Zdravstvena zaštita osobito uključuje zbrinjavanje i liječenje posljedica nasilja na tjelesno, duševno i reproduktivno zdravlje žrtve, koje su nastale kao posljedica kaznenog djela trgovanja ljudima. Zdravstvena zaštita, lijek i medicinsko pomagalo dostupni su žrtvi trgovanja ljudima u razumnom roku koji neće ugroziti ili pogoršati njezino zdravstveno stanje, a ako su rokovi propisani, unutar danog roka.

Strana žrtva trgovanja ljudima tijekom boravka u skloništu ima pravo na žurnu medicinsku pomoć, na način utvrđen protokolom između Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine i ovlaštenog NVO-a u kojemu je smještena žrtva. U razdoblju odobrenog privremenog boravka u Bosni i Hercegovini strana žrtva trgovanja ljudima koja boravi izvan skloništa ostvaruje zdravstvenu zaštitu u skloništu NVO-a ili u mjerodavnoj zdravstvenoj ustanovi s kojom Ministarstvo sigurnosti BiH ima potpisan protokol o suradnji.

STANDARD (108) Zdravstvena zaštita pruža se žrtvi trgovanja ljudima uz izričiti pristanak žrtve, usmenim ili pismenim putem, izuzev u slučaju kada se njome spašava ili održava život žrtve ili bi se njezinim nepoduzimanjem nepopravljivo ugrozilo ili ozbiljno oslabilo ili oštetilo njezino zdravlje ili život i zdravlje drugih ljudi. Medicinska mjera oprečna izričito iskazanoj volji žrtve trgovanja ljudima, odnosno roditelja, skrbnika ili zakonskog zastupnika poslovno nesposobne žrtve, može se poduzeti samo u iznimnim slučajevima koji su utvrđeni zakonom i koji su sukladni liječničkoj etici.

STANDARD (109) Žrtva trgovanja ljudima pravodobno je i točno informirana o svome zdravlju, svojim pravima i obvezama i načinu kako ih koristiti, na jeziku koji joj je razumljiv i koji je prilagođen njezinoj obrazovnoj razini, tjelesnom i psihičkom stanju, a ako je strana žrtva trgovanja ljudima, u pravilu, na njezinu materinskom jeziku ili uz

nazočnost ovlaštenog prevoditelja, odnosno tumača znakovnog jezika ako je u pitanju osoba s oštećenim sluhom i govorom.

STANDARD (110) Nužnim zdravstvenim uslugama za žrtvu trgovanja ljudima koja nije smještena u sklonište koordinira mjesno mjerodavno tijelo skrbništva, odnosno osoblje skloništa za žrtvu smještenu u skloništu.

Na temelju pojedinačne potrebe žrtve trgovanja ljudima, mjerodavna zdravstvena ustanova priprema odgovarajući program zdravstvene rehabilitacije žrtve koji provodi s tijelom skrbništva, uz njezin dragovoljni pristanak. Programom je utvrđeno vrijeme trajanja programa rehabilitacije i način njegove provedbe. Tijelo skrbništva i zdravstvena ustanova zajednički su odredili stručnu i odgovornu osobu za praćenje i provedbu ovoga programa.

STANDARD (111) Medicinski posjeti i terapije za žrtvu trgovanja ljudima smještenu u sklonište uredno se evidentiraju u njezin zdravstveni karton. Žrtvi se lijekovi daju pod nadzorom osoblja skloništa i prema pisanim uputama koje je liječnik odredio.

STANDARD (112) Medicinska dokumentacija i izvješće o zdravstvenom stanju žrtve trgovanja ljudima sastavni su dio osobnog dosjea žrtve zbrinute u skloništu. Podaci o zdravstvenom stanju žrtve trgovanja ljudima spadaju u osobne podatke, povjerljivi su i predstavljaju službenu tajnu.

Dotatna skrb za djecu

STANDARD (113) Dijete žrtva trgovanja ljudima uživa najvišu razinu dostižne zdravstvene zaštite bez obzira na to radi li se o domaćoj ili stranoj žrtvi.

Zdravstvena zaštita zadovoljava kratkoročne i dugoročne posebne zdravstvene potrebe djeteta žrtve trgovanja ljudima, uključujući socijalni i tjelesni oporavak, psihološku ili psihijatrijsku pomoć u slučaju posttraumatskog stresnog poremećaja.

Prilikom medicinskog pregleda i izvedbe medicinskih postupaka osigurana je zvučna i vizualna privatnost pacijenta djeteta žrtve trgovanja ljudima, osim u žurnim slučajevima.

STANDARD (114) Dijete žrtva trgovanja ljudima uključeno je u donošenje odluke o pristanku na predloženu medicinsku mjeru, sukladno njegovoj zrelosti i sposobnosti za rasuđivanje. Medicinska mjera nad njim poduzima se uz obavijest i pristanak njegova roditelja, zakonskog zastupnika ili skrbnika djeteta.

Žrtva trgovanja ljudima s navršениh 15 godina starosti, koja je sposobna za rasuđivanje, može sama dati pristanak na predloženu medicinsku mjeru, izuzev ako se radi o posebnim medicinskim mjerama za koje je prema pozitivnim pravnim propisima nužna i suglasnost roditelja/skrbnika (invazivne dijagnostičke i terapijske procedure, operativni zahvati i prekid trudnoće).

Ako su interesi djeteta pacijenta (žrtve trgovanja ljudima i njegova roditelja/skrbnika u vezi s poduzimanjem određene medicinske mjere oprečni, nadležni zdravstveni radnik odmah o tome obavješćuje mjerodavno tijelo skrbništva.

STANDARD (115) Medicinski pregled djeteta žrtve do 15. godine života, odnosno djeteta kojem je u cijelosti ili djelomično oduzeta poslovna sposobnost, obavlja se u nazočnosti roditelja/skrbnika, a ako ih dijete nema ili su interesi roditelja/skrbnika u oprečnosti s interesima djeteta žrtve (npr. ginekološki pregled djeteta i nazočnost roditelja suprotnog spola i sl.), odlučuje tijelo skrbništva.

STANDARD (116) U cilju sprečavanja, dijagnosticiranja ili liječenja spolno prenosivih bolesti, djetetu žrtvi spolnog

izrabljivanja osiguran je bezuvjetan pristup uslugama zaštite reproduktivnog zdravlja.

STANDARD (117) Dijete žrtva trgovanja ljudima prilikom pružanja zdravstvene zaštite ima mogućnost odabira spola zdravstvenog osoblja koje će mu pružiti zdravstvenu uslugu.

6.2.4.3. Obrazovanje žrtava trgovanja ljudima

STANDARD (118) Žrtva trgovanja ljudima ima pravo na obrazovanje sukladno njezinim interesima, potencijalima i mjerodavnim pravnim propisima koji uređuju područje obrazovanja djece i odraslih.

STANDARD (119) Voditelj slučaja, uz konzultacije sa žrtvom trgovanja ljudima, priprema pojedinačni obrazovni plan koji sadrži detaljnu obrazovnu pozadinu, potrebe i preporuke za njezino obrazovanje dok boravi u skloništu. Voditelji slučaja surađuju s obrazovnim sustavom i osobljem skloništa kako bi osigurali djelotvorno postavljanje, praćenje i evaluaciju pojedinačnog obrazovnog plana za žrtvu trgovanja ljudima. U tome kontekstu, razmatra se očekivano vrijeme njezinoga boravka u skloništu ili ustanovi socijalne skrbi i svi aspekti njezine sigurnosti.

STANDARD (120) Žrtvi trgovanja ljudima čija je osobna sigurnost u visokom riziku treba osigurati pohađanje nastavnih sati unutar skloništa kako bi neometano nastavila svoje obrazovanje. Kada se razina rizika umanjuje, žrtva trgovanja ljudima treba imati priliku pohađati formalne i neformalne nastavne sate izvan skloništa.

STANDARD (121) Kada god je to moguće, žrtva trgovanja ljudima nastavlja svoje obrazovanje u obrazovnoj ustanovi u koju je išla prije nego je postala žrtva trgovanja ljudima, pod uvjetom da ne postoji rizik za njezinu sigurnost.

STANDARD (122) Žrtva trgovanja ljudima koja je prije nego što je postala žrtva redovito pohađala obrazovanje, a koja se nalazi u visokom sigurnosnom riziku, ima mogućnost pohađanja instruktivne nastave u skloništu te izvanrednog polaganja nastavnih razreda u najbližoj odgovarajućoj obrazovnoj ustanovi, bez naknade.

STANDARD (123) Žrtvi trgovanja ljudima koja je prijevremeno napustila formalno obrazovanje, tamo gdje je to moguće, treba pružiti priliku za pohađanje odgovarajućeg neformalnog obrazovanja, sukladno njezinim potencijalima i interesom.

STANDARD (124) Žrtvi trgovanja ljudima koja je nepismena dostupni su programi opismenjavanja, bez naknade.

STANDARD (125) Kada formalno obrazovanje nije moguće, žrtva trgovanja ljudima ima mogućnost uključiti se u program cjeloživotnog učenja u skloništu, ili putem programa partnerskih pružatelja obrazovnih usluga kada je smještena izvan skloništa.

STANDARD (126) Udžbenike, školski materijal i školsku odoru za žrtvu trgovanja ljudima osigurava sklonište, odnosno mjesno mjerodavno tijelo skrbništva ako je žrtva zbrinuta izvan skloništa.

STANDARD (127) Obrazovni plan i napredak žrtve trgovanja ljudima evidentira se u spis predmeta.

Dodatna skrb za djecu

STANDARD (128) Besplatno i bezuvjetno obrazovanje osigurano je pod istim uvjetima za svu djecu, domaće i strane žrtve trgovanja ljudima, sukladno važećim pravnim propisima. Djeci žrtvama trgovanja ljudima pruža se obrazovanje u razumnom roku kako bi se olakšao njihov oporavak, poboljšao

njihov osjećaj vrijednosti i pomoglo djetetu preuzeti kontrolu nad svojim životom i budućnošću.

STANDARD (129) Dijete žrtva trgovanja ljudima, roditelj/skrbnik, institucije za zaštitu djece i osoblje skloništa zajedno odlučuju je li dijete žrtva spremno pristupiti određenim obrazovnim aktivnostima ili formalnom obrazovnom sustavu. To će ovisiti o psihološkom stanju djeteta žrtve, o njegovu poznavanju lokalnog jezika, prethodnom obrazovanju i očekivanoj duljini boravka u skloništu.

STANDARD (130) Obrazovni napredak djeteta žrtve trgovanja ljudima prati se u kontinuitetu, kako bi se pravodobno prepoznale poteškoće s kojima se dijete žrtva može susresti u školi i poduzele preventivne mjere spriječiti ih.

STANDARD (131) U slučajevima vjerojatnoće da će dijete žrtva trgovanja ljudima biti vraćeno u državu podrijetla ili uobičajenog boravka u vrlo kratkom roku (npr. 1 ili 2 mjeseca), treba uložiti napore na pripremi njegove obrazovne integracije u državu povratka. Takvi napore uključuju, primjerice, upis djeteta žrtve u školu ili njegovo stručno osposobljavanje, pripremni rad s roditeljima/skrbnicima kako bi olakšali njegovu integraciju u školi, osiguranje školarine za dijete, prijevoza i sl.

STANDARD (132) Pružatelji usluga trebaju promicati pristup djeteta žrtve trgovanja ljudima slobodnim aktivnostima, uključujući igre i rekreacijske aktivnosti prikladne njegovoj dobi, zrelosti i interesima. Ovo je osobito važno za djecu žrtve za koje postoji vjerojatnoća da će uskoro biti vraćena u državu podrijetla ili državu uobičajenog boravka. Takve aktivnosti treba ponuditi unutar objekta smještaja ili u zajednici, kada je to prikladno, u cilju olakšavanja dječje komunikacije i interakcije s vršnjacima i lokalnom zajednicom.

6.2.4.4. Stručno osposobljavanje i usmjeravanje žrtava trgovanja ljudima

STANDARD (133) Žrtvi trgovanja ljudima treba osigurati odgovarajuće obuke/tečajeve koji će joj pomoći u njezinu profesionalnom razvoju i omogućiti joj da bude zaposlena i integrirana u zajednicu.

STANDARD (134) Kapacitete, potrebe i interese žrtve trgovanja ljudima treba procijeniti u odnosu na njezin profesionalni razvoj i ekonomsko osnaživanje. Ovo vrednovanje treba obaviti osoblje skloništa, a izvan skloništa ovu procjenu trebao bi obaviti voditelj slučaja iz mjerodavnog tijela skrbništva.

STANDARD (135) Mjerodavno tijelo skrbništva i sklonište dužni su identificirati postojeće prilike za uključivanje žrtve trgovanja ljudima u aktivnosti za njezin profesionalni razvoj i omogućiti provedbu ovih aktivnosti identificiranjem mogućih resursa/programa za osiguranje potrebnih materijala za obuke/tečajeve.

STANDARD (136) Ekonomska je neovisnost temeljni uvjet za potpuno i održivo reintegriranje žrtve trgovanja ljudima. Postojeći javni programi zapošljavanja i samozapošljavanja naklonjeni su i afirmativni za žrtve trgovanja ljudima, uz davanje posebnih poticajnih mjera za poslodavce koji ih upošljavaju.

STANDARD (137) Mjerodavne institucije i ovlaštene organizacije podupiru žrtvu trgovanja ljudima u zapošljavanju ili samozapošljavanju, sukladno njezinoj kvalifikaciji, uključivanju u profesionalnu potporu ili obuku i osiguravanju odgovarajuće dokumentacije za razvitak poslovnih (biznis) planova u slučajevima kad su identificirani mogući donatori.

STANDARD (138) Pojedinačni plan za žrtvu trgovanja ljudima treba uključiti njezino stručno usavršavanje i ekonomsku neovisnost, uzimajući u obzir njezine sposobnosti, vještine, starost, snage i slabosti. Ovaj plan priprema voditelj slučajeva u koordinaciji sa žrtvom trgovanja ljudima koja boravi unutar ili izvan skloništa.

STANDARD (139) Uključenje žrtve trgovanja ljudima u stručno usavršavanje/tečajeve i planove ekonomske neovisnosti ne smije započeti bez njezina pristanka, odnosno pristanka roditelja/skrbnika ako je žrtva osoba s umanjenom poslovnom sposobnošću.

STANDARD (140) Strana žrtva trgovanja ljudima ima pristup tržištu rada sukladno važećim propisima.

6.2.4.5. Pravna pomoć i naknada štete žrtvama trgovanja ljudima

STANDARD (141) Žrtva trgovanja ljudima ima pravo i mogućnost uporabe besplatne pravne pomoći i savjetovanja tijekom razgovora s predstavnicima mjerodavnih institucija, tijekom daljnjeg procesa ukazivanja pomoći, zbrinjavanja i reintegriranja i tijekom odvijanja kaznenog, građanskog ili upravnog postupka. Pravna pomoć uključuje i pružanje stručne pomoći glede ostvarenja socijalne i zdravstvene zaštite, obeštećenja i drugih prava.

STANDARD (142) Pravno savjetovanje i besplatna pravna pomoć žrtvama trgovanja ljudima osigurana je sukladno važećim zakonodavnim okvirom. Prilikom poduzimanja bilo kakvih radnji sa žrtvom, što uključuje i razgovor, sve su mjerodavne institucije i ovlaštene organizacije osigurale nazočnost pravnog savjetnika, poštujući prava žrtve.

Besplatna pravna pomoć žrtvama trgovanja ljudima osigurana je putem Ministarstva pravde BiH, pravne službe tijela skrbništva, centara za pružanje besplatne pravne pomoći, ovlaštenih nevladinih organizacija za pružanje besplatne pravne pomoći ili ostalih dostupnih vidova besplatne pravne pomoći u Bosni i Hercegovini.

STANDARD (143) Pravni savjeti i pravna pomoć koja se pruža žrtvama trgovanja ljudima besplatni su, djelotvorni, održivi i vjerodostojni.

STANDARD (144) Žrtva trgovanja ljudima ima pravo razumjeti i biti razumljiva u kaznenom postupku, primiti informacije na razumljiv način, uzimajući u obzir osobne značajke žrtve poput invaliditeta i jezika.

STANDARD (145) Žrtva trgovanja ljudima je prevoditeljski ili lingvistički pomognuta za podnošenje prijave za kazneno djelo trgovanja ljudima ako ne razumije ili ne govori jezik mjerodavne institucije. Žrtvi koja je podnijela formalnu prijavu za kazneno djelo trgovanja ljudima osigurana je pisana potvrda o podnošenju njezine prijave koju izdaje mjerodavna institucija koja je zaprimila prijavu, navodeći temeljne činjenice predmetnoga kaznenog djela. Ako žrtva trgovanja ljudima ne razumije ili ne govori jezik mjerodavne institucije, osigurano je besplatno prevodenje pisane potvrde, ako to ona zatraži, na jeziku koji razumije.

STANDARD (146) Žrtva kaznenog djela trgovanja ljudima, počinjenog u državi različitoj od one u kojoj ima boravište, može podnijeti prijavu mjerodavnim institucijama države boravišta ako to ne može učiniti u državi u kojoj je počinjeno kazneno djelo ili ako to tamo ne želi učiniti. Mjerodavna institucija kojoj je žrtva podnijela prijavu bez odgode prosljeđuje prijavu mjerodavnoj instituciji u državi u kojoj je počinjeno kazneno djelo, ako nadležnost za pokretanje

postupka nije iskoristila mjerodavna institucija u Bosni i Hercegovini u kojoj je podnesena prijava.

STANDARD (147) Žrtva trgovanja ljudima treba biti obaviještena, bez nepotrebne odgode, o pravu na dobivanje informacija u kaznenom postupku pokrenutom na temelju prijave za kazneno djelo koje je pretrpjela, ima pravo na temelju zahtjeva dobiti informacije glede odluka o nepokretanju ili obustavi istrage protiv počinitelja, sve informacije o podizanju optužnice, vremenu, mjestu i datumu suđenja te o konačnoj presudi.

STANDARD (148) Žrtva trgovanja ljudima se bez nepotrebne odgode obavješćuje ako je optuženik/okrivljenik oslobođen ili je pobjegao iz pritvora, odnosno zatvora.

STANDARD (149) Žrtva trgovanja ljudima ima pravo na odluku o kompenzaciji za pretrpljene povrede nastale kao posljedica kaznenog djela trgovanja ljudima, od počinitelja kaznenog djela, u razumnom roku. Informacije o mogućnostima traženja obeštećenja, načinu podnošenja zahtjeva i pratećoj dokumentaciji dostupne su žrtvi trgovanja ljudima od prvog kontakta s mjerodavnom institucijom, na jeziku koji razumije. Naknada je štete novčana i pokriva materijalnu (troškovi liječenja, izgubljena zarada, gubitak uzdržavanja glede uzdržanih osoba i sl.) i nematerijalnu štetu (za pretrpljenu bol i patnju) koju je pretrpjela žrtva trgovanja ljudima.

STANDARD (150) O imovnom se zahtjevu za naknadu štete prvenstveno odlučuje u kaznenom postupku, u cijelosti i u razumnom roku. U cilju ostvarenja zahtjeva za obeštećenje, žrtva trgovanja ima pravo na besplatnu pravnu pomoć mjerodavne institucije ili ovlaštene organizacije za pružanje besplatne pravne pomoći, u opsegu koji je utvrđen zakonima o pružanju besplatne pravne pomoći i kaznenom procesnom zakonodavstvu u Bosni i Hercegovini.

STANDARD (151) Uvijek kada je to moguće, restitucija treba biti pravična prema žrtvama trgovanja ljudima, njihovim obiteljima, osobama koje uzdržava, a realizira je pravomoćno osuđeni počinitelj ovoga kaznenog djela.

Dodatna skrb za djecu

STANDARD (152) Pravni stručnjaci koji pružaju pravnu pomoć djeci trebaju poznavati mjerodavno domaće zakonodavstvo i procedure, dječja prava, faze u razvoju djeteta i način komuniciranja s djecom.

STANDARD (153) Pouzdane i mjerodavne informacije u pravnome postupku djetetu žrtvi trgovanja ljudima treba pružati izravno, jednostavnim i prilagođenim jezikom, kako bi ono moglo donijeti odluku. Takav pristup treba primjenjivati uvijek, čak i u situacijama kada dijete nije donositelj odluke.

STANDARD (154) U svim je sudbenim i izvansudbenim postupcima dijete žrtva trgovanja ljudima zaštićeno od štete, uključujući zastrašivanje, represivno ponašanje i sekundarnu viktimizaciju.

STANDARD (155) Djetetu žrtvi trgovanja ljudima, stranome državljaninu, osigurana je odmah nazočnost pravnog savjetnika.

STANDARD (156) Pravni savjetnik djeteta žrtve trgovanja, stranoga državljanina, treba upoznati dijete žrtvu i objasniti mu odluku ili presudu na jeziku prilagođenom djetetovoj razini razumijevanja i dati potrebne informacije o mogućim mjerama koje se mogu poduzeti, poput žalbe ili neovisnih mehanizama pritužbe.

STANDARD (157) Odgovarajuće zastupanje i pravo na zastupanje djeteta žrtve trgovanja ljudima, neovisno o

roditelju/skrbniku, zajamčeno je osobito u postupcima gdje su roditelji/skrbnici i članovi obitelji optuženi za kazneno djelo trgovanja ljudima.

STANDARD (158) Sudbeni i izvansudbeni postupci koji uključuju djecu žurnoga su karaktera radi osiguranja hitrog djelovanja i zaštite najboljeg interesa djeteta žrtve, uz poštovanje vladavine prava.

6.2.5. Repatrijacija žrtava trgovanja ljudima

STANDARD (159) Domaćoj žrtvi trgovanja ljudima ili žrtvi koja je imala stalni boravak u BiH u doba ulaska na teritorij druge države gdje je identificirana kao žrtva trgovanja ljudima, vodeći računa o pravima, sigurnosti i dostojanstvu žrtve, omogućit će se i prihvatiti njezin povratak u BiH, bez nepotrebne ili neopravdane odgode. Kako bi se olakšao povratak žrtve trgovanja ljudima, na zahtjev države gdje je žrtva identificirana, mjerodavna institucija izdaje putnu ispravu ili neku drugu potvrdu koja je žrtvi nužna za putovanje i ponovni ulazak na njezin teritorij.

STANDARD (160) Povratak žrtve trgovanja ljudima stranoga državljanina u državu podrijetla ili državu uobičajenog boravka ili u državu koja je prihvaća provodi se uz dužno poštovanje prava, sigurnosti i dostojanstva žrtve, kao i statusa mogućeg pravnog postupka koji se odnosi na činjenicu da se radi o žrtvi, i po mogućnosti taj bi povratak trebao biti dragovoljan. Dragovoljni povratak punoljetne žrtve trgovanja ljudima koja se nalazi pod skrbištvom moguće je samo uz pristanak skrbnika žrtve.

STANDARD (161) Žrtva trgovanja ljudima strani državljanin ne može biti vraćena u državu podrijetla u kojoj postoji ozbiljan rizik da će ona biti izložena mučenju ili drugom nečovječnom ili ponižavajućem postupanju, progonu ili teškim oblicima kršenja ljudskih prava. U situacijama kada bi repatrijacija teško ugrozila ili povrijedila temeljna prava žrtve trgovanja ljudima i članova njezine obitelji, trebaju se razmotriti alternative repatrijaciji, kao što je odobrenje stalnog boravka ili preseljenja u drugu sigurnu zemlju.

STANDARD (162) Slobodnu volju o dragovoljnom povratku žrtva trgovanja ljudima izražava u pisanom obliku, potpisivanjem posebnoga obrasca o dragovoljnom povratku na materinskom jeziku.

STANDARD (163) Mjerodavno tijelo ili ovlaštena organizacija koja provodi postupak repatrijacije razvija pojedinačni plan repatrijacije za žrtvu trgovanja ljudima, koji minimalno sadrži: plan putovanja, pomoć u odlasku, tranzitu, prijemu, pribavljanju putnih isprava, mišljenje liječnika o sposobnosti žrtve trgovanja ljudima za povratak te koordinaciju ostalih pojedinosti. Ove informacije moraju biti sačuvane u dosjeu žrtve.

STANDARD (164) Pojedinačni plan repatrijacije za žrtvu trgovanja ljudima urađen je nakon procjene rizika povratka za žrtvu, uz sudjelovanje svih institucija i ovlaštenih organizacija koje su mjerodavne i uključene u postupak repatrijacije. S planom repatrijacije žrtve trgovanja ljudima upoznati su minimalno: Granična policija BiH, Služba za poslove sa strancima, ovlaštena organizacija u kojoj je žrtva trgovanja ljudima smještena i granična policija zemlje u kojoj se vrši njezin povratak.

STANDARD (165) Žrtva trgovanja ljudima pravodobno je i na prilagođen način informirana o svome pojedinačnom planu repatrijacije i provedbi svih planiranih aktivnosti kako bi se održao kod nje osjećaj sigurnosti i povjerenja u proces repatrijacije. Žrtvi trgovanja ljudima trebaju biti dostupne sve

informacije o državnim tijelima, ustanovama, službama i ovlaštenim organizacijama za potporu u državi u koju se ona vraća.

STANDARD (166) Mjerodavna tijela i organizacije moraju najaviti repatrijaciju žrtve trgovanja ljudima državama tranzita i državama podrijetla.

Dodatna skrb za djecu

STANDARD (167) Dijete žrtva trgovanja ljudima koje je državljanin treće zemlje, bez pratnje roditelja/ skrbnika, ima pravo na povratak u državu podrijetla ili uobičajenog boravka ili u državu koja ga prihvaća. Povratak u zemlju ili mjesto podrijetla ili državu koja ga prihvaća organizira se samo ako je takav povratak u najboljem interesu djeteta, što uključuje i uvjerenje da će se dijete žrtva trgovanja ljudima vratiti u biološku, srodničku ili udomiteljsku obitelj, imenovanom skrbniku ili u odgovarajući izvaninstitucionalni smještaj ili ustanovu socijalne skrbi. Argumenti koji se ne temelje na pravima, poput onih koji se odnose na migracijsku politiku, ne mogu nadvladati razmatranja najboljeg interesa djeteta.

STANDARD (168) Dijete žrtva trgovanja ljudima neće biti vraćeno u državu podrijetla ili uobičajenog boravka ili u državu koja ga prihvaća ako postoji opravdana sumnja, a nakon procjene rizika i sigurnosti, da postoje razlozi da povratak djeteta žrtve ugrožava njegovu sigurnost ili sigurnost članova njegove obitelji.

STANDARD (169) Povratak djeteta žrtve trgovanja ljudima koordiniran je unaprijed između države ili mjesta u kojemu se dijete žrtva nalazi i države ili mjesta podrijetla, a po potrebi uključene su i zemlje tranzita.

STANDARD (170) O povratku u državu ili mjesto podrijetla treba razmišljati samo kada se može dogovoriti sigurno spajanje obitelji ili kad je, u konzultaciji s mjerodavnim institucijama u državi ili mjestu podrijetla s mjerodavnom vladinom ustanovom ili ovlaštenom nevladinom organizacijom, dogovorena mogućnost i način pružanja trenutačne zaštite i pomoći djetetu žrtvi trgovanja ljudima po njegovu dolasku.

STANDARD (171) Pri određivanju trajnog rješenja, od djeteta žrtve trgovanja ljudima traži se da iznese svoje mišljenje glede svoje budućnosti, uključujući i njegovu volju da se vrati u svoju državu ili mjesto podrijetla, odnosno uobičajenog boravka. U svakom slučaju, djetetova razvojna duševna zrelost mora se odrediti, uzimajući u obzir njegove osobne, obiteljske i kulturološke pozadine.

STANDARD (172) Država će uspostaviti postupak koji će osigurati da dijete žrtvu trgovanja ljudima u državi podrijetla ili uobičajenog boravka prihvati skrbnik kojeg imenuje mjerodavno tijelo u državi podrijetla ili uobičajenog boravka, i/ili roditelji djeteta.

STANDARD (173) Povratak djeteta žrtve trgovanja ljudima u državu podrijetla ili državu uobičajenog boravka ili državu koja ga prihvaća odvija se u pratnji imenovanog skrbnika djeteta u državi u kojoj je dijete identificirano kao žrtva trgovanja ljudima i predaje se skrbniku u državi podrijetla. U koordinaciji s mjerodavnim institucijama države ili odredišnog mjesta, skrbnik prati dijete koje se vraća u svoju državu ili mjesto podrijetla do smještaja u mjerodavnu ustanovu i/ili do roditelja djeteta.

STANDARD (174) Tijekom cijeloga postupka repatrijacije djetetu žrtvi trgovanja ljudima dostupna je medicinska i psihološka pomoć i zaštita.

6.2.6. Reintegracija žrtava trgovanja ljudima

STANDARD (175) Reintegracija u zajednici krajnji je cilj procesa pružanja potpore žrtvi trgovanja ljudima i ovisi o njezinoj odluci. Žrtva trgovanja ljudima može odabrati da se ponovno integrira u svoju obitelj ili novu obitelj ili u novu zajednicu.

STANDARD (176) Procjene rizika za povratak žrtve trgovanja ljudima u svoju obitelj i zajednicu trebaju biti provedene što je prije moguće, kako bi se utvrdila izvodivost ponovne integracije žrtava trgovanja u matičnu zajednicu.

STANDARD (177) Rezultat procjene rizika koristi se za identifikiranje pogodnih i djelotvornih sredstava potpore žrtvama trgovanja ljudima i kao doprinos prilikom izradbe plana reintegracije.

STANDARD (178) Proces reintegracije započinje nakon okončanja postupka procjena stanja žrtve trgovanja ljudima kao i mjesta reintegracije. Procjena se provodi kako bi se omogućila sigurnost žrtve u mjestu njezina prebivališta.

STANDARD (179) Tijelo skrbništva u suradnji s mjerodavnim institucijama i ovlaštenim organizacijama osigurava razvojni plan reintegracije za žrtvu trgovanja ljudima. Ona se potiče na aktivno sudjelovanje u razvitku vlastitoga plana reintegracije.

STANDARD (180) Sve mjere i aktivnosti uključene u planove za reintegraciju usredotočene su na potrebe žrtve trgovanja ljudima, koje se redovito konzultiraju i informiraju o svim aktivnostima i mjerama.

STANDARD (181) Planovi reintegracije izrađuju se uz sudjelovanje svih povezanih službi pružatelja usluga i redovito se reevaluiraju i ažuriraju kako bi se prilagodili svim promjenama.

STANDARD (182) Pružatelji usluga svjesni su da reintegracija može pokrenuti kriznu situaciju i prate reintegraciju kako bi utvrdili postoje li potrebe za dodatnim uslugama i potporom. Osoblje za izravnu potporu i pružatelji usluga provode vlastite procjene stanja kvalitete usluge koja se pruža žrtvama trgovanja ljudima na temelju minimalnih standarda za pružanje te usluge.

STANDARD (183) Pojedinačni plan reintegracije žrtve trgovanja ljudima sadrži potankosti o svrsi, izazovima, procedurama i vremenu pružanja usluge, što uključuje najmanje: plan za zdravstveno osiguranje koji uključuje sve segmente zdravstvene zaštite, školovanje, doškolovanje, prekvalifikaciju i profesionalno osposobljenje, pomoć i posredovanje pri zapošljavanju, zaštitno stanovanje i zbrinjavanje sukladno uzrastu žrtve trgovanja, kontinuirani nadzor za određeno razdoblje koje uključuje i psihosocijalnu pomoć i potporu, pomoć pri ostvarenju prava na obeštećenje, te sve druge vrste pomoći i potpore ovisno o konkretnom slučaju.

Dodatna skrb za djecu

STANDARD (184) Tijelo skrbništva osigurava da svako dijete žrtva trgovanja ljudima ima zakonskog skrbnika s kojim obavlja pojedinačne procjene za dijete žrtvu, kako bi se osigurala odgovarajuća i personalizirana zaštita i izbjeglo ponovno viktimiziranje, stigmatizacija i marginalizacija djeteta žrtve.

STANDARD (185) Pružatelji usluga u zajednici redovito prate i ocjenjuju sigurnost životnog mjesta i dobrobiti za dijete žrtvu trgovanja ljudima.

STANDARD (186) Kada je nužno, obitelji djeteta žrtve trgovanja ljudima bit će ponuđena pomoć u obliku

savjetovanja, obuke za roditeljstvo i za projekte ekonomskog osnaživanja.

STANDARD (187) Djetetu žrtvi trgovanja ljudima osiguran je nastavak obrazovanja. Tijelo skrbništva u suradnji s obrazovnom ustanovom koju dijete žrtva pohađa osigurava održivost djeteta u obrazovnom procesu.

STANDARD (188) Sveobuhvatan pristup i intervencija u procesu reintegracije djeteta žrtve trgovanja ljudima podrazumijevaju najmanje: uključenje djeteta u obrazovni proces, osiguranje okupacijske aktivnosti i sadržaja slobodnog vremena sukladno djetetovim interesima, učenje i usvajanje socijalnih i komunikacijskih vještina, postupno uključenje djeteta u sadržaje koje nudi lokalna zajednica, te u druženje i kontakte s vršnjacima, osiguranje kontinuirane psihosocijalne potpore djetetu, izgradnju povjerenja u vlastite sposobnosti, samostalnost, sigurnost i samopouzdanje, izgradnju povjerenja prema okolini, osiguranje kontakta s obitelji ili spajanje s obitelji (za djecu strane državljanke) ako to nije u oprečnosti s njihovom dobrobiti, te skrbi, razumijevanja i prikladnog nadzora.

7. Provedba i evaluacija MS-a

Glede kompleksnosti minimalnih standarda za pružanje potpore žrtvama trgovanja ljudima i velikog broja uključenih institucija u Bosni i Hercegovini, iznimno je važno osigurati praćenje primjene MS-a koji bi bio procijenjen i dopunjen u idućem razdoblju i time bila unaprijeđena potpora žrtvama trgovanja ljudima u Bosni i Hercegovini.

Najkompleksnija je faza **izradbe indikatora za praćenje provedbe MS-a**. Jedna od faza nadzora jest **uspostava međuresornog tima stručnjaka za praćenje primjene MS-a** (u daljnjem tekstu: MTSMS), u čijem sastavu bi bili stručni članovi imenovani ispred ključnih institucija, akademske zajednice, uključujući i predstavnike civilnog društva.

Druga faza nadzora uključuje kreiranje indikatora koje vrši MTSMS, prikupljanje podataka putem Ministarstva za ljudska prava i **izradbu izvješća o provedbi MS-a** svake dvije godine, koji uključuje i preporuke za sve mjerodavne institucije koje sukladno svojim nadležnostima pružaju potporu žrtvama trgovanja ljudima.

Obuke i edukacije trebaju sadržati module za obuku (disciplinarnu i međudisciplinarnu) koji se odnose na uočene probleme u provedbi MS-a, a čije rješavanje zahtijeva jačanje profesionalnih kompetencija za sve uključene profesionalce. Plan obuka sačinjava se za dvogodišnje razdoblje i prati ciklus izvješćivanja.

Osiguranje dinamike unapređenja i primjene MS-a ostvaruje se putem organiziranja najmanje dva ciklusa edukacija u jednoj godini u suradnji s organizacijama civilnog društva, agencijom za državnu službu te centrima za obuku sudaca i tužitelja.

U okviru Odluke o usvajanju Minimalnih standarda za potporu žrtvama trgovanja ljudima, osobito djeci, u Bosni i Hercegovini, regulirat će se i način uspostave i dužnosti MTSMS-a.

BIBLIOGRAFIJA:

Ured Ujedinjenih naroda za drogu i kriminal. Smjernice za međunarodnu suradnju - Trgovanje ljudima i krijumčarenje migranata. 2010.

Liliana Sorrentino. Kratak vodič i indikatori za identifikiranje žrtava trgovanja ljudima u BiH. 2017.

UNODC, Anti-Human Trafficking Manual for Criminal Justice Practitioners. Module 2: Indicators of trafficking in persons.

FEI, Guidelines for the First Level Identification of Victims of Trafficking in Europe. 2013. (Smjernice za prepoznavanje na prvoj razini žrtava trgovanja ljudima u Europi. 2013.)

Ministry of Labour and Social Protection of the Republic of Moldova, Guidelines for the identification of victims and potential victims of trafficking in human beings. 2012.

Muratbegović, E., Đuderija, S., Jurić, M., Poturković, M. i Bajramović, M. 2017. Socijalna i ljudska prava ranjivih skupina (Vodič za profesionalce.

Agencija Europske unije za temeljna prava (FRA (Fundamental Right Agency) i Vijeće Europe. Priručnik o pravima djeteta u europskom pravu. 2015.

European Commission, DG Home Affairs. 2013. Guidelines for the identification of victims of trafficking in human beings. Especially for Consular Services and Border Guards. Luxembourg: Publications Office of the European, doi: 10.2837/33462.

Hrvatski Crveni križ. 2017. Pomoć i zaštita žrtava trgovanja ljudima - Vodič za pomagače. Zagreb: hrvatski Crveni križ.

Sveučilište u Zagrebu. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet. Trgovanje djecom – Priručnik za stručnjake. Dostupno na: https://cnzd.org/uploads/document/attachment/96/Prirucnik_3_trgovanje_djecom.pdf

Agencija za temeljna prava Europske unije. Skrbništvo nad djecom kojoj je uskraćena roditeljska skrb. Priručnik za poboljšanje sustava skrbništva radi ispunjavanja posebnih potreba djece žrtava trgovanja. Luxembourg: Publications Office of the European, doi: 10.2811/359431.

South Asia Regional Initiative/Equity Support Program (SARI/Equity). Regional Action Forum on Strengthening the Care of Survivors/Victims of Trafficking and Other Forms of Violence. Minimum Standards of Care and Support for the Victims of Trafficking and Other Forms of Violence in South Asia.

The Anti-Human Trafficking Stakeholders consultative Group. 2012. Minimum Standard Guidelines on protection of Victims of Trafficking (VoTs) - Zambia.

The Government of Kosovo. Minimum Standards of Care for Victims of Trafficking.

Ministarstvo sigurnosti BiH. Smjernice za postupanje regionalnih nadzornih timova za borbu protiv trgovanja ljudima.

Skupina autora. 2008. Priručnik (Izravna pomoć žrtvama trgovanja ljudima u BiH. Međunarodna organizacija za migracije, Misija u BiH, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, Državni koordinator za borbu protiv trgovanja ljudima i ilegalnih migracija BiH.

Smjernice za procjenu i utvrđenje najboljeg interesa djeteta - Vodič za profesionalce. 2018. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH.

Analiza opasnosti i kritičnih kontrolnih točaka (HACCP) za pristup sigurnosti hrane koju je razvila Organizacija za prehranu i poljoprivredu UN-a (FAO).

Analitičko mišljenje Europskog povjerenstva za članstvo Bosne i Hercegovine u Europskoj uniji za 2019. godinu.

Milanović, L., Perišić, M., Milić, M. 2016. Standardne operativne procedure – zaštita djece izbjeglica/migranata. Srbija.

Ariadne mreža protiv trgovanja ljudima u Jugoistočnoj i Istočnoj Europi. Regionalne smjernice za identificiranje žrtava trgovanja ljudima.

Međunarodni forum solidarnosti – EMMAUS. Promicanje pristupa usmjerenog na žrtve u predmetima trgovanja ljudima. Analiza pravnog okvira u Bosni i Hercegovini. Srpanj 2015.

1. PRAVNI I DRUGI IZVORI

1.1. Međunarodni dokumenti:

Konvencija protiv transnacionalnog organiziranog kriminala UN-a ("Službeni glasnik BiH", br. 3/02), Protokol za sprečavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovanja ljudskim bićima, osobito ženama i djecom, koji dopunjava Konvenciju protiv transnacionalnog organiziranog kriminala UN-a, Palermo, 12. - 15. prosinca 2000. godine ("Službeni glasnik BiH" - Međunarodni ugovori, br. 6/2001).

Odluka o ratificiranju Konvencije broj 29 o prisilnom radu, Međunarodna organizacija rada ("Službeni glasnik BiH" - Međunarodni ugovori, broj 6/18).

Međunarodna organizacija rada, Konvencija broj 182 o najgorim oblicima iskorištavanja dječjeg rada ("Službeni glasnik BiH" (Međunarodni ugovori, broj 3/01).

Konvencija o pravima djeteta UN-a ("Službeni glasnik BiH" - Međunarodni ugovori, broj 5/02).

Fakultativni protokol o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji ("Službeni glasnik BiH" - Međunarodni ugovori, broj 5/02).

Odbor za prava djeteta UN-a (2005.). Opći komentar br. 6 o postupanju prema djeci bez pratnje izvan država podrijetla. (GENERAL COMMENT No. 6 (Treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin).

Deklaracija UN-a o temeljnim načelima pravde za žrtve kriminaliteta i zlouporabe moći (A/RES/40/34).

Rezolucija Glavne skupštine UN-a br. 60/147 o temeljnim načelima i smjernicama u vezi s pravom na pravni lijek i obeštećenje za žrtve teških kršenja međunarodnih dokumenata o ljudskim pravima i ozbiljnog kršenja međunarodnog humanitarnog prava/UN General Assembly, Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of Violations of International Human Rights and Humanitarian Law. Doc. 60/147, 16. prosinca 2005. Načela 12. (d), 13., 15. (24).

Smjernice UNHCR-a za određivanje najboljeg interesa djeteta. 2008. Dostupno na: <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=5a816e484>

Smjernice UN-a o pravosuđu u stvarima koje uključuju djecu žrtve i svjedoke kaznenih djela. Srpnja 22. 2005. E/RES/2005/20.

UNICEF, Smjernice za zaštitu prava djece žrtava trgovanja ljudima u Europi. 2006. https://www.unicef.org/protection/Unicef_Victims_Guidelines_en.pdf

Europska konvencija o ljudskim pravima i temeljnim slobodama ("Službeni glasnik BiH" (Međunarodni ugovori, broj 6/99).

Konvencija Vijeća Europe o akciji protiv trgovanja ljudima ("Službeni glasnik BiH" (Međunarodni ugovori, broj 14/2007).

Konvencija Vijeća Europe za zaštitu pojedinaca pri automatskoj obradi osobnih podataka. Europski ugovori, ETS br. 108. Strasbourg, 28. siječnja 1981.

Europska Konvencija o davanju naknade žrtvama nasilnih zločina. Strasbourg, 24. studenoga 1983. godine.

Direktiva 2011/93/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 13. prosinca 2011. o suzbijanju spolnog zlostavljanja i spolnog iskorištavanja djece i dječje pornografije te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2004/68/PUP. "Službeni list Europske unije", L335/1 od 17. 12. 2011. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0093&from=HR>

Direktiva 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/220/PUP. "Službeni list Europske unije", L315/57 od 14. studenoga 2012. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=en>

Direktiva Vijeća 2004/80/EZ od 29. travnja 2004. o naknadi žrtvama kaznenih djela. "Službeni list Europske unije", L261/15 od 6. kolovoza 2004. godine. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004L0080&from=HR>

Smjernice za promicanje i zaštitu prava djeteta EU-a. 2007. Dostupne na: http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/rights-child/index_en.htm

Smjernice Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci. 2010. Dostupne na: WWW.COE.INT

1.2. Domaći propisi

1. Zakon o zabrani diskriminacije ("Službeni glasnik BiH", br. 59/09 i 66/16)
2. Zakon o strancima ("Službeni glasnik BiH", broj 88/15)
3. Zakonom o azilu BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 11/16 i 16/16)
4. Pravila o zaštiti žrtava i svjedoka žrtava trgovanja ljudima državljana Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 66/07)
5. Pravilnik o zaštiti stranaca žrtava trgovanja ljudima ("Službeni glasnik BiH", broj 79/16)
6. Kazneni zakon BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 3/2003 i 32/2003 (Ispr., 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015 i 35/2018)
7. Kazneni zakon FBiH ("Službene novine Federacije BiH", br. 36/2003 i 21/2004 (Ispr., 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016 i 75/2017)
8. Kazneni zakon RS ("Službeni glasnik RS", br. 64/17 i 104/18)
9. Kazneni zakon BD BiH (Prečišćeni tekst ("Službeni glasnik BD BiH", broj 13/17)
10. Zakon o kaznenom postupku BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 3/2003 i 32/2003 (ispr., 36/2003, 26/2004, 63/2004, 13/2005, 48/2005, 46/2006, 29/2007, 53/2007, 58/2008, 12/2009, 16/2009, 53/2009 (dr. zakon, 93/2009, 72/2013 i 65/2018)
11. Zakon o kaznenom postupku FBiH ("Službene novine Federacije BiH", br. 35/2003 i 56/2003 (Ispr., 78/2004, 28/2005, 55/2006, 27/2007, 53/2007, 9/2009, 12/2010, 8/2013 i 59/2014)
12. Zakon o kaznenom postupku RS ("Službeni glasnik RS", br. 53/2012, 91/2017 i 66/2018)
13. Zakon o kaznenom postupku BD BiH ("Službeni glasnik BD BiH", broj 34/2013 (prečišćeni tekst, 27/2014, 3/2019 i 16/2020)
14. Zakon o obveznim odnosima Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske (prečišćeni tekst, "Službeni list SFRJ", br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89; "Službeni list RBiH", br. 2/92, 13/93 i 13/94; "Službeni glasnik RS", br. 17/93 i 3/96.
15. Zakon o Agenciji za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije ("Službeni glasnik BiH", br. 103/09 i 58/13, u daljnjem tekstu Zakon o Agenciji)
16. Zakon o zaštiti osoba koje prijavljuju korupciju u institucijama BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 100/13)
17. Zakon o zaštiti i postupanju s djecom i malodobnicima u kaznenom postupku ("Službeni glasnik RS", br. 13/2010, 61/2013 i 68/2020)
18. Zakon o zaštiti i postupanju s djecom i malodobnicima u kaznenom postupku ("Službene novine Federacije BiH", broj 7/2014)
19. Zakon o zaštiti i postupanju s djecom i malodobnicima u kaznenom postupku Brčko distrikta BiH ("Službeni glasnik Brčko distrikta BiH", br. 44/2011)
20. Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka ("Službeni glasnik BiH", br. 3/03, 21/03, 61/04 i 55/05)
21. Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka ("Službene novine Federacije BiH", br. 36/2003)
22. Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka BD BiH ("Službeni glasnik BD BiH", br. 11/2003 i 8/2007)
23. Zakon o zaštiti svjedoka u kaznenom postupku RS ("Službeni glasnik RS", br. 21/2003, 61/2004 i 55/2005)
24. Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći ("Službeni glasnik BiH", broj 53/09 i 58/13)
25. Zakon o radu ("Službeni glasnik RS", br. 1/2016 i 66/2018)
26. Zakon o radu ("Službene novine Federacije BiH", br. 26/16 i 89/18)
27. Zakon o radu Brčko distrikta BiH ("Službeni glasnik Brčko distrikta BiH", br. 19/2006 (prečišćeni tekst, 19/2007, 25/2008, 20/2013, 31/2014 i 1/2015)
28. Zakon o zapošljavanju stranaca ("Službene novine Federacije BiH", broj 8/09)
29. Zakon o zapošljavanju stranaca u RS ("Službeni glasnik RS", br. 128/2014, 113/2017, 50/2018 i 31/2019)
30. Zakon o zapošljavanju stranaca u Brčko distriktu BiH ("Službeni glasnik Brčko distrikta BiH", br. 15/09, 19/10 i 20/10)
31. Zakon o zdravstvenoj zaštiti ("Službene novine Federacije BiH", br. 46/10 i 75/13)
32. Zakon o zdravstvenoj zaštiti ("Službeni glasnik RS", br. 106/09 i 44/15)
33. Zakon o zdravstvenom osiguranju ("Službene novine Federacije BiH", br. 30/97, 7/02, 70/08 i 48/11)
34. Zakon o pravima, obvezama i odgovornostima pacijenata ("Službene novine Federacije BiH", broj 40/10)
35. Zakon o zdravstvenom osiguranju ("Službeni glasnik RS", br. 18/99, 51/01, 70/01, 51/03, 57/03, 17/08, 1/09, 39/16 (Odluka Ustavnog suda, 110/16, 94/19 i 44/20)
36. Zakon o zdravstvenom osiguranju Brčko distrikta BiH ("Službeni glasnik Brčko distrikta BiH", br. 52/2018 - Prečišćeni tekst, 34/2019 i 16/2020)

37. Obiteljski zakon FBiH ("Službene novine Federacije BiH", br. 35/05 i 41/05)
38. Obiteljski zakon RS ("Službeni glasnik RS", br. 54/02, 41/08 i 63/14)
39. Obiteljski zakon BD BiH ("Službeni glasnik BD BiH", broj 23/07)
40. Zakon o socijalnoj skrbi RS ("Službeni glasnik RS", br. 37/12 i 90/16)
41. Zakon o dječjoj skrbi RS ("Službeni glasnik RS", broj 114/17)
42. Zakon o dječjoj skrbi Brčko distrikta BiH ("Službeni glasnik Brčko distrikta BiH", broj 51/11 (prečišćeni tekst, 3/15, 21/18 i 4/19)
43. Zakon o socijalnoj skrbi ("Službeni glasnik Brčko distrikta BiH", br. 01/03, 04/04, 14/07, 02/08 i 21/18)
44. Zakon o osnovama socijalne skrbi, civilnim žrtvama rata i zaštiti obitelji s djecom FBiH ("Službene novine Federacije BiH", broj 36/99, 54/04, 39/06, 14/09, 7/14, 45/16, 19/17 i 10/18)
45. Zakon o pružanju besplatne pravne pomoći u BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 83/16)
46. Zakon o uredu za pružanje pravne pomoći ("Službeni glasnik Brčko distrikta BiH", broj 19/07)
47. Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći RS ("Službeni glasnik Republike Srpske", br. 120/08, 89/13 i 63/14)
48. Zakon o pružanju besplatne pravne pomoći SŽ ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 1/12)
49. Zakon o pružanju besplatne pravne pomoći BPŽ ("Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde", broj 2/13)
50. Zakon o pružanju besplatne pravne pomoći ZDŽ ("Službene novine Zeničko-dobojskog kantona", broj 1/14)
51. Zakon o pružanju pravne pomoći TŽ ("Službene novine Tuzlanskog kantona", broj 10/08)
52. Zakon o pružanju besplatne pravne pomoći USŽ ("Službeni glasnik Unsko-sanskog kantona", broj 22/12)
53. Zakon o pružanju besplatne pravne pomoći HNŽ ("Službene novine Hercegovачko-neretvanskog kantona", broj 7/13)
54. Zakon o pružanju pravne pomoći ŽP ("Narodne novine Županije Posavske", broj 3/10)
55. Zakon o županijskom zavodu za pravnu pomoć ŽZH ("Narodne novine Županije Zapadnohercegovačke", br. 5/08 i 4/09)

PRILOG 1.

KAZNENA DJELA TRGOVANJA LJUDIMA U KAZNENIM ZAKONIMA U BOSNI I HERCEGOVINI KZ BiH:

Uspostava ropskog odnosa i prijevoz osoba u ropskom odnosu

Članak 185.

- (1) Tko kršeći pravila međunarodnog prava stavi drugog u ropski ili njemu sličan odnos ili ga drži u takvom odnosu, kupi, proda, preda drugoj osobi ili posreduje u kupnji, prodaji ili predaji takve osobe ili potiče drugoga da proda svoju slobodu ili slobodu osobe koju uzdržava ili se o njoj skrbi, bit će kažnjen kaznom zatvora od jedne do deset godina.
- (2) Tko kršeći pravila međunarodnog prava kupi, proda, preda drugoj osobi ili posreduje u kupnji, prodaji ili

predaji osoba koje nisu navršile 18 godina života radi usvojenja, odstranjivanja dijelova ljudskog tijela, iskorištavanja radom ili u druge protupravne svrhe, bit će kažnjen kaznom zatvora od najmanje pet godina.

- (3) Tko kršeći pravila međunarodnog prava prevozi osobe koje se nalaze u ropskom ili njemu sličnom odnosu, bit će kažnjen kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

Međunarodno trgovanje ljudima

Članak 186.

- (1) Tko uporabom sile ili prijetnjom uporabe sile ili drugim oblicima prisile, otmicom, prijevarom ili obmanom, zlouporabom ovlasti ili utjecaja ili položaja bespomoćnosti ili davanjem ili primanjem isplata ili drugih koristi kako bi privolio osobu koja ima nadzor nad drugom osobom, vrbuje, preveze, preda, skriva ili primi osobu u svrhu iskorištavanja te osobe u državi u kojoj ta osoba nema prebivalište ili čija nije državljanin, bit će kažnjen kaznom zatvora od najmanje pet godina.
- (2) Tko vrbuje, navodi, preveze, preda, skriva ili primi osobu koja nije navršila 18 godina života u svrhu iskorištavanja prostitucijom ili drugim oblikom spolnog iskorištavanja, prisilnim radom ili uslugama, ropstvom ili njemu sličnim odnosom, služenjem, odstranjivanjem dijelova ljudskog tijela ili u svrhu kakvog drugog iskorištavanja u državi u kojoj ta osoba nema prebivalište ili čija nije državljanin, bit će kažnjen kaznom zatvora od najmanje deset godina.
- (3) Ako je kazneno djelo iz st. (1) i (2) ovoga članka počinila službena osoba prilikom obavljanja službene dužnosti, počinitelj će biti kažnjen kaznom zatvora od najmanje deset godina.
- (4) Tko krivotvori, pribavi ili izda putnu ili osobnu ispravu ili koristi, zadržava, oduzima, mijenja, oštećuje, uništava putnu ili osobnu ispravu druge osobe u svrhu omogućavanja međunarodnog trgovanja ljudima, bit će kažnjen kaznom zatvora u trajanju od jedne do pet godina.
- (5) Tko koristi usluge žrtve međunarodnog trgovanja ljudima bit će kažnjen kaznom zatvora u trajanju od šest mjeseci do pet godina.
- (6) Ako su činjenjem kaznenog djela iz st. (1) i (2) ovoga članka prouzročeni teže narušenje zdravlja, teška tjelesna ozljeda ili smrt osobe iz st. (1) i (2) ovoga članka, počinitelj će biti kažnjen kaznom zatvora od najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.
- (7) Iskorištavanje u smislu stavka (1) ovoga članka podrazumijeva: prostituciju druge osobe ili druge oblike spolnog iskorištavanja, prisilni rad ili usluge, ropstvo ili njemu sličan odnos, služenje, odstranjivanje dijelova ljudskog tijela ili kakvo drugo iskorištavanje.
- (8) Predmeti, prijevozna sredstva i objekti uporabljeni za počinjenje djela bit će oduzeti.
- (9) Na postojanje kaznenog djela međunarodnog trgovanja ljudima bez utjecaja je okolnost je li osoba koja je žrtva međunarodnog trgovanja ljudima pristala na iskorištavanje.
- (10) Protiv žrtve međunarodnog trgovanja ljudima koju je počinitelj kaznenog djela prisilio sudjelovati u počinjenju drugog kaznenog djela neće se voditi kazneni postupak ako je takvo njezino postupanje bilo izravna posljedica njezina statusa žrtve međunarodnog trgovanja ljudima.

Organizirano međunarodno trgovanje ljudima

Članak 186a.

- (1) Tko organizira ili rukovodi skupinom ili drugom udrugom koja zajedničkim djelovanjem počinu kazneno djelo iz članka 186. ovoga Zakona (Međunarodno trgovanje ljudima), bit će kažnjen kaznom zatvora od najmanje deset godina ili dugotrajnim zatvorom.
- (2) Tko počinu kazneno djelo unutar skupine ili druge udruge iz stavka (1) ovoga članka ili na drugi način pomaže skupinu ili udrugu, bit će kažnjen kaznom zatvora u trajanju od najmanje deset godina.
- (3) Na pripadnika organizirane skupine ili druge udruge iz stavka (1) ovoga članka primjenjuju se odredbe članka 250. st. (4) i (5) ovoga Zakona (Organizirani kriminal).

Međunarodno navođenje na prostituciju

Članak 187.

- (1) Tko radi zarade ili druge koristi navodi, potiče ili namamljuje drugoga na pružanje spolnih usluga ili na drugi način omoguću njegovu predaju drugome radi pružanja spolnih usluga ili na bilo koji način sudjeluje u organiziranju ili vođenju pružanja spolnih usluga u državi u kojoj ta osoba nema prebivalište ili čija nije državljanin, bit će kažnjen kaznom zatvora u trajanju od šest mjeseci do pet godina.
- (2) Činjenica da se osoba koja se navodi, potiče ili namamljuje već bavila prostitucijom ne utječe na postojanje kaznenog djela.

KZ BiH KRIJUMČARENJE OSOBA:**Krijumčarenje osoba**

Članak 189.

- (1) Tko u namjeri pribavljanja za sebe ili drugoga kakve koristi nedozvoljeno prevede ili omoguću prevođenje jednog ili više migranata ili drugih osoba preko državne granice ili tko u tu svrhu načini, nabavi ili posjeduje lažne putne ili osobne isprave, bit će kažnjen kaznom zatvora od jedne do deset godina.
- (2) Tko vrbuje, preveze, skriva, pruži zaštitu ili na drugi način omoguću boravak krijumčarenih osoba u Bosni i Hercegovini, bit će kažnjen kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.
- (3) Ako je djelo iz stavaka (1) i (2) ovoga članka počinjeno u sastavu organizirane skupine ili skupine za organizirani kriminal, zlouporabom službenog položaja ili na način kojim se ugrožava život, zdravlje ili sigurnost krijumčarenih osoba ili je prema njima postupano u svrhu iskorištavanja ili na drugi nečovječan ili ponižavajući način, počinitelj će biti kažnjen kaznom zatvora od tri do petnaest godina.
- (4) Kaznom iz stavka (3) ovoga članka bit će kažnjen i onaj tko djelo iz stavaka (1) i (2) ovoga članka počinu prema osobi koja nije navršila 18 godina života.
- (5) Ako je uslijed djela iz stavaka (1) i (2) ovoga članka nastupila smrt jedne ili više krijumčarenih osoba, počinitelj će biti kažnjen kaznom zatvora od najmanje pet godina.
- (6) Predmeti ili prijevozna sredstva uporabljena za počinjenje djela bit će oduzeti.

Organiziranje skupine ili udruge za počinjenje kaznenog djela "krijumčarenja migranata"

Članak 189a.

- (1) Tko organizira skupinu ili drugu udrugu radi počinjenja kaznenog djela iz članka 189. ovoga Zakona

(Krijumčarenje ljudi), bit će kažnjen kaznom zatvora od najmanje tri godine.

- (2) Tko postane pripadnik skupine ili druge udruge iz stavka (1) ovoga članka ili na drugi način pomaže skupinu ili udrugu, bit će kažnjen kaznom zatvora od najmanje jednu godinu.
- (3) Na organizatora ili vođu organizirane skupine ili druge udruge koje su počinile djela iz stavka (1) ovoga članka i njihove pripadnike primjenjuju se odredbe iz članka 250. (Organizirani kriminal) ovoga Zakona.

KZ FBiH:

Članak 210a. Trgovanje ljudima

- (1) Tko uporabom sile ili prijetnjom uporabe sile ili drugim oblicima prisile, otmicom, prijevarom ili obmanom, zlouporabom vlasti ili utjecaja ili položaja bespomoćnosti ili davanjem ili primanjem isplata ili drugih koristi kako bi privolio osobu koja ima nadzor nad drugom osobom, vrbuje, preveze, preda, skriva ili primi osobu u svrhu iskorištavanja te osobe, bit će kažnjen kaznom zatvora od najmanje pet godina.
- (2) Tko vrbuje, navodi, preveze, preda, skriva ili primi osobu koja nije navršila 18 godina života u svrhu iskorištavanja prostitucijom ili drugim oblikom spolnog iskorištavanja, prisilnim radom ili uslugama, prisilnim prosjačenjem, ropstvom ili njemu sličnim odnosom, služenjem, odstranjivanjem dijelova ljudskog tijela ili kakvim drugim iskorištavanjem, bit će kažnjen kaznom zatvora od najmanje 10 godina.
- (3) Iskorištavanje, u smislu ovoga članka, podrazumijeva: prostituciju druge osobe ili druge oblike spolnog iskorištavanja, prisilni rad ili usluge, prisilno prosjačenje, ropstvo ili njemu sličan odnos, služenje, odstranjivanje dijelova ljudskog tijela ili kakvo iskorištavanje.
- (4) Ako je kazneno djelo iz st. (1) i (2) ovoga članka počinila službena osoba prilikom obavljanja službene dužnosti, počinitelj će biti kažnjen kaznom zatvora od najmanje 10 godina.
- (5) Tko krivotvori, pribavi ili izda putnu ili osobnu ispravu ili koristi, zadržava, oduzima, mijenja, oštećuje, uništava putnu ili osobnu ispravu druge osobe u svrhu omogućivanja trgovanja ljudima, bit će kažnjen kaznom zatvora od jedne do pet godina.
- (6) Tko koristi usluge žrtve trgovanja ljudima bit će kažnjen kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.
- (7) Ako je počinjenjem kaznenog djela iz st. (1) i (2) ovoga članka prouzročeno teže narušenje zdravlja, teška tjelesna ozljeda ili smrt osoba iz st. (1) i (2) ovoga članka, počinitelj će biti kažnjen kaznom zatvora od najmanje 10 godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.
- (8) Predmeti, prijevozna sredstva i objekti uporabljena za počinjenje djela bit će oduzeti.
- (9) Na postojanje kaznenog djela trgovanja ljudima bez utjecaja je okolnost je li osoba koja je žrtva trgovanja ljudima pristala na iskorištavanje.
- (10) Protiv žrtve trgovanja ljudima koju je počinitelj kaznenog djela prisilio sudjelovati u počinjenju drugog kaznenog djela neće se voditi kazneni postupak ako je takvo njezino postupanje bilo izravna posljedica njezina statusa žrtve trgovanja ljudima.

Članak 210b. Organizirano trgovanje ljudima

- (1) Tko organizira ili rukovodi skupinom ljudi, organiziranom skupinom ljudi, ili skupinom ljudi za organizirani kriminal koja zajedničkim djelovanjem počinu ili pokuša

kazneno djelo iz članka 210a. (Trgovanje ljudima) ovoga Zakona, bit će kažnjen kaznom zatvora od najmanje 10 godina ili dugotrajnim zatvorom.

- (2) Tko počinu kazneno djelo unutar skupine iz stavka (1) ovoga članka bit će kažnjen kaznom zatvora od najmanje 10 godina.
- (3) Pripadnik skupine iz stavka (1) ovoga članka koji tu skupinu ili udruhu otkrije može biti oslobođen kazne.

KZ RS:

Trgovanje ljudima

Članak 145.

- (1) Tko silom, prijetnjom ili drugim oblicima prisile, otmicom, prijevarom ili obmanom, zloporabom ovlasti ili utjecaja, odnosa povjerenja, ovisnosti ili bespomoćnosti, teških prilika drugih osoba, davanjem ili primanjem novca ili druge koristi kako bi se dobio pristanak osobe koja ima nadzor nad drugom osobom, vrbuje, preveze, preda, proda, kupi, posreduje u prodaji, skriva, primi ili drži drugu osobu, a u cilju iskorištavanja ili eksploatacije njezina rada, počinjenja kaznenog djela, prostitucije, korištenja u pornografske svrhe, uspostave ropskog ili nekog sličnog odnosa, prisilnog braka, prisilne sterilizacije, radi oduzimanja organa ili dijelova tijela, radi korištenja u oružanim snagama ili drugih oblika iskorištavanja, bit će kažnjen kaznom zatvora od najmanje tri godine.
- (2) Tko oduzme, zadržava, krivotvori ili uništi osobne identifikacijske isprave radi počinjenja djela iz stavka 1. ovoga članka, bit će kažnjen kaznom zatvora od dvije do dvanaest godina.
- (3) Ako je djelo iz st. 1. i 2. ovoga članka počinjeno u sastavu organizirane kriminalne skupine, počinitelj će biti kažnjen kaznom zatvora od najmanje pet godina.
- (4) Tko koristi ili omoguću drugome korištenje spolnih usluga ili drugih vidova iskorištavanja, a bio je svjestan da je riječ o žrtvi trgovanja ljudima, bit će kažnjen kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.
- (5) Ako djelo iz st. 1., 2., 3. i 4. ovoga članka počinu službena osoba u obavljanju službe, bit će kažnjen kaznom zatvora od najmanje osam godina.
- (6) Ako je uslijed djela iz st. 1. i 3. ovoga članka nastupila teška tjelesna ozljeda, teško narušenje zdravlja ili smrt jedne ili više osoba, počinitelj će biti kažnjen kaznom zatvora od najmanje deset godina.
- (7) Pristanak žrtve na bilo koji oblik iskorištavanja iz stavka 1. ovoga članka ne utječe na postojanje kaznenog djela trgovanja ljudima.
- (8) Predmeti, prijevozna sredstva i objekti uporabljeni za počinjenje djela iz ovoga članka bit će oduzeti.
- (9) Protiv žrtve trgovanja ljudima koju je počinitelj kaznenog djela prisilio sudjelovati u počinjenju drugog kaznenog djela neće se voditi kazneni postupak ako je takvo postupanje bilo izravna posljedica njezina statusa žrtve trgovanja ljudima.

Trgovanje djecom

Članak 146.

- (1) Tko vrbuje, preveze, prebaci, preda, proda, kupi, posreduje u prodaji, skriva, drži ili prihvati dijete radi iskorištavanja ili eksploatacije njegova rada, počinjenja kaznenog djela, prostitucije ili drugih oblika spolnog iskorištavanja, pornografije, uspostave ropskog ili nekog sličnog odnosa, prisilnog braka, prisilne sterilizacije,

nezakonitog posvojenja ili njemu sličnog odnosa, radi oduzimanja organa ili dijelova tijela, radi korištenja u oružanim snagama ili drugih oblika iskorištavanja, bit će kažnjen kaznom zatvora od najmanje pet godina.

- (2) Tko djelo iz stavka (1) ovoga članka počinu primjenom sile, ozbiljne prijetnje ili drugim oblicima prisile, dovođenjem u zabludu, otmicom, ucjenom, zloporabom svoga položaja, odnosa povjerenja, ovisnosti ili bespomoćnosti, teških prilika drugoga, davanjem novca ili druge koristi kako bi se dobio pristanak osobe koja ima nadzor nad drugom osobom, bit će kažnjen kaznom zatvora od najmanje osam godina.
- (3) Tko koristi ili omoguću drugome korištenje spolnih usluga ili drugih vidova iskorištavanja djeteta, a bio je svjestan kako je riječ o žrtvi trgovanja ljudima, bit će kažnjen kaznom zatvora od najmanje pet godina.
- (4) Tko oduzme, zadržava, krivotvori ili uništi osobne identifikacijske isprave radi počinjenja djela iz st. (1) i (2) ovoga članka, bit će kažnjen kaznom zatvora od tri do petnaest godina.
- (5) Ako je djelo iz st. (1), (2), (3) i (4) ovoga članka počinjeno u sastavu organizirane kriminalne skupine, počinitelj će biti kažnjen kaznom zatvora od najmanje deset godina.
- (6) Ako djelo iz st. (1), (2), (3) i (4) ovoga članka počinu službena osoba u obavljanju službe, bit će kažnjen kaznom zatvora od najmanje osam godina.
- (7) Ako je uslijed djela iz st. (1) i (3) ovoga članka nastupila teška tjelesna ozljeda, teško narušenje zdravlja ili smrt jedne ili više osoba, počinitelj će biti kažnjen kaznom zatvora od najmanje deset godina.
- (8) Pristanak malodobne osobe na bilo koji oblik iskorištavanja iz stavka (1) ovoga članka ne utječe na postojanje ovoga kaznenog djela.
- (9) Predmeti, prijevozna sredstva i objekti uporabljeni za počinjenje djela iz ovoga članka bit će oduzeti.
- (10) Protiv žrtve trgovanja djecom koju je počinitelj kaznenog djela prisilio sudjelovati u počinjenju drugog kaznenog djela neće se voditi kazneni postupak ako je takvo postupanje bilo izravna posljedica njezina statusa žrtve trgovanja ljudima.

Udruživanje radi počinjenja kaznenih djela trgovanja ljudima i djecom

Članak 147.

- (1) Tko organizira skupinu ili organiziranu kriminalnu skupinu za počinjenje kaznenih djela iz čl. 145. i 146. ovoga Zakona, bit će kažnjen kaznom zatvora od tri do petnaest godina.
- (2) Tko postane pripadnik kriminalne skupine ili organizirane kriminalne skupine iz stavka (1) ovoga članka ili na drugi način pomaže skupinu ili organiziranu kriminalnu skupinu, bit će kažnjen kaznom zatvora od jedne do deset godina.

KZ BDBiH:

Trgovanje ljudima

Članak 207a.

- (1) Tko uporabom sile ili prijetnjom uporabe sile ili drugim oblicima prisile, otmicom, prijevarom ili obmanom, zloporabom vlasti ili utjecaja ili položaja bespomoćnosti, davanjem ili primanjem isplata ili drugih koristi kako bi privolio osobu koja ima nadzor nad drugom osobom, vrbuje, preveze, preda, skriva ili primi osobu u svrhu

iskorištavanja te osobe, bit će kažnjen kaznom zatvora od najmanje pet godina. Iskorištavanje u smislu ovoga članka podrazumijeva: prostituciju druge osobe ili druge oblike spolnog iskorištavanja, prisilni rad ili usluge, ropstvo ili njemu sličan odnos, služenje, odstranjivanje dijelova ljudskog tijela ili kakvo drugo iskorištavanje.

- (2) Tko vrbuje, navodi, preveze, preda, krije ili primi osobu koja nije navršila 18 godina života u svrhu iskorištavanja prostitucijom ili drugim oblikom spolnog iskorištavanja, prisilnim radom ili uslugama, ropstvom ili njemu sličnim odnosom, služenjem, odstranjivanjem dijelova ljudskog tijela ili kakvim drugim iskorištavanjem, bit će kažnjen kaznom zatvora od najmanje deset godina.
- (3) Ako je kazneno djelo iz stavaka (1) i (2) ovoga članka počinila službena osoba prilikom obavljanja službene dužnosti, počinitelj će biti kažnjen kaznom zatvora od najmanje deset godina.
- (4) Tko krivotvori, pribavi ili izda putnu ili osobnu ispravu ili koristi, zadržava, oduzima, mijenja, oštećuje, uništava putnu ili osobnu ispravu druge osobe u svrhu omogućivanja trgovanja ljudima, bit će kažnjen kaznom zatvora od jedne do pet godina.
- (5) Tko koristi usluge žrtve trgovanja ljudima bit će kažnjen kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.
- (6) Ako je počinjenjem kaznenog djela iz stavaka (1) i (2) ovoga članka prouzročeno teže narušenje zdravlja, teška tjelesna ozljeda ili smrt osoba iz stavaka (1) i (2) ovoga članka, počinitelj će biti kažnjen kaznom zatvora od najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.
- (7) Predmeti, prijevozna sredstva i objekti uporabljeni za počinjenje djela bit će oduzeti.
- (8) Na postojanje kaznenog djela trgovanja ljudima bez utjecaja je okolnost je li osoba koja je žrtva trgovanja ljudima pristala na iskorištavanje.
- (9) Protiv žrtve trgovanja ljudima koju je počinitelj kaznenog djela prisilio sudjelovati u počinjenju drugog kaznenog djela neće se voditi kazneni postupak ako je takvo njezino postupanje bilo izravna posljedica njezina statusa žrtve trgovanja ljudima.

Organizirano trgovanje ljudima

Članak 207b.

- (1) Tko organizira ili rukovodi skupinom, organiziranom skupinom, ili zločinačkom organizacijom koja zajedničkim djelovanjem počinji ili pokuša kazneno djelo iz članka 207a. (Trgovanje ljudima) ovoga Zakona, bit će kažnjen kaznom zatvora od najmanje deset godina ili dugotrajnim zatvorom.
- (2) Tko počinji kazneno djelo u okviru skupine iz stavka (1) ovoga članka, bit će kažnjen kaznom zatvora od najmanje deset godina.
- (3) Tko postane pripadnik skupine iz stavka (1) ovoga članka, bit će kažnjen kaznom zatvora od najmanje jednu godinu.
- (4) Pripadnik skupine iz stavka (1) ovoga članka koji tu skupinu ili udругu otkrije može biti oslobođen kazne.

Na osnovu člana 61. stav (2) Zakona o upravi ("Службени гласник БиХ", бр. 32/02, 102/09 и 72/17) и на основу члана 12. Закона о министарствима и другим органима управе Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 59/09 и 103/09) министар за људска права и избјеглице доноси

ОДЛУКУ О УСВАЈАЊУ МИНИМАЛНИХ СТАНДАРДА ЗА ПРУЖАЊЕ КВАЛИТЕТНЕ ПОМОЋИ И ПОДРШКЕ ЖРТВАМА ТРГОВИНЕ ЉУДИМА, ПОСЕБНО ДЈЕЦИ, У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Члан 1.

(Предмет Одлуке)

Овом одлуком усвајају се Минимални стандарди за пружање квалитетне помоћи и подршке жртвама трговине људима, посебно дјечи, у Босни и Херцеговини (у даљњем тексту: Минимални стандарди).

Члан 2.

(Сврха израде документа)

- (1) У циљу конкретног провођења Конвенције Савјета Европе о борби против трговине људима израђени су Минимални стандарди за пружање квалитетне помоћи и подршке жртвама трговине људима, посебно дјечи, у Босни и Херцеговини.
- (2) Савјет министара БиХ је усвојио Стратегију супротстављања трговини људима 2020-2023 и Акциони план институција Босне и Херцеговине за спровођење Стратегије супротстављања трговини људима у Босни и Херцеговини 2020-2023. Наведеним Акционим планом дефинисана је активност усвајања минималних стандарда за заштиту жртава трговине људима.
- (3) У циљу испуњења закључка са 50. сједнице Председништва БиХ, одржане 06.12.2020. године којим се захтјева од свих надлежних агенција и институција БиХ, да у складу са позитивним законодавством и међународним уговорима којих је Босна и Херцеговина потписница, без одлагања, подузму потребне мјере и радње како би спријечили евентуални прелазак у статус "Надзорна листа 3" израђен је приједлог текста Минималних стандарда.

Члан 3.

(Примјена Минималних стандарда)

- (1) Минимални стандарди назначавају шта је то стандардно поступање професионалаца у различитим фазама и облицима подршке ради уједначавања пракси и политика.
- (2) Примјену Минималних стандарда прати Министарство за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине.

Члан 4.

(Извјештај о провођењу Минималних стандарда)

- (1) Министарство за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине формира Интерресорни тим за праћење примјене Минималних стандарда који ће се састојати од представника Министарства за људска права и избјеглице БиХ, Министарства безбједности БиХ, Тужилаштва БиХ, Високи судски и тужилачки савјет БиХ, Државне агенције за истраге и заштиту, Граничне полиције БиХ, невладиног сектора и академске заједнице.
- (2) Интерресорни тим има задатак да припрема редовне годишње извјештаје, прати примјену, прикупља информације, те реализира све остале активности у вези с праћењем Минималних стандарда.

Члан 5.

(Извори потребних средстава)

Минимални стандарди, као и израда извјештаја не производе додатне финансијске трошкове.

Члан 6.

(Облик контроле руководиоца)

- (1) Министар за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине доноси Одлуку о усвајању Минималних стандарда за пружање квалитетне помоћи и подршке жртвама трговине људима, посебно дјечи, у Босни и Херцеговини.
- (2) Министар за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине доноси Одлуку о формирању Интерресорног тима.

Члан 7.

(Саставни дио Одлуке)

Саставни дио ове Одлуке су Минимални стандарди.

Члан 8.

(Ступање на снагу)

Ова Одлука ступа на снагу даном доношења и објављује се у "Службеном гласнику БиХ".

Број 01-37-1-928-1/23

09. маја 2023. године

Сарајево

Министар

Др Севлид Хуртић, с. р.

**МИНИМАЛНИ СТАНДАРДИ
ЗА ПРУЖАЊЕ КВАЛИТЕТНЕ ПОМОЋИ И
ПОДРШКЕ ЖРТВАМА ТРГОВИНЕ ЉУДИМА,
ПОСЕБНО ДЈЕЦИ, У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ
I. ОСНОВ ЗА ИЗРАДУ МИНИМАЛНИХ СТАНДАРДА
I. Међународни прописи и други релевантни извори**

Од велике важности је да људска права буду у центру свих мјера које се предузимају с циљем спречавања и заустављања трговине људима те да оне не смију негативно утицати на људска права и достојанство личности, а посебно на права оних који су жртве трговине људима.¹

Због тога су важно полазиште у изради Минималних стандарда за пружање подршке жртвама трговине људима, посебно дјечи, у Босни и Херцеговини (у даљем тексту: МС) међународни уговори који Босну и Херцеговину обавезују да унаприједи и усклади законски и административни оквир који забрањује трговину људима и захтијева да као држава чланица Уједињених нација (у даљем тексту: УН) ефикасније кажњава починиоце и штити права жртава трговине људима (у даљем тексту: жртве). Идентичан однос имају и тијела Европске уније (у даљем тексту: ЕУ) и Савјета Европе (у даљем тексту: СЕ).

а) Европска конвенција о људским правима и основним слободама² је најважнији извор који садржи опште стандарде који се односе на ефективно поштовање и заштиту људских права најрањивијих група међу које спадају и жртве трговине људима, што је касније практично потврђено у пресудама Европског суда за људска права.

б) Европски суд за људска права (у даљем тексту: ЕCHR) је потврдио у својој пресуди из 2010. године да трговина људима потпада под одредбе члана 4. Европске

конвенције о људским правима и основним слободама³, тј. **да забрана ропства, служење под принудом и принудни рад обавезују државе у погледу поштовања људских права, као и да усвоје и примјењују адекватне законе како би обезбиједили практичну и ефикасну заштиту права жртава или потенцијалних жртава трговине људима.**

ЕCHR ставља акценат на заштиту права ових жртава те указује на то да су обавезе држава проширене на исправну идентификацију лица као жртава и њихово упућивање у институције ради примања помоћи и заштите.

Исти приступ је потврђен и у недавној пресуди (2017) ЕCHR-а у предмету Chowdury и други против Грчке. У овој историјски важној пресуди ЕCHR је истакао да обавеза заштите жртава трговине људима обухвата и њихову идентификацију коју спроводе квалификована професионална лица те пружање помоћи ради њиховог опоравка.⁴

ц) Процес придруживања Европској унији је процес који захтијева више активности надлежних институција у Босни и Херцеговини које се могу повезати и са активностима заустављања трговине људима, како је то и назначено у **Аналитичком мишљењу Европске комисије за чланство Босне и Херцеговине у Европској унији за 2019. годину⁵**. У овом мишљењу се наводи да је Босна и Херцеговина земља поријекла, транзита и одредишта за трговину људима у сврху принудног просјачења, сексуалне експлоатације, радне експлоатације и принудних бракова⁶, те да су (...) што се тиче превенције, потребни значајни напори да се спријечи трговина дјецом, између осталог и путем проактивне улоге социјалних служби. Реинтеграција дјече жртава у њихове породице захтијева пажљиво праћење да би се спријечила поновна виктимизација. Посебно је истакнуто да Босна и Херцеговина мора развити свеобухватан, мултидисциплинарни и на жртве оријентисан приступ да би се боље идентификовале и заштитиле жртве, посебно дјеча. Међународна сарадња би такође требала да буде појачана посебно активнијим коришћењем заједничких истражних тимова и заједничких операција.

д) Директиве Европске уније (у даљем тексту: ЕУ) у процесу евроатланских интеграција Босне и Херцеговине имају кључан значај у креирању МС-а за подршку жртвама, и то:

- Директива 2011/93/ЕУ Европског парламента и Савјета од 13. 12. 2011. о заустављању сексуалног злостављања и сексуалног искоришћавања дјече и дјечје порнографије те о замјени Оквирне одлуке Савјета 2004/68/ПУП,
- Директива 2012/29/ЕУ Европског парламента и Савјета од 25. 10. 2012. о успостављању минималних стандарда за права, подршку и

³ Европски суд за људска права, Rantsev v. Cyprus and Russia (Апликација бр. 25965/04), 7. јануар 2010.

⁴ Европски суд за људска права, Chowdury and Others v. Greece (тужба бр. 21884/15), 30. март 2017.

⁵ Мишљење ЕК (COM (2019) 261 final)

⁶ Број потенцијалних жртава трговине људима откривених 2018. године био је 36. Више од половине откривених потенцијалних жртава су дјеча, а скоро двије трећине откривених потенцијалних жртава су жене. У 2018. години било је 48 осуђених починилаца и 36 жртава у поређењу са 17 осуђених починилаца и 83 жртве из 2017. године.

¹ Филиповић, Љ., Трговина људима - Приручник за обуку судија и тужилаца, Сарајево (2017), OSCE Сарајево

² Конвенција је на снази од 1. јуна 2010. године након ступања на снагу Протокола бр. 14 ("Службени гласник БиХ", број 6/99 од 14. маја 1999. године).

заштиту жртава кривичних дјела те о замјени Оквирне одлуке Савјета 2001/220/ПУП,

- Смјернице Комитета министара Савјета Европе о правосуђу прилагођеном дјечи (2010).¹

е) Експертска група за борбу против трговине људима Савјета Европе (у даљем тексту: GRETA) као стручно тијело је у својим Препорукама у Другом извјештају у вези са примјеном Конвенције Савјета Европе о борби против трговине људима у Босни и Херцеговини (GRETA (2016)) и усвојеним Препорукама ЦП (2017) 27 у вези са примјеном Конвенције Савјета Европе о борби против трговине људима у Босни и Херцеговини истакла сљедеће:²

"У погледу идентификације жртава, GRETA-у брине то што се постојећим системом у Босни и Херцеговини ризикује да значајан број жртава остане неидентификован због везе између идентификације и покретања кривичних поступака за кривична дјела трговине људима. Сукоб надлежности између органа за спровођење закона на државном и ентитетском нивоу ствара додатне препреке за идентификацију жртава и отежава њихов приступ помоћи. GRETA сматра да власт треба да уведе механизам за упућивање на државном нивоу, којим би се дефинисале улоге и процедуре свих лица и надлежних НВО-а који могу да дођу у контакт са жртвом и обезбиједило да сви релевантни актери усвоје проактивнији приступ у идентификацији могућих жртава."

ф) Комитет за заштиту права свих радника миграната и чланова њихових породица УН-а³, у својим Закључним запажањима о Трећем периодичном извјештају Босне и Херцеговине, властима у Босни и Херцеговини (2019) је истакао своју забринутост у вези са чињеницом да су мигранти, посебно дјеца миграната, изложени ризику трговине људима те тражио предузимање ефикаснијих мјера за заштиту потенцијалних жртава које су мигранти. (Препоруке доступне на: www.mhrt.gov.ba).

Такође, специјални извјестилац УН-а за људска права миграната⁴, који је посјетио Босну и Херцеговину у октобру 2019. године, истакао је да постоји недостатак алтернативних смјештајних објеката за дјецу без пратње и жртве експлоатације и насиља, те да идентификовање ових рањивих група треба да буде побољшано.

г) Савјет за људска права УН-а, на основу III циклуса Универзалног периодичног прегледа стања људских права у Босни и Херцеговини из 2019. године, у оквиру закључних запажања препоручује властима у Босни и Херцеговини да предузму конкретније мјере у реализацији стратешког документа за борбу против трговине људима и обезбиједи пружање потребне његе жртвама, посебно дјечи, те да генерално појачају активности на реализацији свих превентивних мјера. (Препоруке доступне на: www.mhrt.gov.ba).

х) Комитет за људска права УН-а у својим закључним запажањима из 2018. године, на основу Трећег

периодичног извјештаја Босне и Херцеговине о спровођењу Пакта о грађанским и политичким правима, препоручује властима у Босни и Херцеговини да креирају мјере за заустављање праксе уговорених бракова у ромској популацији, побољшају истраге о овом феномену које спроводе тужиоци и полицијске агенције. У закључним запажањима указује се на неефикасност механизма упућивања за жртве, на проблеме у приступу свим облицима одштете за жртве, укључујући компензацију, склоништа и услуге савјетовања, које не треба да зависе од завршетка кривичног поступка. Истакнута је потреба за обезбјеђењем довољних средстава за помоћ и услуге рехабилитације жртвама те, генерално, неопходност ефикаснијег спровођења стратешких докумената и ефективније обуке за укључене стручњаке. (Препоруке доступне на: www.mhrt.gov.ba).

и) Комитет за елиминисање дискриминације жена УН-а (CEDAW) у оквиру закључних разматрања о VI периодичном извјештају Босне и Херцеговине према Конвенцији о забрани дискриминације жена из 2019. године препоручује властима у Босни и Херцеговини сљедеће: ефикаснију примјену стратешког документа за борбу против трговине људима; обезбјеђивање довољно средстава за њихово спровођење; побољшање рефералног механизма за жртве; обезбјеђивање примјене Правила о заштити жртава и свједока жртава трговине људима држављана Босне и Херцеговине у правосуђу и полицији, на нивоу државе, ентитета, дистрикта и кантона; препоручује унапређење образовних и економских прилика за жене, дјевојке/дјевојчице и њихове породице, посебно међу ромском заједницом; обезбјеђење адекватног финансирања постојеће дежурне линије којом управљају организације цивилног друштва; повећање капацитета склоништа и сигурних кућа за жртве, повећање финансијске подршке организацијама цивилног друштва које воде таква склоништа те обезбјеђење одговарајућих људских, техничких и финансијских ресурса центрима за социјални рад, између осталог тражењем међународне помоћи, ако је то могуће, те смањењем потражње проституције. (Препоруке доступне на: www.mhrt.gov.ba).

ј) Комитет за права дјетета УН-а у оквиру закључних запажања о IV и V периодичном извјештају Босне и Херцеговине према Конвенцији о правима дјетета и пратећим протоколима из 2019. године изражава забринутост због ниске стопе кривичних гоњења и осуђујућих пресуда за трговину дјецом и искоришћавање дјече. Комитет је за наредни период упутио сљедеће препоруке: ефикасније спровођење стратегије и плана за борбу против трговине људима и обезбјеђење довољног буџета, препоручује да центри за едукацију судија и тужилаца и друге институције на нивоу државе, дистрикта и кантона спроведу едукацију за судије и тужиоце о строгој примјени кривичних закона и најбољем интересу дјетета у правном поступку у случају трговине, принудног прасјачења и принудног брака дјече, како би се обезбиједило да починиоци таквих кривичних дјела буду кривично гоњени и адекватно кажњени на свим нивоима надлежности. Даље, препоручује се појачана обука службеника агенција за спровођење закона на свим нивоима за истрагу свих случајева трговине дјецом, спречавање сексуалног искоришћавања дјече, јачање програма ширења свијести и подстицање програма у

¹ Усвојене су 17. новембра 2010. године.

² Препоруке ЦП(2017)27 су усвојене 13. октобра 2017. године на 21. састанку GRETA Комитета.

³ Комитет за заштиту права свих радника миграната и чланова њихових породица, Закључна запажања о Трећем периодичном извјештају Босне и Херцеговине усвојена 2019. године (CMW/C/ BiH/CO/2).

⁴ Специјални извјестилац УН-а за људска права миграната Felipe Gonzales Morales је посјетио БиХ у октобру 2019. године.

заједници који имају за циљ превенцију и одговор на случајеве трговине дјецом, уз посебан фокус на ромску дјечу. (Препоруке доступне на: www.mhrr.gov.ba).

к) **Одјељење за надгледање и борбу против трговине људима америчког Стејт Департамента** у свом Извјештају о трговини људима у БиХ навео је да Босна и Херцеговина остаје у статусу "**Надзорна листа 2**" трећу годину те је упутио надлежним властима сљедеће препоруке према приоритетима:

"Енергично спроводити истраге, кривично гонити и осудити починиоце дјела трговине људима, као и саучеснике међу службеним лицима, и изрицати казне које одговарају тежини кривичног дјела; спровести закон према којем је забрањено кажњавати жртве за незаконита дјела која су жртве извршиле као директну посљедицу подвргавања трговини људима, посебно жртве трговине људима у сврху сексуалног искоришћавања, принудног пројектовања и присиљавања на вршење кривичних дјела; обучити службенике који први долазе у контакт са жртвама у области идентификације и упућивања жртава и повећати проактивна настојања у правцу идентификовања жртве; додијелити довољна средства за склоништа која воде невладине организације и изградити политике финансирања према којима ће се ефикасно додијелити довољна средства за помоћ жртвама; унаприједити сарадњу и координацију међу актерима на државном и нижим нивоима, укључујући и додјелу адекватних ресурса и именовање представника у Ударну групу за борбу против трговине људима; формално раздвојити процедуре идентификовања и службене додјеле статуса жртве од сарадње жртве у истрази и кривичном поступку; повећати капацитете институција за спровођење закона и организовати више обука потребних за истраживање сложених предмета; обучити судије како би схватили тежину дјела трговине људима приликом изрицања пресуда и тужиоце и судије упознати са питањем секундарне трауме и приступима усмјереним на жртву; стандардизовати услуге помоћи жртвама у читавој земљи, као и могућност приступа услугама помоћи и подршке ван сигурних кућа те специјализоване услуге помоћи мушкарцима жртвама трговине људима; укључити ромске заједнице у процесе одлучивања о мјерама заштите жртава." (Доступно на: ba.usembassy.gov).

л) **Специјални представник и координатор OSCE-а за борбу против трговине људима** у својој изјави¹ о утицају кризе COVID-19 на трговину људима упозорио је на забрињавајуће стање које захтијева хитне и циљане акције, јер здравствена и економска криза пријети да постане и криза трговине људима, која ће се због рањивости интензивирати у наредном периоду.

2. Домаћи прописи²

Босна и Херцеговина према свим досадашњим оцјенама има солидан правни оквир за заштиту жртава трговине људима који се континуирано надограђује, укључујући и систем координације активности надлежних институција који се спроводи на основу Стратегије за супротстављање трговини људима у Босни и Херцеговини за период 2020-2023.³ те путем доношења акционих планова надлежних институција. Основни облици заштите

остварују се примјеном више прописа које су усвојиле државне, ентитетске, кантоналне и власти Брчко дистрикта, те локалне власти у Босни и Херцеговини које имају подијељену надлежност када је у питању одговорност за обезбјеђење различитих облика подршке жртвама трговине људима.

а) **Стратегија за супротстављање трговини људима у Босни и Херцеговини за период 2020-2023.**⁴ је полазни основ за израду МС-а јер садржи принципе који као и међународни стандарди истичу обавезу надлежних власти у Босни и Херцеговини која се односи на поштовање људских права жртава. Основни принцип односи се на недискриминацију и обезбјеђење учешћа жртава у поступку идентификације и заштите. Стратегијом се предвиђа јачање одговорности надлежних институција, примјена интердисциплинарног и мултисекторског приступа, поштовање принципа најбољег интереса дјетета и примјена родно заснованог приступа. Исто тако, истиче се поштовање принципа укључивања шире друштвене заједнице те обезбјеђивање одрживости акција и коришћење предности међународне и регионалне сарадње.

б) **Закон о странцима**⁵, на основу којег је усвојен **Правилник о заштити странаца жртава трговине људима**⁶, такође садржи основе који се односе на заштиту страних држављана који могу да буду у ризику од трговине људима, у оквиру којих су утврђена правила и стандарди поступања, као и друга питања у вези са прихватањем, опоравком и повратком странаца жртава трговине људима.

ц) **Правила о заштити жртава и свједока жртава трговине људима држављана Босне и Херцеговине**⁷ су оквирни докуменат који је развијен на нивоу Босне и Херцеговине. Овим правилима се утврђују принципи и заједнички стандарди рада који се односе на поступак идентификације, организацију заштите и помоћи, примарну и секундарну превенцију и остале активности у вези са заштитом и пружањем помоћи жртвама трговине људима и свједоцима жртвама трговине људима држављанима БиХ, а која су намијењена свим надлежним институцијама у БиХ и овлашћеним организацијама укљученим у систем подршке жртвама. Ова правила се такође наслањају на међународне стандарде, али их је потребно и даље у континуитету унапређивати.

д) **Кривични закони** примјењују се на нивоу Босне и Херцеговине, Брчко дистрикта Босне и Херцеговине, Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске⁸ и представљају **основ за кажњавање починилаца**. Сви ови закони, у складу са подјелом законодавне надлежности у кривичноправној материји између државе Босне и Херцеговине и њених ентитета, прописују кривично дјело трговине људима.

Законима о кривичном поступку Босне и Херцеговине, Федерације БиХ, Републике Српске и Брчко дистрикта БиХ⁹ развијена су и правила кривичног поступка, тј. закони о кривичном поступку по којима су дужни поступати општински, односно основни судови, кантонални, односно окружни судови и Апелациони суд

⁴ Ибид

⁵ "Службени гласник БиХ", број 88/15, чл. 4. и 14. став (1) алинеја 8)

⁶ "Службени гласник БиХ", бр. 79/16

⁷ "Службени гласник БиХ", бр. 66/07

⁸ Сви закони наведени у Библиографији тач. 1.2.

⁹ Сви закони наведени у Библиографији тач. 1.2.

¹ Изјава од 2. априла 2020. (CIO.GAL/44/20)

² Због великог броја закона чије навођење оптерећује текст, сви закони су наведени у Глави "Библиографија" (тачка 1.2. Домаћи прописи)

³ Усвојио СМ БиХ 23. јануара 2019.

Брчко дистрикта БиХ, Врховни суд ФБиХ, Врховни суд РС и Суд Босне и Херцеговине, те тужилац и други учесници у кривичном поступку када поступају у кривичним стварима које се односе између осталог и на извршење кривичних дјела трговине људима.

е) **Закони о облигационим односима** Федерације БиХ и Републике Српске¹ регулишу остваривање одштете у грађанским парницама, а одштета се регулише и у оквиру кривичног поступка. У бх. правном систему важну улогу имају и закони који се односе на одузимање имовинске користи прибављене кривичним дјелом.

ф) **Закон о Агенцији за превенцију корупције и координацију борбе против корупције и Закон о заштити лица која пријављују корупцију у институцијама БиХ**² имају посебно значај у генералној заштити права жртава. Ови закони се посебно односе на организоване криминал, што је једна од честих ситуација код извршења кривичних дјела која се вежу за трговину људима.

г) **Законима о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку** Брчко дистрикта Босне и Херцеговине, Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске³ штите се права дјете. Међу жртвама су често дјеца која могу да буду уједно и малолетни починиоци кривичних дјела, тако да је важно узети у обзир и начин поступања према њима.

х) **Закони о заштити свједока под пријетњом и угрожених свједока** усвојени су на нивоу Босне и Херцеговине, Брчко дистрикта Босне и Херцеговине, Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске⁴ и њима су уређене мјере које обезбјеђују заштиту свједока под пријетњом и угрожених свједока у поступцима које воде судови и тужилаштва у Босни и Херцеговини и примјењују се на жртве - свједоке трговине људима.

и) **Закон о међународној правној помоћи у кривичним стварима**⁵ посебно је важан у кривичним поступцима. Одредбе овог закона се примјењују само ако међународним уговором није другачије одређено или ако међународни уговор не постоји⁶.

ј) **Законима о раду** на нивоу Федерације Босне и Херцеговине, Републике Српске и Брчко дистрикта Босне и Херцеговине⁷ регулисано је запошљавање. Закони о раду прописују предуслове којима се забрањује радна експлоатација, што је посебно важно када су у питању дјеца, односно домаћи држављани. Важну улогу имају и инспекције рада које су задужене за надгледање и

обезбјеђивање правилне примјене закона о раду. Треба напоменути да инспектори рада још увијек нису адекватно укључени у реферални механизам за спречавање трговине људима. Такође, недостаје јаснија дефиниција шта се сматра дјечјим радом, односно који послови могу да буду повјерени дјеци а да не угрожавају њихов развој.

к) **Закони о запошљавању странаца Федерације БиХ, Републике Српске и Брчко дистрикта БиХ**⁸ регулишу запошљавање странаца и важни су у процесу пружања подршке жртвама које су странци или су лица без држављанства. За подршку жртвама посебно је важан Закон о странцима БиХ који регулише питања у вези са легалним и илегалним боравком странаца потенцијалних жртава.

л) **Законима из области здравствене заштите**⁹ на нивоу Федерације Босне и Херцеговине, Републике Српске и Брчко дистрикта Босне и Херцеговине уређују се питања која су важна за остваривање права на здравствену заштиту и пружање здравствених услуга жртвама трговине људима.

љ) **Закони из области социјалне заштите**¹⁰ посебно су важни када су у питању дјеца и њихова заштита и лица која су рањивија у односу на друге категорије грађана. Област социјалне заштите је регулисана законима на нивоу Федерације Босне и Херцеговине, Републике Српске и Брчко дистрикта Босне и Херцеговине, с тим да се у Федерацији Босне и Херцеговине ове области регулишу и кантоналним законима, а овдје издвајамо и законе који уређују породична стања а то су породични закони Федерације Босне и Херцеговине, Републике Српске и Брчко дистрикта Босне и Херцеговине.¹¹

м) **Закони из области образовања** усвојени су на нивоу Босне и Херцеговине, Републике Српске и Брчко дистрикта Босне и Херцеговине, с тим да се у Федерацији Босне и Херцеговине ове области регулишу и кантоналним законима¹². Ови закони посебно су важни за дјецу, али и за одрасла лица када је у питању допунско образовање.

н) **Законима о бесплатној правној помоћи** дефинисан је начин остваривања овог права. Ови закони донесени су на нивоу Босне и Херцеговине, Републике Српске, Брчко дистрикта Босне и Херцеговине и кантона у Федерацији БиХ¹³.

ИНДЕКС

Основни појмови преузети су из међународних прописа које је у свој правни систем преузела Босна и Херцеговина, а већина закона у Босни и Херцеговини у доброј мјери је хармонизирана са овим међународним изворима.

Трговина људима: Најобухватнија дефиниција трговине људима садржана је у Конвенцији Уједињених нација против транснационалног организованог криминала, члану 3(а) пратећег Протокола о превенцији, заустављању и кажњавању трговине људским бићима (у даљем тексту:

¹ Ибид

² Закон о Агенцији за превенцију корупције и координацију борбе против корупције ("Службени гласник БиХ", бр. 103/09 и 58/13, у даљем тексту Закон о Агенцији) и Закон о заштити лица која пријављују корупцију у институцијама БиХ ("Службени гласник БиХ", бр. 100/13)

³ Сви закони наведени у Библиографији тач. 1.2.

⁴ Ибид

⁵ Закон о међународној правној помоћи ("Службени гласник БиХ", бр. 53/09 и 58/13)

⁶ Други додатни протокол уз Европску конвенцију о међусобном пружању правне помоћи у кривичним стварима ("Службени гласник БиХ", Међународни уговори, бр. 10/07)

⁷ Закони о раду ("Службени гласник РС", бр. 1/2016 и 66/2018); Закон о раду ("Службене новине Федерације БиХ", бр. 26/16 и 89/18); Закон о раду Брчко дистрикта БиХ ("Службени гласник Брчко дистрикта Босне и Херцеговине", бр. 19/2006 (Пречишћени текст, бр. 19/2007, 25/2008, 20/2013, 31/2014 и 1/2015)

⁸ Закон о запошљавању странаца ("Службене новине Федерације БиХ", број 8/09); Закон о запошљавању странаца у РС ("Сл. гласник РС", бр. 128/2014, 113/2017, 50/2018 и 31/2019); Закон о запошљавању странаца у Брчко дистрикту БиХ ("Службени гласник Брчко дистрикта БиХ", бр. 15/09, 19/10 и 20/10)

⁹ Сви закони наведени у Библиографији тач. 1.2.

¹⁰ Ибид

¹¹ Ибид

¹² Ибид

¹³ Ибид

Протокол из Палерма)¹, нарочито женама и дјецом, који трговину људима дефинише:

- а. "Трговина људима" значи врбовање, превозење, пребацивање, сакривање или прихватање лица путем пријетње или употребе силе или других облика принуде, отмице, преваре, обмањивања или злоупотребе, злоупотребе власти или положаја угрожености или давања или примања новчане надокнаде или других повластица, да би се добио пристанак лица које има контролу над другим лицем, с циљем искоришћавања. Експлоатација обухвата, као минимум, искоришћавање проституисања других или друге облике сексуалног искоришћавања, принудни рад или услуге, ропство или праксе сличне ропству, ропски положај или уклањање органа;
- б. Лични пристанак жртве трговине на намјерану експлоатацију, прописану алинејом (а) овог члана, ирелевантан је када је употријебљено било које од средстава наведених у алинеји (а);
- ц. Врбовање, превозење, пребацивање, сакривање или прихватање дјетета с циљем искоришћавања сматра се "трговином људима" чак и када не укључује било које од средстава наведених у алинеји (а) овог члана;
- д. "Дијете" означава свако лице млађе од осамнаест година.

Конвенција Савјета Европе о акцији против трговине људима² такође дефинише трговину људима те у потпуности уграђује дефиницију како је прописана Протоколом из Палерма. Међутим, Конвенција Савјета Европе јасно прихвата да се "унутрашња трговина" може поставити на територији само једне државе и да жртве могу бити грађани те државе. Овом дефиницијом такође се предвиђа да трговина људима не мора бити везана за организован криминал.³

Жртва трговине људима: Конвенција Савјета Европе о акцији против трговине људима дефинише "жртву трговине људима" као свако физичко лице које је послато предмет трговине људима, како је прецизирано у члану 4. Конвенције Уједињених нација против транснационалног организованог криминала.

Принудни рад дјече: Конвенција Међународне организације рада (МОР-а) бр. 29, која је усвојена 1930. године, у члану 2(1) дефинише принудни рад као "сваки рад или услугу која се од неког лица захтијева под пријетњом било какве казне, и за које се то лице није понудило добровољно."

Штетни рад дјече: У погледу дјечјег рада Конвенција о правима дјетета залаже се за: заштиту дјече од економске експлоатације, те учешћа у раду који би био штетан за њих, као и оном који омета њихову едукацију или је штетан за дјечје здравље те њихов физички, ментални, духовни и социјални развој (чл. 32). Од важнијих инструмената које је Организација Уједињених нација донијела у вези са борбом против дјечјег рада истичемо Декларацију о правима

дјетета из 1959. године, Међународни пакт о грађанским и политичким правима и Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима из 1966. године. Такође, Европска социјална повеља из 1961. обавезује државе чланице на успостављање доброг минимума од 15 година за пријем у запослење, уз изузетак препоручљивог лакшег рада који не штети здрављу, моралу или образовању дјече (чл. 7. ст. 1). Водећи рачуна о опасности, односно штетности за здравље појединих занимања, за могућност њиховог обављања може се успоставити виша добра граница (чл. 7. ст. 2).

Дијете, ова дефиниција садржана је у члану 4. Конвенције Савјета Европе о акцији против трговине људима у којој се утврђује: (д) Дијете означава лице испод осамнаест година старости.

Дјеца без пратње (или "дјеца и малолетна лица без пратње") су дјеца која су одвојена од оба родитеља и других сродника и о којима се не стара пунољетно лице које је према закону или обичају одговорно за старање о дјетету.⁴

Дјеца одвојена од родитеља су дјеца која су одвојена од оба родитеља или од свог законског или уобичајеног примарног старатеља, али не обавезно и од других сродника. Стога се овај појам може односити на дјецу која су у пратњи других пунољетних чланова породице.⁵

Одређивање најбољег интереса дјетета је појам који се односи на службени поступак са стриктним процесним гаранцијама у оквиру којег се одређује најбољи интерес дјетета у вези са нарочито важним одлукама које се тичу дјетета. Такав поступак треба да омогући адекватно учешће дјетета без дискриминације као и учешће доносилаца одлука који су стручни у разним областима, и у оквиру поступка је потребно избалансирати све релевантне факторе како би се процјенила најбоља опција.⁶

Процјена најбољег интереса дјетета је процјена коју спроводе службеници који предузимају одређене радње у вези дјетета, осим у ситуацији у којој је потребно спровести поступак одређивања најбољег интереса дјетета. Процјеном најбољег интереса се обезбјеђује да се предузетом радњом у обзир узимају прије свега најбољи интереси дјетета. Процјена се може урадити самостално или у консултацијама службеника који посједују потребну стручност са другим лицима и она захтијева учешће дјетета.⁷

Надлежне институције представљају све државне, ентитетске, кантоналне и општинске органе у БиХ који имају законом прописане надлежности да координирају или спроводе активности на превенцији и заустављању трговине људима, односно надлежни су за пружање помоћи и заштите.

Овлашћене организације су регистрована удружења или фондације (невладине организације) са капацитетом за идентификацију, заштиту и пружање помоћи жртвама и свједоцима жртвама, а које су закључиле протоколе о сарадњи у активностима у вези са борбом против трговине људима са надлежним институцијама или су чланови/ице координационих тимова у БиХ.

¹ Ступио на снагу у БиХ 25. 12. 2003. године ("Службени гласник БиХ", број 03/2002)

² Ступила на снагу у БиХ 1. 5. 2008. године ("Службени гласник БиХ" (Међународни уговори, број 14/2007)

³ Трговина људима у сврху радне експлоатације, Референтни материјал са освртом на Босну и Херцеговину, OSCE 2011.

⁴ Смјернице UNHCR-а за одређивање најбољег интереса дјетета (2008), Високи комесаријат Уједињених нација за избјеглице

⁵ Ибид

⁶ Ибид

⁷ Ибид

Дискриминација је свако прављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства) у односу на лица или групе као и на чланове њихових породица, или лица у вези с њима, на отворен или прикривен начин, а који се заснива на раси, боји коже, националном или етничком поријеклу и припадности, језику, вјерском или политичком убјеђењу, полу, сексуалној оријентацији, имовинском стању и било којим другим личним својствима.

Експлоатација представља искоришћавање других путем проституције или других облика сексуалног искоришћавања, принудног рада или пружања услуга, принудног просјачења, ропства или поступака сличних ропству, служења под принудом или уклањања органа, принудног брака и сваког другог дјеловања нанесеног принудом и искоришћавањем других.

Самоидентификација подразумијева ситуацију у којој пунољетно лице објашњава облике експлоатације којима је било изложено током одређеног периода, а на основу којих ће надлежни службеник или овлашћено лице процијенити да ли се ради о потенцијалној жртви трговине људима.

Идентификација је процес путем којег обучена лица и квалификовани стручњаци (полиција, инспекција рада, гранична полиција, имиграционе власти, амбасаде, конзулати итд.) у сарадњи са специјализованим невладиним организацијама¹: 1. предузимају мјере како би се открили случајеви трговине људима на мјестима гдје се различите фазе трговине људима обично одвијају (врбовање, превозење, смјештај, експлоатација итд.) или након бјекства од трговаца; 2. прикупљају информације у вези са случајевима трговине људима било од самих жртава или од других извора који имају информације о незаконитим радњама извршеним над жртвом; 3. врше анализе добијених информација и пореде карактеристике појединачних случајева са постојећим индикаторима трговине људима; 4. закључују да ли је лице жртва трговине људима и омогућавају добијање неопходне помоћи и заштите.

Потенцијална жртва трговине људима је свако физичко лице за које се претпоставља да је жртва трговине људима, иако га нису идентификовали правосудни органи, до завршетка поступка идентификације или је одбило да буде формално идентификовано као такво².

Идентификована жртва трговине људима је физичко лице које је у поступку идентификације правосудни орган препознао као жртву трговине људима³.

Информисани пристанак потенцијалне и идентификоване жртве трговине људима подразумијева да је жртва добила све релевантне информације које се тичу њених права у свим фазама заштите (од

идентификације до репатријације, прије него што је пристала да нешто добровољно учини. Информисани пристанак потенцијалне и идентификоване жртве трговине људима је кључни предуслов за спровођење свих активности предвиђених Минималним стандардима.

Реферални механизам (формални или неформални механизам који укључује практичаре или стручно особље из различитих дисциплина и/или агенција и организација, а чији је циљ да идентификује, процијени те пружи помоћ и третман оним лицима која показују знакове да су потенцијалне или су већ идентификоване жртве трговине људима.

Реферал — укључује лица која су упућена на учешће у програмима које спроводи више агенција или других актера и која показују примјетно понашање које указује на то да су потенцијалне или су идентификоване жртве трговине људима. Реферали такође укључују лица која програм упуту у неку агенцију, институцију, организацију, или их упуту стручном особљу на интервенцију или пружање другог облика подршке, након стручне процјене ризика, угрожености или заштитних фактора тог лица.

Корисник је лице које је препознато као потенцијална или идентификована жртва трговине људима и која је упућена надлежним службама за помоћ.

Период рефлексije је вријеме одређено за опоравак и размишљање који траје 30 дана током којег жртва трговине људима треба да се опорави и ослободи утицаја трговаца људима и донесе информисану одлуку о сарадњи са надлежним органима. Током овог периода жртву није дозвољено прогјерати из земље, а држава је дужна да јој обезбједи подршку и помоћ за жртве трговине људима.

Реинтеграција подразумијева накнадно извршавање или допуњавање нечега што је појединцу или некој друштвеној групи било битно или им је недостајало, а што је пресудно утицало на настанак нежељене појаве, у овом случају трговине жртвом. Реинтеграција, дакле, представља свеобухватан процес који укључује процес рехабилитације, репатријације и ресоцијализације.

Репатријација подразумијева процес повратка странца жртве трговине људима у земљу поријекла.

1. Увод

У сврху развоја стандарда за пружање ефикасне помоћи жртвама трговине људима, укључујући и дјецу у Босни и Херцеговини, развијено је више докумената који садрже практичне смјернице и/или упутства намијењена свим професионалцима и надлежним институцијама који им пружају подршку.

Иако до сада израђени материјали доприносе уједначавању заштите жртава трговине људима, у прилог изради овог материјала иде чињеница да недостаје свеобухватни оквирни документ који укључује основне (минималне) стандарде за пружање подршке овим лицима.

Израдом овог материјала настојали смо дати упутства како примјењивати принципе неискриминације и најбољег интереса дјетета заједно са осталим стандардима подршке који се односе на различите фазе збрињавања жртава трговине људима, као што су идентификација, безбједност, смјештај, правна подршка те задовољавање основних социјалних, здравствених, образовних и других потреба. У изради смо узели у обзир и комбиновали добре бх. праксе и препоруке међународних тијела које су

¹ Специјализоване невладине организације су организације које имају дугогодишње искуство у збрињавању жртава трговине људима, обезбјеђују адекватно окружење у којем ће жртве брже стећи повјерење и подијелити кључне информације.

² Потенцијална жртва је лице чија виктимизација није потврђена у судском поступку, полази се од оцјене да постоје разумни основи за вјеровање да је неко лице било жртва трговине људима а помоћ овој жртви није потчињена њеној вољи да свједочи (видјети чл. 10. Конвенције Савјета Европе о борби против трговине људима).

³ Односи се на лице које је свједок жртва, а околности виктимизације утврђују се у судском поступку.

упућене посљедњих година властима у Босни и Херцеговини.

Поред препорука међународних тијела УН-а и СЕ-а које се односе на стања трговине људима и квалитет система подршке жртвама у Босни и Херцеговини, треба истаћи да је и у оквиру извјештаја ¹ више пута истакнута потреба за успостављањем минималних стандарда за подршку жртвама који поштују принцип недискриминације и најбољи интерес дјетета и обезбјеђују учешће и адекватан систем заштите жртава трговине људима.

II. ДИО

2. Садржај и методологија израде МС-а

У првом дијелу овог документа, након увода, представља се сврха, полазни основ, назначavaju професионални стандарди и алати за успостављање и примјену минималних стандарда, представљају минимални стандарди за пружање квалитетне помоћи у случају дјете те на крају дају објашњења за активности којим се прати спровођење и евалуација.

Централни дио текста односи се на пружање квалитетне помоћи, тако да текст МС-а садржи практична објашњења за различите форме и фазе подршке жртвама трговине људима које се односе на: идентификацију, упућивање надлежним службама, транспорт жртве, пружање подршке и помоћи, приступ здравственој заштити, образовању и стручном оспособљавању и усмјеравању, пружање правне помоћи и заштите током кривичног поступка, репатријацију и реинтеграцију жртве.

Циљ МС-а је назначаваче шта је то стандардно поступање професионалаца у различитим фазама и облицима подршке ради уједначавања пракси и политика. Све укључене институције у складу са својим надлежностима имају оквир или стандард за своје поступање. Овај МС треба да користе регионални надзорни тимови (RMTs) и локални тимови успостављени на основу различитих протокола о поступању са жртвама различитих облика насиља, што може укључивати и ЖРТ. Примјеном МС-а избјегава се различито поступање и потенцијална дискриминација у раду укључених професионалаца.

Путем стручне анализе различитих изора која је коришћена за израду овог документа, такође се користе и научене лекције и досадашња практична искуства која предузимају укључени професионалци а која су прикупљена у оквиру консултација у фокусним групама са представницима надлежних институција.

3. Оквири стандарди и алати за успостављање МС-а

Генерално, потенцијална жртва трговине људима социјално је рањива група лица у ризику од социјалне искључености, углавном без информација и сазнања о самом феномену трговине људима. Због тога је ефикасно препознавање жртве трговине људима које обављају професионалци водећи стандард и услов за пружање квалитетне подршке жртви трговине људима.

Потребно је узети у обзир сљедеће оквири МС-а који се односе на:

- уједначено разумијевање дефиниције жртве трговине људима,
- ефикасно препознавање жртве трговине људима,

- идентификовање права која припадају жртвама трговине људима,
- примјена принципа забране дискриминације и најбољег интереса дјетета,
- обезбјеђивање одрживости акција подршке жртвама трговине људима.

СТАНДАРД (1): Уједначено разумијевање дефиниција

МС се заснива на уједначеном разумијевању дефиниције жртве трговине људима и дефиниције дјетета, односно **примјени стандардизованих критеријума за препознавање потенцијалне жртве трговине људима.**

Први извор који се користи је дефиниција из Конвенције Савјета Европе о акцији против трговине људима ², која утврђује једноставну **општу дефиницију жртве трговине људима**, у којој се наводи:

"жртва је свако физичко лице које је постало предмет трговине људима",

како је то прецизирано у члану 4. ове конвенције, у којој се даље наводи да се трговина људима састоји од три компоненте:

- **радња** ("врбовање, превозење, премјештање, сакривање или прихватање лица");
- **примјена одређених средстава** ("пријетњом или силом или другим облицима принуде, отмице, преваре, обмањивања, злоупотребе овлашћења или угрожености или давањем или примањем новчаних средстава или других бенефиција ради добијања пристанка лица које има контролу над другим лицем");
- **експлоатација** ("експлоатација, минимум, укључује искоришћавање проституције других лица или друге облике сексуалног искоришћавања, принудни рад или услуге, ропство или праксу сличну ропству, служење или вађење органа");
- **у случају дјете**, према члану 4. тачки ц) Конвенције Савјета Европе о акцији против трговине људима, није важно да ли су укључена наведена средства, односно "врбовање, превозење, премјештање, сакривање или прихватање дјетета ради експлоатације сматра се 'трговином људима', чак када није примијењено нити једно средство (принуде, присиле, отмице, преваре, обмањивања, злоупотребе власти или стања угрожености, давања или примања новца или бенефиција) како би се добио пристанак дјетета и/или лица које има контролу над неким другим лицем, у сврху експлоатације".

Ова обиљежја/елементе за препознавање обично користе полицијске агенције и тужилаштва, али би их исто тако требали да користе остали укључени професионалци који такође прије њих дођу у додир са потенцијалном жртвом трговине људима.

Професионалци морају разликовати појаву "**трговине људима**" и "**кријумчарења лица и миграната**".

Кривично дјело трговине људима, у складу са појелом законодавне надлежности у кривичноправној материји, прописују Кривични закон Босне и Херцеговине

¹ Извјештај о трговини људима у БиХ, Одјељење за надгледање и борбу против трговине људима америчког Стејт Департамента (2020), извјештаји о стању трговине људима у Босни и Херцеговини, Министарство безбједности БиХ

² Ступила на снагу у БиХ 1. 5. 2008. године ("Службени гласник БиХ" - Међународни уговори, број 14/2007)

(у даљем тексту: КЗ БиХ) ¹, Кривични закон Федерације Босне и Херцеговине (у даљем тексту: КЗ ФБиХ) ², Кривични законик Републике Српске (у даљем тексту: КЗ РС) ³ и Кривични закон Брчко дистрикта Босне и Херцеговине (у даљем тексту: КЗ БД БиХ) ⁴.

Треба напоменути да у БиХ кривично дјело трговине људима није на јединствен начин прописано у КЗ БиХ, КЗ ФБиХ, КЗ РС и КЗ БД БиХ. То отежава разумијевање и примјену ионако комплексног законског описа овог кривичног дјела као и разликовање овог кривичног дјела од других повезаних кривичних дјела као што је кријумчарење лица и миграната.

У КЗ БиХ:

Члановима 185, 186а. и 187. прописана су кривична дјела која се односе на међународну трговину људима (садржај чл. у Прилогу 3), а чл. 189. и 189а. КЗ БиХ прописана су дјела која се односе на кријумчарење лица и миграната:

Кријумчарење лица - Члан 189.

- (1) Ко у намјери да прибави за себе или другог неку корист, недозвољено преведе или омогући превозиње једног или више миграната или других лица преко државне границе, или ко у ту сврху сачини, набави или посједује лажне путне или личне исправе, казниће се казном затвора од једне до десет година.
- (2) Ко врбује, превезе, сакрије, пружи заштиту или на други начин омогући боравак кријумчарених лица у Босни и Херцеговини, казниће се казном затвора од шест мјесеци до пет година.
- (3) Ако је дјело из ставова (1) и (2) овог члана учињено у саставу организоване групе или групе за организовани криминал, злоупотребом службеног положаја или на начин којим се угрожава живот, здравље или безбједност кријумчарених лица, или је према њима поступано у сврху искоришћавања или на други нечовјечан или понижавајући начин, починилац ће се казнити казном затвора од три до петнаест година.
- (4) Казном из става (3) овог члана казниће се и онај ко дјело из ставова (1) и (2) овог члана учини према лицу које није навршило 18 година живота.
- (5) Ако је због дјела из ставова (1) и (2) овог члана наступила смрт једног или више кријумчарених лица, починилац ће се казнити казном затвора од најмање пет година.
- (6) Предмети или превозна средства употребљена за извршење дјела одузеће се.

Организовање групе или удружења за извршење кривичног дјела "кријумчарења миграната"

Члан 189а.

- (1) Ко организује групу или друго удружење за извршење кривичног дјела из члана 189. овог закона (Кријумчарење људи), казниће се казном затвора од најмање три године.

(2) Ко постане припадник групе или другог удружења из става (1) овог члана или на други начин помаже групу или удружење, казниће се казном затвора од најмање једну годину.

(3) На организатора или руководиоца организоване групе или другог удружења у чијем саставу су дјела из става (1) овог члана извршена те њихове припаднике примјењују се одредбе из члана 250. (Организовани криминал) овог закона.

КЗ ФБиХ: У члановима 210а. и 210б. прописана су дјела трговине људима и организоване трговине људима (садржај чл. у Прилогу 3).

КЗ РС: Члановима 145, 146. и 147. прописана су кривична дјела - трговина људима, трговина дјецом и удруживање ради вршења кривичних дјела трговине људима и дјецом (садржај чл. у Прилогу 3).

КЗ БД БиХ: У члановима 207а. и 207б. прописана су дјела трговине људима и организоване трговине људима (садржај чл. у Прилогу 3).

Као помоћ за уједначено разумијевање дефиниције искористили смо следећу матрицу:

МАТРИЦА	Трговина људима (одрасли)	Трговина људима (дјеца)	Кријумчарење људи (лица и миграната)
Старосна доб	преко 18	испод 18	није битно
Ментални елемент	намјера	намјера	намјера
Физички елемент	дјело - начин - у сврху искоришћавања	дјело - у сврху искоришћавања	дјело: посредовање при илегалном уласку - сврха: стицање финансијске или друге материјалне користи
Пристанак лица којим се тргује или које се кријумчари	није битно кад се утврде начини/ може и не мора дати пристанак да се њиме тргује	није битно, начини не морају бити утврђени/ може и не мора дати пристанак да се њиме тргује	Кријумчарено лице увијек даје свој пристанак за кријумчарење.
Транснационални карактер	није потребан Жртва трговине може и не мора прећи границу у процесу трговине. Жртвом се може трговати у оквиру једне државе. Жртва може у процесу трговине прећи границу на легалан или илегалан начин.	није потребан	Потребан Кријумчарено лице увијек прелази границу. Кријумчарење људи није могуће у оквиру државе/ Кријумчарени људи увијек илегално прелазе границе.
Укљученост групе за организовани криминал	није потребна	није потребна	није потребна

Извор: Уред Уједињених нација за дрогу и криминал (UNODC), Трговина људима и кријумчарење миграната, Смјернице за међународну сарадњу, 2010.

Важно је узети у обзир и следеће чињенице:

- Не постоји јединствен профил жртве трговине људима који би важио за све случајеве.
- Жртве трговине људима су пунољетна женска и мушка лица и малолетна лица која долазе из разних културолошких, социјалних и економских средина; она су држављани БиХ, али и страни држављани или лица без држављанства.

¹ Кривични закон БиХ ("Службени гласник БиХ", бр. 3/2003, 32/2003 (Испр., 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015 и 35/2018)

² Кривични закон ФБиХ ("Службене новине Федерације БиХ", бр. 36/2003, 21/2004 (Испр., 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016 и 75/2017)

³ Кривични законик РС ("Службени гласник РС", бр. 64/17, 104/18)

⁴ Кривични закон БД БиХ (Пречишћени текст ("Службени гласник БД БиХ", број 13/17)

- Сваки случај је посебан и највјероватније ће свака жртва трговине људима реаговати на сопствену ситуацију на другачији начин. Одређено понашање или карактеристика једне жртве трговине људима не мора се подударити са понашањем и карактеристикама друге жртве трговине људима.¹
- Индикатори за идентификовање жртава трговине људима требали би се прилагођавати контексту Босне и Херцеговине, који одражавају постојеће карактеристике и трендове у трговини људима у Босни и Херцеговини и региону.

Укључени професионалци треба да користе знакове и околности са којима се могу сусрести а који могу код њих изазвати сумњу да се ради о трговини људима.

У односу на ове опште информације, потенцијалне жртве трговине људима могу се генерално подијелити у двије подгрупе:

- а) на припаднике рањивих група (припадници мањина, мигранти, тражиоци азила, дјеца у покрету и сл.) чија је рањивост условљена одређеним политичким, економским, личним или дубљим друштвеним фактором (сиромаштво, искуство насиља, узраст, пол и др. а неријетко и комбинација ових фактора) и
- б) на лица која су већ била у ситуацији трговине, која су евентуално прошла и кроз одређене програме подршке и помоћи, али која су и даље подложна ревиктимизацији.

СТАНДАРД (2): Ефикасно препознавање жртве трговине људима

Генерално, индикатори за идентификацију жртве трговине људима надограђују се на постојеће индикаторе и смјернице за идентификацију жртве трговине људима које су на међународном, регионалном и локалном нивоу израдиле организације попут UNODC-а, ILO-а и ЕУ-а, као и невладине организације.²

- **Идентификација** жртва трговине људима у Босни и Херцеговини коју у смислу дефиниције кривичних дјела трговине људима врши државно тужилаштво, СИПА, или судови те ентитетске полицијске агенције, тужилаштва и судови, укључујући полицију, Тужилаштво и Суд Брчко дистрикта БиХ, у складу са кривичним законима у БиХ.

- Након што било која институција, невладина организација, физичко или правно лице које сумња да би неко лице могло бити жртва трговине људима обавијести надлежне полицијске агенције, таква потенцијална жртва трговине људима може бити формално идентификована на основу постојећих подзаконских аката³ који третирају питања заштите жртава и свједока трговине људима, домаћих и страних држављана. Жртва трговине људима може се и сама пријавити (**самоидентификација**).
- **Специфичности** у препознавању дјетета жртве трговине људима огледају се у специфичном понашању и психофизичком стању дјетета која упућују на сумњу да је дјете жртва трговине људима. Обично је ријеч о присутности више индикатора и њиховом међудјеловању, а који се могу довести и у везу са дјететовом околином, лицима у дјететовом окружењу и/или ситуационим контекстом.

СТАНДАРД (3): Препознавање права која припадају жртвама

Минимални стандарди захтијевају поштовање основних људских права жртава трговине људима које потпадају под надлежност Босне и Херцеговине онако како је то утврдио Европски суд за људска права.

- Европска конвенција о људским правима и основним слободама⁴ у члану 1. успоставља обавезу државе да поштује људска права свих лица, те да обезбиједи да потпадају под надлежност државе. Држава мора обезбиједити уживање права и слобода наведених у ЕКЉП-у сваком појединцу, држављанину или недржављанину, законито настањеном лицу, регистрованом и нерегистрованом мигранту под својом надлежношћу, без било каквог ограничења.⁵

Европски суд за људска права утврдио је да, иако члан 1. ЕКЉП-а представља ограничење домаћаја ЕКЉП-а, концепт "надлежности" према овој одредби није ограничен на државну територију високих страна уговорница. У складу са својом судском праксом, на примјер, Суд је закључио да изручење или прогон лица може довести у питање право из члана 3. ЕКЉП-а те стога довести до одговорности те државе према ЕКЉП-у.⁶

СТАНДАРД (4): Примјена принципа забране дискриминације

Издајамо посебно универзални принцип забране дискриминације, који је у Босни и Херцеговини регулисан Законом о забрани дискриминације,⁷ али и осталим прописима који се односе на појаву трговине људима.

¹ Liliana Sorrentino, Кратак водич и индикатори за идентификацију жртава трговине људима у БиХ (2017)

² UNODC, Anti-Human Trafficking Manual for Criminal Justice Practitioners, Module 2: Indicators of trafficking in persons; (Приручник за кривично правосуђе у борби против трговине људима, модул 2: Индикатори трговине људима); ILO, Indicators of Forced Labour (МОП: Индикатори принудног рада); ILO, Operational Indicators of Trafficking in Human Beings, 2009. (МОП: Оперативни индикатори трговине људима, 2009); FEI, Guidelines for the First Level Identification of Victims of Trafficking in Europe, 2013. (Смјернице за препознавање на првом нивоу жртава трговине људима у Европи, 2013; Ministry of Labour and Social Protection of the Republic of Moldova, Guidelines for the identification of victims and potential victims of trafficking in human beings, 2012. (Министарство рада и социјалне заштите Републике Молдавије, Смјернице за идентификацију жртава и потенцијалних жртава трговине људима). Индикатори се посебно надограђују на постојеће индикаторе трговине људима које је израдила НВО "Земља дјецe" и који се користе у Тузланском кантону.

³ Правила о заштити жртава и свједока трговине људима, који су држављани Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 66/07) и Правилник о заштити странаца жртава трговине људима ("Службени гласник БиХ", бр. 79/16)

⁴ "Службени гласник БиХ", Међународни уговори, број 6/99

⁵ У предмету Loizidou против Турске 9, Европски суд за људска права (Суд) је дао сажетак широког концепта "надлежности".

⁶ Цитирано у Gilles Duterte и Jakob van der Velde: Кључни изводи изабраних пресуда Европског суда за људска права и одлука и извјештаја Европске комисије за људска права, Савјет Европе, 1998.

⁷ "Службени гласник БиХ", бр. 59/09 и 66/16

Постојећи закони и подзаконски акти у Босни и Херцеговини који су важни за пружање подршке жртви трговине људима укључују принцип забране дискриминације као универзални принцип.¹

Када је у питању МС који се односи на примјену принципа забране дискриминације, важно је препознати сљедеће:

Код трговине људима као глобалног феномена постоје значајни полни аспекти, с обзиром на то да су већина жртава жене и дјевојчице. Дискриминаторне праксе у оквиру породице и друштва неријетко подстичу трговину људима.

- Надлежне институције често у име заштите жена уствари лише жене њихових људских права или примијене та права на дискриминаторни начин (оне могуће слободу кретања "због безбједности" или контакт са породицом, третирају их различито због инвалидитета, доби, расе или припадности мањини и сл. Наводимо случај када су и мајку и кћерку држали у сигурној кући са ограниченим кретањем скоро три године, или случај када су лице са инвалидитетом идентификовали као директну жртву, али нису обезбиједили његово учешће у поступку, односно омогућили његово свједочење на суду).
- Постоје примјери поступања професионалаца и институција код откривања случајева трговине људима који садрже елементе дискриминације. На примјер, врло често дјеловање није благовремено или ефикасно када заправо није обезбијеђено право на приступ суду или осталим правима. Неким лицима која су жртве трговине људима угрожена је безбједност откривањем идентитета. У неким предметима, иако су постојале информације о искоришћавању, реакције нису биле благовремене (нпр. код припадница ромске мањине), приписујући то обичајима или традицији и сл.
- Важно је да професионалци разумију да је међу људским правима која су ускраћена жртвама трговине људима угрожено: право на слободу, право на достојанство и безбједност, право на живот без ропства, да је потребно да се према жртвама трговине људима поступа хумано те да им се обезбиједи различита економска и социјална права без било којег облика разликовања у пружању услуга.
- Своју ефикасност професионалци морају проширити сазнањем о посљедицама које оставља постојећа експлоатација жртава трговине људима, те отежаном испуњавању већ суженог спектра права, свјесношћу да је најважније обезбиједити ургентност поступања и посредовати ефикасно у остваривању основних права за жртву трговине људима. На примјер,

веома често се као оправдање за непружање подршке наводи како професионалци и институције не располажу довољним ресурсима за пружање основних услуга смјештаја, хитне здравствене или социјалне подршке, правне помоћи и других материјалних права.

СТАНДАРД (5): Обезбјеђење одрживости акција подршке жртви трговине људима

Када је у питању ефективност подршке жртви трговине људима, кључну улогу поред осталих облика подршке има њена одрживост. Често професионалци и надлежне институције као разлог непостојања подршке наводе недовољна средства или непостојање довољног броја професионалаца.

- Практичан стандард који се може примијенити је креирање **Програма одрживог социјалног укључивања жртава трговине људима** са свим другим видовима подршке, који са припадајућим буџетима за њихово спровођење треба да развију све надлежне институције.
- Циљеви програма треба да захтијевају пуно социјално укључивање и економско оснаживање жртава трговине људима и других облика експлоатације у условима економске кризе и смањене државне интервенције, а могу се комбиновати те укључивати партнерство са организацијама цивилног друштва и користити међународне фондове за подршку.
- Закључујемо да постојећи економски ресурси надлежних институција имају смањен капацитет да својим интервенцијама омогуће процес (ре)интеграције жртава трговине људима и других видова експлоатације, а прије свега њихову одрживу социјалну инклузију и оснаживање путем потпуног укључивања у образовни систем и на тржиште рада.
- Због тога се као стандард препоручује креирање и усвајање различитих програма подршке у Босни и Херцеговини са припадајућим буџетима, а у складу са надлежностима укључених институција.
- Приступ професионалаца треба да буде паралелно усмјерен ка санирању посљедица трговине људима и других видова експлоатације, са једне, и дјеловању на узроке уласка у ситуацију трговине људима, са друге стране.
- Надлежне институције треба да обезбиједи мјерење квалитета програма и заштите жртве трговине људима, више у односу на постојеће приступе у овој области, али и да прате успјешност, дугорочност и одрживост самог програма и облика заштите жртава трговине људима, односно да врше континуирану процјену успјешности постојећих програма.

4. Алати за успостављање и примјену МС-а

Као што је већ истакнуто, надлежне институције, односно укључени професионалци који пружају подршку жртвама трговине људима треба да посједују одговарајуће стручно знање и ресурсе.

У сврху адекватног (стандардизованог) дјеловања и подршке жртвама трговине људима, кључни препоручени алат је **развијање стандардне оперативне процедуре**

¹ Правила о заштити жртава и свједока жртава трговине људима држављана Босне и Херцеговине (Забрана дискриминације); Према жртвама трговине не смије се истицати дискриминација по било којим основима, укључујући пол, расу, боју коже, језик, вјероисповијест, политичка и друга становишта, национално и социјално поријекло, припадност националној мањини, имовински статус, доб, психичку или физичку инвалидност, статус који се стиче рођењем или неки други статус.

поступања (СОП) сваког појединачног сектора који је укључен у пружање подршке жртвама трговине људима (безбједност, правосуђе, социјална и здравствена заштита, образовање, запошљавање, различита надзорна тијела, туристички сектор, јавна управа итд.).

Како би се обезбиједила адекватна подршка жртвама трговине људима, у Босни и Херцеговини се као алат већ користе назначени:

- универзални алати - међународни прописи,
- хармонизовани домаћи прописи,
- квалитетни програми превенције трговине људима,
- успостављени реферални механизам,
- успостављени систем финансирања подршке жртвама (програмирање потреба).

СТАНДАРД (6): Развијање стандардне оперативне процедуре поступања по секторима (СОП)

МС је оперативни алат који усмјерава надлежне институције да обезбиједи адекватно поступање са жртвама трговине људима и избјегну било који облик дискриминације, односно угрожавања основних људских права, и своје акције заснивају на доброј примјени бх. закона, а по потреби примјењују и међународне стандарде.

Како би се примјењивали основни стандарди, потребно је да сви релевантни сектори заштите жртва трговине људима који су укључени у реферални механизам развију СОП-ове који доприносе ефикасном стандардизованом дјеловању професионалаца.

СОП-ови могу бити у форми различитих инструктивних материјала као што су инструкције, упутства, смјернице, правила и др., а обично садрже шира и/или краћа образложења са конкретним упутствима за поступање професионалаца у различитим ситуацијама.

МС повезујемо, као и секторске СОП-ове, са етичким кодексима, односно професионалним стандардима рада за одређена занимања који су такође засновани на свеобухватном стручном оспособљавању и усмјеравању за одређени облик подршке жртви трговине људима.

Професионални стандарди рада морају укључивати контролу/надгледање стручног рада, који се тренутно у Босни и Херцеговини најчешће изграђују путем надгледања рада у одређеним областима (РАК, ВСТС, инспекцијске службе, независни одбори, тијела за сертификавање и друга тијела). Закључујемо да још увијек нису развијени критеријуми за стручно надгледање за све укључене професионалце који су усаглашени са међународним стандардима.

СТАНДАРД (7): Универзални алати - међународни прописи

Универзални алати за примјену МС-а садржани су у оквиру међународних уговора (конвенција, пакт и/или протокол) којима су државе потписнице преузеле права и обавезе, а заснивају се на добровољном и формалном пристанку сваке државе.

Сви релевантни уговори који се односе на заустављање трговине људима или кријумчарење људи обавезују државе потписнице да обезбиједи да њихово законодавство, политике или праксе испуњавају услове утврђене уговором, односно да буду усклађени са преузетим међународним стандардом.

Зависно од начина (не)поступања надлежних институција, ове обавезе могу бити спроводљиве на

међународним судовима и трибуналима са одговарајућом надлежношћу као што су Међународни суд правде, Међународни кривични суд или Европски суд за људска права.

Како се међународни уговори спроводе на судовима државе чланице, посебно је питање које се утврђује домаћим законима који би требали да буду континуирано усаглашавани са овим најважнијим међународним изворима чијих је потписница Босна и Херцеговина. **(Листа најважнијих међународних уговора налази се у попису литературе).**

Ову обавезу држава у континуитету надгледају различита међународна тијела УН-а, ЕУ-а и СЕ-а.

СТАНДАРД (8): Хармонизовани домаћи прописи

Укључујући и међународне изворе које је Босна и Херцеговина преузела, законски оквир у Босни и Херцеговини је уређен у складу са организационом структуром државе. Законски оквир за борбу против трговине људима се састоји од законодавства на државном нивоу, на нивоу два ентитета те Брчко дистрикта БиХ. Можемо закључити да већи број закона још увијек није у потпуности хармонизован са међународним стандардима. Такође није израђена свеобухватна анализа који би прописи требали да буду усклађени како би се обезбиједили минимални стандарди подршке жртвама трговине људима. Предуслов за успостављање МС-а јесте сачињен и реализован план за израду анализе усклађености најважнијих закона који се односе на пружање подршке жртвама трговине људима.

Ипак, ова ситуација није препрека за примјену најважнијих међународних стандарда по принципу "pacta sunt servanda", односно принципу савјесног испуњавања међународних обавеза којима је држава приступила или их је закључила. Овај принцип је од посебно значаја кад имамо нехармонизоване прописе којима се уређује подршка жртвама трговине људима.

Као илустрацију примјене наведеног принципа наводимо примјер кршења принципа некажњивости жртве који се у пракси неуједначено примјењује, најчешће на основу образложења да ова ситуација није регулисана у законима који се примјењују у Босни и Херцеговини.

С циљем успостављања МС-а потребно је у ситуацијама нерегулисаних домаћим прописом примјењивати међународни, односно у случају неусаглашености предност дати међународном стандарду.

СТАНДАРД (9): Квалитетни и одрживи програми превенције трговине људима

Државе су обавезне предузети одговарајуће мјере за превенцију трговине људима. И ова обавеза држава истакнута је међународним стандардима.

Како би се МС обезбиједио у оквиру мјера превенције трговине људима, потребно је дефинисати краткорочне и средњорочне мјере попут информативних кампања и подизања нивоа свијести о постојању проблема трговине људима у Босни и Херцеговини.

Добар примјер за то је ситуација када су креиране мјере за побољшање економског и социјалног положаја рањивих група лица које су посебно рањиве у земљама пребивалишта и/или одредишта, чиме се истовремено стварају предуслови за дугорочну превенцију трговине људима.

Како би биле ефикасне мјере превенције, стратегије против трговине људима треба да узму у обзир на који начин су одређене групе у друштву рањиве на дискриминацију, чиме се повећава ризик за постајањем жртве трговине људима. На примјер, жене припаднице националних мањина суочавају се са додатним проблемима због свог пола, али и због тога што припадају мањинској маргинализованој групи (мултипликована дискриминација).

Ефикасна превенција трговине људима подразумева предузимање мјера у односу на узроке који одређена лица чине потенцијалним жртвама трговине људима.

Побољшање положаја група људи (жене и дјеца) које су најчешће мета трговаца људима, у оквиру социјалних и законских система захтијева широк и мултидисциплинарни приступ те је неопходно изградити анализу читавог спектра чинилаца овог сложеног проблема (Kartusch, 2001).

СТАНДАРД (10): Успостављен ефикасан реферални механизам

МС за успостављање ефикасног рефералног механизма укључује постојање ефикасног система мултидисциплинарне координације између различитих институција одговорних за спречавање и заустављање трговине људима, односно успостављен и одржив систем координације између свих сектора чија је дјелатност кључна у спречавању и заустављању трговине људима.

Реферални механизам заснива се на поштовању основних људских права и слобода загарантованих Уставом Босне и Херцеговине, који укључује и поштовање међународних стандарда у области људских права, посебно недискриминације и најбољег интереса дјетета и равноправности полова повезаних са низом друштвених, економских и социјалних мјера.

Овај приступ треба да укључује сљедеће:

- **усвојене политике, програми** и акциони планови за заустављање трговине људима треба да буду засновани на равноправности полова, приступу дјечи који је заснован на поштовању дјечјих права те генерално укључивати све мјере против дискриминације жртава које укључују и друштвене, економске и социјалне мјере;
- **треба да постоје "стандардизоване оперативне процедуре за поступање различитих сектора и професионалаца (СОП за реферални механизам)"** које се заснивају на прописима (закони и подзаконски акти), правилима, смјерницама, инструкцијама, протоколима о сарадњи и сл. којим се регулише начин поступања и размјене информација укључених институција као што су Правила о заштити жртава и свједока жртава трговине људима држављана Босне и Херцеговине ¹ и Закон о странцима ² на основу којег је усвојен Правилник о заштити странаца жртава трговине људима; ³
- **креирање и усвајање СОП-ова уз реферални механизам** треба да услједи у свим укљученим институцијама у складу са њиховим надлежностима у Босни и Херцеговини,

укључујући и сарадњу са организацијама цивилног друштва;

- **утврдити оквирне критеријуме за надгледање СОП-ова и реферални механизам**, уважавајући чињеницу о подјели надлежности у области борбе против трговине људима и обавезама различитих нивоа власти на нивоу БиХ, ентитета, Брчко дистрикта БиХ, кантона, градова и општина. Потребно је да Министарство безбједности БиХ у оквиру надгледања трговине људима у Босни и Херцеговини развије назначене оквирне критеријуме.

СТАНДАРД (11): Успостављен систем финансирања подршке жртвама (програмирање потреба за заустављање трговине људима)

Основна претпоставка за примјену МС-а у сврху пружања адекватне подршке жртви трговине људима јесте планирање и предвиђање средстава за спровођење стратегије, акционих планова и свих других активности, како је то утврђено у прописима, политикама и плановима у Босни и Херцеговини.

Уважавајући надлежности свих институција у Босни и Херцеговини у складу са овим МС-ом а на основу листе права која припадају жртвама, потребно је успоставити одржив систем финансирања у сврху обезбјеђења минималног система финансирања подршке жртвама. Потребно је да Министарство безбједности БиХ у оквиру надгледања стања у области трговине људима у Босни и Херцеговини развије оквирне критеријуме на основу којих се прати остваривање (системе финансирања) основних права жртава трговине људима.

5. Обезбјеђивање специфичне подршке дјечи жртвама трговине људима

Обезбјеђивање специфичне подршке дјечи жртвама трговине људима проистиче из законске обавезе надлежних институција у Босни и Херцеговини и у складу са преузетим међународним уговорима у области заштите људских права дјече. Дјеца су рањивија у поређењу са одраслим лицима и стога су у већој опасности да постану жртве, тако да су стандарди заштите дјече од било којег облика искоришћавања много сложенији и специфичнији.

Полазни основ је стандард који утврђује Конвенција УН-а о правима дјетета ⁴ у члановима од 34. до 36, према којима се обавезују државе да штите дјецу од свих облика полног искоришћавања и злостављања, проституције, учествовања у порнографским материјалима, да их заштите од могуће трговине људима, отмице, продаје и сваког другог облика искоришћавања који на било који начин штети дјетету. Ове одредбе су исходиште тзв. Палермо протокола и Факултативног протокола о продаји дјече, дјечјој проституцији и дјечјој порнографији ⁵ у којима се истиче да се са дјететом поступа као субјектом права а не само као према лицу којем треба заштита. Конвенција ILO-а број 29 о принудном или обавезном раду ⁶ и Конвенција

⁴ Конвенција о правима дјетета ("Службени гласник БиХ", Међународни уговори, број 5/02)

⁵ Факултативни протокол о продаји дјече, дјечјој проституцији и дјечјој порнографији ("Службени гласник БиХ", Међународни уговори, број 5/02)

⁶ Конвенција ILO-а број 29 о принудном или обавезном раду ("Службени лист РБиХ", број 25/93), Конвенција ILO-а број 182 о најгорим облицима искоришћавања дјечјег рада ("Службени гласник БиХ", Међународни уговори, број 3/01)

¹ Објављена у "Службеном гласнику БиХ", број 66/07

² Објављен у "Службеном гласнику БиХ", број 88/15, чл. 4. и 14. став (1) алинеја 8)

³ Објављен у "Службеном гласнику БиХ", број 79/16

ПО-а број 182 о најгорим облицима искоришћавања дјечјег рада забрањују штетни рад, односно рад дјецe на улици. Директива 2011/93/ЕУ која се односи на заустављање сексуалног злостављања и сексуалног искоришћавања дјецe и дјечје порнографије и Смјернице о правосуђу прилагођеном дјеци (2010) такође утврђују стандарде као и други међународни уговори који упућују на рањивост дјецe и потребу успостављања адекватних мјера подршке.

Кључан МС за обезбјеђивање ефикасне подршке дјеци жртвама наслања се на принцип **"најбољи интерес дјетета"**.

У Водичу за професионалце - Социјална и људска права рањивих група, у објашњењу шта је то најбољи интерес дјетета, наводи се: Конвенција УН-а о правима дјетета истиче да се дјецa рађају са основним правима и слободама које припадају свим људским бићима. С обзиром на физичку и психичку незрелост дјецe, односно њихове развојне карактеристике, намеће се потреба истацања посебних права дјецe на заштиту како у свакодневном животу тако и нарочито у неким кризним ситуацијама у којима су се нашли дијете и његова породица. **Принцип најбољег интереса дјетета** говори да при доношењу свих одлука или извршењу поступака који утичу на дијете, или на дјецу као групу, најважнија мора бити добробит дјетета. То се односи како на одлуке које доносе владина, управна или законодавна тијела тако и на одлуке које доноси породица. У тумачењу породичног права "интерес дјетета је неодређени, али одредив правни појам", а значи "захтјев да се препозна одређена дјететова потреба и да се на најбољи могући начин задовољи". Овај принцип би увијек требао да има предност над осталим интересима, те представља правац у којем свако дјеловање везано за дјецу треба пратити. У пракси често видимо да то и није баш тако једноставно остварљиво, као и да су жеље дјетета у супротности са његовом добробити.¹

Посебно специфичан стандард садржан је у Општем коментару о поступању према дјеци без пратње ван држава поријекла (у даљем тексту: Општи коментар бр. 6)², који је Комитет за права дјетета УН-а усвојио још 2005. Сврха Општег коментара је објаснити специфичну рањиву ситуацију дјецe без пратње (unaccompanied children) и раздвојене дјецe (separated children) те истаћи комплексност могућих ситуација са којима се државе могу суочити приликом обезбјеђивања њихових права.

Дјецa без пратње/раздвојена дјецa долазе из ратом и сиромаштвом опустошених земаља те су на путу према жељеним земљама изложена бројним различитим облицима злостављања и кршења њихових права, укључујући и трговину људима у различитим облицима. Осим трпљења директних облика психичког и физичког злостављања, (пре)често се суочавају и са немогућношћу приступа правима која су обезбијеђена бројним документима: приступа територији појединих земаља, механизму међународне заштите и приступа заштити, задовољењу елементарних егзистенцијалних потреба, смјештају, здравственој заштити, образовању, као и немогућношћу приступа прилагођеног дјеци у посебно

рањивим околностима живота када је угрожен њихов психофизички интегритет.

Општи коментар бр. 6 истиче специфичне потребе дјецe, позива државе стране Конвенције о правима дјетета да слиједи седам кључних принципа у поступању према дјеци без пратње/раздвојеној дјеци, који се односе на: (1) одговорност државе на свим територијама у којима има јурисдикцију, (2) забрану дискриминације, (3) примјену принципа најбољег интереса дјетета као смјернице код дугорочних и краткорочних рјешења, (4) право на живот, опстанак и развој, (5) право дјетета на слободно изражавање мишљења, (6) поштовање принципа непротјеривања (non refoulement), (7) повјерљивост, односно заштиту приватности.

Општи коментар бр. 6 даје смјернице у досљедном спровођењу поступака:

1. иницијалне процјене и мјере;
2. именоване старатеља, савјетника и законског заступника;
3. заштита и смјештај дјетета;
4. пуни приступ образовању;
5. право на одговарајући животни стандард;
6. највиши могући стандард здравља, лијечења и рехабилитације;
7. спречавање трговине дјецом те сексуалних и других облика искоришћавања и насиља;
8. повећан ризик од виктимизације дјецe без пратње и трговина и поновна трговина (re-trafficking)³ дјецом те сексуално искоришћавање;
9. спречавање војног регрутовања дјецe и заштита од ратних страдања;
10. спречавање одузимања слободе.

Како би се обезбиједила адекватна примјена најбољег интереса дјетета у цјелини, истичемо активности из Смјерница за процјену и утврђивање најбољег интереса дјетета⁴ у којим се истиче предност спровођења професионалних стандарда заштите дјецe којим се смањује могућност повреде права дјецe.

Стандарди обавезно садрже инструкције за понашање према дјеци и инструкције о томе шта надлежне институције и организације треба да предузму у случају повреде права дјетета. Институције и организације креирањем и усвајањем стандарда показују своје одређење за обезбјеђење најбољег интереса дјетета и помажу лицима која раде са дјецом и за дјецу да побољшањем своје праксе спријече кршење права дјецe. Будући да је заштита дјецe претежно у надлежности локалних власти, важно је да се стандарди примјењују и на свим другим нивоима власти на једнак начин, што је и суштина стандарда.

Да би институције и организације креирале професионалне стандарде којим се побољшава заштита дјецe а чијом примјеном ће бити у стању обезбиједити најбољи интерес дјетета, претходно треба да анализирају

¹ Социјална и људска права рањивих група – Водич за професионалце, (2017), Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

² General comment no. 6 (2005) (Treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin, (2005), Комитет за права дјетета

³ Означава ризик од/или поновљена трговина дјецетом у земљи поријекла за оно дијете које је већ препознато као жртва трговине људима у земљи приматељки, што нас упућује на посебну пажњу у поступцима враћања дјетета у земљу поријекла.

⁴ Смјернице за процјену и утврђивање најбољег интереса дјетета (Водич за професионалце (2018), Министарство за људска права и избјеглице БиХ

своје надлежности, врсте услуга које пружају и потенцијалне облике рањивости дјече.

СТАНДАРД (12) Све укључене институције, укључујући и организације цивилног друштва које пружају подршку дјечи, треба да израде службени докуменат о безбједности дјече (Политика заштите дјече) и упутства за примјену Политике заштите дјече која треба да садржавају јасне смјернице и активности које се предузимају у случају сумње на повреду безбједности дјетета.

СТАНДАРД (13) Надлежне институције дужне су обезбиједити спровођење мјера којима се спречава угрожавање најбољег интереса дјетета које врше запосленици који су у директном или индиректном контакту са дјецом, као што је нпр. прописивање додатних критеријума за запошљавање лица за рад са дјецом и за дјецу с циљем спречавања запошљавања/ангажовања лица која представљају опасност за дјецу, доношење јасних процедура које се односе на путовања и боравак са дјецом, превоз дјече и сл., те ревизија/провјера/контрола.

СТАНДАРД (14) Укључене институције треба да израде смјернице о понашању према дјечи као што су кодекси понашања или правилници о поступању професионалаца према дјечи. Таквим смјерницама могуће је ограничити или елиминисати ситуације повреде безбједности дјече и спријечити неистините оптужбе против професионалаца и других лица која долазе у контакт са дјецом. Ова активност може се спровести у сарадњи са Министарством за људска права и избјеглице БиХ.

СТАНДАРД (15) Укључене институције и организације цивилног друштва треба да обезбиједи испуњавање професионалних стандарда на свим нивоима на којима се пружају услуге дјечи, односно усвоје процедуре за поступање у случају пријаве дискриминације и план обука за професионалце који раде са дјецом или за дјецу у сарадњи са Министарством за људска права и избјеглице.

СТАНДАРД (16) Укључене институције и организације цивилног друштва треба да развију материјале и онлајн медије путем којих ће упознати дјецу, професионалце и јавност са документима чији поступак доношења је у току и обезбиједи спровођење обука и стручног усавршавања професионалаца задужених за безбједност дјече, доступност савјетодавне помоћи и подршке за дјецу и професионалце како би они могли испунити своју улогу у заштити дјече.

СТАНДАРД (17) Укључене институције и организације цивилног друштва треба да континуирано раде на развоју индикатора за препознавање ситуација рањивости и ризика за све специфичне групе дјече као што су: дјеца без родитељског старања, ромска дјеца, дјеца са инвалидитетом, мигрантска дјеца (дјеца странци, дјеца без држављанства, азиланти, расељена дјеца, дјеца избјеглице, дјеца смјештена у институције, дјеца која раде на улици или другим мјестима гдје је забрањен рад дјече, што могу урадити у сарадњи са Министарством за људска права и избјеглице и Министарством безбједности.

II. ДИО

6. Оперативни МС за пружање квалитетне подршке жртвама трговине људима

Пружање квалитетне подршке жртви трговине људима састоји се од више оперативних поступака и радњи

укључених професионалаца у оквиру којих се могу назначити основни и посебни оперативни професионални стандарди заштите жртва трговине људима.

МС у заштити жртва трговине људима се међусобно прожимају, али су ради једноставнијег праћења разложени на:

- основне оперативне стандарде, оне који се односе на све интервенције и
- посебне (специфичне) стандарде који су карактеристични само за поједине фазе интервенције.

6.1. Основни оперативни стандарди

У свим поступцима, и на сваку жртву трговине људима, надлежни органи, тијела и овлашћене организације примјењују основне оперативне стандарде заштите жртве трговине људима који се односе на:

СТАНДАРД (18) Недискриминација и поштовање основних људских права

Према жртви трговине људима поступа се на једнак начин без обзира на њену расу, боју коже, језик, вјеру, етничку припадност, инвалидитет, старосну доб, национално или социјално поријекло, везе са националном мањином, политичко или друго убјеђење, имовинско стање, образовање, друштвени положај и пол, сексуалну оријентацију, родни идентитет, полне карактеристике, боравишни статус, здравствено стање или неку другу припадност. Према жртви трговине људима поступа се са поштовањем, на хуман и професионалан начин, уз пуно поштовање њених основних људских права.

СТАНДАРД (19) Заштита приватности и идентитета жртве

Приватни живот и идентитет жртве трговине људима заштићен је у свим поступцима. Лични подаци о жртви се прикупљају, обрађују, похрањују и користе у складу са условима из Конвенције о заштити појединаца у погледу аутоматске обраде личних података (ЕТС бр. 108) и прописима о заштити личних података у БиХ.

Лични подаци жртве трговине:

- (а) лојално се и законито прикупљају и обрађују само у сврху због које су и прикупљени,
- (б) прикупљају се и обрађују за тачно утврђене и легитимне сврхе у оквиру задатака надлежних институција и не користе се ненамјенски,
- (ц) адекватни су, релевантни и одговарајућег обима у односу на сврхе за које су прикупљени и унесени,
- (д) брижљиво су сложени и када је потребно благовремени,
- (е) похрањени су у облику који омогућава идентификацију заинтересованих лица у периоду који не превазилази онај неопходан период за сврхе за које су и похрањени.¹

Додатна брига за дјецу

Приватност и личне податке дјетета жртве трговине треба штитити у свим фазама његове заштите. Никакви подаци или било које друго обиљежје, односно карактеристике дјетета које би могле открити или индиректно омогућити откривање идентитета дјетета жртве трговине људима, укључујући фотографију, детаљан опис дјетета или дјететове породице, имена или адресе чланова

¹ Конвенција о заштити појединаца у погледу аутоматске обраде личних података (ЕТС бр. 108), члан 5.

породице дјетета, звучне или видео-записе и сл., не смију бити јавни, било то путем медија или на други начин, осим у посебним околностима ради проналаска неког од чланова породице дјетета жртве или да се на други начин обезбиједи добробит и најбољи интерес дјетета.

Када је кривично дјело трговине људима извршено на штету дјетета, подаци о идентитету осумњиченог, односно оптуженог објављени су јавно на начин и у оној мјери која неће угрозити откривање идентитета дјетета жртве трговине људима.

Изричито информисани пристанак дјетета жртве трговине људима и његовог родитеља/старатеља мора се обезбиједити прије коришћења и дисеминације његових личних података између надлежних институција.

СТАНДАРД (20) Заштита најбољег интереса дјетета

Све активности надлежних институција и овлашћених организација предузимају се примарно у најбољем интересу дјетета жртве, уз највећу бригу и заштиту која је неопходна за његову добробит, узимајући у обзир права и обавезе његових родитеља, старатеља или других појединаца који су правно одговорни за дијете, као и мишљење дјетета жртве (које се мора озбиљно размотрити у складу са његовим годинама и зрелости, специфичности ситуације и опције доступне у том контексту. Најбољи интерес дјетета процјењује се на индивидуалном основу путем приступа прилагођеног дјетету жртви трговине људима, при којем се узима у обзир дјететова доб, пол, зрелост, мишљење, потребе, социјално и здравствено стање.

Одлука коју професионалац доноси за дијете жртву трговине људима мора се заснивати на:

- **принципу индивидуалитета**, одлуке се доносе у односу на свако појединачно дијете;
- **принципу задовољења тренутних дјечјих потреба** које је потребно утврдити у односу на новонасталу ситуацију и околности;
- **принципу задовољења дугорочних потреба** с обзиром на дјететов раст и развој који захтијева свеобухватну анализу услова и околности у којима дијете живи, језик, културу, васпитање и сл.
- **принципу уважавања дјечје перспективе**, односно његовог мишљења, без обзира на узраст.¹

Одлуке које се доносе за дијете морају се стално преиспитивати, јер се потребе дјетета мијењају са његовим развојем. Све акције које се односе на дијете жртву трговине људима предузимају се са највећим степеном хитности и ефикасности.

Дијете жртва или свједок трговине људима третира се као дијете без родитељског старања, или васпитно занемарено дијете, или запуштено дијете, без обзира на његов породични статус.

СТАНДАРД (21) Мултидисциплинарни приступ

Надлежне институције и овлашћене организације међусобно сарађују у свим поступцима заштите жртве трговине људима размјењујући расположиве информације, како би упоређивањем и синтезом сазнања сагледали

чињенице о предмету и њихову међузависност, те заједнички пронашли најбоље рјешење за жртву трговине људима.

СТАНДАРД (22) Информисаност и разумљивост

Од првог контакта и током сваке даље потребне интеракције са надлежним институцијама и овлашћеним организацијама у свима фазама у оквиру система подршке и збрињавања, жртва трговине људима је без непотребног одгањања информисана о доступним услугама помоћи, како им приступити, правима и обавезама које јој у складу са законом припадају, релевантним судским и управним поступцима, укључујући информације о могућим правним лијековима и приступу правној помоћи, које минимално укључују информације о:

- а) периоду опоравка и рефлексije;
- б) врсти и обиму подршке коју могу остварити и од кога, укључујући основне информације о безбједном збрињавању и смјештају, здравственој заштити те психолошкој подршци;
- ц) како и под којим условима могу добити правне савјете, правну помоћ и сваку другу врсту савјета;
- д) како и под којим условима имају право на усмено и писано превођење, када је то потребно;
- е) поступку за подношење пријаве за кривично дјело и положају жртава трговине људима у таквим поступцима;
- ф) како и под којим условима могу добити надокнаду штете;
- г) како и под којим условима могу добити заштиту, укључујући заштитне мјере;
- х) информисању о правном статусу (за стране жртве трговине људима);
- и) приступу тржишту рада;
- ј) приступу образовању и професионалној обуци и едукацији;
- к) информисању о начину приступа дипломатско-конзуларним представништвима државе поријекла или државе обичајеног боравка као и могућностима и поступку репатријације и повратка (за стране жртве трговине људима) те
- л) доступним механизмима за подношење жалби и независних приговора у случају кршења њихових права.

Комуникација са жртвом трговине људима одвија се на једноставном, доступном и језику разумљивом за жртву трговине људима, у усменој или писаној форми, узимајући у обзир њену доб, зрелост, интелектуалну и емоционалну способност, писменост, културу, те сваки интелектуални или физички инвалидитет.

Жртве трговине људима могу користити комуникационе технологије као што су: видео-конференције, телефон или интернет, у сврху превођења, када није могуће обезбиједити физичку присутност преводиоца како би жртва могла остварити своја права или разумјети поступак.

Додатна брига за дјецу

Дјецу жртвама трговине пружају се доступне информације о њиховој ситуацији и њиховим правима, укључујући механизме заштите, затим доступним услугама и процесима, спајању породице и/или репатријацији.

¹ Мрежа НВО "Снажнији глас за дјецу", Смјернице за процјену и утврђивање најбољег интереса дјетета - Водич за професионалце (2018), Остваривање најбољег интереса дјетета у кривичним поступцима - Разговор са дјететом у кривичним судским поступцима, стр. 123.

Информације се пружају на језику и на начин који дијете жртва трговине људима може разумјети. Преводиоци оспособљени за рад са дјецом биће обезбијеђени кад год се дијете жртва трговине људима испитује или када се с њим обавља разговор, или кад год оно затражи.

У правилу, и дијете жртва трговине људима и његов родитељ/старатељ информације примају непосредно. Информисање родитеља/старатеља не смије бити алтернатива пружању информација дјетету жртви трговине људима.

6.2. Посебни минимални стандарди

6.2.1. Идентификација и идентификациони разговор са жртвом трговине људима

Потенцијалне жртве трговине људима идентификују се путем првог контакта укљученог професионалца, који може бити случајни или службени на основу пријаве, дојаве или упућивања.

Код случајног контакта није утврђен стандард за разговор са жртвом трговине, односно могу се примјенити стандарди који су наведени у овој глави када се на основу информација, показатеља и чињеница може основано сумњати да се ради о потенцијалној жртви трговине људима. У том случају, потребно је у разговору са потенцијалном жртвом трговине људима приступити на исти начин како се обавља идентификациони разговор са жртвом трговине људима.

Сви укључени професионалци који долазе у контакт са рањивим групама лица или лицима код којих ситуација указује на неки облик виктимизације и сл. дужни су обратити пажњу на чињенице, информације и знакове који указују на потенцијалну жртву трговине људима, имајући на уму да их надлежно искористити за пријављивање и процесуирање кривичног дјела.

У ситуацији када укључени професионалац обавља идентификациони разговор са жртвом трговине људима, обавезан је примјенити све професионалне стандарде који се односе на начин обављања овог разговора, службено забиљежити све релевантне чињенице и информације и прослједити их надлежној институцији.

СТАНДАРД (23) У свим случајевима гдје се сумња да се ради о жртви трговине људима, са таквим лицем ће се поступати као са жртвом док се не докаже супротно.

СТАНДАРД (24) Лице се сматра жртвом трговине људима без обзира на то да ли је починилац идентификован, ухваћен, да ли је против њега покренут кривични поступак или је осуђен, те без обзира на породични однос између њих.

СТАНДАРД (25) Лице које се самоидентификује као жртва трговине људима, надлежне институције и овлашћене организације третирају као потенцијалну жртву трговине.

СТАНДАРД (26) Идентификацију жртве трговине људима извршавају обучена и квалификована службена лица у надлежним институцијама (полиција, центри за социјални рад, здравствене установе, инспекције рада, гранична полиција, службе за имиграцију, амбасаде или конзулати) и овлашћеним организацијама које пружају подршку жртвама, а на основу индикатора за препознавање потенцијалне жртве трговине људима.

СТАНДАРД (27) Идентификација жртве трговине људима може се извршити било у држави одредишта, у

држави транзита или у држави поријекла жртве трговине људима, када се врати.

СТАНДАРД (28) У поступку идентификације жртве трговине људима цијене се **чињенице, информације и стање лица**, према којима се може закључити да ли је неко лице жртва трговине људима, што укључује:

- самоидентификацију,
- мјесто и услове у којима је пронађена потенцијална жртва трговине људима,
- ограничење личне слободе,
- психофизичко стање жртве трговине људима,
- доб жртве трговине људима, посебно ако је она узраста до 18 година,
- начин и сврху уласка у БиХ, за стране жртве трговине људима,
- статус, кретање и боравак жртве трговине људима у БиХ када је жртва страни држављанин,
- посједовање путне исправе и идентификационих докумената,
- посједовање финансијских средстава и
- друге околности релевантне за правилну идентификацију.

СТАНДАРД (29) Када постоје оправдани разлози за сумњу да је лице - страни држављанин жртва трговине људима, оно неће бити удаљено са територије Босне и Херцеговине све док се не заврши поступак идентификације. Надлежне институције ће обезбиједити да то лице добије потребну помоћ у физичком, психичком и социјалном опоравку и регулисању привременог боравка из хуманитарног разлога.

СТАНДАРД (30) Када постоје оправдани разлози за вјеровање да се ради о жртви трговине људима, жртва има право на период рефлексije у трајању од најмање 30 дана, како би се стабилизовало њено стање, да се опорави и ослободи утицаја експлоататора и како би могла донијети информисану одлуку о сарадњи са полицијом и правосудним органима. У периоду рефлексije жртва трговине људима ужива сва права у погледу физичког, психолошког и социјалног опоравка.

Период рефлексije може се завршити ако жртва трговине људима обнови контакт са оптуженим или из разлога који се односи на јавну политику и заштиту националне безбједности.

СТАНДАРД (31) Идентификациони разговор са жртвом трговине људима обављају обучени и квалификовани службеници у релевантним надлежним институцијама (полиција, центри за социјални рад, здравствене установе, инспекција рада, гранична полиција, службе за имиграцију, амбасада или конзулат) и овлашћеним невладиним организацијама које пружају подршку жртвама трговине људима. Службено лице које води идентификациони разговор, када је год то могуће, треба да буде истог пола као потенцијална жртва трговине људима.

СТАНДАРД (32) Идентификациони разговор са жртвом трговине људима обавља се у безбједном окружењу, на језику који она разумије, у усменој или писаној форми. Током идентификационог разговора узимају се у обзир њене личне карактеристике, укључујући доб, зрелост, интелектуалну, емоционалну и физичку способност, писменост, те друге личне карактеристике које

могу утицати на њену способност разумијевања или да ју се разумије.

СТАНДАРД (33) Жртви трговине људима са оштећеним слухом или говорним апаратом обезбјеђује се тумач знаковног језика. Жртви, страном држављанину или припаднику националне мањине, који не разумије или не говори језик надлежног органа, обезбјеђује се преводилац, а по потреби и културолошки медијатор.

Ако то није у супротности са интересима жртве трговине људима или ако тиме не би био угрожен ток поступка њене идентификације, жртви трговине људима дозвољава се да је при првом контакту са надлежном институцијом прати лице које сама изабере ако због утицаја кривичног дјела она треба помоћ да разумије или да ју се разумије.

СТАНДАРД (34) Прије обављања идентификационог разговора обавезна је процјена физичког и психичког стања жртве трговине људима коју спроводи надлежна здравствена установа. Идентификациони разговор неће започети ако је жртва трговине људима јако узнемирена или тјескобна, видљиво депримирана или плаче, видљиво непријатељски настројена или агресивна, одбија разговор, у потреби је за медицинском помоћи, под дејством наркотика или других опојних средстава.

СТАНДАРД (35) Идентификациони разговор са пунољетном жртвом трговине људима спроводи се уз претходно прибављену јасну и недвосмислено изражену сагласност и добровољност жртве.

СТАНДАРД (36) Прије почетка идентификационог разговора збринуте су основне потребе жртве трговине људима попут: хране, воде, приступа тоалету и основној личној хигијени, чистој одјећи и сл.

СТАНДАРД (37) Жртва трговине људима, одмах након првог контакта са надлежним органом, има могућност да се јави родбини, да их обавијести да је безбједна и да је са лицима која ће јој помоћи. Ако ће такав контакт угрозити њену безбједност или безбједност других, такав контакт треба одгодити док то не буде безбједно за њу и/или друге.

СТАНДАРД (38) На почетку идентификационог интервјуа жртва трговине људима обавијештена је о сврси и садржају разговора и повјерљивости информација добијених у идентификационом интервјуу, изузев информација које су значајне за разоткривање кривичног дјела трговине људима. Жртва трговине људима је упозната које су то важне информације које професионалац који обавља идентификациони разговор не може задржати за себе.

СТАНДАРД (39) Жртва трговине људима упозната је о свом праву да одбије одговарати на питања и/или да прекине идентификациони разговор у било којем тренутку.

СТАНДАРД (40) Идентификациони разговор са жртвом трговине људима заснива се на поштовању људских права и уз неопходно поштовање сљедећих етичких принципа:

- уважавање личности, поштовање мишљења испитаника;
- пажљив избор језика у формулисању питања, питања треба да буду постављена тактично и на емпатичан начин, уз избегавање категоричког мишљења;

- ако није апсолутно неопходно, од потенцијалне жртве трговине људима не тражити да говори о свом трауматичном искуству, осим током савјетовања са психологом;
- процјена ризика за жртву трговине људима и обезбјеђивање мјера безбједности када је то потребно;
- надлежност, одговорност, стручност и оспособљеност лица које води разговор;
- други етички принципи (нпр. повјерљивост, приступ без осуђивања).

СТАНДАРД (41) Предуслов за почетак идентификационог разговора са жртвом трговине људима јесте њено информисање о основним правима: опоравак и право на период размишљања (рефлексије), услуге које су јој на располагању (смјештај, савјетовање, правна помоћ и др.), систем заштите укључујући и програм заштите свједока, наредни могући кораци упућивања жртве те тренутна заштита њене безбједности.

СТАНДАРД (42) Током идентификационог разговора жртви трговине људима не постављају се питања о сексуалном животу који је имала прије него је постала жртва трговине људима.

СТАНДАРД (43) Писани документи настали у вези са идентификационим разговором са жртвом трговине људима чувају се на безбједном и повјерљивом мјесту и дио су списка предмета. Надлежна институција која обавља идентификациони разговор дужна је ту документацију уступити истражним органима на њихов захтјев.

Додатна брига за дјецу

СТАНДАРД (44) Идентификација дјетета жртве трговине људима и пружање помоћи не зависи од спремности или способности дјетета жртве да полицији и правосудним органима достави информације или да свједочи против свог експлоататора.

СТАНДАРД (45) Идентификација дјетета жртве трговине људима које није држављанин Босне и Херцеговине не умањује или ограничава његово право да тражи азил и добије статус међународне заштите.

СТАНДАРД (46) Када старосна доб жртве трговине људима није извјесна и не може се одредити, а постоје разлози који наводе да је жртва трговине дијете, са таквим лицем поступа се са претпоставком да је жртва дијете и додјељују јој се посебне мјере заштите све док се коначно не утврди њена старосна доб.

СТАНДАРД (47) Провјера старости дјетета жртве трговине људима извршава се на непристрасан начин који је прилагођен дјечи. Одређивање доби дјетета жртве трговине људима заснива се на регистрацији рођења или других доступних идентификационих личних докумената. У случају недостатка личних докумената, примјењују се технике за одређивање доби дјетета које нису штетне а засноване су на холистичком приступу. Током процјене старости дјетета жртве трговине људима, његов спољни изглед не смије бити пресудан. Код провјере старости дјетета жртве трговине људима узима се у обзир:

- физички изглед дјетета,
- психолошка зрелост дјетета (треба бити пажљив с обзиром на могућности бржег сазријевања дјетета због трауматичних или тешких животних околности и специфичне културолошке позадине),

- сопствена изјава дјетета жртве трговине људима,
- доступна документација и
- провјера са амбасадом земље поријекла дјетета жртве и другим надлежним органима изузев ако је дијете исказало намјеру за подношење захтјева за азил, ако има статус тражиоца азила, избјеглице или странца под супсидијарном и привременом заштитом.

СТАНДАРД (48) Ниједно дјеловање за провјеру старости дјетета жртве трговине људима не смије довести дијете или његову породицу у опасност или узроковати повреду права на повјерљивост. Процјену медицинске старости дјетета жртве трговине људима треба спроводити само у изузетним случајевима. Дијете жртва може бити изложено рендгенском зрачењу само за клиничке потребе.

СТАНДАРД (49) Пристанак дјетета жртве трговине људима на намјерану експлоатацију је неважан за његову идентификацију, помоћ, подршку и заштиту. У идентификационом разговору не постављају се питања о пристанку дјетета на експлоатацију.

СТАНДАРД (50) Идентификација дјетета жртве трговине људима врши се у присуству његовог родитеља или законског старатеља, односно у присуству представника органа старатељства ако је дијете жртва без пратње или је родитељ или законски старатељ због сукоба интереса између њега и дјетета жртве спријечен да поступа, обезбједи и/или заступа најбољи интерес дјетета.

СТАНДАРД (51) Када је жртва трговине људима дијете без пратње или када родитељ/старатељ не поступа у најбољем интересу дјетета, или му је одузето право старања над дјететом, дјетету се одмах именује привремени старатељ који ће дјеловати у његовом најбољем интересу. Кад год је то могуће, привремени старатељ је истог пола као и дијете жртва и исто лице као привремени старатељ прати дијете током цијелог поступка заштите и дугорочног збрињавања.

СТАНДАРД (52) Надлежна институција предузима све потребне мјере за утврђивање идентитета и држављанства дјетета жртве без пратње и проналазак његове породице када је то у његовом најбољем интересу.

СТАНДАРД (53) Дјетету жртви трговине људима које не говори локални језик или има само његово основно знање обезбјеђена је одговарајућа комуникација, сертификовани преводилац који има потребне вјештине, личне капацитете и способности за комуникацију са дјецом. Преводилац треба да буде независан, познат властима и лице у које дијете има повјерење. Преводилац није неко ко тврди да је дјететов пријатељ или породица.

СТАНДАРД (54) Професионалци који обављају идентификациони разговор са дјететом жртвом трговине људима одјевени су у цивилну одјећу и оспособљени су за разговоре са дјецом жртвама.

СТАНДАРД (55) Дјетету жртви трговине људима са интелектуалним тешкоћама током идентификационог разговора обезбјеђена је психолошка припрема и подршка коју пружају професионалци који имају специјализована знања за комуникацију са таквом дјецом.

СТАНДАРД (56) Идентификациони разговор са дјететом жртвом трговине обавља се на мјесту гдје се дијете осјећа безбједно, у прилагођеним просторијама у органу старатељства, органу за спровођење закона, у склоништу за жртве и просторијама овлашћених НВО-а

или у кући дјетета жртве ако је то у његовом најбољем интересу. Мјесто гдје се обавља идентификациони разговор са дјететом жртвом ни на који начин не смије бити повезано са кривичним дјелом или са траумом коју је дијете доживјело (нпр. мјесту гдје је дијете искоришћено и/или у присутности или физичкој близини лица које је осумњичено за кривично дјело трговине људима...).

СТАНДАРД (57) Дужина трајања идентификационог разговора са дјететом жртвом трговине људима је временски ограничена и сразмјерна је његовом узрасту и развојним капацитетима. Дијете жртва трговине људима може кад год жели прекинути идентификациони разговор, о чему треба да буде упознато прије почетка идентификационог разговора.

СТАНДАРД (58) Идентификациони разговор са дјететом жртвом трговине ограничиће се на прикупљање биографских и социјалних података о дјетету (као што су име, старост, држављанство, имена и контакти родитеља, држава или мјесто поријекла, пређашња и тренутна адреса). Остале информације у вези са искуством дјетета или било какво знање које оно има у вези са кривичним дјелом које је начињено на његову штету не траже се у овој фази заштите жртве трговине људима.

6.2.2. Упућивање жртве трговине људима у систему помоћи и подршке

СТАНДАРД (59) Код првог контакта са надлежном институцијом, жртва трговине људима упућена је на лица, службе или организације које могу да јој пруже потребне информације о правима и релевантним поступцима. Жртва трговине људима информисана је и упућена на систем помоћи и подршке од стране професионалаца са овлашћењима за заступање надлежних институција, узимајући у обзир њене потребе и њен најбољи интерес.

Право жртве трговине људима на одговарајућу подршку и заштиту заснива се на појединачној процјени ризика и потреба. Појединачна процјена је благовремена и за циљ има утврђивање специфичних потреба жртве у смислу њеног опоравка и рехабилитације, при чему се нарочито узимају у обзир: личне карактеристике жртве, врста или природа кривичног дјела, околности у којима се кривично дјело десило и последице које је такво дјело оставило на жртву трговине људима. Ако су се елементи који чине основ појединачне процјене знатно промијенили, обезбјеђено је њено ажурирање током цијелог процеса помоћи и подршке.

СТАНДАРД (60) У поступку упућивања у систем помоћи и подршке поштује се мишљење жртве трговине људима.

СТАНДАРД (61) Током фазе упућивања жртве трговине људима у систем помоћи и подршке, овлашћени професионалци дијеле информације и податке о конкретном случају само са професионалцима који су директно ангажовани на њеној заштити. Приликом размјене информација и података о жртви трговине људима поштује се принцип повјерљивости.

СТАНДАРД (62) За вријеме упућивања у систем помоћи и подршке, жртве трговине људима су писано и усмено информисане о својим правима и доступним услугама.

СТАНДАРД (63) Служби за помоћ и подршку на коју се упућује жртва трговине људима доступне су све

релевантне информације које се односе на конкретан случај.

СТАНДАРД (64) Жртви трговине људима достављена је контакт-листа пружаоца услуга помоћи, подршке и збрињавања жртва трговине људима. Ову листу редовно ажурирају надлежне институције.

Додатна брига за дјецу

СТАНДАРД (65) Када је у питању дијете жртва трговине људима, упућивање на надлежне службе је у надлежности органа старатељства.

СТАНДАРД (66) Дјетету жртви трговине људима мора се пружити довољно информација о његовим правима и доступним услугама, на језику који је дјетету разумљив, узимајући у обзир старост дјетета и његов психофизички развој. Мишљење дјетета жртве мора се узети у обзир приликом његовог упућивања на службе у чијој надлежности је помоћ и подршка малољетним жртвама трговине људима, изузев када орган старатељства процијени да то није у његовом најбољем интересу, што мора бити детаљно образложено.

СТАНДАРД (67) Дијете жртву трговине људима, путем система подршке, може пратити пунољетно лице од повјерења, по његовом избору, осим ако у односу на то лице орган старатељства не донесе образложену одлуку.

6.2.3. Транспорт жртве трговине људима

СТАНДАРД (68) Жртва трговине људима има обезбијеђен и безбједан транспорт од мјеста идентификације до склоништа, и од склоништа до њеног мјеста пребивалишта, односно у државу поријекла или државу уобичајеног боравака, као и за вријеме боравака у склоништу.

СТАНДАРД (69) Жртва трговине људима не транспортује се истим возилом са осумњиченим, оптуженим или њиховим заступницима. Ово важи у свим фазама заштите жртве трговине људима, од идентификације до друштвене реинтеграције, односно репатријације.

Додатна брига за дјецу

СТАНДАРД (70) Транспорт дјетета жртве трговине људима не врши се службеним возилом са обиљежјима полиције или друге безбједносне агенције, односно на начин који би га могао додатно стигматизовати.

СТАНДАРД (71) Транспорт дјетета жртве трговине људима од мјеста идентификације до склоништа, и од склоништа до мјеста пребивалишта, односно у државу поријекла или државу његовог уобичајеног боравака врши се у пратњи старатеља дјетета.

Док борави у склоништу, а када постоје оправдани разлози за то (лијечење, образовање, за потребе кривичног поступка и сл.), транспорт дјетета жртве трговине људима може се вршити у пратњи стручног особља склоништа, уз писану сагласност његовог старатеља.

6.2.4. Помоћ и подршка жртви трговине људима

СТАНДАРД (72) Жртва трговине људима има право на помоћ и подршку од момента када надлежне институције и овлашћене организације имају оправдане разлоге да вјерују да је лице могло бити изложено трговини људима.

Приступ службама за подршку жртвама трговине људима није условљен тиме да ли је жртва надлежној институцији поднијела формалну пријаву за кривично дјело.

СТАНДАРД (73) Жртва трговине људима прије, за вријеме и током одређеног периода након кривичног поступка, у складу са својим потребама, има бесплатан приступ специјалистичким службама за подршку и помоћ које дјелују у њеном интересу и које поштују принцип повјерљивости. Надлежне институције и овлашћене организације међусобно сарађују како би помогле жртви да приступи потребним услугама подршке.

СТАНДАРД (74) Помоћ и подршка жртви трговине људима пружа се само уз информисани пристанак жртве, водећи рачуна о њеном полу, узрасту, вјерској или националној припадности и посебним потребама као што је инвалидитет, здравствено и психичко стање и слично.

СТАНДАРД (75) Чланови породице жртве трговине људима имају приступ службама за подршку жртвама, у складу са својим потребама и степеном штете коју су претрпјели као посљедицу кривичног дјела трговине људима.

СТАНДАРД (76) Помоћ и подршка жртвама трговине људима нису условљене њиховом спремношћу да сарађују у кривичној истрази, процесуирању или суђењу. У случајевима када жртва нема законито пребивалиште у БиХ, помоћ и подршка се пружају безусловно, минимално током периода рефлексije.

СТАНДАРД (77) Подршка и помоћ жртвама трговине људима укључују минимално:

- а) савјетовање и информисање о правима жртве и постојећим службама за подршку, укључујући информисање о приступу поступцима за надокнаду штете проузроковане кривичним дјелом, за стране жртве додатно и информисање о правном статусу, поступку репатријације и повратка, те начину приступа дипломатско-конзуларним представништвима;
- б) животни стандард, адекватан и безбједан смјештај (склониште или било који други адекватни привремени смјештај за жртве којима треба безбједно мјесто због непосредног ризика секундарне и поновљене виктимизације, застрашивања и одмазде) и материјалну помоћ;
- ц) неопходни медицински третман, укључујући психолошку помоћ;
- д) приступ образовању (за пунољетне домаће жртве трговине људима и малољетне стране држављане којима је одобрен привремени боравак из хуманитарних разлога као жртвама трговине људима);
- е) приступ професионалној обуци и едукацији;
- ф) приступ тржишту рада под условима који се примјењују према домаћим и страним жртвама;
- г) правну помоћ у вези са приступом и остваривањем права жртве у складу са релевантним прописима који се примјењују према домаћим и страним жртвама трговине, која ће омогућити да се њихова права и интереси изнесу и размотре у одговарајућим фазама кривичног поступка који се води против окривљеног;
- х) право на услуге превоза и тумачење;
- и) жртва страни држављанин добија информацију о периоду опоравка и могућностима добијања међународне заштите.

Додатна брига за дјецу

СТАНДАРД (78) Дјеца жртве трговине људима имају право на посебан третман и заштиту и уживају иста права на помоћ и заштиту без обзира на њихово држављанство и у обиму која им припадају као дјеци, у складу са Конвенцијом о правима дјетета и домаћим прописима. О доступности таквих третмана и услуга дјеца жртве трговине људима и њихови родитељи/старатељи су информисани одмах и адекватно.

СТАНДАРД (79) Дијете жртва трговине људима изражава своје мишљење о прихватању програма помоћи и заштите, а коначну одлуку доноси законски старатељ дјетета уз сагласност надлежног органа старатељства. Приликом доношења одлуке уважава се мишљење дјетета, изузев када оно није у његовом најбољем интересу, што мора бити образложено.

СТАНДАРД (80) Услуге подршке и помоћи дјетету жртви трговине људима прилагођене су његовим потребама, интересима, развојним могућностима, а пружају је професионалци оспособљени за рад са дјецом жртвама.

6.2.4.1. Смјештај жртве трговине људима у склониште

СТАНДАРД (81) Ради пружања помоћи и заштите и спречавања даљег искоришћавања или злостављања, жртви трговине људима обезбијеђен је смјештај у склоништу овлашћене невладине организације која има закључен протокол о сарадњи са надлежним министарством безбједности и министарством за људска права и избјеглице.

СТАНДАРД (82) Смјештај за жртве трговине људима је безбједан и одговара старосној доби жртве.

СТАНДАРД (83) За вријеме док борави у склоништу жртви трговине људима обезбијеђено је задовољавање њених основних потреба и основних животних стандарда, што минимално укључује:

- подржавајуће и безбједно окружење,
- одјећу,
- исхрану,
- простор за спавање, одмарање, јело,
- мјесто за чување одјеће и личних ствари,
- одржавање личне хигијене,
- медицинску његу,
- психосоцијално савјетовање,
- правно савјетовање о правима и обавезама на језику који разумије,
- информисање о правном статусу, могућностима и поступку репатријације и повратка за стране жртве,
- простор за рекреацију, укључујући намјенски простор за дјецу,
- приступ и подршку у образовању домаћим жртвама трговине људима,
- приступ професионалној обуци и стицању животних вјештина,
- приступ тржишту рада.

СТАНДАРД (84) Први разговор са жртвом трговине људима у склоништу обавља се на безбједан и повјерљив начин који поштује њену анонимност. Након доласка жртве у склониште, одговорном лицу у склоништу надлежне институције достављају податке који минимално укључују:

- идентитет жртве (ако су подаци доступни): датум и мјесто рођења, пол, држављанство, матерњи

језик и говорни језици, као и посебне личне потребе жртве,

- процјену ризика безбједности,
- околности под којима је идентификована жртва трговине људима,
- име лица које је обавило/обавља интервју са жртвом,
- име водитеља случаја/наименованог старатеља жртве трговине људима, што је лице одговорно за случај.

СТАНДАРД (85) Након доласка у склониште жртва трговине људима је информисана о својим правима у вези са заштитом и услугама које су јој на располагању, као и о правилима која мора поштовати, што укључује и кућни ред склоништа. Информације о правима, обавезама и правилима понашања жртве за вријеме боравка и коришћења услуга склоништа понуђене су жртви у писаном облику, на језику који разумије. Своју сагласност за поштовање ових правила жртва трговине људима даје у писаном облику.

СТАНДАРД (86) Правила понашања корисника за вријеме боравка у склоништу (кућни ред) објављена су на видном мјесту. Када жртва трговине људима не поштује правила понашања у склоништу, таква ситуација не смије укључивати смањење обима остваривања основних животних потреба жртве.

СТАНДАРД (87) Додатне информације које особље склоништа добије од жртве трговине људима, а у вези са случајем трговине људима, размјењују се са надлежним институцијама, уз сагласност жртве. Додатне информације које особљу склоништа дају спољни пружаоци услуга/партнери, а односе се на жртву трговине људима, дијеле се са жртвом и евидентирају се у спис предмета.

СТАНДАРД (88) У склоништу је омогућено безбједно окружење за жртву трговине људима током 24 часа дневно. Заштита објекта склоништа обезбијеђена је сходно важећим правним прописима.

СТАНДАРД (89) У случају безбједносне пријетње и повећаног нивоа ризика за жртву трговине људима, жртва се упућује у друго склониште са одговарајућим мјерама заштите, које су адекватне за безбједност високо или средње ризичне жртве.

СТАНДАРД (90) У склоништима постоје детаљни и јасни планови евакуације у случају опасности, у случају пожара или нарушавања безбједности жртве трговине људима и особља склоништа, о којима је жртва упозната одмах након доласка у склониште.

СТАНДАРД (91) Средства за комуникацију која посједује жртва трговине људима, а представљају пријетњу и могу угрозити њену безбједност или безбједност осталих корисника или особља склоништа, попут мобилних телефона, таблета и слично, након доласка у склониште се документују и безбједно похрањују. Након напуштања склоништа изузете личне ствари се враћају жртви трговине људима уз пропратну писану документацију.

СТАНДАРД (92) Како би се омогућила безбједност жртве трговине људима, осталих корисника склоништа и особља, неовлашћене посјете склоништу су забрањене.

СТАНДАРД (93) Надлежне институције обезбјеђују да локација склоништа гдје је смјештена жртва трговине људима не буде откривена. Ако локација склоништа постане компромитована када је у питању безбједност

жртве, жртва се збрињава на друго безбједно мјесто док се не уклони било која предвиђена пријетња за њену безбједност, безбједност других корисника те особља склоништа.

СТАНДАРД (94) Жртва трговине људима која борави у склоништу има приступ адекватној храни и у довољним количинама, прописане нутритивне вриједности, те питкој води, поштујући међународне и домаће стандарде безбједности хране.¹ Жртва трговине људима има најмање три уравнотежена obroka дневно, од чега је најмање један оброк куван и послужује се топао. Количина и квалитет obroka те начин послуживања морају бити примјерени потребама и здравственом стању жртве. За труднице жртве трговине људима, дојиље и жртве које имају посебне прехранбене потребе из медицинских, културолошких или вјерских разлога обезбијеђена је храна која је примјерена њиховим потребама.

СТАНДАРД (95) За вријеме боравка у склоништу жртви је обезбијеђена чиста и адекватна сезонска одјећа и обућа, у складу са њеним потребама, поштујући културолошке и вјерске обичаје жртве и избегавајући "униформни изглед".

СТАНДАРД (96) Страна жртва трговине људима која поднесе захтјев за азил у Босни и Херцеговини, у складу са одлуком организационе јединице Министарства безбједности која спроводи поступак азила, може остати у склоништу док се не донесе правоснажна одлука о поднесеном захтјеву за азил у складу са Законом о азилу.²

СТАНДАРД (97) Како би се рехабилитовала и оснажила жртва трговине људима, дужина њеног боравка у склоништу треба да буде флексибилна, на основу потреба и околности жртве.

СТАНДАРД (98) Жртва трговине људима, домаћа и страна, којој је одобрен привремени боравак може, уз потписану изјаву у присуству правног савјетника и особља склоништа, на сопствену одговорност напустити склониште уз поштовање кућног реда склоништа и предочавање пријаве адресе пребивалишта. Жртва трговине може са собом понијети копије свих докумената са личним подацима, које укључују између осталог здравствени картон, информације о стеченом образовању и рехабилитацији.

СТАНДАРД (99) Жртва трговине људима има право на контакт са породицом, рођацима и пријатељима који играју битну улогу у њеном животу, ако то није у супротности са њеним интересом и важећим прописима. Комуникација жртве високог ризика са члановима породице обавља се путем телефона или имејла уз надгледање особља склоништа, а сусрети са члановима породице одвијају се у присуству водитеља случаја и безбједносне службе.

СТАНДАРД (100) Жртва трговине људима има право на усмене или писане притужбе на услуге или у вези са управљањем случајем, на језику који она разумије.

Додатна брига за дјecu

СТАНДАРД (101) Дијете жртва трговине људима смјештено је у безбједном смјештају, прилагођеном

дјетету, одмах након његове прелиминарне идентификације.

СТАНДАРД (102) Дијете жртва трговине људима смјештено је у склониште или у посебно одјељење у склоништу које је искључиво намијењено за смјештај дјете. Дијете жртва не може бити смјештено у соби за спавање са пунољетним лицима која нису породично везана за њега и ако то није у супротности са његовим најбољим интересом. Браћа и сестре, жртве и/или свјedoци трговине људима нису раздвојени приликом њиховог смјештаја.

СТАНДАРД (103) Смјештај дјетета жртве трговине људима у установе социјалне заштите је крајње рјешење за његово збрињавање, након што су исцрпљене све друге могућности за његов смјештај у склониште или у одређене облике ванинституционалног смјештаја за дјecu.

СТАНДАРД (104) За смјештај дјетета жртве трговине људима у склониште потребна је сагласност родитеља/старатеља. Ако је интерес родитеља/старатеља у супротности са најбољим интересом дјетета, потребна је сагласност именованог привременог старатеља.

СТАНДАРД (105) Услуге и подршка у склоништу морају бити примјерене културолошком идентитету и поријеклу, полу и старосној доби дјетета жртве трговине људима. Дјети жртвама са одређеним инвалидитетом пружа се помоћ која одговара њиховим потребама, могућностима и способностима.

СТАНДАРД (106) Особље склоништа, према важећим правним прописима, подвргнуто је редовним безбједносним провјерама како би се обезбиједило да су подесни за рад са дјецом.

6.2.4.2. Здравствена заштита жртава трговине људима

СТАНДАРД (107) Жртви трговине људима држављанину БиХ, без обзира на статус осигураног лица, обезбијеђена је благовремена, квалитетна и ефикасна здравствена заштита, у истом обиму и на једнак начин који је утврђен за сва осигурана лица, у складу са њеним здравственим стањем, медицинском доктрином и важећим правним оквиром у Босни и Херцеговини. Здравствена заштита посебно укључује збрињавање и лијечење последица насиља на физичко, ментално и репродуктивно здравље жртве, које су настале као последица кривичног дјела трговине људима. Здравствена заштита, лијек и медицинско помагало доступни су жртви трговине људима у разумном року који неће угрозити или погоршати њено здравствено стање, а ако су рокови прописани, у оквиру датог рока.

Страна жртва трговине људима током боравка у склоништу има право на хитну медицинску помоћ, на начин утврђен протоколом између Министарства безбједности Босне и Херцеговине и овлашћеног НВО-а у којем је смјештена жртва. У периоду одобреног привременог боравка у Босни и Херцеговини страна жртва трговине људима која борави ван склоништа остварује здравствену заштиту у склоништу НВО-а или у надлежној здравственој установи са којом Министарство безбједности БиХ има потписан протокол о сарадњи.

СТАНДАРД (108) Здравствена заштита пружа се жртви трговине људима уз изричито пристанак жртве, усменим или писаним путем, изузев у случају када се њоме спасава или одржава живот жртве или би се њеним непредузимањем непоправљиво угрозило или озбиљно

¹ Анализа опасности и критичних контролних тачака (НАССР) за приступ безбједности хране коју је развила Организација за прехрану и пољопривреду УН-а (FAO)

² "Службени гласник БиХ", бр. 11/16 и 16/16

ослабило или оштетило њено здравље или живот и здравље других људи. Медицинска мјера која је у супротности са изричито исказаном вољом жртве трговине људима, односно родитеља, старатеља или законског заступника пословно неспособне жртве, може се предузети само у изузетним случајевима који су утврђени законом и који су у складу са лекаром етиком.

СТАНДАРД (109) Жртва трговине људима је благовремено и тачно информисана о свом здрављу, својим правима и обавезама и начину како их користити, на језику који јој је разумљив и који је прилагођен њеном образовном нивоу, физичком и психичком стању, а ако је страна жртва трговине људима, у правилу, на њеном матерњем језику или уз присуство овлашћеног преводиоца, односно тумача знаковног језика ако је у питању лице са оштећеним слухом и говором.

СТАНДАРД (110) Потребним здравственим услугама за жртву трговине људима која није смјештена у склониште координира мјесни надлежни орган старатељства, односно особље склоништа за жртву смјештену у склоништу.

На основу индивидуалне потребе жртве трговине људима, надлежна здравствена установа припрема одговарајући програм здравствене рехабилитације жртве који спроводи са органом старатељства, уз њен добровољни пристанак. Програмом је утврђено вријеме трајања програма рехабилитације и начин његове реализације. Орган старатељства и здравствена установа заједнички су одредили стручно и одговорно лице за праћење и реализацију овог програма.

СТАНДАРД (111) Медицинске посјете и терапије за жртву трговине људима смјештену у склониште уредно се евидентирају у њен здравствени картон. Жртви се лијекови дају под контролом особља склоништа и према писаним упутствима које је лекар одредио.

СТАНДАРД (112) Медицинска документација и извјештај о здравственом стању жртве трговине људима саставни су дио личног досјеа жртве која је збринута у склоништу. Подаци о здравственом стању жртве трговине људима спадају у личне податке, повјерљиви су и представљају службену тајну.

Додатна брига за дјецу

СТАНДАРД (113) Дијете жртва трговине људима ужива највиши ниво достижне здравствене заштите без обзира на то да ли се ради о домаћој или страни жртви.

Здравствена заштита задовољава краткорочне и дугорочне посебне здравствене потребе дјетета жртве трговине људима, укључујући социјални и физички опоравак, психолошку или психијатријску помоћ у случају посттрауматског стресног поремећаја.

Приликом медицинског прегледа и извођења медицинских поступака обезбијеђена је звучна и визуелна приватност пацијента дјетета жртве трговине људима, осим у хитним случајевима.

СТАНДАРД (114) Дијете жртва трговине људима укључено је у доношење одлуке о пристанку на предложену медицинску мјеру, у складу са његовом зрелошћу и способношћу за расуђивање. Медицинска мјера над њим предузима се уз обавјештење и пристанак његовог родитеља, законског заступника или старатеља дјетета.

Жртва трговине људима са навршених 15 година старости, која је способна за расуђивање, може сама дати

пристанак на предложену медицинску мјеру, изузев ако се ради о посебним медицинским мјерама за које је према позитивним правним прописима неопходна и сагласност родитеља/старатеља (инвазивне дијагностичке и терапеутске процедуре, оперативни захвати и прекид трудноће).

Ако су интереси дјетета пацијента, жртве трговине људима, и његовог родитеља/старатеља у вези са предузимањем одређене медицинске мјере супротстављени, надлежни здравствени радник одмах о томе обавјештава надлежни орган старатељства.

СТАНДАРД (115) Медицински преглед дјетета жртве до 15. године живота, односно дјетета којем је потпуно или дјелимично одузета пословна способност, обавља се у присуству родитеља/старатеља, а ако их дијете нема или су интереси родитеља/старатеља у супротности са интересима дјетета жртве (нпр. гинеколошки преглед дјетета и присуство родитеља супротног пола и сл.), одлучује орган старатељства.

СТАНДАРД (116) С циљем спречавања, дијагностиковања или лијечења сексуално преносивих болести, дјетету жртви сексуално искоришћавања обезбијеђен је безуслован приступ услугама заштите репродуктивног здравља.

СТАНДАРД (117) Дијете жртва трговине људима приликом пружања здравствене заштите има могућност избора пола здравственог особља које ће му пружити здравствену услугу.

6.2.4.3. Образовање жртва трговине људима

СТАНДАРД (118) Жртва трговине људима има право на образовање у складу са њеним интересима, потенцијалима и релевантним правним прописима који уређују област образовања дјеце и одраслих.

СТАНДАРД (119) Водитељ случаја, уз консултације са жртвом трговине људима, припрема индивидуални образовни план који садржи детаљну образовну позадину, потребе и препоруке за њено образовање док борави у склоништу. Водитељи случаја сарађују са образовним системом и особљем склоништа како би обезбиједили ефикасно постављање, праћење и евалуацију индивидуалног образовног плана за жртву трговине људима. У том контексту, разматра се очекивано вријеме њеног боравка у склоништу или установи социјалне заштите и сви аспекти њене безбједности.

СТАНДАРД (120) Жртви трговине људима чија је лична безбједност у високом ризику треба обезбиједити похађање наставних часова у оквиру склоништа како би несметано наставила своје образовање. Када се ниво ризика смањи, жртва трговине људима треба да има прилику похађати формалне и неформалне наставне часове ван склоништа.

СТАНДАРД (121) Када год је то могуће, жртва трговине људима наставља своје образовање у образовној установи у коју је ишла прије него је постала жртва трговине људима, под условом да не постоји ризик за њену безбједност.

СТАНДАРД (122) Жртва трговине људима која је прије него што је постала жртва редовно похађала образовање, а која се налази у високом безбједносном ризику, има могућност похађања инструктивне наставе у склоништу те ванредног полагања наставних разреда у

најближој одговарајућој образовној установи, без надокнаде.

СТАНДАРД (123) Жртви трговине људима која је пријевремено напустила формално образовање, тамо гдје је то могуће, треба пружити прилику за похађање одговарајућег неформалног образовања, у складу са њеним потенцијалима и интересом.

СТАНДАРД (124) Жртви трговине људима која је неписмена доступни су програми описмењавања, без надокнаде.

СТАНДАРД (125) Када формално образовање није могуће, жртва трговине људима има могућност да се укључи у програм цјеложивотног учења у склоништу, или путем програма партнерских пружалаца образовних услуга када је смјештена ван склоништа.

СТАНДАРД (126) Уџбенике, школски материјал и школску униформу за жртву трговине људима обезбјеђује склониште, односно мјесни надлежни орган старатељства ако је жртва збринута ван склоништа.

СТАНДАРД (127) Образовни план и напредовање жртве трговине људима евидентира се у спис предмета.

Додатна брига за дјecu

СТАНДАРД (128) Бесплатно и безусловно образовање обезбијеђено је под истим условима за сву дјecu, домаће и стране жртве трговине људима, у складу са важећим правним прописима. Дјеци жртвама трговине људима пружа се образовање у разумном року како би се олакшао њихов опоравак, побољшао њихов осјећај вриједности и помогло дјетету да преузме контролу над својим животом и будућношћу.

СТАНДАРД (129) Дијете жртва трговине људима, родитељ/старатељ, институције за заштиту дјеце и особље склоништа заједно одлучују да ли је дијете жртва спремно приступити одређеним образовним активностима или формалном образовном систему. То ће зависити од психолошког стања дјетета жртве, његовог познавања локалног језика, његовог претходног образовања и очекиване дужине боравка у склоништу.

СТАНДАРД (130) Образовно напредовање дјетета жртве трговине људима прати се у континуитету, како би се благовремено препознале тешкоће са којима се дијете жртва може сусрести у школи и предузеле превентивне мјере да се то спријечи.

СТАНДАРД (131) У случајевима вјероватноће да ће дијете жртва трговине људима бити враћено у државу поријекла или уобичајеног боравка у врло кратком року (нпр. 1 или 2 мјесеца), треба уложити напоре на припреми његове образовне интеграције у државу повратка. Такви напори укључују, на примјер, упис дјетета жртве у школу или његово стручно оспособљавање, припремни рад са родитељима/старатељима да олакшају његову интеграцију у школи, обезбјеђење школарине за дијете, превоза и сл.

СТАНДАРД (132) Пружаоци услуга треба да промовишу приступ дјетета жртве трговине људима слободним активностима, укључујући игре и рекреационе активности примјерене његовој доби, зрелости и интересима. Ово је посебно битно за дјecu жртве за које постоји вјероватноћа да ће ускоро бити враћена у државу поријекла или државу уобичајеног боравка. Такве активности треба понудити у оквиру објекта смјештаја или у заједници када је то примјерено, и требали би имати за

циљ олакшавање дјечје комуникације и интеракције са вршњацима и локалном заједницом.

6.2.4.4. Стручно оспособљавање и усмјеравање жртва трговине људима

СТАНДАРД (133) Жртви трговине људима треба обезбиједити одговарајуће обуке/курсеve који ће јој помоћи у њеном професионалном развоју и омогућити јој да буде запослена и интегрисана у заједницу.

СТАНДАРД (134) Капацитете, потребе и интересе жртве трговине људима треба процијенити у односу на њен професионални развој и економско оснаживање. Ово вредновање треба да обави особље склоништа, а ван склоништа ову процјену требало би да обави водитељ случаја из надлежног органа старатељства.

СТАНДАРД (135) Надлежни орган старатељства и склониште дужни су идентификовати постојеће прилике за укључивање жртве трговине људима у активности за њен професионални развој и омогућити реализацију ових активности идентификовањем могућих ресурса/програма за обезбјеђење потребних материјала за обуке/курсеve.

СТАНДАРД (136) Економска независност је основни услов за потпуну и одрживу реинтеграцију жртве трговине људима. Постојећи јавни програми запошљавања и samozapoшљавања су наклоњени и афирмативни за жртве трговине људима, уз давање посебних стимулативних мјера за послодавце који их запошљавају.

СТАНДАРД (137) Надлежне институције и овлашћене организације подржавају жртву трговине људима у запошљавању или samozapoшљавању, у складу са њеном квалификацијом, укључивањем у професионалну подршку или обуку и обезбјеђењем одговарајуће документације за развијање пословних (бизнис) планова у случајевима да су идентификовани могући донатори.

СТАНДАРД (138) Индивидуални план за жртву трговине људима треба да укључи њено стручно усавршавање и економску независност, узимајући у обзир њене способности, вјештине, старост, снаге и слабости. Овај план припрема водитељ случајева у координацији са жртвом трговине људима која борави у оквиру или ван склоништа.

СТАНДАРД (139) Укључивање жртве трговине људима у стручно усавршавање/курсеve и планове економске независности не смије започети без њеног пристанка, односно пристанка родитеља/старатеља ако је жртва лице са смањеном пословном способношћу.

СТАНДАРД (140) Страна жртва трговине људима има приступ тржишту рада у складу са важећим прописима.

6.2.4.5. Правна помоћ и надокнада штете жртвама трговине људима

СТАНДАРД (141) Жртва трговине људима има право и могућност коришћења бесплатне правне помоћи и савјетовања током разговора са представницима надлежних институција, током даљег процеса указивања помоћи, збрињавања и реинтеграције и током одвијања кривичног, грађанског или управног поступка. Правна помоћ укључује и пружање стручне помоћи која се односи на остваривање социјалне и здравствене заштите, одштете и других права.

СТАНДАРД (142) Правно савјетовање и бесплатна правна помоћ жртвама трговине људима обезбијеђена је у складу са важећим законодавним оквиром. Приликом предузимања било каквих радњи са жртвом, што укључује

и разговор, све надлежне институције и овлашћене организације су обезбиједиле присуство правног савјетника, поштујући права жртве.

Бесплатна правна помоћ жртвама трговине људима обезбијеђена је посредством Министарства правде БиХ, правне службе органа старатељства, центара за пружање бесплатне правне помоћи, овлашћених невладиних организација за пружање бесплатне правне помоћи или осталих доступних видова бесплатне правне помоћи у Босни и Херцеговини.

СТАНДАРД (143) Правни савјети и правна помоћ која се пружа жртвама трговине људима су бесплатни, ефикасни, одрживи и вјеродостојни.

СТАНДАРД (144) Жртва трговине људима има право разумјети и бити разумљива у кривичном поступку, примати информације на разумљив начин, узимајући у обзир личне карактеристике жртве попут инвалидитета и језика.

СТАНДАРД (145) Жртва трговине људима је преводилачки или лингвистички потпомогнута за подношење пријаве за кривично дјело трговине људима ако не разумије или не говори језик надлежне институције. Жртви која је поднијела формалну пријаву за кривично дјело трговине људима обезбијеђена је писана потврда о подношењу њене пријаве коју издаје надлежна институција која је пријаву примила, наводећи основне чињенице предметног кривичног дјела. Ако жртва трговине људима не разумије или не говори језик надлежне институције, обезбијеђено је бесплатно превођење писане потврде, ако то она затражи, на језику који разумије.

СТАНДАРД (146) Жртва кривичног дјела трговине људима, извршеног у држави различитој од оне у којој има боравиште, може поднијети пријаву надлежним институцијама државе боравишта ако то не може учинити у држави у којој је извршено кривично дјело или ако то тамо не жели учинити. Надлежна институција којој је жртва поднијела пријаву без одгањања просљеђује пријаву надлежној институцији у држави у којој је извршено кривично дјело, ако надлежност за покретање поступка није искористила надлежна институција у Босни и Херцеговини у којој је поднесена пријава.

СТАНДАРД (147) Жртва трговине људима треба да буде обавијештена, без беспотребног одгањања, о праву на добијање информација у кривичном поступку покренутом на основу пријаве за кривично дјело које је претрпјела, има право да на основу захтјева добије информације које се односе на одлуке о непокретању или обустављању истраге против извршиоца, све информације о подизању оптужнице, времену, мјесту и датуму суђења те о коначној пресуди.

СТАНДАРД (148) Жртва трговине људима се без беспотребног одгањања обавјештава ако је оптужени/окривљени ослобођен или је побјегао из притвора, односно затвора.

СТАНДАРД (149) Жртва трговине људима има право на одлуку о компензацији за претрпјене повреде настале као посљедица кривичног дјела трговине људима, од извршиоца кривичног дјела, у разумном року. Информације о могућностима тражења одштете, начину подношења захтјева и пропратној документацији доступне су жртви трговине људима од првог контакта са надлежном институцијом, на језику који разумије. Надокнада штете је

новчана и покрива материјалну (трошкови лијечења, изгубљена зарада, губитак издржавања што се тиче издржаваних лица и сл.) и нематеријалну штету (за претрпљену бол и патњу) коју је претрпјела жртва трговине људима.

СТАНДАРД (150) О имовинском захтјеву за надокнаду штете превасходно се одлучује у кривичном поступку, у потпуности и у разумном року. С циљем остваривања одштетног захтјева, жртва трговине има право на бесплатну правну помоћ надлежне институције или овлашћене организације за пружање бесплатне правне помоћи, у обиму који је утврђен законима о пружању бесплатне правне помоћи и кривичном процесном законодавству у Босни и Херцеговини.

СТАНДАРД (151) Увијек када је то могуће, реституција треба да буде праведна према жртвама трговине људима, њиховим породицама, лицима која издржава, а извршава је правоснажно осуђени извршилац овог кривичног дјела.

Додатна брига за дјецу

СТАНДАРД (152) Правни стручњаци који пружају правну помоћ дјети треба да познају релевантно домаће законодавство и процедуре, дјечја права, фазе у развоју дјетета и начин комуникације са дјецом.

СТАНДАРД (153) Поуздане и релевантне информације у правном поступку дјетету жртви трговине људима треба пружати директно, једноставним и прилагођеним језиком, како би оно могло донијети одлуку. Такав приступ треба примјењивати увијек, чак и у ситуацијама када дијете није доносилац одлуке.

СТАНДАРД (154) У свим судским и вансудским поступцима дијете жртва трговине људима је заштићено од штете, укључујући застрашивање, репресивно понашање и секундарну виктимизацију.

СТАНДАРД (155) Дјетету жртви трговине људима, страном држављанину, одмах је обезбијеђено присуство правног савјетника.

СТАНДАРД (156) Правни савјетник дјетета жртве трговине, страног држављанина, треба упознати дијете жртву и објаснити му одлуку или пресуду на језику који је прилагођен дјететовом нивоу разумијевања и дати потребне информације о могућим мјерама које се могу предузети, попут жалбе или независних механизма притужбе.

СТАНДАРД (157) Адекватно заступање и право на заступање дјетета жртве трговине људима, независно од родитеља/старатеља, загарантовано је посебно у поступцима гдје су родитељи/старатељи и чланови породице оптужени за кривично дјело трговине људима.

СТАНДАРД (158) Судски и вансудски поступци који укључују дјецу су хитног карактера ради обезбјеђивања брзог дејствовања и заштите најбољег интереса дјетета жртве, уз поштовање владавине права.

6.2.5. Репатријација жртва трговине људима

СТАНДАРД (159) Домаћој жртви трговине људима или жртви која је имала стални боравак у БиХ у вријеме уласка на територију друге државе гдје је идентификована као жртва трговине људима, водећи рачуна о правима, безбједности и достојанству жртве, омогућиће се и прихватити њен повратак у БиХ, без беспотребног или неоправданог одгањања. Да би се олакшао повратак жртве трговине људима, на захтјев државе гдје је жртва

идентификована, надлежна институција издаје путну исправу или неку другу потврду која је жртви потребна за путовање и поновни улазак на њену територију.

СТАНДАРД (160) Повратак жртве трговине људима страног држављанина у државу поријекла или државу уобичајеног боравка или у државу која је прихвата реализује се уз дужно поштовање права, безбједности и достојанства жртве, као и статуса евентуалног правног поступка који се односи на чињеницу да се ради о жртви, и по могућности тај повратак би требало да буде добровољан. Добровољни повратак пунољетне жртве трговине људима која се налази под старатељством могућ је само уз пристанак старатеља жртве.

СТАНДАРД (161) Жртва трговине људима страни држављанин не може бити враћена у државу поријекла у којој постоји озбиљан ризик да ће она бити изложена мучењу или другом нечовјечном или понижавајућем поступању, прогону или тешким облицима кршења људских права. У ситуацијама када би репатријација тешко угрозила или повриједила основна права жртве трговине људима и чланова њене породице, треба да се размотре алтернативе репатријацији, као што је нпр. одобрење сталног боравка или пресељења у другу безбједну земљу.

СТАНДАРД (162) Слободну вољу о добровољном повратку жртва трговине људима изражава у писаном облику, потписивањем посебног формулара о добровољном повратку на матерњем језику.

СТАНДАРД (163) Надлежни орган или овлашћена организација која спроводи поступак репатријације развија индивидуални план репатријације за жртву трговине људима, који минимално садржи: план путовања, асистенције у одласку, транзиту, пријему, прибављању путних исправа, мишљење љекара о способности жртве трговине људима за повратак те координацију осталих појединости. Ове информације морају бити сачуване у досјеу жртве.

СТАНДАРД (164) Индивидуални план репатријације за жртву трговине људима урађен је након процјене ризика повратка за жртву, уз учешће свих институција и овлашћених организација које су надлежне и укључене у поступак репатријације. Са планом репатријације жртве трговине људима упознати су минимално: Гранична полиција БиХ, Служба за послове са странцима, овлашћена организација у којој је жртва трговине људима смјештена и гранична полиција земље у којој се врши њен повратак.

СТАНДАРД (165) Жртва трговине људима је благовремено и на прилагођен начин информисана о свом индивидуалном плану репатријације и спровођењу свих планираних активности како би се одржао код ње осјећај безбједности и повјерења у процес репатријације. Жртви трговине људима треба да буду доступне све информације о државним органима, установама, службама и овлашћеним организацијама за подршку у држави у коју се она враћа.

СТАНДАРД (166) Надлежни органи и организације морају најавити репатријацију жртве трговине људима државама транзита и државама поријекла.

Додатна брига за дјечу

СТАНДАРД (167) Дијете жртва трговине људима које је држављанин треће земље, без пратње родитеља/старатеља, има право на повратак у државу поријекла или уобичајеног боравка или у државу која га

прихвата. Повратак у земљу или мјесто поријекла или државу која га прихвата организује се само ако је такав повратак у најбољем интересу дјетета, што укључује и убјеђење да ће се дијете жртва трговине људима вратити у биолошку, сродничку или хранитељску породицу, именованом старатељу или у одговарајући ванинституционални смјештај или установу социјалне заштите. Аргументи који се не заснивају на правима, попут оних који се односе на миграциону политику, не могу надвладати разматрања најбољег интереса дјетета.

СТАНДАРД (168) Дијете жртва трговине људима неће бити враћено у државу поријекла или уобичајеног боравка или у државу која га прихвата ако постоји оправдана сумња, а након процјене ризика и безбједности, да постоје разлози да повратак дјетета жртве угрожава његову безбједност или безбједност чланова његове породице.

СТАНДАРД (169) Повратак дјетета жртве трговине људима је унапријед координиран између државе или мјеста у којем се дијете жртва налази и државе или мјеста поријекла, а по потреби су укључене и земље транзита.

СТАНДАРД (170) О повратку у државу или мјесто поријекла треба размишљати само када се може договорити безбједно спајање породице или кад је, у консултацији са надлежним институцијама у држави или мјесту поријекла са надлежном владином установом или овлашћеном невладином организацијом, договорена могућност и начин пружања тренутне заштите и помоћи дјетету жртви трговине људима по његовом доласку.

СТАНДАРД (171) При одређивању трајног рјешења, од дјетета жртве трговине људима тражи се да изнесе своје мишљење у погледу своје будућности, укључујући и његову вољу да се врати у своју државу или мјесто поријекла, односно уобичајеног боравка. У сваком случају, дјететова развојна ментална зрелост мора се одредити, узимајући у обзир његове личне, породичне и културолошке позадине.

СТАНДАРД (172) Држава ће успоставити поступак који ће обезбиједити да дијете жртву трговине људима у држави поријекла или уобичајеног боравка прихвати старатељ којег именује надлежно тијело у држави поријекла или уобичајеног боравка, и/или родитељи дјетета.

СТАНДАРД (173) Повратак дјетета жртве трговине људима у државу поријекла или државу уобичајеног боравка или државу која га прихвата одвија се у пратњи именованог старатеља дјетета у држави у којој је дијете идентификовано као жртва трговине људима и предаје се старатељу у држави поријекла. У координацији са надлежним институцијама државе или одредишног мјеста, старатељ прати дијете које се враћа у своју државу или мјесто поријекла до смјештаја у надлежну установу и/или до родитеља дјетета.

СТАНДАРД (174) Током цијелог поступка репатријације дјетету жртви трговине људима доступна је медицинска и психолошка помоћ и заштита.

6.2.6. Реинтеграција жртава трговине људима

СТАНДАРД (175) Реинтеграција у заједници је крајњи циљ процеса пружања подршке жртви трговине људима и зависи од њене одлуке. Жртва трговине људима може изабрати да се поново интегрише у своју породицу или нову породицу или у нову заједницу.

СТАНДАРД (176) Процјене ризика за повратак жртве трговине људима у своју породицу и заједницу треба да буду спроведене што је прије могуће, како би се утврдила изводљивост поновне интеграције жртава трговине у матичну заједницу.

СТАНДАРД (177) Резултат процјене ризика користи се за идентификовање погодних и ефикасних средстава подршке жртвама трговине људима и као допринос приликом израде плана реинтеграције.

СТАНДАРД (178) Процес реинтеграције започиње након завршетка поступка процјена стања жртве трговине људима као и мјеста реинтеграције. Процјена се спроводи да би се омогућила безбједност жртве у мјесту њеног пребивалишта.

СТАНДАРД (179) Орган старатељства у сарадњи са надлежним институцијама и овлашћеним организацијама обезбјеђује развојни план реинтеграције за жртву трговине људима. Она се подстиче на активно учешће у развоју сопственог плана реинтеграције.

СТАНДАРД (180) Све мјере и активности укључене у планове за реинтеграцију усредоточене су на потребе жртве трговине људима, које се редовно консултују и информишу о свим активностима и мјерама.

СТАНДАРД (181) Планови реинтеграције израђују се уз учешће свих повезаних служби пружалаца услуга и редовно се ревалуирају и ажурирају како би се прилагодили свим промјенама.

СТАНДАРД (182) Пружаоци услуга свјесни су да реинтеграција може покренути кризну ситуацију и прате реинтеграцију како би утврдили постоје ли потребе за додатним услугама и подршком. Директно особље за подршку и пружаоци услуга врше сопствене процјене стања квалитета услуге која се пружа жртвама трговине људима на основу минималних стандарда за пружање те услуге.

СТАНДАРД (183) Индивидуални план реинтеграције жртве трговине људима садржи детаље о сврси, изазовима, процедурама и времену пружања услуге, што укључује најмање: план за здравствено осигурање који укључује све сегменте здравствене заштите, школовање, дошколовање, преквалификацију и професионално оспособљавање, помоћ и посредовање при запошљавању, заштитно становање и збрињавање у складу са узрастом жртве трговине, континуирано надгледање за одређени период које укључује и психосоцијалну помоћ и подршку, помоћ при остваривању права на одштету, те све друге врсте помоћи и подршке зависно од конкретне ситуације.

Додатна брига за дјецу

СТАНДАРД (184) Орган старатељства обезбјеђује да свако дијете жртва трговине људима има законског старатеља са којим врши појединачне процјене за дијете жртву, како би се омогућила одговарајућа и персонализована заштита и избјегла поновна виктимизација, стигматизација и маргинализација дјетета жртве.

СТАНДАРД (185) Пружаоци услуга у заједници редовно прате и оцјењују безбједност животног мјеста и добробити за дијете жртву трговине људима.

СТАНДАРД (186) Када је потребно, породици дјетета жртве трговине људима понудиће се помоћ у облику савјетовања, обуке за родитељство и за пројекте економског оснаживања.

СТАНДАРД (187) Дјетету жртви трговине људима обезбјеђен је наставак образовања. Орган старатељства у сарадњи са образовном установом коју дијете жртва похађа обезбјеђује одрживост дјетета у образовном процесу.

СТАНДАРД (188) Свеобухватан приступ и интервенција у процесу реинтеграције дјетета жртве трговине људима подразумијевају најмање: укључивање дјетета у образовни процес, обезбјеђење окупационе активности и садржаја слободног времена у складу са дјететовим интересима, учење и усвајање социјалних и комуникационих вјештина, постепено укључивање дјетета у садржаје које нуди локална заједница, те у дружење и контакте са вршњацима, обезбјеђивање континуиране психосоцијалне подршке дјетету, изградњу повјерења у сопствене способности, самосталност, сигурност и самопоуздање, изградњу повјерења према околини, обезбјеђивање контакта са породицом или спајање са породицом (за дјецу стране држављане) ако то није у супротности са њиховом добробити, те бриге, разумијевања и примјереног надгледања.

7. Спровођење и евалуација МС-а

С обзиром на комплексност минималних стандарда за пружање подршке жртвама трговине људима и велики број укључених институција у Босни и Херцеговини, изузетно је битно обезбједити праћење примјене МС-а како би се процијенио и допунио у наредном периоду и на тај начин унаприједила подршка жртвама трговине људима у Босни и Херцеговини.

Најкомплекснија фаза је **израда индикатора за праћење спровођења МС-а**. Једна од фаза надгледања јест **успостављање интересорног тима експерата за праћење примјене МС-а** (у даљем тексту: ИТЕМС), у чијем саставу би били стручни именовани испред кључних институција, академске заједнице, укључујући и представнике цивилног друштва.

Друга фаза надгледања укључује креирање индикатора које врши ИТЕМС, прикупљање података путем Министарства за људска права и **израду извјештаја о спровођењу МС-а** сваке двије године, који укључује и препоруке за све надлежне институције које у складу са својим надлежностима пружају подршку жртвама трговине људима.

Обуке и едукације треба да садрже модуле за обуку (дисциплинарне и интердисциплинарне) који се односе на уочене проблеме у спровођењу МС-а, а чије рјешавање захтијева јачање професионалних компетенција за све укључене професионалце. План обука сачињава се за двогодишњи период и прати циклус извјештавања.

Обезбјеђивање динамике унапређења и примјене МС-а остварује се путем организовања најмање два циклуса едукација у једној години у сарадњи са организацијама цивилног друштва, агенцијом за државну службу те центрима за обуку судија и тужилаца.

У оквиру Одлуке о усвајању Минималних стандарда за подршку жртвама трговине људима, посебно дједи, у Босни и Херцеговини, регулисаће се и начин успостављања и задужења ИТЕМС-а.

БИБЛИОГРАФИЈА:

Уред Уједињених нација за дрогу и криминал, Смјернице за међународну сарадњу (Трговина људима и кријумчарење миграната (2010).

Liliana Sorrentino, Кратак водич и индикатори за идентификацију жртава трговине људима у БиХ (2017).

UNODC, Anti-Human Trafficking Manual for Criminal Justice Practitioners, Module 2: Indicators of trafficking in persons.

FEI, Guidelines for the First Level Identification of Victims of Trafficking in Europe, 2013. (Смјернице за препознавање на првом нивоу жртава трговине људима у Европи, 2013).

Ministry of Labour and Social Protection of the Republic of Moldova, Guidelines for the identification of victims and potential victims of trafficking in human beings, 2012.

Муратбеговић, Е., Ђудерија, С., Јурић, М., Потурковић, М. и Бајрамовић, М. (2017), Социјална и људска права рањивих група (Водич за професионалце.

Агенција Европске уније за основна права (FRA (Fundamental Right Agency) и Савјет Европе, Приручник о правима дјетета у европском праву (2015).

European Commission, DG Home Affairs (2013), Guidelines for the identification of victims of trafficking in human beings, Especially for Consular Services and Border Guards, Luxembourg: Publications Office of the European, doi: 10.2837/33462.

Хрватски Црвени крст (2017), Помоћ и заштита жртава трговине људима (Водич за помагаче, Загреб: хрватски Црвени крст.

Универзитет у Загребу, Едукационо-рехабилитациони факултет, Трговина дјецом – Приручник за стручњаке, доступно на:

https://cnzd.org/uploads/document/attachment/96/Prirucnik3_trgovanje_djecom.pdf

Агенција за основна права Европске уније, Старатељство над дјецом којој је ускраћена родитељска брига (Приручник за побољшање система старатељства ради испуњавања посебних потреба дјеце жртава трговине, Luxembourg: Publications Office of the European, doi: 10.2811/359431.

South Asia Regional Initiative/Equity Support Program (SARI/Equity), Regional Action Forum on Strengthening the Care of Survivors/Victims of Trafficking and Other Forms of Violence, Minimum Standards of Care and Support for the Victims of Trafficking and Other Forms of Violence in South Asia.

The Anti-Human Trafficking Stakeholders consultative Group (2012), Minimum Standard Guidelines on protection of Victims of Trafficking (VoTs) - Zambia.

The Government of Kosovo, Minimum Standards of Care for Victims of Trafficking.

Министарство безбједности БиХ, Смјернице за поступање регионалних надзорних тимова за борбу против трговине људима.

Група аутора (2008), Приручник - Директна асистенција жртвама трговине људима у БиХ, Међународна организација за миграције, Мисија у БиХ, Министарство за људска права и избјеглице БиХ, Државни координатор за борбу против трговине људима и илегалних миграција БиХ.

Смјернице за процјену и утврђивање најбољег интереса дјетета - Водич за професионалце (2018), Министарство за људска права и избјеглице БиХ.

Анализа опасности и критичних контролних тачака (НАССР) за приступ безбједности хране коју је развила Организација за прехрану и пољопривреду УН-а (FAO).

Аналитичко мишљење Европске комисије за чланство Босне и Херцеговине у Европској унији за 2019. годину.

Милановић, Л., Перишић, М., Милић, М. (2016), Стандардне оперативне процедуре – заштита дјеце избјеглица/миграната (Србија).

Ариадне мрежа против трговине људима у Југоисточној и Источној Европи, Регионалне смјернице за идентификацију жртава трговине људима.

Међународни форум солидарности – ЕММАУС, Промовисање приступа усмјереног на жртве у предметима трговине људима – Анализа правног оквира у Босни и Херцеговини (јул 2015).

1. ПРАВНИ И ДРУГИ ИЗВОРИ

1.1. Међународни документи:

Конвенција против транснационалног организованог криминала УН-а ("Службени гласник БиХ", бр. 3/02), Протокол за превенцију, заустављање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и дјецом, који допуњава Конвенцију против транснационалног организованог криминала УН-а, Палермо, 12-15. децембра 2000. године ("Службени гласник БиХ" - Међународни уговори, бр. 6/2001).

Одлука о ратификацији Конвенције број 29 о принудном раду, Међународна организација рада ("Службени гласник БиХ" - Међународни уговори, број 6/18).

Међународна организација рада, Конвенција број 182 о најгорим облицима искоришћавања дјечјег рада ("Службени гласник БиХ" - Међународни уговори, број 3/01).

Конвенција о правима дјетета УН-а ("Службени гласник БиХ" - Међународни уговори, број 5/02).

Факултативни протокол о продаји дјеце, дјечјој проституцији и дјечјој порнографији ("Службени гласник БиХ" - Међународни уговори, број 5/02).

Комитет за права дјетета УН-а (2005), Општи коментар бр. 6 о поступању према дјечи без пратње ван држава поријекла (GENERAL COMMENT No. 6 - Treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin).

Декларација УН-а о основним принципима правде за жртве криминалитета и злоупотребе моћи (А/РЕС/40/34).

Резолуција Генералне скупштине УН-а бр. 60/147 о основним принципима и смјерницама у вези са правом на правни лијек и одштету за жртве тешких кршења међународних докумената о људским правима и озбиљног кршења међународног хуманитарног права/UN General Assembly, Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of Violations of International Human Rights and Humanitarian Law, doc. 60/147, 16. децембар 2005, принципи 12(д), 13, 15-24.

Смјернице UNHCR-а за одређивање најбољег интереса дјетета (2008), доступно на: <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=5a816e484>

Смјернице УН-а о правосуђу у стварима које укључују дјецу жртве и свједоке кривичних дјела, 22. јул 2005, E/ P E C / 2 0 0 5 / 2 0.

UNICEF, Смјернице за заштиту права дјеце жртава трговине људима у Европи (2006) https://www.unicef.org/protection/Unicef_Victims_Guidelines_en.pdf

Европска конвенција о људским правима и основним слободама ("Службени гласник БиХ" - Међународни уговори, број 6/99).

Конвенција Савјета Европе о акцији против трговине људима ("Службени гласник БиХ" - Међународни уговори, број 14/2007).

Конвенција Савјета Европе за заштиту појединаца при аутоматској обради личних података, Европски уговори, ЕТС бр. 108, Стразбур, 28. јануар 1981.

Европска Конвенција о давању надокнаде жртвама насилних злочина, Стразбур, 24. новембар 1983. године.

Директива 2011/93/ЕУ Европског парламента и Савјета од 13. 12. 2011. о заустављању сексуалног злостављања и сексуалног искоришћавања дјеце и дјечје порнографије те о замјени Оквирне одлуке Савјета 2004/68/ПУП, "Службени лист Европске уније", И-335/1 од 17. 12. 2011, доступно на: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0093&from=HR>

Директива 2012/29/ЕУ Европског парламента и Савјета од 25. 10. 2012. о успостављању минималних стандарда за права, подршку и заштиту жртава кривичних дјела те о замјени Оквирне одлуке Савјета 2001/220/ПУП, "Службени лист Европске уније", И.315/57 од 14. 11. 2012, доступно на: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=en>

Директива Савјета 2004/80/ЕЗ од 29. априла 2004. о надокнади жртвама кривичних дијела, "Службени лист Европске уније", И.261/15 од 6. 8. 2004. године, доступно на: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004L0080&from=HR>

Смјернице за промовисање и заштиту права дјетета ЕУ-а (2007), доступне на: http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/rights-child/index_en.htm

Смјернице Комитета министара Савјета Европе о правосуђу прилагођеном дјечи (2010), доступне на: WWW.COE.INT

1.2. Домаћи прописи

1. Закон о забрани дискриминације ("Службени гласник БиХ", бр. 59/09 и 66/16)
2. Закон о странцима ("Службени гласник БиХ", број 88/15)
3. Законом о азилу БиХ ("Службени гласник БиХ", бр. 11/16 и 16/16)
4. Правила о заштити жртава и свједока жртава трговине људима држављана Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број 66/07)
5. Правилник о заштити странаца жртава трговине људима ("Службени гласник БиХ", број 79/16)
6. Кривични закон БиХ ("Службени гласник БиХ", бр. 3/2003 и 32/2003 (Испр., 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015 и 35/2018)
7. Кривични закон ФБиХ ("Службене новине Федерације БиХ", бр. 36/2003, 21/2004 (Испр., 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016 и 75/2017)
8. Кривични законик РС ("Службени гласник РС", бр. 64/17 и 104/18)

9. Кривични закон БД БиХ (пречишћени текст ("Службени гласник БД БиХ", број 13/17)
10. Закон о кривичном поступку БиХ ("Службени гласник БиХ", бр. 3/2003 и 32/2003 (Испр., 36/2003, 26/2004, 63/2004, 13/2005, 48/2005, 46/2006, 29/2007, 53/2007, 58/2008, 12/2009, 16/2009, 53/2009 (др. закон, 93/2009, 72/2013 и 65/2018)
11. Закон о кривичном поступку ФБиХ ("Службене новине Федерације БиХ", бр. 35/2003 и 56/2003 (Испр., 78/2004, 28/2005, 55/2006, 27/2007, 53/2007, 9/2009, 12/2010, 8/2013 и 59/2014)
12. Закон о кривичном поступку РС ("Службени гласник РС", бр. 53/2012, 91/2017 и 66/2018)
13. Закон о кривичном поступку БД БиХ ("Службени гласник БД БиХ", број 34/2013 (Пречишћени текст, 27/2014, 3/2019 и 16/2020)
14. Закон о облигационим односима Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске (Пречишћени текст, "Службени лист СФРЈ", бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89; "Службени лист РБиХ", бр. 2/92, 13/93 и 13/94; "Службени гласник РС", бр. 17/93 и 3/96.
15. Закон о Агенцији за превенцију корупције и координацију борбе против корупције ("Службени гласник БиХ", бр. 103/09 и 58/13, у даљем тексту Закон о Агенцији)
16. Закон о заштити лица која пријављују корупцију у институцијама БиХ ("Службени гласник БиХ", број 100/13)
17. Закон о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку ("Службени гласник РС", бр. 13/2010, 61/2013 и 68/2020)
18. Закон о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку ("Службене новине Федерације БиХ", број 7/2014)
19. Закон о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Брчко дистрикта БиХ ("Службени гласник Брчко дистрикта БиХ", бр. 44/2011)
20. Закон о заштити свједока под пријетњом и угрожених свједока ("Службени гласник БиХ", бр. 3/03, 21/03, 61/04 и 55/05)
21. Закон о заштити свједока под пријетњом и угрожених свједока ("Службене новине Федерације БиХ", бр. 36/2003)
22. Закон о заштити свједока под пријетњом и угрожених свједока БД БиХ ("Службени гласник БД БиХ", бр. 11/2003 и 8/2007)
23. Закон о заштити свједока у кривичном поступку РС ("Службени гласник РС", бр. 21/2003, 61/2004 и 55/2005)
24. Закон о међународној правној помоћи ("Службени гласник БиХ", број 53/09 и 58/13)
25. Закон о раду ("Службени гласник РС", бр. 1/2016 и 66/2018)
26. Закон о раду ("Службене новине ФБиХ", бр. 26/16 и 89/18)
27. Закон о раду Брчко дистрикта БиХ ("Службени гласник Брчко дистрикта БиХ", бр. 19/2006 (пречишћени текст, 19/2007, 25/2008, 20/2013, 31/2014 и 1/2015)
28. Закон о запошљавању странаца ("Службене новине Федерације БиХ", број 8/09)

29. Закон о запошљавању странаца у РС ("Службени гласник РС", бр. 128/2014, 113/2017, 50/2018 и 31/2019)
30. Закон о запошљавању странаца у Брчко дистрикту БиХ ("Службени гласник Брчко дистрикта БиХ", бр. 15/09, 19/10 и 20/10)
31. Закон о здравственој заштити ("Службене новине Федерације БиХ", бр. 46/10 и 75/13)
32. Закон о здравственој заштити ("Службени гласник РС", бр. 106/09 и 44/15)
33. Закон о здравственом осигурању ("Службене новине Федерације БиХ", бр. 30/97, 7/02, 70/08 и 48/11)
34. Закон о правима, обавезама и одговорностима пацијената ("Службене новине Федерације БиХ", број 40/10)
35. Закон о здравственом осигурању ("Службени гласник РС", бр. 18/99, 51/01, 70/01, 51/03, 57/03, 17/08, 1/09, 39/16 (Одлука Уставног суда, 110/16, 94/19 и 44/20)
36. Закон о здравственом осигурању Брчко дистрикта БиХ ("Службени гласник Брчко дистрикта БиХ", бр. 52/2018 (Пречишћени текст, 34/2019 и 16/2020)
37. Породични закон ФБиХ ("Службене новине Федерације БиХ", бр. 35/05 и 41/05)
38. Породични закон РС ("Службени гласник РС", бр. 54/02, 41/08 и 63/14)
39. Породични закон БД БиХ ("Службени гласник БД БиХ", број 23/07)
40. Закон о социјалној заштити РС ("Службени гласник РС", бр. 37/12 и 90/16)
41. Закон о дјечјој заштити РС ("Службени гласник РС", број 114/17)
42. Закон о дјечјој заштити Брчко дистрикта БиХ ("Службени гласник Брчко дистрикта БиХ", број 51/11 (Пречишћени текст, 3/15, 21/18 и 4/19)
43. Закон о социјалној заштити ("Службени гласник Брчко дистрикта БиХ", бр. 01/03, 04/04, 14/07, 02/08 и 21/18)
44. Закон о основама социјалне заштите, цивилним жртвама рата и заштити породица са дјецом ФБиХ ("Службене новине Федерације БиХ", број 36/99, 54/04, 39/06, 14/09, 7/14, 45/16, 19/17 и 10/18)
45. Закон о пружању бесплатне правне помоћи у БиХ ("Службени гласник БиХ", број 83/16)
46. Закон о канцеларији за пружање правне помоћи ("Службени гласник Брчко дистрикта БиХ", број 19/07)
47. Закон о бесплатној правној помоћи РС ("Службени гласник Републике Српске", бр. 120/08, 89/13 и 63/14)
48. Закон о пружању бесплатне правне помоћи КС ("Службене новине Кантона Сарајево", број 1/12)
49. Закон о пружању бесплатне правне помоћи БПК ("Службене новине Босанско-подрињског кантона Горажде", број 2/13)
50. Закон о пружању бесплатне правне помоћи ЗДК ("Службене новине Зеничко-добојског кантона", број 1/14)
51. Закон о пружању правне помоћи ТК ("Службене новине Тузланског кантона", број 10/08)
52. Закон о пружању бесплатне правне помоћи УСК ("Службени гласник Унско-санског кантона", број 22/12)
53. Закон о пружању бесплатне правне помоћи ХНК ("Службене новине Херцеговачко-неретванског кантона", број 7/13)
54. Закон о пружању правне помоћи ПК ("Народне новине Жупаније Посавске", број 3/10)
55. Закон о кантоналном заводу за правну помоћ ЗХК ("Народне новине Жупаније Западнохерцеговачке", бр. 5/08 и 4/09)

ПРИЛОГ 1.**КРИВИЧНА ДЈЕЛА ТРГОВИНЕ ЉУДИМА
У КРИВИЧНИМ ЗАКОНИМА У БОСНИ И
ХЕРЦЕГОВИНИ****КЗБиХ:****Заснивање ропског односа и превоз лица у ропском односу**

Члан 185.

- (1) Ко кршећи правила међународног права стави другог у ропски или њему сличан однос или га држи у таквом односу, купи, прода, преда другом лицу или посредује у куповини, продаји или предаји таквог лица или подстиче другог да прода своју слободу или слободу лица које издржава или се о њему стара, казниће се казном затвора од једне до десет година.
- (2) Ко кршећи правила међународног права купи, прода, преда другом лицу или посредује у куповини, продаји или предаји лица која нису навршила 18 година живота ради усвајања, одстрањивања дијелова људског тијела, искоришћавања радом или у друге противправне сврхе, казниће се казном затвора од најмање пет година.
- (3) Ко кршећи правила међународног права превози лица која се налазе у ропском или њему сличном односу, казниће се казном затвора од шест мјесеци до пет година.

Међународна трговина људима

Члан 186.

- (1) Ко употребом силе или пријетњом употребе силе или другим облицима принуде, отмицом, преваром или обмањивањем, злоупотребом овлашћења или утицаја или положаја беспомоћности или давањем или примањем исплата или других користи како би приволио лице које има контролу над другим лицем, врбује, превезе, преда, сакрије или прими лице у сврху искоришћавања тог лица у држави у којој то лице нема пребивалиште или чији није држављанин, казниће се казном затвора од најмање пет година.
- (2) Ко врбује, наводи, превезе, преда, сакрије или прими лице које није навршило 18 година живота у сврху искоришћавања проституцијом или другим обликом сексуалног искоришћавања, принудним радом или услугама, ропством или њему сличним односом, служењем, одстрањивањем дијелова људског тијела или у сврху каквог другог искоришћавања у држави у којој то лице нема пребивалиште или чији није држављанин, казниће се казном затвора од најмање десет година.
- (3) Ако је кривично дјело из ст. (1) и (2) овог члана извршило службено лице приликом вршења службене дужности, извршилац ће се казнити казном затвора од најмање десет година.
- (4) Ко фалсификује, прибави или изда путну или личну исправу или користи, задржава, одузима, мијења,

оштећује, уништава путну или личну исправу другог лица у сврху омогућавања међународне трговине људима, казниће се казном затвора у трајању од једне до пет година.

- (5) Ко користи услуге жртве међународне трговине људима казниће се казном затвора у трајању од шест мјесеци до пет година.
- (6) Ако су извршењем кривичног дјела из ст. (1) и (2) овог члана проузроковани теже нарушавање здравља, тешка тјелесна повреда или смрт лица из ст. (1) и (2) овог члана, извршилац ће се казнити казном затвора од најмање десет година или казном дуготрајног затвора.
- (7) Искоришћавање у смислу става (1) овог члана подразумева: проституцију другог лица или друге облике сексуалног искоришћавања, принудни рад или услуге, ропство или њему сличан однос, служење, одстрањивање дијелова људског тијела или какво друго искоришћавање.
- (8) Предмети, превозна средства и објекти употребљени за извршење дјела биће одузети.
- (9) На постојање кривичног дјела међународне трговине људима без утицаја је околност да ли је лице које је жртва међународне трговине људима пристало на искоришћавање.
- (10) Против жртве међународне трговине људима коју је извршилац кривичног дјела принудио да учествује у извршењу другог кривичног дјела неће се водити кривични поступак ако је такво њено поступање било непосредна посљедица њеног статуса жртве међународне трговине људима.

Организована међународна трговина људима

Члан 186а.

- (1) Ко организује или руководи групом или другим удружењем које заједничким дјеловањем изврши кривично дјело из члана 186. овог закона (Међународна трговина људима), казниће се казном затвора од најмање десет година или дуготрајним затвором.
- (2) Ко изврши кривично дјело у оквиру групе или другог удружења из става (1) овог члана или на други начин помаже групу или удружење, казниће се казном затвора у трајању од најмање десет година.
- (3) На припадника организоване групе или другог удружења из става (1) овог члана примјењују се одредбе члана 250. ст. (4) и (5) овог закона (Организовани криминал).

Међународно навођење на проституцију

Члан 187.

- (1) Ко ради зараде или друге користи наводи, подстиче или намамљује другог на пружање сексуалних услуга или на други начин омогући његову предају другом ради пружања сексуалних услуга или на било који начин учествује у организовању или вођењу пружања сексуалних услуга у држави у којој то лице нема пребивалиште или чији није држављанин, казниће се казном затвора у трајању од шест мјесеци до пет година.
- (2) Чињеница да се лице које се наводи, подстиче или намамљује већ бавило проституцијом не утиче на постојање кривичног дјела.

КЗ БиХ КРИЈУМЧАРЕЊЕ ЛИЦА:

Кријумчарење лица

Члан 189.

- (1) Ко у намјери да прибави за себе или другог неку корист недозвољено преведе или омогући превођење једног или више миграната или других лица преко државне границе или ко у ту сврху сачини, набави или посједује лажне путне или личне исправе, казниће се казном затвора од једне до десет година.
- (2) Ко врбује, превезе, сакрије, пружи заштиту или на други начин омогући боравак кријумчарених лица у Босни и Херцеговини, казниће се казном затвора од шест мјесеци до пет година.
- (3) Ако је дјело из ставова (1) и (2) овог члана извршено у саставу организоване групе или групе за организовани криминал, злоупотребом службеног положаја или на начин којим се угрожава живот, здравље или безбједност кријумчарених лица или је према њима поступано у сврху искоришћавања или на други нечовјечан или понижавајући начин, извршилац ће се казнити казном затвора од три до петнаест година.
- (4) Казном из става (3) овог члана казниће се и онај ко дјело из ставова (1) и (2) овог члана изврши према лицу које није навршило 18 година живота.
- (5) Ако је због дјела из ставова (1) и (2) овог члана наступила смрт једног или више кријумчарених лица, извршилац ће се казнити казном затвора од најмање пет година.
- (6) Предмети или превозна средства употребљени за извршење дјела одузеће се.

Организовање групе или удружења за извршење кривичног дјела "кријумчарења миграната"

Члан 189а.

- (1) Ко организује групу или друго удружење за извршење кривичног дјела из члана 189. овог закона (Кријумчарење људи), казниће се казном затвора од најмање три године.
- (2) Ко постане припадник групе или другог удружења из става (1) овог члана или на други начин помаже групу или удружење, казниће се казном затвора од најмање једну годину.
- (3) На организатора или руководиоца организоване групе или другог удружења у чијем саставу су дјела из става (1) овог члана извршена и њихове припаднике примјењују се одредбе из члана 250. (Организовани криминал) овог закона.

КЗ ФБиХ:

Члан 210а. Трговина људима

- (1) Ко употребом силе или пријетњом употребе силе или другим облицима принуде, отмицом, преваром или обмањивањем, злоупотребом власти или утицаја или положаја беспомоћности или давањем или примањем исплата или других користи како би приволио лице које има контролу над другим лицем, врбује, превезе, преда, сакрије или прими лице у сврху искоришћавања тог лица, казниће се казном затвора од најмање пет година.
- (2) Ко врбује, наводи, превезе, преда, сакрије или прими лице које није навршило 18 година живота у сврху искоришћавања проституцијом или другим обликом сексуалног искоришћавања, принудним радом или услугама, принудним просјачењем, ропством или

њему сличним односом, служењем, одстрањивањем дијелова људског тијела или каквим другим искоришћавањем, казниће се казном затвора од најмање 10 година.

- (3) Искоришћавање у смислу овог члана подразумијева: проституцију другог лица или друге облике сексуалног искоришћавања, принудни рад или услуге, принудно просјачење, ропство или њему сличан однос, служење, одстрањивање дијелова људског тијела или какво друго искоришћавање.
- (4) Ако је кривично дјело из ст. (1) и (2) овог члана извршило службено лице приликом вршења службене дужности, извршилац ће се казнити казном затвора од најмање 10 година.
- (5) Ко фалсификује, прибави или изда путну или личну исправу или користи, задржава, одузима, мијења, оштећује, уништава путну или личну исправу другог лица у сврху омогућавања трговине људима, казниће се казном затвора од једне до пет година.
- (6) Ко користи услуге жртве трговине људима казниће се казном затвора од шест мјесеци до пет година.
- (7) Ако је извршењем кривичног дјела из ст. (1) и (2) овог члана проузроковано теже нарушавање здравља, тешка тјелесна повреда или смрт лица из ст. (1) и (2) овог члана, извршилац ће се казнити казном затвора од најмање 10 година или казном дуготрајног затвора.
- (8) Предмети, превозна средства и објекти употријебљени за извршавање дјела одузеће се.
- (9) На постојање кривичног дјела трговине људима без утицаја је околност да ли је лице које је жртва трговине људима пристало на искоришћавање.
- (10) Против жртве трговине људима коју је извршилац кривичног дјела принудио да учествује у извршењу другог кривичног дјела неће се водити кривични поступак ако је такво њено поступање било непосредна посљедица њеног статуса жртве трговине људима.

Члан 210б. Организована трговина људима

- (1) Ко организује или руководи групом људи, организованом групом људи, или групом људи за организовани криминал која заједничким дјеловањем учини или покуша кривично дјело из члана 210а. (Трговина људима) овог закона, казниће се казном затвора од најмање 10 година или дуготрајним затвором.
- (2) Ко учини кривично дјело у оквиру групе из става (1) овог члана казниће се казном затвора од најмање 10 година.
- (3) Припадник групе из става (1) овог члана који ту групу или удружење открије може се ослободити казне.

КЗ РС:

Трговина људима

Члан 145.

- (1) Ко силом, пријетњом или другим облицима принуде, отмицом, преваром или обмањивањем, злоупотребом овлашћења или утицаја, односа повјерења, зависности или беспомоћности, тешких прилика других лица, давањем или примањем новца или друге користи како би се добио пристанак лица које има контролу над другим лицем, врбује, превезе, пребаци, преда, прода, купи, посредује у продаји, сакрије, прими или држи друго лице, а с циљем искоришћавања или

експлоатације његовог рада, вршења кривичног дјела, проституције, коришћења у порнографске сврхе, успостављања ропског или неког сличног односа, принудног брака, принудне стерилизације, ради одузимања органа или дијелова тијела, ради коришћења у оружаним снагама или других облика искоришћавања, казниће се казном затвора од најмање три године.

- (2) Ко одузме, задржава, фалсификује или уништи личне идентификационе исправе ради вршења дјела из става 1. овог члана, казниће се казном затвора од двије до дванаест година.
- (3) Ако је дјело из ст. 1. и 2. овог члана извршено у саставу организоване криминалне групе, извршилац ће се казнити казном затвора од најмање пет година.
- (4) Ко користи или омогући другом коришћење сексуалних услуга или других видова експлоатације, а био је свјестан да је ријеч о жртви трговине људима, казниће се казном затвора од шест мјесеци до пет година.
- (5) Ако дјело из ст. 1, 2, 3. и 4. овог члана изврши службено лице у вршењу службе, казниће се казном затвора од најмање осам година.
- (6) Ако је усљед дјела из ст. 1. и 3. овог члана наступила тешка тјелесна повреда, тешко нарушавање здравља или смрт једног или више лица, извршилац ће се казнити казном затвора од најмање десет година.
- (7) Пристанак жртве на било који облик искоришћавања из става 1. овог члана не утиче на постојање кривичног дјела трговине људима.
- (8) Предмети, превозна средства и објекти коришћени за извршење дјела из овог члана одузеће се.
- (9) Против жртве трговине људима коју је извршилац кривичног дјела принудио да учествује у извршењу другог кривичног дјела неће се водити кривични поступак ако је такво поступање било непосредна посљедица њеног статуса жртве трговине људима.

Трговина дјецом

Члан 146.

- (1) Ко врбује, превезе, пребаци, преда, прода, купи, посредује у продаји, сакрива, држи или прихвати дијете ради искоришћавања или експлоатације његовог рада, вршења кривичног дјела, проституције или других облика сексуалног искоришћавања, порнографије, успостављања ропског или неког сличног односа, принудног брака, принудне стерилизације, незаконитог усвојења или њему сличног односа, ради одузимања органа или дијелова тијела, ради коришћења у оружаним снагама или других облика искоришћавања, казниће се казном затвора од најмање пет година.
- (2) Ко дјело из става (1) овог члана изврши примјеном силе, озбиљне пријетње или другим облицима принуде, довођењем у заблуду, отмицом, уцјеном, злоупотребом свог положаја, односа повјерења, зависности или беспомоћности, тешких прилика другог, давањем новца или друге користи како би се добио пристанак лица које има контролу над другим лицем, казниће се казном затвора од најмање осам година.
- (3) Ко користи или омогући другом коришћење сексуалних услуга или других видова експлоатације

дјетета, а био је свјестан да је ријеч о жртви трговине људима, казниће се казном затвора од најмање пет година.

- (4) Ко одузме, задржава, фалсификује или уништи личне идентификационе исправе ради вршења дјела из ст. (1) и (2) овог члана, казниће се казном затвора од три до петнаест година.
- (5) Ако је дјело из ст. (1), (2), (3) и (4) овог члана извршено у саставу организоване криминалне групе, извршилац ће се казнити казном затвора од најмање десет година.
- (6) Ако дјело из ст. (1), (2), (3) и (4) овог члана изврши службено лице у вршењу службе, казниће се казном затвора од најмање осам година.
- (7) Ако је усљед дјела из ст. (1) и (3) овог члана наступила тешка тјелесна повреда, тешко нарушавање здравља или смрт једног или више лица, извршилац ће се казнити казном затвора од најмање десет година.
- (8) Пристанак малолетног лица на било који облик искоришћавања из става (1) овог члана не утиче на постојање овог кривичног дјела.
- (9) Предмети, превозна средства и објекти коришћени за извршење дјела из овог члана одузеће се.
- (10) Против жртве трговине дјецом коју је извршилац кривичног дјела принудио да учествује у извршењу другог кривичног дјела неће се водити кривични поступак ако је такво поступање било непосредна посљедица њеног статуса жртве трговине људима.

Удруживање ради вршења кривичних дјела трговине људима и дјецом

Члан 147.

- (1) Ко организује групу или организовану криминалну групу за извршење кривичних дјела из чл. 145. и 146. овог закона, казниће се казном затвора од три до петнаест година.
- (2) Ко постане припадник криминалне групе или организоване криминалне групе из става (1) овог члана или на други начин помаже групу или организовану криминалну групу, казниће се казном затвора од једне до десет година.

КЗ БДБиХ:

Трговина људима

Члан 207а.

- (1) Ко употребом силе или пријетњом употребе силе или другим облицима принуде, отмицом, преваром или обмањивањем, злоупотребом власти или утицаја или положаја беспомоћности, давањем или примањем исплата или других користи како би приволио лице које има контролу над другим лицем, врбује, превезе, преда, сакрије или прими лице у сврху искоришћавања тог лица, казниће се казном затвора од најмање пет година. Искоришћавање у смислу овог члана подразумијева: проституцију другог лица или друге облике сексуалног искоришћавања, принудни рад или услуге, ропство или њему сличан однос, служење, одстрањивање дијелова људског тијела или какво друго искоришћавање.
- (2) Ко врбује, наводи, превезе, преда, сакрије или прими лице које није навршило 18 година живота у сврху искоришћавања проституцијом или другим обликом сексуалног искоришћавања, принудним радом или услугама, ропством или њему сличним односом,

служењем, одстрањивањем дијелова људског тијела или каквим другим искоришћавањем, казниће се казном затвора од најмање десет година.

- (3) Ако је кривично дјело из ставова (1) и (2) овог члана извршило службено лице приликом вршења службене дужности, извршилац ће се казнити казном затвора од најмање десет година.
- (4) Ко фалсификује, прибави или изда путну или личну исправу или користи, задржава, одузима, мијења, оштећује, уништава путну или личну исправу другог лица у сврху омогућавања трговине људима, казниће се казном затвора од једне до пет година.
- (5) Ко користи услуге жртве трговине људима казниће се казном затвора од шест мјесеци до пет година.
- (6) Ако је извршењем кривичног дјела из ставова (1) и (2) овог члана проузроковано теже нарушење здравља, тешка тјелесна повреда или смрт лица из ставова (1) и (2) овог члана, извршилац ће се казнити казном затвора од најмање десет година или казном дуготрајног затвора.
- (7) Предмети, превозна средства и објекти употријебљени за извршење дјела одузеће се.
- (8) На постојање кривичног дјела трговине људима без утицаја је околност да ли је лице које је жртва трговине људима пристало на искоришћавање.
- (9) Против жртве трговине људима коју је извршилац кривичног дјела принудио да учествује у извршењу другог кривичног дјела неће се водити кривични поступак ако је такво њено поступање било непосредна посљедица њеног статуса жртве трговине људима.

Организована трговина људима

Члан 207б.

- (1) Ко организује или руководи групом, организованом групом, или злочиначком организацијом која заједничким дјеловањем изврши или покуша кривично дјело из члана 207а. (Трговина људима) овог закона, казниће се казном затвора од најмање десет година или дуготрајним затвором.
- (2) Ко изврши кривично дјело у оквиру групе из става (1) овог члана, казниће се казном затвора од најмање десет година.
- (3) Ко постане припадник групе из става (1) овог члана, казниће се казном затвора од најмање једну годину.
- (4) Припадник групе из става (1) овог члана који ту групу или удружење открије може се ослободити казне.

Na osnovu člana 61. stav (2) Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", br. 32/02,102/09 i 72/17) i na osnovu člana 12. Zakona o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 5/03, 42/03, 26/04, 42/04, 45/06, 88/07, 35/09, 59/09 i 103/09), ministar za ljudska prava i izbjeglice donosi

ODLUKU
O USVAJANJU MINIMALNIH STANDARDNA ZA
PRUŽANJE KVALITETNE POMOĆI I PODRŠKE
ŽRTVAMA TRGOVINE LJUDIMA, POSEBNO DJECI, U
BOSNI I HERCEGOVINI

Član 1.

(Predmet Odluke)

Ovom odlukom usvajaju se Minimalni standardi za pružanje kvalitetne pomoći i podrške žrtvama trgovine ljudima, posebno djeci, u Bosni i Hercegovini (u daljnjem tekstu: Minimalni standardi).

Član 2.

(Svrha izrade dokumenta)

- (1) U cilju konkretnog provođenja Konvencije Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima izrađeni su Minimalni standardi za pružanje kvalitetne pomoći i podrške žrtvama trgovine ljudima, posebno djeci, u Bosni i Hercegovini.
- (2) Vijeće ministara BiH je usvojilo Strategiju suprotstavljanja trgovini ljudima 2020-2023 i Akcioni plan institucija Bosne i Hercegovine za sprovođenje Strategije suprotstavljanja trgovini ljudima u Bosni i Hercegovini 2020-2023. Navedenim Akcionim planom definisana je aktivnost usvajanja minimalnih standarda za zaštitu žrtava trgovine ljudima.
- (3) U cilju ispunjenja zaključka sa 50. sjednice Predsjedništva BiH, održane 06.12.2020. godine kojim se zahtjeva od svih nadležnih agencija i institucija BiH, da u skladu sa pozitivnim zakonodavstvom i međunarodnim ugovorima kojih je Bosna i Hercegovina potpisnica, bez odlaganja, poduzmu potrebne mjere i radnje kako bi spriječili eventualni prelazak u status "Nadzorna lista 3" izrađen je prijedlog teksta Minimalnih standarda.

Član 3.

(Primjena Minimalnih standarda)

- (1) Minimalni standardi naznačavaju šta je to standardno postupanje profesionalaca u različitim fazama i oblicima podrške radi ujednačavanja praksi i politika.
- (2) Primjenu Minimalnih standarda prati Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine.

Član 4.

(Izvjestaj o provođenju Minimalnih standarda)

- (1) Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine formira Interresorni tim za praćenje primjene Minimalnih standarda koji će se sastojati od predstavnika Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, Ministarstva sigurnosti BiH, Tužilaštva BiH, Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH, Državne agencije za istrage i zaštitu, Granične policije BiH, nevladinog sektora i akademske zajednice.
- (2) Interresorni tim ima zadatak da priprema redovne godišnje izvještaje, prati primjenu, prikuplja informacije, te realizira sve ostale aktivnosti u vezi s praćenjem Minimalnih standarda.

Član 5.

(Izvori potrebnih sredstava)

Minimalni standardi, kao i izrada izvještaja ne proizvode dodatne finansijske troškove.

Član 6.

(Oblik kontrole rukovodioca)

- (1) Ministar za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine donosi Odluku o usvajanju Minimalnih standarda za

pružanje kvalitetne pomoći i podrške žrtvama trgovine ljudima, posebno djeci, u Bosni i Hercegovini.

- (2) Ministar za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine donosi Odluku o formiranju Interresornog tima.

Član 7.

(Sastavni dio Odluke)

Sastavni dio ove Odluke su Minimalni standardi.

Član 8.

(Stupanje na snagu)

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se u "Službenom glasniku BiH".

Broj 01-37-1-928-1/23

09. maja 2023. godine

Sarajevo

Ministar

Dr. Sevid HurtiĆ, s. r.

MINIMALNI STANDARDI
ZA PRUŽANJE KVALITETNE POMOĆI I PODRŠKE
ŽRTVAMA TRGOVINE LJUDIMA, POSEBNO DJECI, U
BOSNI I HERCEGOVINI

I. OSNOVA ZA IZRADU MINIMALNIH STANDARDNA

1. Međunarodni propisi i drugi relevantni izvori

Od velike je važnosti da ljudska prava budu u središtu svih mjera koje se poduzimaju s ciljem sprečavanja i zaustavljanja trgovine ljudima te da one ne smiju negativno utjecati na ljudska prava i dostojanstvo ličnosti, a posebno na prava onih koji su žrtve trgovine ljudima.¹

Zbog toga su važno polazište u izradi Minimalnih standarda za pružanje podrške žrtvama trgovine ljudima, posebno djeci, u Bosni i Hercegovini (u daljnjem tekstu: MS) međunarodni ugovori koji Bosnu i Hercegovinu obavezuju da unaprijedi i uskladi zakonski i administrativni okvir koji zabranjuje trgovinu ljudima i zahtijeva da kao država članica Ujedinjenih naroda (u daljnjem tekstu: UN) efikasnije kažnjava počiniocima i štiti prava žrtava trgovine ljudima (u daljnjem tekstu: žrtve). Identičan odnos imaju i tijela Evropske unije (u daljnjem tekstu: EU) i Vijeća Evrope (u daljnjem tekstu: VE).

a) **Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama**² najvažniji je izvor koji sadrži opće standarde koji se odnose na efektivno poštovanje i zaštitu ljudskih prava najranjivijih grupa među koje spadaju i žrtve trgovine ljudima, što je kasnije praktično potvrđeno u presudama Evropskog suda za ljudska prava.

b) **Evropski sud za ljudska prava** (u daljnjem tekstu: ECHR) potvrdio je u svojoj presudi iz 2010. godine da trgovina ljudima potpada pod odredbe člana 4. Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama³, tj. **da zabrana ropstva, služenje pod prinudom i prisilni rad obavezuju države u pogledu poštovanja ljudskih prava, kao i da usvoje i primjenjuju adekvatne zakone kako bi osigurali praktičnu i djelotvornu zaštitu prava žrtava ili potencijalnih žrtava trgovine ljudima.**

ECHR stavlja naglasak na zaštitu prava ovih žrtava te ukazuje na to da su obaveze država proširene na ispravnu identifikaciju osoba kao žrtava i njihovo upućivanje u institucije radi primanja pomoći i zaštite.

¹ Filipović, Lj., Trgovina ljudima - Priručnik za obuku sudija i tužilaca, Sarajevo (2017), OSCE Sarajevo

² Konvencija je na snazi od 1. juna 2010. godine nakon stupanja na snagu Protokola br. 14 ("Službeni glasnik BiH", broj 6/99 od 14. maja 1999. godine).

³ Evropski sud za ljudska prava, Rantsev v. Cyprus and Russia (Aplikacija br. 25965/04), 7. januar 2010.

Isti pristup je potvrđen i u nedavnoj presudi (2017) ECHR-a u predmetu Chowdury i drugi protiv Grčke. U ovoj historijski važnoj presudi ECHR je naglasio da obaveza zaštite žrtava trgovine ljudima obuhvata i njihovu identifikaciju koju provode kvalificirane profesionalne osobe te pružanje pomoći radi njihovog oporavka.¹

c) Proces pridruživanja Evropskoj uniji je proces koji zahtijeva više aktivnosti nadležnih institucija u Bosni i Hercegovini koje se mogu povezati i s aktivnostima suzbijanja trgovine ljudima, kako je to i naznačeno u **Analičkom mišljenju Evropske komisije za članstvo Bosne i Hercegovine u Evropskoj uniji za 2019. godinu**². U ovom mišljenju se navodi da je Bosna i Hercegovina zemlja porijekla, tranzita i odredišta za trgovinu ljudima u svrhu prisilnog prosjačenja, seksualne eksploatacije, radne eksploatacije i prisilnih brakova³, te da su (...) što se tiče prevencije, potrebni značajni naponi da se spriječi trgovina djecom, između ostalog i putem proaktivne uloge socijalnih službi. Reintegracija djece žrtava u njihove porodice zahtijeva pažljivo praćenje kako bi se spriječila ponovna viktimizacija. Posebno je naglašeno da Bosna i Hercegovina mora razviti sveobuhvatan, multidisciplinarni i na žrtve orijentiran pristup kako bi se bolje identificirale i zaštitile žrtve, posebno djeca. Međunarodna saradnja bi također trebala biti pojačana posebno aktivnijim korištenjem zajedničkih istražnih timova i zajedničkih operacija.

d) Direktive Evropske unije (u daljnjem tekstu: EU) u procesu euroatlanskih integracija Bosne i Hercegovine imaju ključan značaj u kreiranju MS-a za podršku žrtvama, i to:

- Direktiva 2011/93/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. 12. 2011. o suzbijanju seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece i dječije pornografije te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2004/68/PUP,
- Direktiva 2012/29/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 25. 10. 2012. o uspostavljanju minimalnih standarda za prava, podršku i zaštitu žrtava krivičnih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/220/PUP,
- Smjernice Komiteta ministara Vijeća Evrope o pravosuđu prilagođenom djeci (2010).⁴

e) Ekspertna grupa za borbu protiv trgovine ljudima Vijeća Evrope (u daljnjem tekstu: GRETA) kao stručno tijelo je u svojim Preporukama u Drugom izvještaju u vezi s primjenom Konvencije Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini (GRETA (2016)) i usvojenim Preporukama CP (2017) 27 u vezi s primjenom Konvencije Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini naglasila sljedeće:⁵

"U pogledu identifikacije žrtava, GRETA-u brine to što se postojećim sistemom u Bosni i Hercegovini rizikuje da značajan broj žrtava ostane neidentificiran zbog veze između

identifikacije i pokretanja krivičnih postupaka za krivična djela trgovine ljudima. Sukob nadležnosti između tijela za provođenje zakona na državnom i entitetskom nivou stvara dodatne prepreke za identifikaciju žrtava i otežava njihov pristup pomoći. GRETA smatra da vlast treba da uvede mehanizam za upućivanje na državnom nivou, kojim bi se definirale uloge i procedure svih osoba i nadležnih NVO-a koji mogu doći u kontakt sa žrtvom i osiguralo da svi relevantni akteri usvoje proaktivniji pristup u identifikaciji mogućih žrtava."

f) Komitet za zaštitu prava svih radnika migranata i članova njihovih porodica UN-a⁶, u svojim Zaključnim zapažanjima o Trećem periodičnom izvještaju Bosne i Hercegovine, vlastima u Bosni i Hercegovini (2019) naglasio je svoju zabrinutost u vezi s činjenicom da su migranti, posebno djeca migranata, izloženi riziku trgovine ljudima te tražio poduzimanje efikasnijih mjera za zaštitu potencijalnih žrtava koje su migranti. (Preporuke dostupne na: www.mhrr.gov.ba).

Također, specijalni izvjestilac UN-a za ljudska prava migranata⁷, koji je posjetio Bosnu i Hercegovinu u oktobru 2019. godine, istakao je da postoji nedostatak alternativnih smještajnih objekata za djecu bez pratnje i žrtve eksploatacije i nasilja, te da identificiranje ovih ranjivih grupa treba biti poboljšano.

g) Vijeće za ljudska prava UN-a, na osnovu III ciklusa Univerzalnog periodičnog pregleda stanja ljudskih prava u Bosni i Hercegovini iz 2019. godine, u okviru zaključnih zapažanja preporučuje vlastima u Bosni i Hercegovini da poduzmu konkretnije mjere u realizaciji strateškog dokumenta za borbu protiv trgovine ljudima i osiguraju pružanje potrebne njege žrtvama, posebno djeci, te da generalno pojačaju aktivnosti na realizaciji svih preventivnih mjera. (Preporuke dostupne na: www.mhrr.gov.ba).

h) Komitet za ljudska prava UN-a u svojim zaključnim zapažanjima iz 2018. godine, na osnovu Trećeg periodičnog izvještaja Bosne i Hercegovine o provedbi Pakta o građanskim i političkim pravima, preporučuje vlastima u Bosni i Hercegovini da kreiraju mjere za suzbijanje prakse ugovorenih brakova u romskoj populaciji, poboljšaju istrage o ovom fenomenu koje provode tužioc i policijske agencije. U zaključnim zapažanjima ukazuje se na neefikasnost mehanizma upućivanja za žrtve, na probleme u pristupu svim oblicima odštete za žrtve, uključujući kompenzaciju, skloništa i usluge savjetovanja, koje ne treba da zavise od završetka krivičnog postupka. Naglašena je potreba za osiguravanjem dovoljnih sredstava za pomoć i usluge rehabilitacije žrtvama te, generalno, neophodnost efikasnije provedbe strateških dokumenata i efektivnije obuke za uključene stručnjake. (Preporuke dostupne na: www.mhrr.gov.ba).

i) Komitet za eliminiranje diskriminacije žena UN-a (CEDAW) u okviru zaključnih razmatranja o VI periodičnom izvještaju Bosne i Hercegovine prema Konvenciji o zabrani diskriminacije žena iz 2019. godine preporučuje vlastima u Bosni i Hercegovini sljedeće: efikasniju primjenu strateškog dokumenta za borbu protiv trgovine ljudima; osiguravanje dovoljno sredstava za njihovu provedbu; poboljšanje referalnog mehanizma za žrtve; osiguravanje primjene Pravila o zaštiti

¹ Evropski sud za ljudska prava, Chowdury and Others v. Greece (tužba br. 21884/15), 30. mart 2017.

² Mišljenje EK (COM (2019) 261 final)

³ Broj potencijalnih žrtava trgovine ljudima otkrivenih 2018. godine bio je 36. Više od polovine otkrivenih potencijalnih žrtava su djeca, a gotovo dvije trećine otkrivenih potencijalnih žrtava su žene. U 2018. godini bilo je 48 osuđenih počinitelja i 36 žrtava u poređenju sa 17 osuđenih počinitelja i 83 žrtve iz 2017. godine.

⁴ Usvojene su 17. novembra 2010. godine.

⁵ Preporuke CP(2017)27 su usvojene 13. oktobra 2017. godine na 21. sastanku GRETA Komiteta.

⁶ Komitet za zaštitu prava svih radnika migranata i članova njihovih porodica, Zaključna zapažanja o Trećem periodičnom izvještaju Bosne i Hercegovine usvojena 2019. godine (CMW/C/BIH/CO/2).

⁷ Specijalni izvjestilac UN-a za ljudska prava migranata Felipe Gonzalez Morales je posjetio BiH u oktobru 2019. godine.

žrtava i svjedoka žrtava trgovine ljudima državljana Bosne i Hercegovine u pravosuđu i policiji, na nivou države, entiteta, distrikta i kantona; preporučuje unapređenje obrazovnih i ekonomskih prilika za žene, djevojke/djevojčice i njihove porodice, posebno među romskom zajednicom; osiguranje adekvatnog finansiranja postojeće dežurne linije kojom upravljaju organizacije civilnog društva; povećanje kapaciteta skloništa i sigurnih kuća za žrtve, povećanje finansijske podrške organizacijama civilnog društva koje vode takva skloništa te osiguranje odgovarajućih ljudskih, tehničkih i finansijskih prilika za socijalni rad, između ostalog traženjem međunarodne pomoći, ako je to moguće, te smanjenjem potražnje prostitucije. (Preporuke dostupne na: www.mhrr.gov.ba).

j) Komitet za prava djeteta UN-a u okviru zaključnih zapažanja o IV i V periodičnom izvještaju Bosne i Hercegovine prema Konvenciji o pravima djeteta i pratećim protokolima iz 2019. godine izražava zabrinutost zbog niske stope krivičnih gonjenja i osuđujućih presuda za trgovinu djecom i iskorištavanje djece. Komitet je za naredni period uputio sljedeće preporuke: efikasnije provođenje strategije i plana za borbu protiv trgovine ljudima i osiguranje dovoljnog budžeta, preporučuje da centri za edukaciju sudija i tužilaca i druge institucije na nivou države, distrikta i kantona provedu edukaciju za sudije i tužioce o strogoj primjeni krivičnih zakona i najboljem interesu djeteta u pravnom postupku u slučaju trgovine, prisilnog prosjačenja i prisilnog braka djece, kako bi se osiguralo da počinioci takvih krivičnih djela budu krivično gonjeni i adekvatno kažnjeni na svim nivoima nadležnosti. Dalje, preporučuje se pojačana obuka službenika agencija za provođenje zakona na svim nivoima za istragu svih slučajeva trgovine djecom, sprečavanje seksualnog iskorištavanja djece, jačanje programa širenja svijesti i podsticanje programa u zajednici koji imaju za cilj prevenciju i odgovor na slučajeve trgovine djecom, uz poseban fokus na romsku djecu. (Preporuke dostupne na: www.mhrr.gov.ba).

k) Odjel za nadzor i borbu protiv trgovine ljudima američkog State Departmenta u svom Izvještaju o trgovini ljudima u BiH naveo je da Bosna i Hercegovina ostaje u statusu "**Nadzorna lista 2**" treću godinu te je uputio nadležnim vlastima sljedeće preporuke prema prioritetima:

"Energično provoditi istrage, krivično goniti i osuditi počiniocima djela trgovine ljudima, kao i saučesnike među službenim osobama, i izricati kazne koje odgovaraju težini krivičnog djela; provesti zakon prema kojem je zabranjeno kažnjavati žrtve za nezakonita djela koja su žrtve počinile kao direktnu posljedicu podvrgavanja trgovini ljudima, posebno žrtve trgovine ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja, prisilnog prosjačenja i prisiljavanja na činjenje krivičnih djela; obučiti službenike koji prvi dolaze u kontakt sa žrtvama u oblasti identifikacije i upućivanja žrtava i povećati proaktivna nastojanja u pravcu identificiranja žrtve; dodijeliti dovoljna sredstva za skloništa koja vode nevladine organizacije i izraditi politike finansiranja prema kojima će se efikasno dodijeliti dovoljna sredstva za pomoć žrtvama; unaprijediti saradnju i koordinaciju među akterima na državnom i nižim nivoima, uključujući i dodjelu adekvatnih resursa i imenovanje predstavnika u Udarnu grupu za borbu protiv trgovine ljudima; formalno razdvojiti procedure identificiranja i službene dodjele statusa žrtve od saradnje žrtve u istrazi i krivičnom postupku; povećati kapacitete institucija za provedbu zakona i organizirati više obuka potrebnih za istraživanje složenih predmeta; obučiti

sudije kako bi shvatili težinu djela trgovine ljudima prilikom izricanja presuda i tužioce i sudije upoznati s pitanjem sekundarne traume i pristupima usmjerenim na žrtvu; standardizirati usluge pomoći žrtvama u cijeloj zemlji, kao i mogućnost pristupa uslugama pomoći i podrške izvan sigurnih kuća te specijalizirane usluge pomoći muškarcima žrtvama trgovine ljudima; uključiti romske zajednice u procese odlučivanja o mjerama zaštite žrtava." (Dostupno na: ba.usembassy.gov).

l) Specijalni predstavnik i koordinator OSCE-a za borbu protiv trgovine ljudima u svojoj izjavi¹ o utjecaju krize COVID-19 na trgovinu ljudima upozorio je na zabrinjavajuće stanje koje zahtijeva hitne i ciljne akcije, jer zdravstvena i ekonomska kriza prijeti da postane i kriza trgovine ljudima, koja će se zbog ranjivosti intenzivirati u narednom periodu.

2. Domaći propisi²

Bosna i Hercegovina prema svim dosadašnjim ocjenama ima solidan pravni okvir za zaštitu žrtava trgovine ljudima koji se kontinuirano nadograđuje, uključujući i sistem koordinacije aktivnosti nadležnih institucija koji se provodi na osnovu Strategije za suprotstavljanje trgovini ljudima u Bosni i Hercegovini za period 2020-2023.³ te putem donošenja akcionih planova nadležnih institucija. Osnovni oblici zaštite ostvaruju se primjenom više propisa koje su usvojile državne, entitetske, kantonalne i vlasti Brčko distrikta, te lokalne vlasti u Bosni i Hercegovini koje imaju podijeljenu nadležnost kada je u pitanju odgovornost za osiguranje različitih oblika podrške žrtvama trgovine ljudima.

a) Strategija za suprotstavljanje trgovini ljudima u Bosni i Hercegovini za period 2020-2023.⁴ je polazna osnova za izradu MS-a jer sadrži principe koji kao i međunarodni standardi naglašavaju obavezu nadležnih vlasti u Bosni i Hercegovini koja se odnosi na poštovanje ljudskih prava žrtava. Osnovni princip odnosi se na nediskriminaciju i osiguranje učešća žrtava u postupku identifikacije i zaštite. Strategijom se predviđa jačanje odgovornosti nadležnih institucija, primjena interdisciplinarnog i multisektorskog pristupa, poštovanje principa najboljeg interesa djeteta i primjena rodno zasnovanog pristupa. Isto tako, naglašava se poštovanje principa uključivanja šire društvene zajednice te osiguravanje održivosti akcija i korištenje prednosti međunarodne i regionalne saradnje.

b) Zakon o strancima⁵, na osnovu kojeg je usvojen **Pravilnik o zaštiti stranaca žrtava trgovine ljudima**⁶, također sadrži osnove koje se odnose na zaštitu stranih državljana koji mogu biti u riziku od trgovine ljudima, u okviru kojih su utvrđena pravila i standardi postupanja, kao i druga pitanja u vezi s prihvatom, oporavkom i povratkom stranaca žrtava trgovine ljudima.

c) Pravila o zaštiti žrtava i svjedoka žrtava trgovine ljudima državljana Bosne i Hercegovine⁷ su okvirni dokument razvijen na nivou Bosne i Hercegovine. Ovim pravilima se utvrđuju principi i zajednički standardi rada koji se

¹ Izjava od 2. aprila 2020. (CIO.GAL/44/20)

² Zbog velikog broja zakona čije navođenje opterećuje tekst, svi zakoni navedeni su u Poglavlju "Bibliografija" - tačka 1.2. Domaći propisi

³ Usvojilo VM BiH 23. januara 2019.

⁴ Ibid

⁵ "Službeni glasnik BiH", broj 88/15, čl. 4. i 14. stav (1) alineja 8)

⁶ "Službeni glasnik BiH", br. 79/16

⁷ "Službeni glasnik BiH", br. 66/07

odnose na postupak identifikacije, organizaciju zaštite i pomoći, primarnu i sekundarnu prevenciju i ostale aktivnosti u vezi sa zaštitom i pružanjem pomoći žrtvama trgovine ljudima i svjedocima žrtvama trgovine ljudima državljanima BiH, a koja su namijenjena svim nadležnim institucijama u BiH i ovlaštenim organizacijama uključenim u sistem podrške žrtvama. Ova pravila se također naslanjaju na međunarodne standarde, ali ih je potrebno i dalje u kontinuitetu unapređivati.

d) Krivični zakoni primjenjuju se na nivou Bosne i Hercegovine, Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske¹ i predstavljaju osnovu za kažnjavanje počinitelja. Svi ovi zakoni, u skladu s podjelom zakonodavne nadležnosti u krivičnopravnoj materiji između države Bosne i Hercegovine i njenih entiteta, propisuju krivično djelo trgovine ljudima.

Zakonima o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko distrikta BiH² razvijena su i pravila krivičnog postupka, tj. zakoni o krivičnom postupku po kojima su dužni postupati općinski, odnosno osnovni sudovi, kantonalni, odnosno okružni sudovi i Apelacioni sud Brčko distrikta BiH, Vrhovni sud FBiH, Vrhovni sud RS i Sud Bosne i Hercegovine, te tužilac i drugi učesnici u krivičnom postupku kada postupaju u krivičnim stvarima koje se odnose između ostalog i na počinjenje krivičnih djela trgovine ljudima.

e) Zakoni o obligacionim odnosima Federacije BiH i Republike Srpske³ reguliraju ostvarivanje odštete u građanskim parnicama, a odšteta se regulira i u okviru krivičnog postupka. U bh. pravnom sistemu važnu ulogu imaju i zakoni koji se odnose na oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom.

f) Zakon o Agenciji za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije i Zakon o zaštiti osoba koje prijavljuju korupciju u institucijama BiH⁴ imaju posebno značaj u generalnoj zaštiti prava žrtava. Ovi zakoni se posebno odnose na organizirani kriminal, što je jedna od čestih situacija kod činjenja krivičnih djela koja se vežu za trgovinu ljudima.

g) Zakonima o zaštiti i postupanju s djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske⁵ štite se prava djece. Među žrtvama često su djeca koja mogu biti ujedno i maloljetni počinioci krivičnih djela, tako da je važno uzeti u obzir i način postupanja prema njima.

h) Zakoni o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka usvojeni su na nivou Bosne i Hercegovine, Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske⁶ i njima su uređene mjere koje osiguravaju zaštitu svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka u postupcima koje vode sudovi i tužilaštva u Bosni i Hercegovini i primjenjuju se na žrtve - svjedoke trgovine ljudima.

i) Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima⁷ posebno je važan u krivičnim postupcima. Odredbe ovog zakona se primjenjuju samo ako međunarodnim ugovorom nije drugačije određeno ili ako međunarodni ugovor ne postoji⁸.

j) Zakonima o radu na nivou Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine⁹ regulirano je zapošljavanje. Zakoni o radu propisuju preduvjete kojima se zabranjuje radna eksploatacija, što je posebno važno kada su u pitanju djeca, odnosno domaći državljani. Važnu ulogu imaju i inspekcije rada koje su zadužene za nadzor i osiguravanje pravilne primjene zakona o radu. Treba napomenuti da inspektori rada još uvijek nisu adekvatno uključeni u referalni mehanizam za suzbijanje trgovine ljudima. Također, nedostaje jasnija definicija šta se smatra dječijim radom, odnosno koji poslovi mogu biti povjereni djeci a da ne ugrožavaju njihov razvoj.

k) Zakoni o zapošljavanju stranaca Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko distrikta BiH¹⁰ reguliraju zapošljavanje stranaca i važni su u procesu pružanja podrške žrtvama koje su stranci ili su osobe bez državljanstva. Za podršku žrtvama posebno je važan Zakon o strancima BiH koji regulira pitanja u vezi s legalnim i ilegalnim boravkom stranaca potencijalnih žrtava.

l) Zakonima iz oblasti zdravstvene zaštite¹¹ na nivou Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine uređuju se pitanja koja su važna za ostvarivanje prava na zdravstvenu zaštitu i pružanje zdravstvenih usluga žrtvama trgovine ljudima.

lj) Zakoni iz oblasti socijalne zaštite¹² posebno su važni kada su u pitanju djeca i njihova zaštita i osobe koje su ranjivije u odnosu na druge kategorije građana. Oblast socijalne zaštite je regulirana zakonima na nivou Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, s tim da se u Federaciji Bosne i Hercegovine ove oblasti reguliraju i kantonalnim zakonima, a ovdje izdvajamo i zakone koji uređuju porodična stanja a to su porodični zakoni Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.¹³

m) Zakoni iz oblasti obrazovanja usvojeni su na nivou Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, s tim da se u Federaciji Bosne i Hercegovine ove oblasti reguliraju i kantonalnim zakonima¹⁴. Ovi zakoni posebno su važni za djecu, ali i za odrasle osobe kada je u pitanju dopunsko obrazovanje.

⁷ Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći ("Službeni glasnik BiH", br. 53/09 i 58/13)

⁸ Drugi dodatni protokol uz Evropsku konvenciju o međusobnom pružanju pravne pomoći u krivičnim stvarima ("Službeni glasnik BiH", Međunarodni ugovori, br. 10/07)

⁹ Zakoni o radu ("Službeni glasnik RS", br. 1/2016 i 66/2018); Zakon o radu ("Službene novine Federacije BiH", br. 26/16 i 89/18); Zakon o radu Brčko distrikta BiH ("Službeni glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine", br. 19/2006 - Prečišćeni tekst, br. 19/2007, 25/2008, 20/2013, 31/2014 i 1/2015)

¹⁰ Zakon o zapošljavanju stranaca ("Službene novine Federacije BiH", broj 8/09); Zakon o zapošljavanju stranaca u RS ("Službeni glasnik RS", br. 128/2014, 113/2017, 50/2018 i 31/2019); Zakon o zapošljavanju stranaca u Brčko distriktu BiH ("Službeni glasnik Brčko distrikta BiH", br. 15/09, 19/10 i 20/10)

¹¹ Svi zakoni navedeni u Bibliografiji tač. 1.2.

¹² Ibid

¹³ Ibid

¹⁴ Ibid

¹ Svi zakoni navedeni u Bibliografiji tač. 1.2.

² Svi zakoni navedeni u Bibliografiji tač. 1.2.

³ Ibid

⁴ Zakon o Agenciji za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije ("Službeni glasnik BiH", br. 103/09 i 58/13, u daljnjem tekstu Zakon o Agenciji) i Zakon o zaštiti osoba koje prijavljuju korupciju u institucijama BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 100/13)

⁵ Svi zakoni navedeni u Bibliografiji tač. 1.2.

⁶ Ibid

n) Zakonima o besplatnoj pravnoj pomoći definiran je način ostvarivanja ovog prava. Ovi zakoni doneseni su na nivou Bosne i Hercegovine, Republike Srpske, Brčko distrikta Bosne i Hercegovine i kantona u Federaciji BiH¹.

POJMOVNIK

Osnovni pojmovi preuzeti su iz međunarodnih propisa koje je u svoj pravni sistem preuzela Bosna i Hercegovina, a većina zakona u Bosni i Hercegovini u dobroj mjeri je harmonizirana s ovim međunarodnim izvorima.

Trgovina ljudima: Najobuhvatnija definicija trgovine ljudima sadržana je u Konvenciji Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminala, članu 3(a) pratećeg Protokola o sprečavanju, suzbijanju i kažnjavanju trgovine ljudskim bićima (u daljnjem tekstu: Protokol iz Palerma)², naročito ženama i djecom, koji trgovinu ljudima definira:

- a. "Trgovina ljudima" znači vrbovanje, prijevoz, premještanje, sakrivanje ili prihvatanje osoba putem prijetnje ili upotrebe sile ili drugih oblika prisile, otmice, prevare, obmane ili zloupotrebe, zloupotrebe vlasti ili položaja ugroženosti ili davanja ili primanja novčane naknade ili drugih povlastica, kako bi se postigao pristanak osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom, a u svrhu iskorištavanja. Eksploatacija obuhvata, u najmanju ruku, iskorištavanje prostituiranja drugih ili druge oblike seksualnog iskorištavanja, prisilni rad ili usluge, ropstvo ili prakse slične ropstvu, ropски položaj ili uklanjanje organa;
- b. Lični pristanak žrtve trgovine na namjeravanu eksploataciju, propisanu alinejom (a) ovog člana, irelevantan je kada je upotrijebljeno bilo koje od sredstava navedenih u alineji (a);
- c. Vrbovanje, prijevoz, premještanje, sakrivanje ili prihvatanje djeteta s ciljem iskorištavanja smatra se "trgovinom ljudima" čak i kada ne uključuje bilo koje od sredstava navedenih u alineji (a) ovog člana;
- d. "Dijete" označava svaku osobu mlađu od osamnaest godina.

Konvencija Vijeća Evrope o akciji protiv trgovine ljudima³ također definira trgovinu ljudima te u potpunosti ugrađuje definiciju kako je propisana Protokolom iz Palerma. Međutim, Konvencija Vijeća Evrope jasno prihvata da se "unutrašnja trgovina" može pojaviti na teritoriji samo jedne države i da žrtve mogu biti građani te države. Ovom definicijom također se predviđa da trgovina ljudima ne mora biti vezana za organizirani kriminal.⁴

Žrtva trgovine ljudima: Konvencija Vijeća Evrope o akciji protiv trgovine ljudima definira "žrtvu trgovine ljudima" kao svako fizičko lice koje je postalo predmet trgovine ljudima, kako je precizirano u članu 4. Konvencije Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminala.

Prisilni rad djece: Konvencija Međunarodne organizacije rada (MOR-a) br. 29, koja je usvojena 1930. godine, u članu 2(1) definira prisilni rad kao "svaki rad ili uslugu koja se od neke osobe zahtijeva pod prijetnjom bilo kakve kazne, i za koje se ta osoba nije ponudila dobrovoljno."

Štetni rad djece: U pogledu dječijeg rada Konvencija o pravima djeteta zalaže se za: zaštitu djece od ekonomske eksploatacije, te učešća u radu koji bi bio štetan za njih, kao i onom koji ometa njihovu edukaciju ili je štetan za dječije zdravlje te njihov fizički, mentalni, duhovni i socijalni razvoj (čl. 32). Od važnijih instrumenata koje je Organizacija Ujedinjenih naroda donijela u vezi s borbom protiv dječijeg rada ističemo Deklaraciju o pravima djeteta iz 1959. godine, Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima i Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima iz 1966. godine. Također, Evropska socijalna povelja iz 1961. obavezuje države članice na uspostavljanje dobrog minimuma od 15 godina za prijem u zaposlenje, uz izuzetak preporučljivog lakšeg rada koji ne šteti zdravlju, moralu ili obrazovanju djece (čl. 7. st. 1). Vodeći računa o opasnosti, odnosno štetnosti za zdravlje pojedinih zanimanja, za mogućnost njihovog obavljanja može se uspostaviti viša dobna granica (čl. 7. st. 2).

Dijete, ova definicija sadržana je u članu 4. Konvencije Vijeća Evrope o akciji protiv trgovine ljudima u kojoj se utvrđuje: (d) Dijete označava osobu ispod osamnaest godina starosti.

Djeca bez pratnje (ili "djeca i maloljetne osobe bez pratnje") su djeca koja su odvojena od oba roditelja i drugih srodnika i o kojima se ne stara punoljetna osoba koja je prema zakonu ili običaju odgovorna za staranje o djetetu.⁵

Djeca odvojena od roditelja su djeca koja su odvojena od oba roditelja ili od svog zakonskog ili uobičajenog primarnog staratelja, ali ne obavezno i od drugih srodnika. Stoga se ovaj pojam može odnositi na djecu koja su u pratnji drugih punoljetnih članova porodice.⁶

Određivanje najboljeg interesa djeteta je pojam koji se odnosi na službeni postupak sa striktnim procesnim garancijama u okviru kojeg se određuje najbolji interes djeteta u vezi s naročito važnim odlukama koje se tiču djeteta. Takav postupak treba omogućiti adekvatno učešće djeteta bez diskriminacije kao i učešće donosilaca odluka koji su stručni u raznim oblastima, i u okviru postupka je potrebno izbalansirati sve relevantne faktore kako bi se procijenila najbolja opcija.⁷

Procjena najboljeg interesa djeteta je procjena koju provode službenici koji poduzimaju određene radnje u vezi djeteta, osim u situaciji u kojoj je potrebno provesti postupak određivanja najboljeg interesa djeteta. Procjenom najboljeg interesa se osigurava da se poduzetom radnjom u obzir uzimaju prije svega najbolji interesi djeteta. Procjena se može uraditi samostalno ili u konsultacijama službenika koji posjeduju potrebnu stručnost s drugim osobama i ona zahtijeva učešće djeteta.⁸

Nadležne institucije predstavljaju sve državne, entitetske, kantonalne i općinske organe u BiH koji imaju zakonom propisane nadležnosti da koordiniraju ili provode aktivnosti na prevenciji i suzbijanju trgovine ljudima, odnosno nadležni su za pružanje pomoći i zaštite.

Ovlaštene organizacije su registrirana udruženja ili fondacije (nevladine organizacije) s kapacitetom za identifikaciju, zaštitu i pružanje pomoći žrtvama i svjedocima žrtvama, a koje su zaključile protokole o saradnji u

¹ Ibid

² Stupio na snagu u BiH 25. 12. 2003. godine ("Službeni glasnik BiH", broj 03/2002)

³ Stupila na snagu u BiH 1. 5. 2008. godine ("Službeni glasnik BiH" - Međunarodni ugovori, broj 14/2007)

⁴ Trgovina ljudima u svrhu radne eksploatacije, Referentni materijal s osvrtnom na Bosnu i Hercegovinu, OSCE 2011.

⁵ Smjernice UNHCR-a za određivanje najboljeg interesa djeteta (2008), Visoki komesarijat Ujedinjenih naroda za izbjeglice

⁶ Ibid

⁷ Ibid

⁸ Ibid

aktivnostima u vezi s borbom protiv trgovine ljudima s nadležnim institucijama ili su članovi/ice koordinacionih timova u BiH.

Diskriminacija je svako pravljenje razlike ili nejednako postupanje, odnosno propuštanje (isključivanje, ograničavanje ili davanje prvenstva) u odnosu na osobe ili grupe kao i na članove njihovih porodica, ili osobe u vezi s njima, na otvoren ili prikriven način, a koji se zasniva na rasi, boji kože, nacionalnom ili etničkom porijeklu i pripadnosti, jeziku, vjerskom ili političkom uvjerenju, spolu, seksualnoj orijentaciji, imovinskom stanju i bilo kojim drugim ličnim svojstvima.

Eksploatacija predstavlja iskorištavanje drugih putem prostitucije ili drugih oblika seksualnog iskorištavanja, prinudnog rada ili pružanja usluga, prinudnog prosjačenja, ropstva ili postupaka sličnih ropstvu, služenja pod prinudom ili uklanjanja organa, prinudnog braka i svakog drugog djelovanja nanesenog prinudom i iskorištavanjem drugih.

Samoidentifikacija podrazumijeva situaciju u kojoj punoljetna osoba pojašnjava oblike eksploatacije kojima je bila izložena tokom određenog perioda, a na osnovu kojih će nadležni službenik ili ovlaštena osoba procijeniti da li se radi o potencijalnoj žrtvi trgovine ljudima.

Identifikacija je proces putem kojeg obučene osobe i kvalificirani stručnjaci (policija, inspekcija rada, granična policija, imigracijske vlasti, ambasade, konzulati itd.) u saradnji sa specijaliziranim nevladinim organizacijama¹: 1. poduzimaju mjere kako bi se otkrili slučajevi trgovine ljudima na mjestima gdje se različite faze trgovine ljudima obično odvijaju (vrbovanje, prijevoz, smještaj, eksploatacija itd.) ili nakon bjekstva od trgovaca; 2. prikupljaju informacije u vezi sa slučajevima trgovine ljudima bilo od samih žrtava ili od drugih izvora koji posjeduju informacije o nezakonitim radnjama počinjenim nad žrtvom; 3. analiziraju dobivene informacije i porede karakteristike pojedinačnih slučajeva s postojećim indikatorima trgovine ljudima; 4. zaključuju da li je osoba žrtva trgovine ljudima i omogućavaju dobivanje neophodne pomoći i zaštite.

Potencijalna žrtva trgovine ljudima je svaka fizička osoba za koju se pretpostavlja da je žrtva trgovine ljudima, iako je nisu identifikovali pravosudni organi, do okončanja postupka identifikacije ili je odbila da bude formalno identifikirana kao takva².

Identificirana žrtva trgovine ljudima je fizička osoba koju je u postupku identifikacije pravosudni organ prepoznao kao žrtvu trgovine ljudima³.

Informirani pristanak potencijalne i identifikirane žrtve trgovine ljudima podrazumijeva da je žrtva dobila sve relevantne informacije koje se tiču njenih prava u svim fazama zaštite - od identifikacije do repatrijacije, prije nego što je pristala da nešto dobrovoljno učini. Informirani pristanak potencijalne i identifikirane žrtve trgovine ljudima je ključni preduvjet za provođenje svih aktivnosti predviđenih Minimalnim standardima.

¹ Specijalizirane nevladine organizacije su organizacije koje imaju dugogodišnje iskustvo u zbrinjavanju žrtava trgovine ljudima, osiguravaju primjereno okruženje u kojem će žrtve brže steći povjerenje i podijeliti ključne informacije.

² Potencijalna žrtva je osoba čija viktimizacija nije potvrđena u sudskom postupku, polazi se od ocjene da postoje razumne osnove za vjerovanje da je neka osoba bila žrtva trgovine ljudima a pomoć ovoj žrtvi nije potčinjena njenoj volji da svjedoči (vidjeti čl. 10. Konvencije Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima).

³ Odnosi se na osobu koja je svjedok žrtva, a okolnosti viktimizacije utvrđuju se u sudskom postupku.

Referalni mehanizam - formalni ili neformalni mehanizam koji uključuje praktičare ili stručno osoblje iz različitih disciplina i/ili agencija i organizacija, a čiji je cilj da identifikira, procijeni te pruži pomoć i tretman onim osobama koje pokazuju znakove da su potencijalne ili su već identifikirane žrtve trgovine ljudima.

Referal - uključuje osobe koje su upućene na učešće u programima koje provodi više agencija ili drugih aktera i koje pokazuju primjetno ponašanje koje ukazuje na to da su potencijalne ili su identifikirane žrtve trgovine ljudima. Referali također uključuju osobe koje program uputi u neku agenciju, instituciju, organizaciju, ili ih uputi stručnom osoblju na intervenciju ili pružanje drugog oblika podrške, nakon stručne procjene rizika, ugroženosti ili zaštitnih faktora te osobe.

Korisnik je osoba koja je prepoznata kao potencijalna ili identifikirana žrtva trgovine ljudima i koja je upućena nadležnim službama za pomoć.

Period refleksije je vrijeme određeno za oporavak i razmišljanje koji traje 30 dana tokom kojeg žrtva trgovine ljudima treba da se oporavi i oslobodi utjecaja trgovaca ljudima i donese informiranu odluku o saradnji s nadležnim tijelima. Tokom ovog perioda žrtvu nije dozvoljeno protjerati iz zemlje, a država je dužna da joj osigura podršku i pomoć za žrtve trgovine ljudima.

Reintegracija podrazumijeva naknadno obavljanje ili dopunjavanje nečega što je pojedincu ili nekoj društvenoj grupi bilo bitno ili im je nedostajalo, a što je presudno utjecalo na nastanak neželjene pojave, u ovom slučaju trgovine žrtvom. Reintegracija, dakle, predstavlja sveobuhvatan proces koji uključuje proces rehabilitacije, repatrijacije i resocijalizacije.

Repatrijacija podrazumijeva proces povratka stranca žrtve trgovine ljudima u zemlju porijekla.

1. Uvod

U svrhu razvoja standarda za pružanje djelotvorne pomoći žrtvama trgovine ljudima, uključujući i djecu u Bosni i Hercegovini, razvijeno je više dokumenata koji sadrže praktične smjernice i/ili upute namijenjene svim profesionalcima i nadležnim institucijama koji im pružaju podršku.

Iako do sada izrađeni materijali doprinose ujednačavanju zaštite žrtava trgovine ljudima, u prilog izradi ovog materijala ide činjenica da nedostaje sveobuhvatni okvirni dokument koji uključuje osnovne (minimalne) standarde za pružanje podrške ovim osobama.

Izradom ovog materijala nastojali smo dati upute kako primjenjivati principe nediskriminacije i najboljeg interesa djeteta zajedno s ostalim standardima podrške koji se odnose na različite faze zbrinjavanja žrtava trgovine ljudima, kao što su identifikacija, sigurnost, smještaj, pravna podrška te zadovoljavanje osnovnih socijalnih, zdravstvenih, obrazovnih i drugih potreba. U izradi smo uzeli u obzir i kombinirali dobre bh. prakse i preporuke međunarodnih tijela koje su upućene posljednjih godina vlastima u Bosni i Hercegovini.

Pored preporuka međunarodnih tijela UN-a i VE-a koje se odnose na stanja trgovine ljudima i kvalitet sistema podrške žrtvama u Bosni i Hercegovini, treba naglasiti da je i u okviru izvještaja⁴ više puta naglašavana potreba za uspostavom minimalnih standarda za podršku žrtvama koji poštuju princip

⁴ Izvještaj o trgovini ljudima u BiH, Odjel za nadgledanje i borbu protiv trgovine ljudima američkog State Departmenta (2020), izvještaji o stanju trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini, Ministarstvo sigurnosti BiH

nediskriminacije i najbolji interes djeteta i osiguravaju učešće i adekvatan sistem zaštite žrtava trgovine ljudima.

I. DIO

2. Sadržaj i metodologija izrade MS-a

U prvom dijelu ovog dokumenta, nakon uvoda, predstavlja se svrha, polazna osnova, naznačavaju profesionalni standardi i alati za uspostavu i primjenu minimalnih standarda, predstavljaju minimalni standardi za pružanje kvalitetne pomoći u slučaju djece te na kraju daju objašnjenja za aktivnosti kojim se prati provedba i evaluacija.

Centralni dio teksta odnosi se na pružanje kvalitetne pomoći, tako da tekst MS-a sadrži praktična objašnjenja za različite oblike i faze podrške žrtvama trgovine ljudima koje se odnose na: identifikaciju, upućivanje nadležnim službama, transport žrtve, pružanje podrške i pomoći, pristup zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju i stručnom osposobljavanju i usmjeravanju, pružanje pravne pomoći i zaštite tokom krivičnog postupka, repatrijaciju i reintegraciju žrtve.

Cilj MS-a je naznačavanje šta je to standardno postupanje profesionalaca u različitim fazama i oblicima podrške radi ujednačavanja praksi i politika. Sve uključene institucije u skladu sa svojim nadležnostima imaju okvir ili standard za svoje postupanje. Ovaj MS treba da koriste regionalni nadzorni timovi (RMTs) i lokalni timovi uspostavljeni na osnovu različitih protokola o postupanju sa žrtvama različitih oblika nasilja, što može uključivati i ŽRT. Primjenom MS-a izbjegava se različito postupanje i potencijalna diskriminacija u radu uključenih profesionalaca.

Putem stručne analize različitih izvora koja je korištena za izradu ovog dokumenta, također se koriste i naučne lekcije i dosadašnja praktična iskustva koja poduzimaju uključeni profesionalci a koja su prikupljena u okviru konsultacija u fokus grupama s predstavnicima nadležnih institucija.

3. Okvirni standardi i alati za uspostavu MS-a

Općenito, potencijalna žrtva trgovine ljudima socijalno je ranjiva grupa osoba u riziku od socijalne isključenosti, uglavnom bez informacija i spoznaje o samom fenomenu trgovine ljudima. Zbog toga je efikasno prepoznavanje žrtve trgovine ljudima koje obavljaju profesionalci vodeći standard i uvjet za pružanje kvalitetne podrške žrtvi trgovine ljudima.

Potrebno je uzeti u obzir sljedeće okvire MS-a koji se odnose na:

- ujednačeno razumijevanje definicije žrtve trgovine ljudima,
- efikasno prepoznavanje žrtve trgovine ljudima,
- identifikiranje prava koja pripadaju žrtvama trgovine ljudima,
- primjena principa zabrane diskriminacije i najboljeg interesa djeteta,
- osiguravanje održivosti akcija podrške žrtvama trgovine ljudima.

STANDARD (1): Ujednačeno razumijevanje definicija

MS se zasniva na ujednačenom razumijevanju definicije žrtve trgovine ljudima i definicije djeteta, odnosno **primjeni standardiziranih kriterija za prepoznavanje potencijalne žrtve trgovine ljudima**.

Prvi izvor koji se koristi je definicija iz Konvencije Vijeća Evrope o akciji protiv trgovine ljudima ¹, koja utvrđuje jednostavnu **opću definiciju žrtve trgovine ljudima**, u kojoj se navodi:

"žrtva je svako fizičko lice koje je postalo predmet trgovine ljudima",

kako je to precizirano u članu 4. ove konvencije, u kojoj se dalje navodi da se trgovina ljudima sastoji od tri komponente:

- **radnja** ("vrbovanje, prijevoz, premještanje, sakrivanje ili prihvatanje osoba");
- **primjena određenih sredstava** ("prijetnjom ili silom ili drugim oblicima prinude, otmice, prevare, obmane, zloupotrebe ovlaštenja ili ugroženosti ili davanjem ili primanjem novčanih sredstava ili druge koristi radi dobivanja pristanka osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom");
- **eksploatacija** ("eksploatacija, u najmanju ruku, uključuje iskorištavanje prostitucije drugih osoba ili druge oblike seksualnog iskorištavanja, prinudni rad ili usluge, ropstvo ili praksu sličnu ropstvu, služenje ili vađenje organa");
- **u slučaju djece**, prema članu 4. tački c) Konvencije Vijeća Evrope o akciji protiv trgovine ljudima, nije važno da li su uključena navedena sredstva, odnosno "regrutacija, transport, transfer, sakrivanje ili prihvatanje djeteta radi eksploatacije smatra se 'trgovinom ljudima', čak kada nije primijenjeno niti jedno sredstvo (prinude, prisile, otmice, prevare, obmanjivanja, zloupotrebe vlasti ili stanja ugroženosti, davanja ili primanja novca ili beneficija) kako bi se dobio pristanak djeteta i/ili osobe koja ima kontrolu nad nekom drugom osobom, u svrhu eksploatacije".

Ova obilježja/elemente za prepoznavanje obično koriste policijske agencije i tužilaštva, ali bi ih isto tako trebali koristiti ostali uključeni profesionalci koji također prije njih dođu u dodir s potencijalnom žrtvom trgovine ljudima.

Profesionalci moraju razlikovati pojavu "**trgovine ljudima**" i "**krijumčarenja osoba i migranata**".

Krivično djelo trgovine ljudima, u skladu s podjelom zakonodavne nadležnosti u krivičnopravnoj materiji, propisuju Krivični zakon Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: KZ BiH)², Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: KZ FBiH)³, Krivični zakon Republike Srpske (u daljnjem tekstu: KZ RS)⁴ i Krivični zakon Brčko distrikta Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: KZ BD BiH)⁵.

Treba napomenuti da u BiH krivično djelo trgovine ljudima nije na jedinstven način propisano u KZ BiH, KZ FBiH, KZ RS i KZ BD BiH. To otežava razumijevanje i primjenu ionako kompleksnog zakonskog opisa ovog krivičnog djela kao i razlikovanje ovog krivičnog djela od drugih povezanih krivičnih djela kao što je krijumčarenje osoba i migranata.

U KZ BiH:

Članovima 185, 186a. i 187. propisana su krivična djela koja se odnose na međunarodnu trgovinu ljudima (sadržaj čl. u Prilogu 3), a čl. 189. i 189a. KZ BiH propisana su djela koja se odnose na krijumčarenje osoba i migranata:

¹ Stupila na snagu u BiH 1. 5. 2008. godine ("Službeni glasnik BiH" (Međunarodni ugovori, broj 14/2007)

² Krivični zakon BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 3/2003, 32/2003 (Ispr., 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015 i 35/2018)

³ Krivični zakon FBiH ("Službene novine Federacije BiH", br. 36/2003, 21/2004 - Ispr., 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016 i 75/2017)

⁴ Krivični zakonik RS ("Službeni glasnik RS", br. 64/17, 104/18)

⁵ Krivični zakon BD BiH - prečišćeni tekst ("Službeni glasnik BD BiH", broj 13/17)

Krijumčarenje osoba - Član 189.

- (1) Ko u namjeri da pribavi za sebe ili drugog neku korist, nedozvoljeno prevede ili omogući prevođenje jednog ili više migranata ili drugih osoba preko državne granice, ili ko u tu svrhu sačini, nabavi ili posjeduje lažne putne ili lične isprave, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.
- (2) Ko vrbuje, preveze, sakrije, pruži zaštitu ili na drugi način omogući boravak krijumčarenih osoba u Bosni i Hercegovini, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.
- (3) Ako je djelo iz stavova (1) i (2) ovog člana počinjeno u sastavu organizirane grupe ili grupe za organizirani kriminal, zloupotrebom službenog položaja ili na način kojim se ugrožava život, zdravlje ili sigurnost krijumčarenih osoba, ili je prema njima postupano u svrhu iskorištavanja ili na drugi nečovječan ili ponižavajući način, počinilac će se kazniti kaznom zatvora od tri do petnaest godina.
- (4) Kaznom iz stava (3) ovog člana kaznit će se i onaj ko djelo iz stavova (1) i (2) ovog člana počinio prema osobi koja nije navršila 18 godina života.
- (5) Ako je zbog djela iz stavova (1) i (2) ovog člana nastupila smrt jedne ili više krijumčarenih osoba, počinilac će se kazniti kaznom zatvora od najmanje pet godina.
- (6) Predmeti ili prijevozna sredstva upotrijebljena za izvršenje djela oduzet će se.

Organiziranje grupe ili udruženja za izvršenje krivičnog djela "krijumčarenja migranata"**Član 189a.**

- (1) Ko organizira grupu ili drugo udruženje za izvršenje krivičnog djela iz člana 189. ovog zakona (Krijumčarenje ljudi), kaznit će se kaznom zatvora od najmanje tri godine.
- (2) Ko postane pripadnik grupe ili drugog udruženja iz stava (1) ovog člana ili na drugi način pomaže grupu ili udruženje, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje jednu godinu.
- (3) Na organizatora ili rukovodioca organizirane grupe ili drugog udruženja u čijem sastavu su djela iz stava (1) ovog člana počinjena te njihove pripadnike primjenjuju se odredbe iz člana 250. (Organizirani kriminal) ovog zakona.

KZ FBiH: U članovima 210a. i 210b. propisana su djela trgovine ljudima i organizirane trgovine ljudima (sadržaj čl. u Prilogu 3).

KZ RS: Članovima 145, 146. i 147. propisana su krivična djela - trgovina ljudima, trgovina djecom i udruživanje radi vršenja krivičnih djela trgovine ljudima i djecom (sadržaj čl. u Prilogu 3).

KZ BD BiH: U članovima 207a. i 207b. propisana su djela trgovine ljudima i organizirane trgovine ljudima (sadržaj čl. u Prilogu 3).

Kao pomoć za ujednačeno razumijevanje definicije iskoristili smo sljedeću matricu:

MATRICA	Trgovina ljudima (odrasli)	Trgovina ljudima (djeca)	Krijumčarenje ljudi (osoba i migranata)
Starosna dob	preko 18	ispod 18	nije bitno
Mentalni element	namjera	namjera	namjera
Fizički element	- djelo - način - u svrhu iskorištavanja	- djelo - u svrhu iskorištavanja	- djelo: posredovanje pri ilegalnom ulasku - svrha: stjecanje finansijske ili druge materijalne

	nije bitno kad se utvrde načini/ može i ne mora dati pristanak da se njome trguje	nije bitno, načini ne moraju biti utvrđeni/ može i ne mora dati pristanak da se njome trguje	koristi
Pristanak osobe kojom se trguje ili koja se krijumčari	nije bitno kad se utvrde načini/ može i ne mora dati pristanak da se njome trguje	nije bitno, načini ne moraju biti utvrđeni/ može i ne mora dati pristanak da se njome trguje	Krijumčarena osoba uvijek daje svoj pristanak za krijumčarenje.
Transnacionalni karakter	nije potreban Žrtva trgovine može i ne mora preći granicu u procesu trgovine. Žrtvom se može trgovati unutar jedne države. Žrtva može u procesu trgovine preći granicu na legalan ili ilegalan način.	nije potreban	Potreban Krijumčarena osoba uvijek prelazi granicu. Krijumčarenje ljudi nije moguće unutar države/ Krijumčareni ljudi uvijek ilegalno prelaze granice.
Uključenost grupe za organizirani kriminal	nije potrebna	nije potrebna	nije potrebna

Izvor: Ured Ujedinjenih naroda za drogu i kriminal (UNODC), Trgovina ljudima i krijumčarenje migranata, Smjernice za međunarodnu saradnju, 2010.

Važno je uzeti u obzir i sljedeće činjenice:

- Ne postoji jedinstven profil žrtve trgovine ljudima koji bi važio za sve slučajeve.
- Žrtve trgovine ljudima su punoljetne ženske i muške osobe i maloljetne osobe koje dolaze iz raznih kulturoloških, socijalnih i ekonomskih sredina; one su državljani BiH, ali i strani državljani ili osobe bez državljanstva.
- Svaki slučaj je poseban i najvjerovatnije će svaka žrtva trgovine ljudima reagirati na vlastitu situaciju na drugačiji način. Određeno ponašanje ili karakteristika jedne žrtve trgovine ljudima ne mora se podudariti s ponašanjem i karakteristikama druge žrtve trgovine ljudima.¹
- Indikatori za identifikiranje žrtava trgovine ljudima trebali bi se prilagođavati kontekstu Bosne i Hercegovine, koji odražavaju postojeće karakteristike i trendove u trgovini ljudima u Bosni i Hercegovini i regiji.

Uključeni profesionalci treba da koriste znakove i okolnosti s kojima se mogu susresti a koji mogu kod njih izazvati sumnju da se radi o trgovini ljudima.

U odnosu na ove opće informacije, potencijalne žrtve trgovine ljudima mogu se načelno podijeliti u dvije podgrupe:

- a) na pripadnike ranjivih grupa (pripadnici manjina, migranti, tražiocu azila, djeca u pokretu i sl.) čija je ranjivost uvjetovana određenim političkim, ekonomskim, ličnim ili dubljim društvenim faktorom (siromaštvo, iskustvo nasilja, uzrast, spol i dr. a nerijetko i kombinacija ovih faktora) i
- b) na osobe koje su već bile u situaciji trgovine, koje su eventualno prošle i kroz određene programe podrške i pomoći, ali koje su i dalje podložne reviktimizaciji.

STANDARD (2): Efikasno prepoznavanje žrtve trgovine ljudima

Generalno, indikatori za identifikaciju žrtve trgovine ljudima nadograđuju se na postojeće indikatore i smjernice za identifikaciju žrtve trgovine ljudima koje su na međunarodnom,

¹ Liliana Sorrentino, Kratak vodič i indikatori za identifikaciju žrtava trgovine ljudima u BiH (2017)

regionalnom i lokalnom nivou izradile organizacije poput UNODC-a, ILO-a i EU-a, kao i nevladine organizacije.¹

- **Identifikacija** žrtava trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini koju u smislu definicije krivičnih djela trgovine ljudima vrši državno tužilaštvo, SIPA, ili sudovi te entitetske policijske agencije, tužilaštva i sudovi, uključujući policiju, Tužilaštvo i Sud Brčko distrikta BiH, u skladu s krivičnim zakonima u BiH.
- Nakon što bilo koja institucija, nevladina organizacija, fizičko ili pravno lice koje sumnja da bi neka osoba mogla biti žrtva trgovine ljudima obavijesti nadležne policijske agencije, takva potencijalna žrtva trgovine ljudima može biti formalno identificirana na osnovu postojećih podzakonskih akata² koji tretiraju pitanja zaštite žrtava i svjedoka trgovine ljudima, domaćih i stranih državljana. Žrtva trgovine ljudima može se i sama prijaviti (**samoidentifikacija**).
- **Specifičnosti** u prepoznavanju djeteta žrtve trgovine ljudima ogledaju se u specifičnom ponašanju i psihofizičkom stanju djeteta koja upućuju na sumnju da je dijete žrtva trgovine ljudima. Obično je riječ o prisutnosti više indikatora i njihovom međudjelovanju, a koji se mogu dovesti i u vezu s djetetovom okolinom, osobama u djetetovom okruženju i/ili situacionim kontekstom.

STANDARD (3): Prepoznavanje prava koja pripadaju žrtvama

Minimalni standardi zahtijevaju poštovanje osnovnih ljudskih prava žrtava trgovine ljudima koje potpadaju pod nadležnost Bosne i Hercegovine onako kako je to utvrdio Evropski sud za ljudska prava.

- Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama³ u članu 1. uspostavlja obavezu države da poštuje ljudska prava svih osoba, te da osigura da potpadaju pod nadležnost države. Država mora osigurati uživanje prava i sloboda navedenih u EKLJP-u svakom pojedincu, državljaninu ili nedržavljaninu, zakonito nastanjenoj osobi, registriranom i neregistriranom migrantu pod svojom nadležnošću, bez bilo kakvog ograničenja.⁴

Evropski sud za ljudska prava utvrdio je da, iako član 1. EKLJP-a predstavlja ograničenje dosega EKLJP-a, koncept "nadležnosti" prema ovoj odredbi nije ograničen na državnu

teritoriju visokih ugovornih strana. U skladu sa svojom sudskom praksom, naprimjer, Sud je zaključio da izručenje ili progon osoba može dovesti u pitanje pravo iz člana 3. EKLJP-a te stoga dovesti do odgovornosti te države prema EKLJP-u⁵.

STANDARD (4): Primjena principa zabrane diskriminacije

Izdvajamo posebno univerzalni princip zabrane diskriminacije, koji je u Bosni i Hercegovini reguliran Zakonom o zabrani diskriminacije,⁶ ali i ostalim propisima koji se odnose na pojavu trgovine ljudima. Postojeći zakoni i podzakonski akti u Bosni i Hercegovini koji su važni za pružanje podrške žrtvi trgovine ljudima uključuju princip zabrane diskriminacije kao univerzalni princip.⁷

Kada je u pitanju MS koji se odnosi na primjenu principa zabrane diskriminacije, važno je prepoznati sljedeće:

Kod trgovine ljudima kao globalnog fenomena postoje značajni spolni aspekti, s obzirom na to da su većina žrtava žene i djevojčice. Diskriminatorske prakse u okviru porodice i društva nerijetko potiču trgovinu ljudima.

- Nadležne institucije često u ime zaštite žena ustvari liše žene njihovih ljudskih prava ili primijene ta prava na diskriminatorni način (onemogućavaju slobodu kretanja "zbog sigurnosti" ili kontakt s porodicom, tretiraju ih različito zbog invaliditeta, dobi, rase ili pripadnosti manjini i sl. Navodimo slučaj kada su i majku i kćerku držali u sigurnoj kući s ograničenim kretanjem skoro tri godine, ili slučaj kada su osobu s invaliditetom identificirali kao direktnu žrtvu, ali nisu osigurali njeno učešće u postupku, odnosno omogućili njeno svjedočenje na sudu).
- Postoje primjeri postupanja profesionalaca i institucija kod otkrivanja slučajeva trgovine ljudima koji sadrže elemente diskriminacije. Naprimjer, vrlo često djelovanje nije pravovremeno ili efikasno kada zapravo nije osigurano pravo na pristup sudu ili ostalim pravima. Nekim osobama koje su žrtve trgovine ljudima ugrožena je sigurnost otkrivanjem identiteta. U nekim predmetima, iako su postojale informacije o iskorištavanju, reakcije nisu bile pravovremene (npr. kod pripadnica romske manjine), pripisujući to običajima ili tradiciji i sl.
- Važno je da profesionalci razumiju da je među ljudskim pravima koja su uskraćena žrtvama trgovine ljudima ugroženo: pravo na slobodu, pravo na dostojanstvo i sigurnost, pravo na život bez ropstva, da je potrebno da se prema žrtvama trgovine ljudima postupa humano te da im se osiguraju različita ekonomska i socijalna prava bez bilo kojeg oblika razlikovanja u pružanju usluga.
- Svoju djelotvornost profesionalci moraju proširiti saznanjem o posljedicama koje ostavlja postojeća eksploatacija žrtava trgovine ljudima, te otežanom ispunjavanju već suženog spektra prava, svjesnošću

¹ UNODC, Anti-Human Trafficking Manual for Criminal Justice Practitioners, Module 2: Indicators of trafficking in persons; (Priručnik za krivično pravosuđe u borbi protiv trgovine ljudima, modul 2: Indikatori trgovine ljudima); ILO, Indicators of Forced Labour (MOR: Indikatori prisilnog rada); ILO, Operational Indicators of Trafficking in Human Beings, 2009. (MOR: Operativni indikatori trgovine ljudima, 2009); FEL, Guidelines for the First Level Identification of Victims of Trafficking in Europe, 2013. (Smjernice za prepoznavanje na prvom nivou žrtava trgovine ljudima u Evropi), 2013; Ministry of Labour and Social Protection of the Republic of Moldova, Guidelines for the identification of victims and potential victims of trafficking in human beings, 2012. (Ministarstvo rada i socijalne zaštite Republike Moldavije, Smjernice za identifikaciju žrtava i potencijalnih žrtava trgovine ljudima). Indikatori se posebno nadograđuju na postojeće indikatore trgovine ljudima koje je izradila NVO "Zemlja djece" i koji se koriste u Tuzlanskom kantonu.

² Pravila o zaštiti žrtava i svjedoka trgovine ljudima, koji su državljani Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 66/07) i Pravilnik o zaštiti stranaca žrtava trgovine ljudima ("Službeni glasnik BiH", br. 79/16)

³ "Službeni glasnik BiH", Međunarodni ugovori, broj 6/99

⁴ U predmetu Loizidou protiv Turske 9, Evropski sud za ljudska prava (Sud) je dao sažetak širokog koncepta "nadležnosti".

⁵ Citirano u Gilles Dutertre i Jakob van der Velde: Ključni izvodi odabranih presuda Evropskog suda za ljudska prava i odluka i izvještaja Evropske komisije za ljudska prava, Vijeće Evrope, 1998.

⁶ "Službeni glasnik BiH", br. 59/09 i 66/16

⁷ Pravila o zaštiti žrtava i svjedoka žrtava trgovine ljudima državljana Bosne i Hercegovine (Zabrana diskriminacije); Prema žrtvama trgovine ne smije se ispoljavati diskriminacija po bilo kojim osnovama, uključujući spol, rasu, boju kože, jezik, vjeroispovijest, politička i druga stajališta, nacionalno i socijalno porijeklo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovinski status, dob, psihičku ili fizičku invalidnost, status koji se stječe rođenjem ili neki drugi status.

da je najvažnije osigurati urgentnost postupanja i posredovati efikasno u ostvarivanju osnovnih prava za žrtvu trgovine ljudima. Naprimjer, veoma često se kao opravdanje za nepružanje podrške navodi kako profesionalci i institucije ne raspolažu dovoljnim resursima za pružanje osnovnih usluga smještaja, hitne zdravstvene ili socijalne podrške, pravne pomoći i drugih materijalnih prava.

STANDARD (5): Osiguranje održivosti akcija podrške žrtvi trgovine ljudima

Kada je u pitanju efektivnost podrške žrtvi trgovine ljudima, ključnu ulogu pored ostalih oblika podrške ima njena održivost. Često profesionalci i nadležne institucije kao razlog nepostojanja podrške navode nedovoljna sredstva ili nepostojanje dovoljnog broja profesionalaca.

- Praktičan standard koji se može primijeniti je kreiranje **Programa održivog socijalnog uključivanja žrtava trgovine ljudima** sa svim drugim vidovima podrške, koji s pripadajućim budžetima za njihovu provedbu treba da razviju sve nadležne institucije.
- Ciljevi programa treba da zahtijevaju puno socijalno uključivanje i ekonomsko osnaživanje žrtava trgovine ljudima i drugih oblika eksploatacije u uvjetima ekonomske krize i smanjene državne intervencije, a mogu se kombinirati te uključivati partnerstvo s organizacijama civilnog društva i koristiti međunarodne fondove za podršku.
- Zaključujemo da postojeći ekonomski resursi nadležnih institucija imaju smanjen kapacitet da svojim intervencijama omoguće proces (re)integracije žrtava trgovine ljudima i drugih vidova eksploatacije, a prije svega njihovu održivu socijalnu inkluziju i osnaživanje putem potpunog uključivanja u obrazovni sistem i na tržište rada.
- Zbog toga se kao standard preporučuje kreiranje i usvajanje različitih programa podrške u Bosni i Hercegovini s pripadajućim budžetima, a u skladu s nadležnostima uključenih institucija.
- Pristup profesionalaca treba biti paralelno usmjeren ka saniranju posljedica trgovine ljudima i drugih vidova eksploatacije, s jedne, i djelovanju na uzroke ulaska u situaciju trgovine ljudima, s druge strane.
- Nadležne institucije treba da osiguraju mjerenje kvaliteta programa i zaštite žrtve trgovine ljudima, više u odnosu na postojeće pristupe u ovoj oblasti, ali da prate i uspješnost, dugoročnost i održivost samog programa i oblika zaštite žrtava trgovine ljudima, odnosno da vrše kontinuiranu procjenu uspješnosti postojećih programa.

4. Alati za uspostavu i primjenu MS-a

Kao što je već naglašeno, nadležne institucije, odnosno uključeni profesionalci koji pružaju podršku žrtvama trgovine ljudima treba da posjeduju odgovarajuće stručno znanje i resurse.

U svrhu adekvatnog (standardiziranog) djelovanja i podrške žrtvama trgovine ljudima, ključni preporučeni alat je **razvijanje standardne operative procedure postupanja (SOP)** svakog pojedinačnog sektora koji je uključen u pružanje podrške žrtvama trgovine ljudima (sigurnost, pravosuđe, socijalna i zdravstvena zaštita, obrazovanje, zapošljavanje, različita nadzorna tijela, turistički sektor, javna uprava itd.).

Kako bi se osigurala adekvatna podrška žrtvama trgovine ljudima, u Bosni i Hercegovini se kao alat već koriste naznačeni:

- univerzalni alati - međunarodni propisi,
- harmonizirani domaći propisi,
- kvalitetni programi prevencije trgovine ljudima,
- uspostavljeni referalni mehanizam,
- uspostavljeni sistem finansiranja podrške žrtvama (programiranje potreba).

STANDARD (6): Razvijanje standardne operative procedure postupanja po sektorima (SOP)

MS je operativni alat koji usmjerava nadležne institucije da osiguraju adekvatno postupanje sa žrtvama trgovine ljudima i izbjegnu bilo koji oblik diskriminacije, odnosno ugrožavanja osnovnih ljudskih prava, i svoje akcije zasnivaju na dobroj primjeni bh. zakona, a po potrebi primjenjuju i međunarodne standarde.

Kako bi se primjenjivali osnovni standardi, potrebno je da svi relevantni sektori zaštite žrtava trgovine ljudima koji su uključeni u referalni mehanizam razviju SOP-ove koji doprinose efikasnom standardiziranom djelovanju profesionalaca.

SOP-ovi mogu biti u formi različitih instruktivnih materijala kao što su instrukcije, upute, smjernice, pravila i dr., a obično sadrže šira i/ili kraća obrazloženja s konkretnim uputama za postupanje profesionalaca u različitim situacijama.

MS povezujemo, kao i sektorske SOP-ove, s etičkim kodeksima, odnosno profesionalnim standardima rada za određena zanimanja koji su također zasnovani na sveobuhvatnom stručnom osposobljavanju i usmjeravanju za određeni oblik podrške žrtvi trgovine ljudima.

Profesionalni standardi rada moraju uključivati kontrolu/nadzor stručnog rada, koji se trenutno u Bosni i Hercegovini najčešće izgrađuju putem nadzora nad radom u određenim oblastima (RAK, VSTV, inspeksijske službe, nezavisni odbori, tijela za certificiranje i druga tijela). Zaključujemo da još uvijek nisu razvijeni kriteriji za stručni nadzor za sve uključene profesionalce koji su usaglašeni s međunarodnim standardima.

STANDARD (7): Univerzalni alati - međunarodni propisi

Univerzalni alati za primjenu MS-a sadržani su u okviru međunarodnih ugovora (konvencija, pakt i/ili protokol) kojima su države potpisnice preuzele prava i obaveze, a zasnivaju se na dobrovoljnom i formalnom pristanku svake države.

Svi relevantni ugovori koji se odnose na suzbijanje trgovine ljudima ili krijumčarenje ljudi obavezuju države potpisnice da osiguraju da njihovo zakonodavstvo, politike ili prakse ispunjavaju uvjete utvrđene ugovorom, odnosno da budu usklađeni s preuzetim međunarodnim standardom.

Zavisno od načina (ne)postupanja nadležnih institucija, ove obaveze mogu biti provodljive na međunarodnim sudovima i tribunalima s odgovarajućom nadležnošću kao što su Međunarodni sud pravde, Međunarodni krivični sud ili Evropski sud za ljudska prava.

Kako se međunarodni ugovori provode na sudovima države članice, posebno je pitanje koje se utvrđuje domaćim zakonima koji bi trebali biti kontinuirano usaglašavani s ovim najvažnijim međunarodnim izvorima čijih je potpisnica Bosna i Hercegovina. **(Lista najvažnijih međunarodnih ugovora nalazi se u popisu literature).**

Ovu obavezu država u kontinuitetu nadgledaju različita međunarodna tijela UN-a, EU-a i VE-a.

STANDARD (8): Harmonizirani domaći propisi

Uključujući i međunarodne izvore koje je Bosna i Hercegovina preuzela, zakonski okvir u Bosni i Hercegovini je uređen u skladu s organizacijskom strukturom države. Zakonski okvir za borbu protiv trgovine ljudima se sastoji od zakonodavstva na državnom nivou, na nivou dva entiteta te Brčko distrikta BiH. Možemo zaključiti da veći broj zakona još uvijek nije u potpunosti harmoniziran s međunarodnim standardima. Također nije izrađena sveobuhvatna analiza koji bi propisi trebali biti usklađeni kako bi se osigurali minimalni standardi podrške žrtvama trgovine ljudima. Preduvjet za uspostavljanje MS-a jeste sačinjen i realiziran plan za izradu analize usklađenosti najvažnijih zakona koji se odnose na pružanje podrške žrtvama trgovine ljudima.

Ipak, ova situacija nije prepreka za primjenu najvažnijih međunarodnih standarda po principu "pacta sunt servanda", odnosno principu savjesnog ispunjavanja međunarodnih obaveza kojima je država pristupila ili ih je zaključila. Ovaj princip je od posebnog značaja kad imamo neharmonizirane propise kojima se uređuje podrška žrtvama trgovine ljudima.

Kao ilustraciju primjene navedenog principa navodimo primjer kršenja principa nekažnjivosti žrtve koji se u praksi neujednačeno primjenjuje, najčešće na osnovu obrazloženja da ova situacija nije regulirana u zakonima koji se primjenjuju u Bosni i Hercegovini.

S ciljem uspostavljanja MS-a potrebno je u situacijama neregularnosti domaćim propisom primjenjivati međunarodni, odnosno u slučaju neusaglašenosti prednost dati međunarodnom standardu.

STANDARD (9): Kvalitetni i održivi programi prevencije trgovine ljudima

Države su obavezne poduzeti odgovarajuće mjere za prevenciju trgovine ljudima. I ova obaveza država naglašena je međunarodnim standardima.

Kako bi se MS osigurao u okviru mjera prevencije trgovine ljudima, potrebno je definirati kratkoročne i srednjoročne mjere poput informativnih kampanja i podizanja nivoa svijesti o postojanju problema trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini.

Dobar primjer za to je situacija kada su kreirane mjere za poboljšanje ekonomskog i socijalnog položaja ranjivih grupa osoba koje su posebno ranjive u zemljama prebivališta i/ili odredišta, čime se istovremeno stvaraju preduvjeti za dugoročnu prevenciju trgovine ljudima.

Kako bi bile efikasne mjere prevencije, strategije protiv trgovine ljudima treba da uzmu u obzir na koji način su određene grupe u društvu ranjive na diskriminaciju, čime se povećava rizik za postajanjem žrtve trgovine ljudima. Naprimjer, žene pripadnice nacionalnih manjina suočavaju se s dodatnim problemima zbog svog spola, ali i zbog toga što pripadaju manjinskoj marginaliziranoj grupi (multiplicirana diskriminacija).

Efikasna prevencija trgovine ljudima podrazumijeva poduzimanje mjera u odnosu na uzroke koji određene osobe čine potencijalnim žrtvama trgovine ljudima.

Poboljšanje položaja grupa ljudi (žene i djeca) koje su najčešće meta trgovaca ljudima, u okviru socijalnih i zakonskih sistema zahtijeva širok i multidisciplinarni pristup te je neophodno izraditi analizu čitavog spektra činilaca ovog složenog problema (Kartusch, 2001).

STANDARD (10): Uspostavljen efikasan referalni mehanizam

MS za uspostavu efikasnog referalnog mehanizma uključuje postojanje djelotvornog sistema multidisciplinarnе koordinacije između različitih institucija odgovornih za sprečavanje i suzbijanje trgovine ljudima, odnosno uspostavljen i održiv sistem koordinacije između svih sektora čija je djelatnost ključna u sprečavanju i suzbijanju trgovine ljudima.

Referalni mehanizam zasniva se na poštovanju osnovnih ljudskih prava i sloboda zagarantiranih Ustavom Bosne i Hercegovine, koji uključuje i poštovanje međunarodnih standarda u oblasti ljudskih prava, posebno nediskriminacije i najboljeg interesa djeteta i ravnopravnosti spolova povezanih s nizom društvenih, ekonomskih i socijalnih mjera.

Ovaj pristup treba da uključuje sljedeće:

- **usvojene politike, programi** i akcioni planovi za suzbijanje trgovine ljudima treba da budu zasnovani na ravnopravnosti spolova, pristupu djeci koji je zasnovan na poštovanju dječijih prava te generalno uključivati sve mjere protiv diskriminacije žrtava koje uključuju i društvene, ekonomske i socijalne mjere;
- **treba da postoje "standardizirane operativne procedure za postupanje različitih sektora i profesionalaca (SOP za referalni mehanizam)"** koje se zasnivaju na propisima (zakoni i podzakonski akti), pravilima, smjernicama, instrukcijama, protokolima o saradnji i sl. kojim se regulira način postupanja i razmjene informacija uključenih institucija kao što su Pravila o zaštiti žrtava i svjedoka žrtava trgovine ljudima državljana Bosne i Hercegovine¹ i Zakon o strancima² na osnovu kojeg je usvojen Pravilnik o zaštiti stranaca žrtava trgovine ljudima;³
- **kreiranje i usvajanje SOP-ova uz referalni mehanizam** treba uslijediti u svim uključenim institucijama u skladu s njihovim nadležnostima u Bosni i Hercegovini, uključujući i saradnju s organizacijama civilnog društva;
- **utvrditi okvirne kriterije za nadzor SOP-ova i referalni mehanizam**, uvažavajući činjenicu o podjeli nadležnosti u oblasti borbe protiv trgovine ljudima i obavezama različitih nivoa vlasti na nivou BiH, entiteta, Brčko distrikta BiH, kantona, gradova i općina. Potrebno je da Ministarstvo sigurnosti BiH u okviru nadzora trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini razvije naznačene okvirne kriterije.

STANDARD (11): Uspostavljen sistem finansiranja podrške žrtvama (programiranje potreba za suzbijanje trgovine ljudima)

Osnovna pretpostavka za primjenu MS-a u svrhu pružanja adekvatne podrške žrtvi trgovine ljudima jeste planiranje i predviđanje sredstava za provedbu strategije, akcionih planova i svih drugih aktivnosti, kako je to utvrđeno u propisima, politikama i planovima u Bosni i Hercegovini.

Uvažavajući nadležnosti svih institucija u Bosni i Hercegovini u skladu s ovim MS-om a na osnovu liste prava koja pripadaju žrtvama, potrebno je uspostaviti održiv sistem finansiranja u svrhu osiguranja minimalnog sistema finansiranja

¹ Objavljena u "Službenom glasniku BiH", broj 66/07

² Objavljen u "Službenom glasniku BiH", broj 88/15, čl. 4. i 14. stav (1) alineja 8)

³ Objavljen u "Službenom glasniku BiH", broj 79/16

podrške žrtvama. Potrebno je da Ministarstvo sigurnosti BiH u okviru nadzora stanja u oblasti trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini razvije okvirne kriterije na osnovu kojih se prati ostvarivanje (sisteme finansiranja) osnovnih prava žrtava trgovine ljudima.

5. Osiguravanje specifične podrške djeci žrtvama trgovine ljudima

Osiguravanje specifične podrške djeci žrtvama trgovine ljudima proizlazi iz zakonske obaveze nadležnih institucija u Bosni i Hercegovini i u skladu s preuzetim međunarodnim ugovorima u oblasti zaštite ljudskih prava djece. Djeca su ranjivija u poređenju s odraslim osobama i stoga su u većoj opasnosti da postanu žrtve, tako da su standardi zaštite djece od bilo kojeg oblika iskorištavanja mnogo složeniji i specifičniji.

Polazna osnova je standard koji utvrđuje Konvencija UN-a o pravima djeteta¹ u članovima od 34. do 36, prema kojima se obavezuju države da štite djecu od svih oblika spolnog iskorištavanja i zlostavljanja, prostitucije, učestvovanja u pornografskim materijalima, da ih zaštite od moguće trgovine ljudima, otmice, prodaje i svakog drugog oblika iskorištavanja koji na bilo koji način šteti djetetu. Ove odredbe su ishodište tzv. Palermo protokola i Fakultativnog protokola o prodaji djece, dječijoj prostituciji i dječijoj pornografiji² u kojima se naglašava da se s djetetom postupa kao subjektom prava a ne samo kao prema osobi kojoj treba zaštita. Konvencija ILO-a broj 29 o prinudnom ili obaveznom radu³ i Konvencija ILO-a broj 182 o najgorim oblicima iskorištavanja dječijeg rada zabranjuju štetni rad, odnosno rad djece na ulici. Direktiva 2011/93/EU koja se odnosi na suzbijanje seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece i dječije pornografije i Smjernice o pravosuđu prilagođenom djeci (2010) također utvrđuju standarde kao i drugi međunarodni ugovori koji upućuju na ranjivost djece i potrebu uspostavljanja adekvatnih mjera podrške.

Ključan MS za osiguravanje djelotvorne podrške djeci žrtvama naslanja se na princip "**najbolji interes djeteta**".

U Vodiču za profesionalce - Socijalna i ljudska prava ranjivih grupa, u objašnjenju šta je to najbolji interes djeteta, navodi se: Konvencija UN-a o pravima djeteta naglašava da se djeca rađaju s osnovnim pravima i slobodama koje pripadaju svim ljudskim bićima. S obzirom na tjelesnu i psihičku nezrelost djece, odnosno njihove razvojne karakteristike, nameće se potreba isticanja posebnih prava djece na zaštitu kako u svakodnevnom životu tako i naročito u nekim kriznim situacijama u kojima su se našli dijete i njegova porodica. **Princip najboljeg interesa djeteta** govori da pri donošenju svih odluka ili izvršenju postupaka koji utječu na dijete, ili na djecu kao skupinu, najvažnija mora biti dobrobit djeteta. To se odnosi kako na odluke koje donose vladina, upravna ili zakonodavna tijela tako i na odluke koje donosi porodica. U određenju porodičnog prava "interes djeteta je neodređeni, ali odrediv pravni pojam", a znači "zahtjev da se prepozna određena djetetova potreba i da se na najbolji mogući način zadovolji". Ovaj princip bi uvijek trebao da ima prednost nad ostalim interesima, te predstavlja smjer u kojem svako

djelovanje vezano za djecu treba pratiti. U praksi često vidimo da to i nije baš tako jednostavno ostvarivo, kao i da su želje djeteta u suprotnosti s njegovom dobrobiti.⁴

Posebno specifičan standard sadržan je u Općem komentaru o postupanju prema djeci bez pratnje izvan država porijekla (u daljnjem tekstu: Opći komentar br. 6)⁵, koji je Komitet za prava djeteta UN-a usvojio još 2005. Svrha Općeg komentara je objasniti specifičnu ranjivu situaciju djece bez pratnje (unaccompanied children) i razdvojene djece (separated children) te naglasiti kompleksnost mogućih situacija s kojima se države mogu suočiti prilikom osiguravanja njihovih prava.

Djeca bez pratnje/razdvojena djeca dolaze iz ratom i siromaštvom opustošenih zemalja te su na putu prema željenim zemljama izložena brojnim različitim oblicima zlostavljanja i kršenja njihovih prava, uključujući i trgovinu ljudima u različitim oblicima. Osim trpljenja direktnih oblika psihičkog i fizičkog zlostavljanja, (pre)često se suočavaju i s nemogućnošću pristupa pravima koja su osigurana brojnim dokumentima: pristupa teritoriji pojedinih zemalja, mehanizmu međunarodne zaštite i pristupa zaštiti, zadovoljenju elementarnih egzistencijalnih potreba, smještaju, zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju, kao i nemogućnošću pristupa prilagođenog djeci u posebno ranjivim okolnostima života kada je ugrožen njihov psihofizički integritet.

Opći komentar br. 6 ističe specifične potrebe djece, poziva države strane Konvencije o pravima djeteta da slijede sedam ključnih principa u postupanju prema djeci bez pratnje/razdvojenoj djeci, koji se odnose na: (1) odgovornost države na svim teritorijama u kojima ima jurisdikciju, (2) zabranu diskriminacije, (3) primjenu principa najboljeg interesa djeteta kao smjernice kod dugoročnih i kratkoročnih rješenja, (4) pravo na život, opstanak i razvoj, (5) pravo djeteta na slobodno izražavanje mišljenja, (6) poštovanje principa neprotjerivanja (non refoulement), (7) povjerljivost, odnosno zaštitu privatnosti.

Opći komentar br. 6 daje smjernice u dosljednom provođenju postupaka:

1. inicijalne procjene i mjere;
2. imenovanje staratelja, savjetnika i zakonskog zastupnika;
3. zaštita i smještaj djeteta;
4. puni pristup obrazovanju;
5. pravo na odgovarajući životni standard;
6. najviši mogući standard zdravlja, liječenja i rehabilitacije;
7. sprečavanje trgovanja djecom te seksualnih i drugih oblika iskorištavanja i nasilja;
8. povećan rizik od viktimizacije djece bez pratnje i trgovanje i ponovno trgovanje (re-trafficking)⁶ djecom te seksualno iskorištavanje;
9. sprečavanje vojnog regrutiranja djece i zaštita od ratnih stradanja;
10. sprečavanje lišenja slobode.

¹ Konvencija o pravima djeteta ("Službeni glasnik BiH", Međunarodni ugovori, broj 5/02)

² Fakultativni protokol o prodaji djece, dječijoj prostituciji i dječijoj pornografiji ("Službeni glasnik BiH", Međunarodni ugovori, broj 5/02)

³ Konvencija ILO-a broj 29 o prinudnom ili obaveznom radu ("Službeni list RBiH", broj 25/93), Konvencija ILO-a broj 182 o najgorim oblicima iskorištavanja dječijeg rada ("Službeni glasnik BiH", Međunarodni ugovori, broj 3/01)

⁴ Socijalna i ljudska prava ranjivih grupa – Vodič za profesionalce, (2017), Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

⁵ General comment no. 6 (2005) - Treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin, (2005), Komitet za prava djeteta

⁶ Re-trafficking - označava rizik od/ili ponovljeno trgovanje djetetom u zemlji porijekla za ono dijete koje je već prepoznato kao žrtva trgovine ljudima u zemlji primateljici, što nas upućuje na poseban oprez u postupcima vraćanja djeteta u zemlju porijekla.

Kako bi se osigurala adekvatna primjena najboljeg interesa djeteta u cjelini, naglašavamo aktivnosti iz Smjernica za procjenu i utvrđivanje najboljeg interesa djeteta¹ u kojim se naglašava prednost provođenja profesionalnih standarda zaštite djece kojim se umanjuje mogućnost povrede prava djece.

Standardi obavezno sadrže instrukcije za ponašanje prema djeci i instrukcije o tome šta nadležne institucije i organizacije treba da poduzmu u slučaju povrede prava djeteta. Institucije i organizacije kreiranjem i usvajanjem standarda pokazuju svoje opredjeljenje za osiguranje najboljeg interesa djeteta i pomažu osobama koje rade s djecom i za djecu da poboljšanjem svoje prakse preveniraju kršenje prava djece. Budući da je zaštita djece pretežno u nadležnosti lokalnih vlasti, važno je da se standardi primjenjuju i na svim drugim nivoima vlasti na jednak način, što je i suština standarda.

Da bi institucije i organizacije kreirale profesionalne standarde kojim se poboljšava zaštita djece a čijom primjenom će biti u stanju osigurati najbolji interes djeteta, prethodno treba da analiziraju svoje nadležnosti, vrste usluga koje pružaju i potencijalne oblike ranjivosti djece.

STANDARD (12) Sve uključene institucije, uključujući i organizacije civilnog društva koje pružaju podršku djeci, treba da izrade službeni dokument o sigurnosti djece (Politika zaštite djece) i upute za primjenu Politike zaštite djece koje treba da sadržavaju jasne smjernice i aktivnosti koje se poduzimaju u slučaju sumnje na povredu sigurnosti djeteta.

STANDARD (13) Nadležne institucije dužne su osigurati provođenje mjera kojima se sprečava ugrožavanje najboljeg interesa djeteta koje vrše zaposlenici koji su u direktnom ili indirektnom kontaktu s djecom, kao što je npr. propisivanje dodatnih kriterija za zapošljavanje osoba za rad s djecom i za djecu s ciljem preveniranja zapošljavanja/angažiranja osoba koje predstavljaju opasnost za djecu, donošenje jasnih procedura koje se odnose na putovanja i boravak s djecom, prijevoz djece i sl., te revizija/ provjera/kontrola.

STANDARD (14) Uključene institucije treba da izrade smjernice o ponašanju prema djeci kao što su kodeksi ponašanja ili pravilnici o postupanju profesionalaca prema djeci. Takvim smjernicama moguće je ograničiti ili eliminirati situacije povrede sigurnosti djece i spriječiti neistinite optužbe protiv profesionalaca i drugih osoba koje dolaze u kontakt s djecom. Ova aktivnost može se provesti u saradnji s Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice BiH.

STANDARD (15) Uključene institucije i organizacije civilnog društva treba da osiguraju ispunjavanje profesionalnih standarda na svim nivoima na kojima se pružaju usluge djeci, odnosno usvoje procedure za postupanje u slučaju prijave diskriminacije i plan obuka za profesionalce koji rade s djecom ili za djecu u saradnji s Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice.

STANDARD (16) Uključene institucije i organizacije civilnog društva treba da razviju materijale i online medije putem kojih će upoznati djecu, profesionalce i javnost s dokumentima čiji postupak donošenja je u toku i osiguraju provođenje obuka i stručnog usavršavanja profesionalaca zaduženih za sigurnost djece, dostupnost savjetodavne pomoći i podrške za djecu i profesionalce kako bi oni mogli ispuniti svoju ulogu u zaštiti djece.

STANDARD (17) Uključene institucije i organizacije civilnog društva treba da kontinuirano rade na razvoju

indikatora za prepoznavanje situacija ranjivosti i rizika za sve specifične grupe djece kao što su: djeca bez roditeljskog staranja, romska djeca, djeca s invaliditetom, migrantska djeca - djeca stranci, djeca bez državljanstva, azilanti, raseljena djeca, djeca izbjeglice, djeca smještena u institucije, djeca koja rade na ulici ili drugim mjestima gdje je zabranjen rad djece, što mogu uraditi u saradnji s Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice i Ministarstvom sigurnosti.

II. DIO

6. Operativni MS za pružanje kvalitetne podrške žrtvama trgovine ljudima

Pružanje kvalitetne podrške žrtvi trgovine ljudima sastoji se od više operativnih postupaka i radnji uključenih profesionalaca u okviru kojih se mogu naznačiti osnovni i posebni operativni profesionalni standardi zaštite žrtava trgovine ljudima.

MS u zaštiti žrtava trgovine ljudima se međusobno prožimaju, ali su radi jednostavnijeg praćenja razloženi na:

- osnovne operativne standarde, one koji se odnose na sve intervencije i
- posebne (specifične) standarde koji su karakteristični samo za pojedine faze intervencije.

6.1. Osnovni operativni standardi

U svim postupcima, i na svaku žrtvu trgovine ljudima, nadležni organi, tijela i ovlaštene organizacije primjenjuju osnovne operativne standarde zaštite žrtve trgovine ljudima koji se odnose na:

STANDARD (18) Nediskriminacija i poštovanje osnovnih ljudskih prava

Prema žrtvi trgovine ljudima postupa se na jednak način bez obzira na njenu rasu, boju kože, jezik, vjeru, etničku pripadnost, invaliditet, starosnu dob, nacionalno ili socijalno porijeklo, veze s nacionalnom manjinom, političko ili drugo uvjerenje, imovinsko stanje, obrazovanje, društveni položaj i spol, seksualnu orijentaciju, rodni identitet, spolne karakteristike, boravišni status, zdravstveno stanje ili neku drugu pripadnost. Prema žrtvi trgovine ljudima postupa se s poštovanjem, na human i profesionalan način, uz puno poštovanje njenih osnovnih ljudskih prava.

STANDARD (19) Zaštita privatnosti i identiteta žrtve

Privatni život i identitet žrtve trgovine ljudima zaštićen je u svim postupcima. Lični podaci o žrtvi se prikupljaju, obrađuju, pohranjuju i koriste u skladu s uvjetima iz Konvencije o zaštiti pojedinaca u pogledu automatske obrade ličnih podataka (ETS br. 108) i propisima o zaštiti ličnih podataka u BiH.

Lični podaci žrtve trgovine:

- lojalno se i zakonito prikupljaju i obrađuju samo u svrhu zbog koje su i prikupljeni,
- prikupljaju se i obrađuju za tačno utvrđene i legitimne svrhe u okviru zadataka nadležnih institucija i ne koriste se nenamjenski,
- adekvatni su, relevantni i odgovarajućeg obima u odnosu na svrhe za koje su prikupljeni i uneseni,
- brizljivo su složeni i kada je potrebno pravovremeni,
- pohranjeni su u obliku koji omogućava identifikaciju zainteresiranih osoba u periodu koji ne prevazilazi onaj neophodan period za svrhe za koje su i pohranjeni.²

¹ Smjernice za procjenu i utvrđivanje najboljeg interesa djeteta - Vodič za profesionalce (2018), Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH

² Konvencija o zaštiti pojedinaca u pogledu automatske obrade ličnih podataka (ETS br. 108), član 5.

Dodatna briga za djecu

Privatnost i lične podatke djeteta žrtve trgovine treba štiti u svim fazama njegove zaštite. Nikakvi podaci ili bilo koje drugo obilježje, odnosno karakteristike djeteta koje bi mogle otkriti ili indirektno omogućiti otkrivanje identiteta djeteta žrtve trgovine ljudima, uključujući fotografiju, detaljan opis djeteta ili djetetove porodice, imena ili adrese članova porodice djeteta, zvučne ili videozapise i sl., ne smiju biti javni, bilo to putem medija ili na drugi način, osim u posebnim okolnostima radi pronalaska nekog od članova porodice djeteta žrtve ili da se na drugi način osiguraju dobrobiti i najbolji interes djeteta.

Kada je krivično djelo trgovine ljudima učinjeno na štetu djeteta, podaci o identitetu osumnjičenog, odnosno optuženog objavljeni su javno na način i u onoj mjeri koja neće ugroziti otkrivanje identiteta djeteta žrtve trgovine ljudima.

Izričiti informirani pristanak djeteta žrtve trgovine ljudima i njegovog roditelja/staratelja mora se pribaviti prije korištenja i diseminacije njegovih ličnih podataka između nadležnih institucija.

STANDARD (20) Zaštita najboljeg interesa djeteta

Sve aktivnosti nadležnih institucija i ovlaštenih organizacija poduzimaju se primarno u najboljem interesu djeteta žrtve, uz najveću brigu i zaštitu koja je neophodna za njegovu dobrobit, uzimajući u obzir prava i obaveze njegovih roditelja, staratelja ili drugih pojedinaca koji su pravno odgovorni za dijete, kao i mišljenje djeteta žrtve - koje se mora ozbiljno razmotriti u skladu s njegovim godinama i zrelošću, specifičnosti situacije i opcije dostupne u tom kontekstu. Najbolji interes djeteta procjenjuje se na individualnoj osnovi putem pristupa prilagođenog djetetu žrtvi trgovine ljudima, pri kojem se uzima u obzir djetetova dob, spol, zrelost, mišljenje, potrebe, socijalno i zdravstveno stanje.

Odluka koju profesionalac donosi za dijete žrtvu trgovine ljudima mora se zasnivati na:

- **principu individualiteta**, odluke se donose u odnosu na svako pojedinačno dijete;
- **principu zadovoljenja trenutnih dječijih potreba** koje je potrebno utvrditi u odnosu na novonastalu situaciju i okolnosti;
- **principu zadovoljenja dugoročnih potreba** s obzirom na djetetov rast i razvoj koji zahtijeva sveobuhvatnu analizu uvjeta i okolnosti u kojima dijete živi, jezik, kulturu, odgoj i sl.
- **principu uvažavanja dječije perspektive**, odnosno njegovog mišljenja, bez obzira na uzrast.¹

Odluke koje se donose za dijete moraju se stalno preispitivati, jer se potrebe djeteta mijenjaju s njegovim razvojem. Sve akcije koje se tiču djeteta žrtve trgovine ljudima poduzimaju se s najvećim stepenom hitnosti i efikasnosti.

Dijete žrtva ili svjedok trgovine ljudima tretira se kao dijete bez roditeljskog staranja, ili odgojno zanemareno dijete, ili zapušteno dijete, bez obzira na njegov porodični status.

STANDARD (21) Multidisciplinarni pristup

Nadležne institucije i ovlaštene organizacije međusobno saraduju u svim postupcima zaštite žrtve trgovine ljudima razmjenjujući raspoložive informacije, kako bi upoređivanjem i sintezom saznanja sagledali činjenice o predmetu i njihovu

međuzavisnost, te zajednički pronašli najbolje rješenje za žrtvu trgovine ljudima.

STANDARD (22) Informiranost i razumljivost

Od prvog kontakta i tokom svake daljnje potrebne interakcije s nadležnim institucijama i ovlaštenim organizacijama u svima fazama unutar sistema podrške i zbrinjavanja, žrtva trgovine ljudima je bez nepotrebnog odgađanja informirana o dostupnim uslugama pomoći, kako im pristupiti, pravima i obavezama koje joj u skladu sa zakonom pripadaju, relevantnim sudskim i upravnim postupcima, uključujući informacije o mogućim pravnim lijekovima i pristupu pravnoj pomoći, koje minimalno uključuju informacije o:

- a) periodu oporavka i refleksije;
- b) vrsti i obimu podrške koju mogu ostvariti i od koga, uključujući osnovne informacije o sigurnom zbrinjavanju i smještaju, zdravstvenoj zaštiti te psihološkoj podršci;
- c) kako i pod kojim uvjetima mogu dobiti pravne savjete, pravnu pomoć i svaku drugu vrstu savjeta;
- d) kako i pod kojim uvjetima imaju pravo na usmeno i pisano prevođenje, kada je to potrebno;
- e) postupku za podnošenje prijave za krivično djelo i položaju žrtava trgovine ljudima u takvim postupcima;
- f) kako i pod kojim uvjetima mogu dobiti naknadu štete;
- g) kako i pod kojim uvjetima mogu dobiti zaštitu, uključujući zaštitne mjere;
- h) informiranju o pravnom statusu (za strane žrtve trgovine ljudima);
- i) pristupu tržištu rada;
- j) pristupu obrazovanju i profesionalnoj obuci i edukaciji;
- k) informiranju o načinu pristupa diplomatsko-konzularnim predstavništvima države porijekla ili države uobičajenog boravka kao i mogućnostima i postupku repatrijacije i povratka (za strane žrtve trgovine ljudima) te
- l) dostupnim mehanizmima za podnošenje žalbi i nezavisnih prigovora u slučaju kršenja njihovih prava.

Komunikacija sa žrtvom trgovine ljudima odvija se na jednostavnom, dostupnom i jeziku razumljivom za žrtvu trgovine ljudima, u usmenom ili pisanom obliku, uzimajući u obzir njenu dob, zrelost, intelektualnu i emocionalnu sposobnost, pismenost, kulturu, te svaki intelektualni ili fizički invaliditet.

Žrtve trgovine ljudima mogu koristiti komunikacijske tehnologije kao što su: videokonferencije, telefon ili internet, u svrhu prevođenja, kada nije moguće osigurati fizičku prisutnost prevodioca kako bi žrtva mogla ostvariti svoja prava ili razumjeti postupak.

Dodatna briga za djecu

Djeci žrtvama trgovine pružaju se dostupne informacije o njihovoj situaciji i njihovim pravima, uključujući mehanizme zaštite, zatim dostupnim uslugama i procesima, spajanju porodice i/ili repatrijaciji.

Informacije se pružaju na jeziku i na način koji dijete žrtva trgovine ljudima može razumjeti. Prevodioci osposobljeni za rad s djecom bit će osigurani kad god se dijete žrtva trgovine ljudima ispituje ili kada se s njim obavlja razgovor, ili kad god ono zatraži.

¹ Mreža NVO "Snažniji glas za djecu", Smjernice za procjenu i utvrđivanje najboljeg interesa djeteta - Vodič za profesionalce (2018), Ostvarivanje najboljeg interesa djeteta u krivičnim postupcima - Razgovor s djetetom u krivičnim sudskim postupcima, str. 123.

U pravilu, i dijete žrtva trgovine ljudima i njegov roditelj/staratelj informacije primaju neposredno. Informiranje roditelja/staratelja ne smije biti alternativa pružanju informacija djetetu žrtvi trgovine ljudima.

6.2. Posebni minimalni standardi

6.2.1. Identifikacija i identifikacijski razgovor sa žrtvom trgovine ljudima

Potencijalne žrtve trgovine ljudima identificiraju se putem prvog kontakta uključenog profesionalca, koji može biti slučajni ili službeni na osnovu prijave, dojave ili upućivanja.

Kod slučajnog kontakta nije utvrđen standard za razgovor sa žrtvom trgovine, odnosno mogu se primijeniti standardi koji su navedeni u ovom poglavlju kada se na osnovu informacija, pokazatelja i činjenica može osnovano sumnjati da se radi o potencijalnoj žrtvi trgovine ljudima.

Svi uključeni profesionalci koji dolaze u kontakt s ranjivim grupama osoba ili osobama kod kojih situacija ukazuje na neki oblik viktimizacije i si. dužni su obratiti pažnju na činjenice, informacije i znakove koji ukazuju na potencijalnu žrtvu trgovine ljudima, imajući na umu da ih mogu iskoristiti za prijavljivanje i procesuiranje krivičnog djela.

U situaciji kada uključeni profesionalac obavlja identifikacijski razgovor sa žrtvom trgovine ljudima, obavezan je primijeniti sve profesionalne standarde koji se odnose na način obavljanja ovog razgovora, službeno zabilježiti sve relevantne činjenice i informacije i proslijediti ih nadležnoj instituciji.

STANDARD (23) U svim slučajevima gdje se sumnja da se radi o žrtvi trgovine ljudima, s takvom osobom će se postupati kao sa žrtvom dok se ne dokaže suprotno.

STANDARD (24) Osoba se smatra žrtvom trgovine ljudima bez obzira na to je li počinilac identificiran, uhvaćen, je li protiv njega pokrenut krivični postupak ili je osuđen, te bez obzira na porodični odnos između njih.

STANDARD (25) Osobu koja se samoidentificira kao žrtva trgovine ljudima, nadležne institucije i ovlaštene organizacije tretiraju kao potencijalnu žrtvu trgovine.

STANDARD (26) Identifikaciju žrtve trgovine ljudima obavljaju obučene i kvalificirane službene osobe u nadležnim institucijama (policija, centri za socijalni rad, zdravstvene ustanove, inspekcije rada, granična policija, službe za imigraciju, ambasade ili konzulati) i ovlaštenim organizacijama koje pružaju podršku žrtvama, a na osnovu indikatora za prepoznavanje potencijalne žrtve trgovine ljudima.

STANDARD (27) Identifikacija žrtve trgovine ljudima može se obaviti bilo u državi odredišta, u državi tranzita ili u državi porijekla žrtve trgovine ljudima, kada se vrati.

STANDARD (28) U postupku identifikacije žrtve trgovine ljudima cijene se **činjenice, informacije i stanje osobe**, prema kojima se može zaključiti je li neka osoba žrtva trgovine ljudima, što uključuje:

- samoidentifikaciju,
- mjesto i uvjete u kojima je pronađena potencijalna žrtva trgovine ljudima,
- ograničenje lične slobode,
- psihofizičko stanje žrtve trgovine ljudima,
- dob žrtve trgovine ljudima, posebno ako je ona uzrasta do 18 godina,
- način i svrhu ulaska u BiH, za strane žrtve trgovine ljudima,
- status, kretanje i boravak žrtve trgovine ljudima u BiH kada je žrtva strani državljanin,

- posjedovanje putne isprave i identifikacijskih dokumenata,
- posjedovanje finansijskih sredstava i
- druge okolnosti relevantne za pravilnu identifikaciju.

STANDARD (29) Kada postoje opravdani razlozi za sumnju da je osoba - strani državljanin žrtva trgovine ljudima, ona neće biti udaljena s teritorije Bosne i Hercegovine sve dok se ne okonča postupak identifikacije. Nadležne institucije će osigurati da ta osoba dobije potrebnu pomoć u fizičkom, psihičkom i socijalnom oporavku i reguliranju privremenog boravka iz humanitarnog razloga.

STANDARD (30) Kada postoje opravdani razlozi za vjerovanje da se radi o žrtvi trgovine ljudima, žrtva ima pravo na period refleksije u trajanju od najmanje 30 dana, kako bi se stabiliziralo njeno stanje, da se oporavi i oslobodi utjecaja eksploatatora i kako bi mogla donijeti informiranu odluku o saradnji s policijom i pravosudnim tijelima. U periodu refleksije žrtva trgovine ljudima uživa sva prava u pogledu fizičkog, psihološkog i socijalnog oporavka.

Period refleksije može se okončati ako žrtva trgovine ljudima obnovi kontakt s optuženim ili iz razloga koji se odnosi na javnu politiku i zaštitu nacionalne sigurnosti.

STANDARD (31) Identifikacijski razgovor sa žrtvom trgovine ljudima obavljaju obučeni i kvalificirani službenici u relevantnim nadležnim institucijama (policija, centri za socijalni rad, zdravstvene ustanove, inspekcija rada, granična policija, službe za imigraciju, ambasada ili konzulat) i ovlaštenim nevladinim organizacijama koje pružaju podršku žrtvama trgovine ljudima. Službena osoba koja vodi identifikacijski razgovor, kada je god to moguće, treba da bude istog spola kao potencijalna žrtva trgovine ljudima.

STANDARD (32) Identifikacijski razgovor sa žrtvom trgovine ljudima obavlja se u sigurnom okruženju, na jeziku koji ona razumije, u usmenom ili pisanom obliku. Tokom identifikacijskog razgovora uzimaju se u obzir njene lične karakteristike, uključujući dob, zrelost, intelektualnu, emocionalnu i fizičku sposobnost, pismenost, te druge lične karakteristike koje mogu utjecati na njenu sposobnost razumijevanja ili da ju se razumije.

STANDARD (33) Žrtvi trgovine ljudima s oštećenim sluhom ili govornim aparatom osigurava se tumač znakovnog jezika. Žrtvi, stranom državljaninu ili pripadniku nacionalne manjine, koji ne razumije ili ne govori jezik nadležnog organa, osigurava se prevodilac, a po potrebi i kulturološki medijator.

Ako to nije u suprotnosti s interesima žrtve trgovine ljudima ili ako time ne bi bio ugrožen tok postupka njene identifikacije, žrtvi trgovine ljudima dopušta se da je pri prvom kontaktu s nadležnom institucijom prati osoba koju sama odabere ako zbog utjecaja krivičnog djela ona treba pomoć da razumije ili da ju se razumije.

STANDARD (34) Prije obavljanja identifikacijskog razgovora obavezna je procjena fizičkog i psihičkog stanja žrtve trgovine ljudima koju provodi nadležna zdravstvena ustanova. Identifikacijski razgovor neće započeti ako je žrtva trgovine ljudima jako uznemirena ili tjeskobna, vidljivo deprimirana ili plače, vidljivo neprijateljski nastrojena ili agresivna, odbija razgovor, u potrebi je za medicinskom pomoći, pod djelovanjem narkotika ili drugih opojnih sredstava.

STANDARD (35) Identifikacijski razgovor s punoljetnom žrtvom trgovine ljudima provodi se uz prethodno

pribavljenu jasnu i nedvosmisleno izraženu saglasnost i dobrovoljnost žrtve.

STANDARD (36) Prije početka identifikacijskog razgovora zbrinute su osnovne potrebe žrtve trgovine ljudima poput: hrane, vode, pristupa toaletu i osnovnoj ličnoj higijeni, čistoj odjeći i sl.

STANDARD (37) Žrtva trgovine ljudima, odmah nakon prvog kontakta s nadležnim organom, ima mogućnost da se javi rodbini, da ih obavijesti da je sigurna i da je s osobama koje će joj pomoći. Ako će takav kontakt ugroziti njenu sigurnost ili sigurnost drugih, takav kontakt treba odgoditi dok to ne bude sigurno za nju i/ili druge.

STANDARD (38) Na početku identifikacijskog intervjua žrtva trgovine ljudima obaviještena je o svrsi i sadržaju razgovora i povjerljivosti informacija dobivenih u identifikacijskom intervjuu, izuzev informacija koje su značajne za razotkrivanje krivičnog djela trgovine ljudima. Žrtva trgovine ljudima je upoznata koje su to važne informacije koje profesionalac koji obavlja identifikacijski razgovor ne može zadržati za sebe.

STANDARD (39) Žrtva trgovine ljudima upoznata je o svom pravu da odbije odgovarati na pitanja i/ili da prekine identifikacijski razgovor u bilo kojem trenutku.

STANDARD (40) Identifikacijski razgovor sa žrtvom trgovine ljudima zasniva se na poštovanju ljudskih prava i uz nužno poštovanje sljedećih etičkih principa:

- uvažavanje ličnosti, poštovanje mišljenja ispitanika;
- pažljiv izbor jezika u formuliranju pitanja, pitanja treba da budu postavljena taktično i na empatičan način, uz izbjegavanje kategoričkog mišljenja;
- ako nije apsolutno neophodno, od potencijalne žrtve trgovine ljudima ne tražiti da govori o svom traumatičnom iskustvu, osim tokom savjetovanja s psihologom;
- procjena rizika za žrtvu trgovine ljudima i osiguravanje mjera sigurnosti kada je to potrebno;
- nadležnost, odgovornost, stručnost i osposobljenost osobe koja vodi razgovor;
- drugi etički principi (npr. povjerljivost, pristup bez osuđivanja).

STANDARD (41) Preduvjet za početak identifikacijskog razgovora sa žrtvom trgovine ljudima jeste njeno informiranje o osnovnim pravima: oporavak i pravo na period razmišljanja (refleksije), usluge koje su joj na raspolaganju (smještaj, savjetovanje, pravna pomoć i dr.), sistem zaštite uključujući i program zaštite svjedoka, naredni mogući koraci upućivanja žrtve te trenutna zaštita njene sigurnosti.

STANDARD (42) Tokom identifikacijskog razgovora žrtvi trgovine ljudima ne postavljaju se pitanja o seksualnom životu koji je imala prije nego je postala žrtva trgovine ljudima.

STANDARD (43) Pisani dokumenti nastali u vezi s identifikacijskim razgovorom sa žrtvom trgovine ljudima čuvaju se na sigurnom i povjerljivom mjestu i dio su spisa predmeta. Nadležna institucija koja obavlja identifikacijski razgovor dužna je tu dokumentaciju ustupiti istražnim organima na njihov zahtjev.

Dodatna briga za djecu

STANDARD (44) Identifikacija djeteta žrtve trgovine ljudima i pružanje pomoći ne zavisi od spremnosti ili sposobnosti djeteta žrtve da policiji i pravosudnim organima dostavi informacije ili da svjedoči protiv svoga eksploatatora.

STANDARD (45) Identifikacija djeteta žrtve trgovine ljudima koje nije državljanin Bosne i Hercegovine ne umanjuje ili ograničava njegovo pravo da traži azil i dobije status međunarodne zaštite.

STANDARD (46) Kada starosna dob žrtve trgovine ljudima nije izvjesna i ne može se odrediti, a postoje razlozi koji navode da je žrtva trgovine djeteta, s takvom osobom postupa se s pretpostavkom da je žrtva djeteta i dodjeljuju joj se posebne mjere zaštite sve dok se konačno ne utvrdi njena starosna dob.

STANDARD (47) Provjera starosti djeteta žrtve trgovine ljudima obavlja se na nepristrasan način koji je prilagođen djeci. Određivanje dobi djeteta žrtve trgovine ljudima zasniva se na registraciji rođenja ili drugih dostupnih identifikacijskih ličnih dokumenata. U slučaju nedostatka ličnih dokumenata, primjenjuju se neškodljive tehnike za određivanje dobi djeteta, zasnovane na holističkom pristupu. Tokom procjene starosti djeteta žrtve trgovine ljudima, njegov vanjski izgled ne smije biti presudan. Kod provjere starosti djeteta žrtve trgovine ljudima uzima se u obzir:

- fizički izgled djeteta,
- psihološka zrelost djeteta (treba biti oprezan s obzirom na mogućnosti bržeg sazrijevanja djeteta zbog traumatičnih ili teških životnih okolnosti i specifične kulturološke pozadine),
- vlastita izjava djeteta žrtve trgovine ljudima,
- dostupna dokumentacija i
- provjera s ambasadom zemlje porijekla djeteta žrtve i drugim nadležnim tijelima izuzev ako je dijete iskazalo namjeru za podnošenje zahtjeva za azil, ako ima status tražioca azila, izbjeglice ili stranca pod supsidijarnom i privremenom zaštitom.

STANDARD (48) Nijedno djelovanje za provjeru starosti djeteta žrtve trgovine ljudima ne smije dovesti djeteta ili njegovu porodicu u opasnost ili uzrokovati povredu prava na povjerljivost. Procjenu medicinske starosti djeteta žrtve trgovine ljudima treba provoditi samo u izuzetnim slučajevima. Dijete žrtva može biti izloženo rendgenskom zračenju samo za kliničke potrebe.

STANDARD (49) Pristanak djeteta žrtve trgovine ljudima na namjeravanu eksploataciju je nevažan za njegovu identifikaciju, pomoć, podršku i zaštitu. U identifikacijskom razgovoru ne postavljaju se pitanja o pristanku djeteta na eksploataciju.

STANDARD (50) Identifikacija djeteta žrtve trgovine ljudima obavlja se u prisustvu njegovog roditelja ili zakonskog staratelja, odnosno u prisustvu predstavnika organa starateljstva ako je dijete žrtva bez pratnje ili je roditelj ili zakonski staratelj zbog sukoba interesa između njega i djeteta žrtve spriječen da postupa, osigura i/ili zastupa najbolji interes djeteta.

STANDARD (51) Kada je žrtva trgovine ljudima dijete bez pratnje ili kada roditelj/staratelj ne postupa u najboljem interesu djeteta, ili mu je oduzeto pravo staranja nad djetetom, djetetu se odmah imenuje privremeni staratelj koji će djelovati u njegovom najboljem interesu. Kad god je to moguće, privremeni staratelj je istog spola kao i dijete žrtva i ista osoba kao privremeni staratelj prati dijete tokom cijelog postupka zaštite i dugoročnog zbrinjavanja.

STANDARD (52) Nadležna institucija poduzima sve potrebne mjere za utvrđivanje identiteta i državljanstva djeteta žrtve bez pratnje i pronalazak njegove porodice kada je to u njegovom najboljem interesu.

STANDARD (53) Djetetu žrtvi trgovine ljudima koje ne govori lokalni jezik ili ima samo njegovo osnovno znanje osigurana je odgovarajuća komunikacija, certificirani prevodilac koji ima potrebne vještine, lične kapacitete i sposobnosti za komunikaciju s djecom. Prevodilac treba biti nezavisan, poznat vlastima i osoba u koju dijete ima povjerenje. Prevodilac nije neko ko tvrdi da je djetetov prijatelj ili porodica.

STANDARD (54) Profesionalci koji obavljaju identifikacijski razgovor s djetetom žrtvom trgovine ljudima odjeveni su u civilnu odjeću i osposobljeni su za razgovore s djecom žrtvama.

STANDARD (55) Djetetu žrtvi trgovine ljudima s intelektualnim poteškoćama tokom identifikacijskog razgovora osigurana je psihološka priprema i podrška koju pružaju profesionalci koji imaju specijalizirana znanja za komunikaciju s takvom djecom.

STANDARD (56) Identifikacijski razgovor s djetetom žrtvom trgovine obavlja se na mjestu gdje se dijete osjeća sigurno, u prilagođenim prostorijama u organu starateljstva, organu za provođenje zakona, u skloništu za žrtve i prostorijama ovlaštenih NVO-a ili u kući djeteta žrtve ako je to u njegovom najboljem interesu. Mjesto gdje se obavlja identifikacijski razgovor s djetetom žrtvom ni na koji način ne smije biti povezano s krivičnim djelom ili s traumom koju je dijete doživjelo (npr. mjestu gdje je dijete iskorišteno i/ili u prisutnosti ili fizičkoj blizini osobe koja je osumnjičena za krivično djelo trgovine ljudima...).

STANDARD (57) Dužina trajanja identifikacijskog razgovora s djetetom žrtvom trgovine ljudima je vremenski ograničena i srazmjerna je njegovom uzrastu i razvojnim kapacitetima. Dijete žrtva trgovine ljudima može kad god želi prekinuti identifikacijski razgovor, o čemu treba biti upoznato prije početka identifikacijskog razgovora.

STANDARD (58) Identifikacijski razgovor s djetetom žrtvom trgovine ograničit će se na prikupljanje biografskih i socijalnih podataka o djetetu (kao što su ime, starost, državljanstvo, imena i kontakti roditelja, država ili mjesto porijekla, prijašnja i trenutna adresa). Ostale informacije u vezi s iskustvom djeteta ili bilo kakvo znanje koje ono ima u vezi s krivičnim djelom koje je načinjeno na njegovu štetu ne traže se u ovoj fazi zaštite žrtve trgovine ljudima.

6.2.2. Upućivanje žrtve trgovine ljudima u sistem pomoći i podrške

STANDARD (59) Kod prvog kontakta s nadležnom institucijom, žrtva trgovine ljudima upućena je na osobe, službe ili organizacije koje mogu da joj pruže potrebne informacije o pravima i relevantnim postupcima. Žrtva trgovine ljudima informirana je i upućena na sistem pomoći i podrške od strane profesionalaca s ovlaštenjima za zastupanje nadležnih institucija, uzimajući u obzir njene potrebe i njen najbolji interes.

Pravo žrtve trgovine ljudima na odgovarajuću podršku i zaštitu zasniva se na pojedinačnoj procjeni rizika i potreba. Pojedinačna procjena je pravovremena i za cilj ima utvrđivanje specifičnih potreba žrtve u smislu njenog oporavka i rehabilitacije, pri čemu se naročito uzimaju u obzir: lične karakteristike žrtve, vrsta ili priroda krivičnog djela, okolnosti u kojima se krivično djelo desilo i posljedice koje je takvo djelo ostavilo na žrtvu trgovine ljudima. Ako su se elementi koji čine temelj pojedinačne procjene znatno promijenili, osigurano je njeno ažuriranje tokom cijelog procesa pomoći i podrške.

STANDARD (60) U postupku upućivanja u sistem pomoći i podrške poštuje se mišljenje žrtve trgovine ljudima.

STANDARD (61) Tokom faze upućivanja žrtve trgovine ljudima u sistem pomoći i podrške, ovlašteni profesionalci dijele informacije i podatke o konkretnom slučaju samo s profesionalcima koji su direktno angažirani na njenoj zaštiti. Prilikom razmjene informacija i podataka o žrtvi trgovine ljudima poštuje se princip povjerljivosti.

STANDARD (62) Za vrijeme upućivanja u sistem pomoći i podrške, žrtve trgovine ljudima su pisano i usmeno informirane o svojim pravima i dostupnim uslugama.

STANDARD (63) Službi za pomoć i podršku na koju se upućuje žrtva trgovine ljudima dostupne su sve relevantne informacije koje se odnose na konkretan slučaj.

STANDARD (64) Žrtvi trgovine ljudima dostavljena je kontakt-lista pružaoca usluga pomoći, podrške i zbrinjavanja žrtava trgovine ljudima. Ovu listu redovno ažuriraju nadležne institucije.

Dodatna briga za djecu

STANDARD (65) Kada je u pitanju dijete žrtva trgovine ljudima, upućivanje na nadležne službe je u nadležnosti organa starateljstva.

STANDARD (66) Djetetu žrtvi trgovine ljudima mora se pružiti dovoljno informacija o njegovim pravima i dostupnim uslugama, na jeziku koji je djetetu razumljiv, uzimajući u obzir starost djeteta i njegov psihofizički razvoj. Mišljenje djeteta žrtve mora se uzeti u obzir prilikom njegovog upućivanja na službe u čijoj nadležnosti je pomoć i podrška maloljetnim žrtvama trgovine ljudima, izuzev kada organ starateljstva procijeni da to nije u njegovom najboljem interesu, što mora biti detaljno obrazloženo.

STANDARD (67) Dijete žrtvu trgovine ljudima, putem sistema podrške, može pratiti punoljetna osoba od povjerenja, po njegovom izboru, osim ako u odnosu na tu osobu organ starateljstva ne donese obrazloženu odluku.

6.2.3. Transport žrtve trgovine ljudima

STANDARD (68) Žrtva trgovine ljudima ima osiguran i siguran prijevoz od mjesta identifikacije do skloništa, i od skloništa do njenog mjesta prebivališta, odnosno u državu porijekla ili državu uobičajenog boravka, kao i za vrijeme boravka u skloništu.

STANDARD (69) Žrtva trgovine ljudima ne prevozi se istim vozilom s osumnjičenim, optuženim ili njihovim zastupnicima. Ovo važi u svim fazama zaštite žrtve trgovine ljudima, od identifikacije do društvene reintegracije, odnosno repatrijacije.

Dodatna briga za djecu

STANDARD (70) Prijevoz djeteta žrtve trgovine ljudima ne obavlja se službenim vozilom s obilježjima policije ili druge sigurnosne agencije, odnosno na način koji bi ga mogao dodatno stigmatizirati.

STANDARD (71) Transport djeteta žrtve trgovine ljudima od mjesta identifikacije do skloništa, i od skloništa do mjesta prebivališta, odnosno u državu porijekla ili državu njegovog uobičajenog boravka obavlja se u pratnji staratelja djeteta.

Dok boravi u skloništu, a kada postoje opravdani razlozi za to (liječenje, obrazovanje, za potrebe krivičnog postupka i sl.), prijevoz djeteta žrtve trgovine ljudima može se obaviti u pratnji stručnog osoblja skloništa, uz pisanu saglasnost njegovog staratelja.

6.2.4. Pomoć i podrška žrtvi trgovine ljudima

STANDARD (72) Źrtva trgovine ljudima ima pravo na pomoć i podršku od trenutka kada nadležne institucije i ovlaštene organizacije imaju opravdane razloge da vjeruju da je osoba mogla biti izložena trgovini ljudima.

Pristup službama za podršku Źrtvama trgovine ljudima nije uvjetovan time je li Źrtva nadležnoj instituciji podnijela formalnu prijavu za krivično djelo.

STANDARD (73) Źrtva trgovine ljudima prije, za vrijeme i tokom određenog perioda nakon krivičnog postupka, u skladu sa svojim potrebama, ima besplatan pristup specijalističkim službama za podršku i pomoć koje djeluju u njenom interesu i koje poštuju princip povjerljivosti. Nadležne institucije i ovlaštene organizacije međusobno sarađuju kako bi pomogle Źrtvi da pristupi potrebnim uslugama podrške.

STANDARD (74) Pomoć i podrška Źrtvi trgovine ljudima pruža se samo uz informirani pristanak Źrtve, vodeći računa o njenom spolu, uzrastu, vjerskoj ili nacionalnoj pripadnosti i posebnim potrebama kao što je invaliditet, zdravstveno i psihičko stanje i slično.

STANDARD (75) Članovi porodice Źrtve trgovine ljudima imaju pristup službama za podršku Źrtvama, u skladu sa svojim potrebama i stepenom štete koju su pretrpjeli kao posljedicu krivičnog djela trgovine ljudima.

STANDARD (76) Pomoć i podrška Źrtvama trgovine ljudima nisu uvjetovane njihovom spremnošću da sarađuju u krivičnoj istrazi, procesuiranju ili suđenju. U slučajevima kada Źrtva nema zakonito prebivalište u BiH, pomoć i podrška se pružaju bezuvjetno, minimalno tokom perioda refleksije.

STANDARD (77) Podrška i pomoć Źrtvama trgovine ljudima uključuju minimalno:

- a) savjetovanje i informiranje o pravima Źrtve i postojećim službama za podršku, uključujući informiranje o pristupu postupcima za naknadu štete prouzrokovane krivičnim djelom, za strane Źrtve dodatno i informiranje o pravnom statusu, postupku repatrijacije i povratka, te načinu pristupa diplomatsko-konzularnim predstavništvima;
- b) životni standard, adekvatan i siguran smještaj (sklonište ili bilo koji drugi prikladan privremeni smještaj za Źrtve kojima treba sigurno mjesto zbog neposrednog rizika sekundarne i ponovljene viktimizacije, zastrašivanja i odmazde) i materijalnu pomoć;
- c) neophodni medicinski tretman, uključujući psihološku pomoć;
- d) pristup obrazovanju - za punoljetne domaće Źrtve trgovine ljudima i maloljetne strane državljane kojima je odobren privremeni boravak iz humanitarnih razloga kao Źrtvama trgovine ljudima;
- e) pristup profesionalnoj obuci i edukaciji;
- f) pristup tržištu rada pod uvjetima koji se primjenjuju prema domaćim i stranim Źrtvama;
- g) pravnu pomoć u vezi s pristupom i ostvarivanjem prava Źrtve u skladu s relevantnim propisima koji se primjenjuju prema domaćim i stranim Źrtvama trgovine, koja će omogućiti da se njihova prava i interesi iznesu i razmotre u odgovarajućim fazama krivičnog postupka koji se vodi protiv okrivljenog;
- h) pravo na usluge prevođenja i tumačenje;
- i) Źrtva strani državljanin dobiva informaciju o periodu oporavka i mogućnostima dobivanja međunarodne zaštite.

Dodatna briga za djecu

STANDARD (78) Djeca Źrtve trgovine ljudima imaju pravo na poseban tretman i zaštitu i uživaju ista prava na pomoć i zaštitu bez obzira na njihovo državljanstvo i u obimu koja im pripadaju kao djeci, u skladu s Konvencijom o pravima djeteta i domaćim propisima. O dostupnosti takvih tretmana i usluga djeca Źrtve trgovine ljudima i njihovi roditelji/staratelji su informirani odmah i adekvatno.

STANDARD (79) Dijete Źrtva trgovine ljudima izražava svoje mišljenje o prihvatanju programa pomoći i zaštite, a konačnu odluku donosi zakonski staratelj djeteta uz saglasnost nadležnog organa starateljstva. Prilikom donošenja odluke uvažava se mišljenje djeteta, izuzev kada ono nije u njegovom najboljem interesu, što mora biti obrazloženo.

STANDARD (80) Usluge podrške i pomoći djetetu Źrtvi trgovine ljudima prilagođene su njegovim potrebama, interesima, razvojnim mogućnostima, a pružaju je profesionalci osposobljeni za rad s djecom Źrtvama.

6.2.4.1. Smještaj Źrtve trgovine ljudima u sklonište

STANDARD (81) Radi pružanja pomoći i zaštite i sprečavanja daljnjeg iskorištavanja ili zlostavljanja, Źrtvi trgovine ljudima osiguran je smještaj u skloništu ovlaštene nevladine organizacije koja ima zaključen protokol o saradnji s nadležnim ministarstvom sigurnosti i ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice.

STANDARD (82) Smještaj za Źrtve trgovine ljudima je siguran i odgovara starosnoj dobi Źrtve.

STANDARD (83) Za vrijeme dok boravi u skloništu Źrtvi trgovine ljudima osigurano je zadovoljavanje njenih osnovnih potreba i osnovnih životnih standarda, što minimalno uključuje:

- održavajuće i sigurno okruženje,
- odjeću,
- ishranu,
- prostor za spavanje, odmaranje, objedovanje,
- mjesto za čuvanje odjeće i ličnih stvari,
- održavanje lične higijene,
- medicinsku njegu,
- psihosocijalno savjetovanje,
- pravno savjetovanje o pravima i obavezama na jeziku koji razumije,
- informiranje o pravnom statusu, mogućnostima i postupku repatrijacije i povratka za strane Źrtve,
- prostor za rekreaciju, uključujući namjenski prostor za djecu,
- pristup i podršku u obrazovanju domaćim Źrtvama trgovine ljudima,
- pristup profesionalnoj obuci i stjecanju životnih vještina,
- pristup tržištu rada.

STANDARD (84) Prvi razgovor sa Źrtvom trgovine ljudima u skloništu obavlja se na siguran i povjerljiv način koji poštuje njenu anonimnost. Nakon dolaska Źrtve u sklonište, odgovornoj osobi u skloništu nadležne institucije dostavljaju podatke koji minimalno uključuju:

- identitet Źrtve (ako su podaci dostupni): datum i mjesto rođenja, spol, državljanstvo, maternji jezik i govorni jezici, kao i posebne lične potrebe Źrtve,
- procjenu rizika sigurnosti,
- okolnosti pod kojima je identificirana Źrtva trgovine ljudima,
- ime osobe koja je obavila/obavlja intervju sa Źrtvom,

- ime voditelja slučaja/naimenovanog staratelja žrtve trgovine ljudima, što je osoba odgovorna za slučaj.

STANDARD (85) Nakon dolaska u sklonište žrtva trgovine ljudima je informirana o svojim pravima u vezi sa zaštitom i uslugama koje su joj na raspolaganju, kao i o pravilima koja mora poštovati, što uključuje i kućni red skloništa. Informacije o pravima, obavezama i pravilima ponašanja žrtve za vrijeme boravka i korištenja usluga skloništa ponuđene su žrtvi u pisanom obliku, na jeziku koji razumije. Svoju saglasnost za poštovanje ovih pravila žrtva trgovine ljudima daje u pisanom obliku.

STANDARD (86) Pravila ponašanja korisnika za vrijeme boravka u skloništu (kućni red) objavljena su na vidnom mjestu. Kada žrtva trgovine ljudima ne poštuje pravila ponašanja u skloništu, takva situacija ne smije uključivati smanjenje obima ostvarivanja osnovnih životnih potreba žrtve.

STANDARD (87) Dodatne informacije koje osoblje skloništa dobije od žrtve trgovine ljudima, a u vezi sa slučajem trgovine ljudima, razmjenjuju se s nadležnim institucijama, uz saglasnost žrtve. Dodatne informacije koje osoblje skloništa daju vanjski pružaoci usluga/partneri, a odnose se na žrtvu trgovine ljudima, dijele se sa žrtvom i evidentiraju se u spis predmeta.

STANDARD (88) U skloništu je osigurano sigurno okruženje za žrtvu trgovine ljudima tokom 24 sata dnevno. Zaštita objekta skloništa osigurana je shodno važećim pravnim propisima.

STANDARD (89) U slučaju sigurnosne prijetnje i povećanog nivoa rizika za žrtvu trgovine ljudima, žrtva se upućuje u drugo sklonište s odgovarajućim mjerama zaštite, koje su adekvatne za sigurnost visoko ili srednje rizične žrtve.

STANDARD (90) U skloništimu postoje detaljni i jasni planovi evakuacije u slučaju opasnosti, u slučaju požara ili narušavanja sigurnosti žrtve trgovine ljudima i osoblja skloništa, o kojima je žrtva upoznata odmah nakon dolaska u sklonište.

STANDARD (91) Sredstva za komunikaciju koja posjeduje žrtva trgovine ljudima, a predstavljaju prijetnju i mogu ugroziti njenu sigurnost ili sigurnost ostalih korisnika ili osoblja skloništa, poput mobilnih telefona, tableta i slično, nakon dolaska u sklonište se dokumentiraju i sigurno pohranjuju. Nakon napuštanja skloništa izuzete lične stvari se vraćaju žrtvi trgovine ljudima uz popratnu pisanu dokumentaciju.

STANDARD (92) Kako bi se omogućila sigurnost žrtve trgovine ljudima, ostalih korisnika skloništa i osoblja, neovlaštene posjete skloništu su zabranjene.

STANDARD (93) Nadležne institucije osiguravaju da lokacija skloništa gdje je smještena žrtva trgovine ljudima ne bude otkrivena. Ako lokacija skloništa postane kompromitirana kada je u pitanju sigurnost žrtve, žrtva se zbrinjava na drugo sigurno mjesto dok se ne ukloni bilo koja predviđena prijetnja za njenu sigurnost, sigurnost drugih korisnika te osoblja skloništa.

STANDARD (94) Žrtva trgovine ljudima koja boravi u skloništu ima pristup prikladnoj hrani i u dovoljnim količinama, propisane nutritivne vrijednosti, te pitkoj vodi, poštujući međunarodne i domaće standarde sigurnosti hrane.¹ Žrtva trgovine ljudima ima najmanje tri uravnotežena obroka dnevno, od čega je najmanje jedan obrok kuhan i poslužuje se topao.

Količina i kvalitet obroka te način posluživanja moraju biti primjereni potrebama i zdravstvenom stanju žrtve. Za trudnice žrtve trgovine ljudima, dojilje i žrtve koje imaju posebne prehrambene potrebe iz medicinskih, kulturoloških ili vjerskih razloga osigurana je hrana koja je primjerena njihovim potrebama.

STANDARD (95) Za vrijeme boravka u skloništu žrtvi je osigurana čista i prikladna sezonska odjeća i obuća, u skladu s njenim potrebama, poštujući kulturološke i vjerske običaje žrtve i izbjegavajući "uniformni izgled".

STANDARD (96) Strana žrtva trgovine ljudima koja podnese zahtjev za azil u Bosni i Hercegovini, u skladu s odlukom organizacijske jedinice Ministarstva sigurnosti koja provodi postupak azila, može ostati u skloništu dok se ne donese pravosnažna odluka o podnesenom zahtjevu za azil u skladu sa Zakonom o azilu².

STANDARD (97) Kako bi se rehabilitirala i osnažila žrtva trgovine ljudima, dužina njenog boravka u skloništu treba biti fleksibilna, na osnovu potreba i okolnosti žrtve.

STANDARD (98) Žrtva trgovine ljudima, domaća i strana, kojoj je odobren privremeni boravak može, uz potpisanu izjavu u prisustvu pravnog savjetnika i osoblja skloništa, na vlastitu odgovornost napustiti sklonište uz poštovanje kućnog reda skloništa i predočenje prijave adrese prebivališta. Žrtva trgovine može sa sobom ponijeti kopije svih dokumenata s ličnim podacima, koje uključuju između ostalog zdravstveni karton, informacije o stečenom obrazovanju i rehabilitaciji.

STANDARD (99) Žrtva trgovine ljudima ima pravo na kontakt s porodicom, rođacima i prijateljima koji igraju važnu ulogu u njenom životu, ako to nije u suprotnosti s njenim interesom i važećim propisima. Komunikacija žrtve visokog rizika s članovima porodice obavlja se putem telefona ili e-maila uz nadzor osoblja skloništa, a susreti s članovima porodice odvijaju se u prisustvu voditelja slučaja i sigurnosne službe.

STANDARD (100) Žrtva trgovine ljudima ima pravo na usmene ili pisane pritužbe na usluge ili u vezi s upravljanjem slučajem, na jeziku koji ona razumije.

Dodatna briga za djecu

STANDARD (101) Dijete žrtva trgovine ljudima smješteno je u sigurnom smještaju, prilagođenom djetetu, odmah nakon njegove preliminarne identifikacije.

STANDARD (102) Dijete žrtva trgovine ljudima smješteno je u sklonište ili u poseban odjel u skloništu koji je isključivo namijenjen za smještaj djece. Dijete žrtva ne može biti smješteno u sobi za spavanje s punoljetnim osobama koje nisu porodično vezane za njega i ako to nije u suprotnosti s njegovim najboljim interesom. Braća i sestre, žrtve i/ili svjedoci trgovine ljudima nisu razdvojeni prilikom njihovog smještaja.

STANDARD (103) Smještaj djeteta žrtve trgovine ljudima u ustanove socijalne zaštite je krajnje rješenje za njegovo zbrinjavanje, nakon što su iscrpljene sve druge mogućnosti za njegov smještaj u sklonište ili u određene oblike vaninstitucionalnog smještaja za djecu.

STANDARD (104) Za smještaj djeteta žrtve trgovine ljudima u sklonište potrebna je saglasnost roditelja/staratelja. Ako je interes roditelja/staratelja u suprotnosti s najboljim interesom djeteta, potrebna je saglasnost imenovanog privremenog staratelja.

STANDARD (105) Usluge i podrška u skloništu moraju biti primjerene kulturološkom identitetu i porijeklu, spolu i

¹ Analiza opasnosti i kritičnih kontrolnih tačaka (HACCP) za pristup sigurnosti hrane koju je razvila Organizacija za prehranu i poljoprivredu UN-a (FAO)

² "Službeni glasnik BiH", br. 11/16 i 16/16

starosnoj dobi djeteta žrtve trgovine ljudima. Djeci žrtvama s određenim invaliditetom pruža se pomoć koja odgovara njihovim potrebama, mogućnostima i sposobnostima.

STANDARD (106) Osoblje skloništa, prema važećim pravnim propisima, podvrgnuto je redovnim sigurnosnim provjerama kako bi se osiguralo da su podobni za rad s djecom.

6.2.4.2. Zdravstvena zaštita žrtava trgovine ljudima

STANDARD (107) Žrtvi trgovine ljudima državljaninu BiH, bez obzira na status osigurane osobe, osigurana je pravovremena, kvalitetna i efikasna zdravstvena zaštita, u istom obimu i na jednak način koji je utvrđen za sve osigurane osobe, u skladu s njenim zdravstvenim stanjem, medicinskom doktrinom i važećim pravnim okvirom u Bosni i Hercegovini. Zdravstvena zaštita posebno uključuje zbrinjavanje i liječenje posljedica nasilja na fizičko, mentalno i reproduktivno zdravlje žrtve, koje su nastale kao posljedica krivičnog djela trgovine ljudima. Zdravstvena zaštita, lijek i medicinsko pomagalo dostupni su žrtvi trgovine ljudima u razumnom roku koji neće ugroziti ili pogoršati njeno zdravstveno stanje, a ako su rokovi propisani, u okviru datog roka.

Strana žrtva trgovine ljudima tokom boravka u skloništu ima pravo na hitnu medicinsku pomoć, na način utvrđen protokolom između Ministarstva sigurnosti Bosne i Hercegovine i ovlaštenog NVO-a u kojem je smještena žrtva. U periodu odobrenog privremenog boravka u Bosni i Hercegovini strana žrtva trgovine ljudima koja boravi izvan skloništa ostvaruje zdravstvenu zaštitu u skloništu NVO-a ili u nadležnoj zdravstvenoj ustanovi s kojom Ministarstvo sigurnosti BiH ima potpisan protokol o saradnji.

STANDARD (108) Zdravstvena zaštita pruža se žrtvi trgovine ljudima uz izričiti pristanak žrtve, usmenim ili pismenim putem, izuzev u slučaju kada se njome spašava ili održava život žrtve ili bi se njenim nepoduzimanjem nepopravljivo ugrozilo ili ozbiljno oslabilo ili oštetilo njeno zdravlje ili život i zdravlje drugih ljudi. Medicinska mjera protivna izričito iskazanoj volji žrtve trgovine ljudima, odnosno roditelja, staratelja ili zakonskog zastupnika poslovno nesposobne žrtve, može se poduzeti samo u izuzetnim slučajevima koji su utvrđeni zakonom i koji su u skladu s ljekarskom etikom.

STANDARD (109) Žrtva trgovine ljudima je pravovremeno i tačno informirana o svom zdravlju, svojim pravima i obavezama i načinu kako ih koristiti, na jeziku koji joj je razumljiv i koji je prilagođen njenom obrazovnom nivou, fizičkom i psihičkom stanju, a ako je strana žrtva trgovine ljudima, u pravilu, na njenom maternjem jeziku ili uz prisustvo ovlaštenog prevodioca, odnosno tumača znakovnog jezika ako je u pitanju osoba s oštećenim sluhom i govorom.

STANDARD (110) Potrebni zdravstveni uslugama za žrtvu trgovine ljudima koja nije smještena u sklonište koordinira mjesni nadležni organ starateljstva, odnosno osoblje skloništa za žrtvu smještenu u skloništu.

Na osnovu individualne potrebe žrtve trgovine ljudima, nadležna zdravstvena ustanova priprema odgovarajući program zdravstvene rehabilitacije žrtve koji provodi s organom starateljstva, uz njen dobrovoljni pristanak. Programom je utvrđeno vrijeme trajanja programa rehabilitacije i način njegove realizacije. Organ starateljstva i zdravstvena ustanova zajednički su odredili stručnu i odgovornu osobu za praćenje i realizaciju ovog programa.

STANDARD (111) Medicinske posjete i terapije za žrtvu trgovine ljudima smještenu u sklonište uredno se evidentiraju u

njen zdravstveni karton. Žrtvi se lijekovi daju pod nadzorom osoblja skloništa i prema pisanim uputama koje je ljekar odredio.

STANDARD (112) Medicinska dokumentacija i izvještaj o zdravstvenom stanju žrtve trgovine ljudima sastavni su dio ličnog dosjea žrtve koja je zbrinuta u skloništu. Podaci o zdravstvenom stanju žrtve trgovine ljudima spadaju u lične podatke, povjerljivi su i predstavljaju službenu tajnu.

Dodatna briga za djecu

STANDARD (113) Dijete žrtva trgovine ljudima uživa najviši nivo dostižne zdravstvene zaštite bez obzira na to radi li se o domaćoj ili stranoj žrtvi.

Zdravstvena zaštita zadovoljava kratkoročne i dugoročne posebne zdravstvene potrebe djeteta žrtve trgovine ljudima, uključujući socijalni i fizički oporavak, psihološku ili psihijatrijsku pomoć u slučaju posttraumatskog stresnog poremećaja.

Prilikom medicinskog pregleda i izvođenja medicinskih postupaka osigurana je zvučna i vizuelna privatnost pacijenta djeteta žrtve trgovine ljudima, osim u hitnim slučajevima.

STANDARD (114) Dijete žrtva trgovine ljudima uključeno je u donošenje odluke o pristanku na predloženu medicinsku mjeru, u skladu s njegovom zrelošću i sposobnošću za rasuđivanje. Medicinska mjera nad njim poduzima se uz obavještenje i pristanak njegovog roditelja, zakonskog zastupnika ili staratelja djeteta.

Žrtva trgovine ljudima s navršениh 15 godina starosti, koja je sposobna za rasuđivanje, može sama dati pristanak na predloženu medicinsku mjeru, izuzev ako se radi o posebnim medicinskim mjerama za koje je prema pozitivnim pravnim propisima neophodna i saglasnost roditelja/staratelja (invazivne dijagnostičke i terapijske procedure, operativni zahvati i prekid trudnoće).

Ako su interesi djeteta pacijenta, žrtve trgovine ljudima, i njegovog roditelja/staratelja u vezi s poduzimanjem određene medicinske mjere suprotstavljeni, nadležni zdravstveni radnik odmah o tome obavještava nadležni organ starateljstva.

STANDARD (115) Medicinski pregled djeteta žrtve do 15. godine života, odnosno djeteta koje je potpuno ili djelimično lišeno poslovne sposobnosti, obavlja se u prisustvu roditelja/staratelja, a ako ih dijete nema ili su interesi roditelja/staratelja u suprotnosti s interesima djeteta žrtve (npr. ginekološki pregled djeteta i prisustvo roditelja suprotnog spola i sl.), odlučuje organ starateljstva.

STANDARD (116) S ciljem sprečavanja, dijagnosticiranja ili liječenja seksualno prenosivih bolesti, djetetu žrtvi seksualnog izrabljivanja osiguran je bezuvjetan pristup uslugama zaštite reproduktivnog zdravlja.

STANDARD (117) Dijete žrtva trgovine ljudima prilikom pružanja zdravstvene zaštite ima mogućnost izbora spola zdravstvenog osoblja koje će mu pružiti zdravstvenu uslugu.

6.2.4.3. Obrazovanje žrtava trgovine ljudima

STANDARD (118) Žrtva trgovine ljudima ima pravo na obrazovanje u skladu s njenim interesima, potencijalima i relevantnim pravnim propisima koji uređuju oblast obrazovanja djece i odraslih.

STANDARD (119) Voditelj slučaja, uz konsultacije sa žrtvom trgovine ljudima, priprema individualni obrazovni plan koji sadrži detaljnu obrazovnu pozadinu, potrebe i preporuke za njeno obrazovanje dok boravi u skloništu. Voditelji slučaja saraduju s obrazovnim sistemom i osobljem skloništa kako bi

osigurati efikasno postavljanje, praćenje i evaluaciju individualnog obrazovnog plana za žrtvu trgovine ljudima. U tom kontekstu, razmatra se očekivano vrijeme njenog boravka u skloništu ili ustanovi socijalne zaštite i svi aspekti njene sigurnosti.

STANDARD (120) Žrtvi trgovine ljudima čija je lična sigurnost u visokom riziku treba osigurati pohađanje nastavnih časova unutar skloništa kako bi neometano nastavila svoje obrazovanje. Kada se nivo rizika smanji, žrtva trgovine ljudima treba da ima priliku pohađati formalne i neformalne nastavne časove izvan skloništa.

STANDARD (121) Kada god je to moguće, žrtva trgovine ljudima nastavlja svoje obrazovanje u obrazovnoj ustanovi u koju je išla prije nego je postala žrtva trgovine ljudima, pod uvjetom da ne postoji rizik za njenu sigurnost.

STANDARD (122) Žrtva trgovine ljudima koja je prije nego što je postala žrtva redovno pohađala obrazovanje, a koja se nalazi u visokom sigurnosnom riziku, ima mogućnost pohađanja instruktivne nastave u skloništu te vanrednog polaganja nastavnih razreda u najbližoj odgovarajućoj obrazovnoj ustanovi, bez naknade.

STANDARD (123) Žrtvi trgovine ljudima koja je prijevremeno napustila formalno obrazovanje, tamo gdje je to moguće, treba pružiti priliku za pohađanje odgovarajućeg neformalnog obrazovanja, u skladu s njenim potencijalima i interesom.

STANDARD (124) Žrtvi trgovine ljudima koja je nepismena dostupni su programi opismenjavanja, bez naknade.

STANDARD (125) Kada formalno obrazovanje nije moguće, žrtva trgovine ljudima ima mogućnost da se uključi u program cjeloživotnog učenja u skloništu, ili putem programa partnerskih pružalaca obrazovnih usluga kada je smještena izvan skloništa.

STANDARD (126) Udžbenike, školski materijal i školsku uniformu za žrtvu trgovine ljudima osigurava sklonište, odnosno mjesni nadležni organ starateljstva ako je žrtva zbrinuta izvan skloništa.

STANDARD (127) Obrazovni plan i napredak žrtve trgovine ljudima evidentira se u spis predmeta.

Dodatna briga za djecu

STANDARD (128) Besplatno i bezuvjetno obrazovanje osigurano je pod istim uvjetima za svu djecu, domaće i strane žrtve trgovine ljudima, u skladu s važećim pravnim propisima. Djeci žrtvama trgovine ljudima pruža se obrazovanje u razumnom roku kako bi se olakšao njihov oporavak, poboljšao njihov osjećaj vrijednosti i pomoglo djetetu da preuzme kontrolu nad svojim životom i budućnošću.

STANDARD (129) Dijete žrtva trgovine ljudima, roditelj/staratelj, institucije za zaštitu djece i osoblje skloništa zajedno odlučuju da li je dijete žrtva spremno pristupiti određenim obrazovnim aktivnostima ili formalnom obrazovnom sistemu. To će zavisiti od psihološkog stanja djeteta žrtve, njegovog poznavanja lokalnog jezika, njegovog prethodnog obrazovanja i očekivane dužine boravka u skloništu.

STANDARD (130) Obrazovni napredak djeteta žrtve trgovine ljudima prati se u kontinuitetu, kako bi se pravovremeno prepoznale poteškoće s kojima se dijete žrtva može susresti u školi i poduzele preventivne mjere da se to spriječi.

STANDARD (131) U slučajevima vjerovatnoće da će dijete žrtva trgovine ljudima biti vraćeno u državu porijekla ili

uobičajenog boravka u vrlo kratkom roku (npr. 1 ili 2 mjeseca), treba uložiti napore na pripremi njegove obrazovne integracije u državu povratka. Takvi napori uključuju, naprimjer, opis djeteta žrtve u školu ili njegovo stručno osposobljavanje, pripremni rad s roditeljima/starateljima da olakšaju njegovu integraciju u školi, osiguranje školarine za dijete, prijevoza i sl.

STANDARD (132) Pružaoci usluga treba da promoviraju pristup djeteta žrtve trgovine ljudima slobodnim aktivnostima, uključujući igre i rekreacijske aktivnosti primjerene njegovoj dobi, zrelosti i interesima. Ovo je posebno važno za djecu žrtve za koje postoji vjerovatnoća da će uskoro biti vraćena u državu porijekla ili državu uobičajenog boravka. Takve aktivnosti treba ponuditi unutar objekta smještaja ili u zajednici kada je to prikladno, i trebali bi imati za cilj olakšavanje dječije komunikacije i interakcije s vršnjacima i lokalnom zajednicom.

6.2.4.4. Stručno osposobljavanje i usmjeravanje žrtava trgovine ljudima

STANDARD (133) Žrtvi trgovine ljudima treba osigurati odgovarajuće obuke/kurseve koji će joj pomoći u njenom profesionalnom razvoju i omogućiti joj da bude zaposlena i integrirana u zajednicu.

STANDARD (134) Kapacitete, potrebe i interese žrtve trgovine ljudima treba procijeniti u odnosu na njen profesionalni razvoj i ekonomsko osnaživanje. Ovo vrednovanje treba obaviti osoblje skloništa, a izvan skloništa ovu procjenu trebao bi obaviti voditelj slučaja iz nadležnog organa starateljstva.

STANDARD (135) Nadležni organ starateljstva i sklonište dužni su identificirati postojeće prilike za uključivanje žrtve trgovine ljudima u aktivnosti za njen profesionalni razvoj i omogućiti realizaciju ovih aktivnosti identificiranjem mogućih resursa/programa za osiguranje potrebnih materijala za obuke/kurseve.

STANDARD (136) Ekonomska nezavisnost je osnovni uvjet za potpunu i održivu reintegraciju žrtve trgovine ljudima. Postojeći javni programi zapošljavanja i samozapošljavanja su naklonjeni i afirmativni za žrtve trgovine ljudima, uz davanje posebnih stimulativnih mjera za poslodavce koji ih zapošljavaju.

STANDARD (137) Nadležne institucije i ovlaštene organizacije podržavaju žrtvu trgovine ljudima u zapošljavanju ili samozapošljavanju, u skladu s njenom kvalifikacijom, uključivanjem u profesionalnu podršku ili obuku i osiguravanjem odgovarajuće dokumentacije za razvijanje poslovnih (biznis) planova u slučajevima da su identificirani mogući donatori.

STANDARD (138) Individualni plan za žrtvu trgovine ljudima treba da uključi njeno stručno usavršavanje i ekonomsku nezavisnost, uzimajući u obzir njene sposobnosti, vještine, starost, snage i slabosti. Ovaj plan priprema voditelj slučaja u koordinaciji sa žrtvom trgovine ljudima koja boravi unutar ili izvan skloništa.

STANDARD (139) Uključivanje žrtve trgovine ljudima u stručno usavršavanje/kurseve i planove ekonomske nezavisnosti ne smije započeti bez njenog pristanka, odnosno pristanka roditelja/staratelja ako je žrtva osoba s umanjenom poslovnom sposobnošću.

STANDARD (140) Strana žrtva trgovine ljudima ima pristup tržištu rada u skladu s važećim propisima.

6.2.4.5. Pravna pomoć i naknada štete žrtvama trgovine ljudima

STANDARD (141) Žrtva trgovine ljudima ima pravo i mogućnost korištenja besplatne pravne pomoći i savjetovanja tokom razgovora s predstavnicima nadležnih institucija, tokom daljnjeg procesa ukazivanja pomoći, zbrinjavanja i reintegracije i tokom odvijanja krivičnog, građanskog ili upravnog postupka. Pravna pomoć uključuje i pružanje stručne pomoći koja se odnosi na ostvarivanje socijalne i zdravstvene zaštite, odštete i drugih prava.

STANDARD (142) Pravno savjetovanje i besplatna pravna pomoć žrtvama trgovine ljudima osigurana je u skladu s važećim zakonodavnim okvirom. Prilikom poduzimanja bilo kakvih radnji sa žrtvom, što uključuje i razgovor, sve nadležne institucije i ovlaštene organizacije su osigurale prisustvo pravnog savjetnika, poštujući prava žrtve.

Besplatna pravna pomoć žrtvama trgovine ljudima osigurana je posredstvom Ministarstva pravde BiH, pravne službe organa starateljstva, centara za pružanje besplatne pravne pomoći, ovlaštenih nevladinih organizacija za pružanje besplatne pravne pomoći ili ostalih dostupnih vidova besplatne pravne pomoći u Bosni i Hercegovini.

STANDARD (143) Pravni savjeti i pravna pomoć koja se pruža žrtvama trgovine ljudima su besplatni, efikasni, održivi i vjerodostojni.

STANDARD (144) Žrtva trgovine ljudima ima pravo razumjeti i biti razumljiva u krivičnom postupku, primiti informacije na razumljiv način, uzimajući u obzir lične karakteristike žrtve poput invaliditeta i jezika.

STANDARD (145) Žrtva trgovine ljudima je prevodilački ili lingvistički potpomognuta za podnošenje prijave za krivično djelo trgovine ljudima ako ne razumije ili ne govori jezik nadležne institucije. Žrtvi koja je podnijela formalnu prijavu za krivično djelo trgovine ljudima osigurana je pisana potvrda o podnošenju njene prijave koju izdaje nadležna institucija koja je prijavu zaprimila, navodeći osnovne činjenice predmetnog krivičnog djela. Ako žrtva trgovine ljudima ne razumije ili ne govori jezik nadležne institucije, osigurano je besplatno prevodjenje pisane potvrde, ako to ona zatraži, na jeziku koji razumije.

STANDARD (146) Žrtva krivičnog djela trgovine ljudima, počinjenog u državi različitoj od one u kojoj ima boravište, može podnijeti prijavu nadležnim institucijama države boravišta ako to ne može učiniti u državi u kojoj je počinjeno krivično djelo ili ako to tamo ne želi učiniti. Nadležna institucija kojoj je žrtva podnijela prijavu bez odgađanja prosljeđuje prijavu nadležnoj instituciji u državi u kojoj je počinjeno krivično djelo, ako nadležnost za pokretanje postupka nije iskoristila nadležna institucija u Bosni i Hercegovini u kojoj je podnesena prijava.

STANDARD (147) Žrtva trgovine ljudima treba biti obaviještena, bez nepotrebnog odgađanja, o pravu na dobivanje informacija u krivičnom postupku pokrenutom na osnovu prijave za krivično djelo koje je pretrpjela, ima pravo da na osnovu zahtjeva dobije informacije koje se odnose na odluke o nepokretanju ili obustavljanju istrage protiv počinioca, sve informacije o podizanju optužnice, vremenu, mjestu i datumu suđenja te o konačnoj presudi.

STANDARD (148) Žrtva trgovine ljudima se bez nepotrebnog odgađanja obavještava ako je optuženi/okrivljeni oslobođen ili je pobjegao iz pritvora, odnosno zatvora.

STANDARD (149) Žrtva trgovine ljudima ima pravo na odluku o kompenzaciji za pretrpljene povrede nastale kao posljedica krivičnog djela trgovine ljudima, od izvršioca krivičnog djela, u razumnom roku. Informacije o mogućnostima traženja odštete, načinu podnošenja zahtjeva i pratećoj dokumentaciji dostupne su žrtvi trgovine ljudima od prvog kontakta s nadležnom institucijom, na jeziku koji razumije. Naknada štete je novčana i pokriva materijalnu (troškovi liječenja, izgubljena zarada, gubitak izdržavanja što se tiče izdržavanih osoba i sl.) i nematerijalnu štetu (za pretrpljenu bol i patnju) koju je pretrpjela žrtva trgovine ljudima.

STANDARD (150) O imovinskom zahtjevu za naknadu štete prvenstveno se odlučuje u krivičnom postupku, u cijelosti i u razumnom roku. S ciljem ostvarivanja odštetnog zahtjeva, žrtva trgovine ima pravo na besplatnu pravnu pomoć nadležne institucije ili ovlaštene organizacije za pružanje besplatne pravne pomoći, u obimu koji je utvrđen zakonima o pružanju besplatne pravne pomoći i krivičnom procesnom zakonodavstvu u Bosni i Hercegovini.

STANDARD (151) Uvijek kada je to moguće, restitucija treba da bude pravična prema žrtvama trgovine ljudima, njihovim porodicama, osobama koje izdržava, a izvršava je pravosnažno osuđeni počinitelj ovog krivičnog djela.

Dodatna briga za djecu

STANDARD (152) Pravni stručnjaci koji pružaju pravnu pomoć djeci treba da poznaju relevantno domaće zakonodavstvo i procedure, dječija prava, faze u razvoju djeteta i način komuniciranja s djecom.

STANDARD (153) Pouzdane i relevantne informacije u pravnom postupku djetetu žrtvi trgovine ljudima treba pružati direktno, jednostavnim i prilagođenim jezikom, kako bi ono moglo donijeti odluku. Takav pristup treba primjenjivati uvijek, čak i u situacijama kada dijete nije donosilac odluke.

STANDARD (154) U svim sudskim i vansudskim postupcima dijete žrtva trgovine ljudima je zaštićeno od štete, uključujući zastrašivanje, represivno ponašanje i sekundarnu viktimizaciju.

STANDARD (155) Djetetu žrtvi trgovine ljudima, stranom državljaninu, odmah je osigurano prisustvo pravnog savjetnika.

STANDARD (156) Pravni savjetnik djeteta žrtve trgovine, stranog državljanina, treba upoznati dijete žrtvu i objasniti mu odluku ili presudu na jeziku koji je prilagođen djetetovom nivou razumijevanja i dati potrebne informacije o mogućim mjerama koje se mogu poduzeti, poput žalbe ili nezavisnih mehanizama pritužbe.

STANDARD (157) Adekvatno zastupanje i pravo na zastupanje djeteta žrtve trgovine ljudima, nezavisno od roditelja/staratelja, zagarantirano je posebno u postupcima gdje su roditelji/staratelji i članovi porodice optuženi za krivično djelo trgovine ljudima.

STANDARD (158) Sudski i vansudski postupci koji uključuju djecu su hitnog karaktera radi osiguravanja brzog djelovanja i zaštite najboljeg interesa djeteta žrtve, uz poštovanje vladavine prava.

6.2.5. Repatrijacija žrtava trgovine ljudima

STANDARD (159) Domaćoj žrtvi trgovine ljudima ili žrtvi koja je imala stalni boravak u BiH u vrijeme ulaska na teritoriju druge države gdje je identificirana kao žrtva trgovine ljudima, vodeći računa o pravima, sigurnosti i dostojanstvu žrtve, omogućit će se i prihvatiti njen povratak u BiH, bez nepotrebnog ili neopravdanog odgađanja. Da bi se olakšao

povratak žrtve trgovine ljudima, na zahtjev države gdje je žrtva identificirana, nadležna institucija izdaje putnu ispravu ili neku drugu potvrdu koja je žrtvi potrebna za putovanje i ponovni ulazak na njenu teritoriju.

STANDARD (160) Povratak žrtve trgovine ljudima stranog državljanina u državu porijekla ili državu uobičajenog boravka ili u državu koja je prihvata realizira se uz dužno poštovanje prava, sigurnosti i dostojanstva žrtve, kao i statusa eventualnog pravnog postupka koji se odnosi na činjenicu da se radi o žrtvi, i po mogućnosti taj povratak bi trebalo da bude dobrovoljan. Dobrovoljni povratak punoljetne žrtve trgovine ljudima koja se nalazi pod starateljstvom moguć je samo uz pristanak staratelja žrtve.

STANDARD (161) Žrtva trgovine ljudima strani državljanin ne može biti vraćena u državu porijekla u kojoj postoji ozbiljan rizik da će ona biti izložena mučenju ili drugom nečovječnom ili ponižavajućem postupanju, progonu ili teškim oblicima kršenja ljudskih prava. U situacijama kada bi repatrijacija teško ugrozila ili povrijedila osnovna prava žrtve trgovine ljudima i članova njene porodice, treba da se razmotre alternative repatrijaciji, kao što je npr. odobrenje stalnog boravka ili preseljenja u drugu sigurnu zemlju.

STANDARD (162) Slobodnu volju o dobrovoljnom povratku žrtva trgovine ljudima izražava u pisanom obliku, potpisivanjem posebnog obrasca o dobrovoljnom povratku na maternjem jeziku.

STANDARD (163) Nadležni organ ili ovlaštena organizacija koja provodi postupak repatrijacije razvija individualni plan repatrijacije za žrtvu trgovine ljudima, koji minimalno sadrži: plan putovanja, asistencije u odlasku, tranzitu, prijemu, pribavljanju putnih isprava, mišljenje ljekara o sposobnosti žrtve trgovine ljudima za povratak te koordinaciju ostalih pojedinosti. Ove informacije moraju biti sačuvane u dosjeu žrtve.

STANDARD (164) Individualni plan repatrijacije za žrtvu trgovine ljudima urađen je nakon procjene rizika povratka za žrtvu, uz učešće svih institucija i ovlaštenih organizacija koje su nadležne i uključene u postupak repatrijacije. S planom repatrijacije žrtve trgovine ljudima upoznati su minimalno: Granična policija BiH, Služba za poslove sa strancima, ovlaštena organizacija u kojoj je žrtva trgovine ljudima smještena i granična policija zemlje u kojoj se vrši njen povratak.

STANDARD (165) Žrtva trgovine ljudima je pravovremeno i na prilagođen način informirana o svom individualnom planu repatrijacije i provođenju svih planiranih aktivnosti kako bi se održao kod nje osjećaj sigurnosti i povjerenja u proces repatrijacije. Žrtvi trgovine ljudima treba da budu dostupne sve informacije o državnim organima, ustanovama, službama i ovlaštenim organizacijama za podršku u državi u koju se ona vraća.

STANDARD (166) Nadležni organi i organizacije moraju najaviti repatrijaciju žrtve trgovine ljudima državama tranzita i državama porijekla.

Dodatna briga za djecu

STANDARD (167) Dijete žrtva trgovine ljudima koje je državljanin treće zemlje, bez pratnje roditelja/ staratelja, ima pravo na povratak u državu porijekla ili uobičajenog boravka ili u državu koja ga prihvata. Povratak u zemlju ili mjesto porijekla ili državu koja ga prihvata organizira se samo ako je takav povratak u najboljem interesu djeteta, što uključuje i uvjerenje da će se dijete žrtva trgovine ljudima vratiti u

biološku, srodničku ili hraniteljsku porodicu, imenovanom staratelju ili u odgovarajući vaninstitucionalni smještaj ili ustanovu socijalne zaštite. Argumenti koji se ne zasnivaju na pravima, poput onih koji se odnose na migracijsku politiku, ne mogu nadvladati razmatranja najboljeg interesa djeteta.

STANDARD (168) Dijete žrtva trgovine ljudima neće biti vraćeno u državu porijekla ili uobičajenog boravka ili u državu koja ga prihvata ako postoji opravdana sumnja, a nakon procjene rizika i sigurnosti, da postoje razlozi da povratak djeteta žrtve ugrožava njegovu sigurnost ili sigurnost članova njegove porodice.

STANDARD (169) Povratak djeteta žrtve trgovine ljudima je unaprijed koordiniran između države ili mjesta u kojem se dijete žrtva nalazi i države ili mjesta porijekla, a po potrebi su uključene i zemlje tranzita.

STANDARD (170) O povratku u državu ili mjesto porijekla treba razmišljati samo kada se može dogovoriti sigurno spajanje porodice ili kad je, u konsultaciji s nadležnim institucijama u državi ili mjestu porijekla s nadležnom vladinom ustanovom ili ovlaštenom nevladinom organizacijom, dogovorena mogućnost i način pružanja trenutne zaštite i pomoći djetetu žrtvi trgovine ljudima po njegovom dolasku.

STANDARD (171) Pri određivanju trajnog rješenja, od djeteta žrtve trgovine ljudima traži se da iznese svoje mišljenje u pogledu svoje budućnosti, uključujući i njegovu volju da se vrati u svoju državu ili mjesto porijekla, odnosno uobičajenog boravka. U svakom slučaju, djetetova razvojna mentalna zrelost mora se odrediti, uzimajući u obzir njegove lične, porodične i kulturološke pozadine.

STANDARD (172) Država će uspostaviti postupak koji će osigurati da dijete žrtvu trgovine ljudima u državi porijekla ili uobičajenog boravka prihvati staratelj kojeg imenuje nadležno tijelo u državi porijekla ili uobičajenog boravka, i/ili roditelji djeteta.

STANDARD (173) Povratak djeteta žrtve trgovine ljudima u državu porijekla ili državu uobičajenog boravka ili državu koja ga prihvata odvija se u pratnji imenovanog staratelja djeteta u državi u kojoj je dijete identificirano kao žrtva trgovine ljudima i predaje se staratelju u državi porijekla. U koordinaciji s nadležnim institucijama države ili određenoj mjestu, staratelj prati dijete koje se vraća u svoju državu ili mjesto porijekla do smještaja u nadležnu ustanovu i/ili do roditelja djeteta.

STANDARD (174) Tokom cijelog postupka repatrijacije djetetu žrtvi trgovine ljudima dostupna je medicinska i psihološka pomoć i zaštita.

6.2.6. Reintegracija žrtava trgovine ljudima

STANDARD (175) Reintegracija u zajednici je krajnji cilj procesa pružanja podrške žrtvi trgovine ljudima i zavisi od njene odluke. Žrtva trgovine ljudima može izabrati da se ponovo integrira u svoju porodicu ili novu porodicu ili u novu zajednicu.

STANDARD (176) Procjene rizika za povratak žrtve trgovine ljudima u svoju porodicu i zajednicu treba da budu provedene što je prije moguće, kako bi se utvrdila izvodljivost ponovne integracije žrtava trgovine u matičnu zajednicu.

STANDARD (177) Rezultat procjene rizika koristi se za identificiranje pogodnih i djelotvornih sredstava podrške žrtvama trgovine ljudima i kao doprinos prilikom izrade plana reintegracije.

STANDARD (178) Proces reintegracije započinje nakon završetka postupka procjena stanja žrtve trgovine ljudima kao i

mjesta reintegracije. Procjena se provodi da bi se osigurala sigurnost žrtve u mjestu njenog prebivališta.

STANDARD (179) Organ starateljstva u saradnji s nadležnim institucijama i ovlaštenim organizacijama osigurava razvojni plan reintegracije za žrtvu trgovine ljudima. Ona se potiče na aktivno učešće u razvoju vlastitog plana reintegracije.

STANDARD (180) Sve mjere i aktivnosti uključene u planove za reintegraciju usredotočene su na potrebe žrtve trgovine ljudima, koje se redovno konsultiraju i informiraju o svim aktivnostima i mjerama.

STANDARD (181) Planovi reintegracije izrađuju se uz učešće svih povezanih službi pružalaca usluga i redovno se reevaluiraju i ažuriraju kako bi se prilagodili svim promjenama.

STANDARD (182) Pružaoci usluga svjesni su da reintegracija može pokrenuti kriznu situaciju i prate reintegraciju kako bi utvrdili postoje li potrebe za dodatnim uslugama i podrškom. Direktno osoblje za podršku i pružaoci usluga vrše vlastite procjene stanja kvaliteta usluge koja se pruža žrtvama trgovine ljudima na osnovu minimalnih standarda za pružanje te usluge.

STANDARD (183) Individualni plan reintegracije žrtve trgovine ljudima sadrži detalje o svrsi, izazovima, procedurama i vremenu pružanja usluge, što uključuje najmanje: plan za zdravstveno osiguranje koji uključuje sve segmente zdravstvene zaštite, školovanje, doškolovanje, prekvalifikaciju i profesionalno osposobljavanje, pomoć i posredovanje pri zapošljavanju, zaštitno stanovanje i zbrinjavanje u skladu s uzrastom žrtve trgovine, kontinuirani nadzor za određeni period koji uključuje i psihosocijalnu pomoć i podršku, pomoć pri ostvarivanju prava na odštetu, te sve druge vrste pomoći i podrške zavisno od konkretnog slučaja.

Dodatna briga za djecu

STANDARD (184) Organ starateljstva osigurava da svako dijete žrtva trgovine ljudima ima zakonskog staratelja s kojim obavlja pojedinačne procjene za dijete žrtvu, kako bi se osigurala odgovarajuća i personalizirana zaštita i izbjeglo ponovno viktimiziranje, stigmatizacija i marginalizacija djeteta žrtve.

STANDARD (185) Pružaoci usluga u zajednici redovno prate i ocjenjuju sigurnost životnog mjesta i dobrobiti za dijete žrtvu trgovine ljudima.

STANDARD (186) Kada je potrebno, porodici djeteta žrtve trgovine ljudima ponudit će se pomoć u obliku savjetovanja, obuke za roditeljstvo i za projekte ekonomskog osnaživanja.

STANDARD (187) Djetetu žrtvi trgovine ljudima osiguran je nastavak obrazovanja. Organ starateljstva u saradnji s obrazovnom ustanovom koju dijete žrtva pohađa osigurava održivost djeteta u obrazovnom procesu.

STANDARD (188) Sveobuhvatan pristup i intervencija u procesu reintegracije djeteta žrtve trgovine ljudima podrazumijevaju najmanje: uključivanje djeteta u obrazovni proces, osiguranje okupacijske aktivnosti i sadržaja slobodnog vremena u skladu s djetetovim interesima, učenje i usvajanje socijalnih i komunikacijskih vještina, postepeno uključivanje djeteta u sadržaje koje nudi lokalna zajednica, te u druženje i kontakte s vršnjacima, osiguravanje kontinuirane psihosocijalne podrške djetetu, izgradnju povjerenja u vlastite sposobnosti, samostalnost, sigurnost i samopouzdanje, izgradnju povjerenja prema okolini, osiguravanje kontakta s porodicom ili spajanje s porodicom (za djecu strane državljanke) ako to nije u suprotnosti

s njihovom dobrobiti, te brige, razumijevanja i primjerenog nadzora.

7. Provedba i evaluacija MS-a

S obzirom na kompleksnost minimalnih standarda za pružanje podrške žrtvama trgovine ljudima i veliki broj uključenih institucija u Bosni i Hercegovini, izuzetno je važno osigurati praćenje primjene MS-a kako bi se procijenio i dopunio u narednom periodu te na taj način unaprijedila podrška žrtvama trgovine ljudima u Bosni i Hercegovini.

Najkompleksnija faza je **izrada indikatora za praćenje provedbe MS-a**. Jedna od faza nadzora jest **uspostava interesornog tima eksperata za praćenje primjene MS-a** (u daljnjem tekstu: ITEMS), u čijem sastavu bi bili stručni članovi imenovani ispred ključnih institucija, akademske zajednice, uključujući i predstavnike civilnog društva.

Druga faza nadzora uključuje kreiranje indikatora koje vrši ITEMS, prikupljanje podataka putem Ministarstva za ljudska prava i **izradu izvještaja o provođenju MS-a** svake dvije godine, koji uključuje i preporuke za sve nadležne institucije koje u skladu sa svojim nadležnostima pružaju podršku žrtvama trgovine ljudima.

Obuke i edukacije treba da sadrže module za obuku (disciplinarnu i interdisciplinarnu) koji se odnose na uočene probleme u provođenju MS-a, a čije rješavanje zahtijeva jačanje profesionalnih kompetencija za sve uključene profesionalce. Plan obuka sačinjava se za dvogodišnji period i prati ciklus izvještavanja.

Osiguravanje dinamike unapređenja i primjene MS-a ostvaruje se putem organiziranja najmanje dva ciklusa edukacija u jednoj godini u saradnji s organizacijama civilnog društva, agencijom za državnu službu te centrima za obuku sudija i tužilaca.

U okviru Odluke o usvajanju Minimalnih standarda za podršku žrtvama trgovine ljudima, posebno djeci, u Bosni i Hercegovini, regulirat će se i način uspostave i zaduženja ITEMS-a.

BIBLIOGRAFIJA:

Ured Ujedinjenih naroda za drogu i kriminal, Smjernice za međunarodnu saradnju - Trgovina ljudima i krijumčarenje migranata (2010).

Liliana Sorrentino, Kratak vodič i indikatori za identifikaciju žrtava trgovine ljudima u BiH (2017).

UNODC, Anti-Human Trafficking Manual for Criminal Justice Practitioners, Module 2: Indicators of trafficking in persons.

FEI, Guidelines for the First Level Identification of Victims of Trafficking in Europe, 2013. (Smjernice za prepoznavanje na prvom nivou žrtava trgovine ljudima u Evropi, 2013).

Ministry of Labour and Social Protection of the Republic of Moldova, Guidelines for the identification of victims and potential victims of trafficking in human beings, 2012.

Muratbegović, E., Đuderija, S., Jurić, M., Poturković, M. i Bajramović, M. (2017), Socijalna i ljudska prava ranjivih grupa - Vodič za profesionalce.

Agencija Evropske unije za osnovna prava (FRA - Fundamental Right Agency) i Vijeće Evrope, Priručnik o pravima djeteta u evropskom pravu (2015).

European Commission, DG Home Affairs (2013), Guidelines for the identification of victims of trafficking in human beings, Especially for Consular Services and Border

Guards, Luxembourg: Publications Office of the European, doi: 10.2837/33462.

Hrvatski Crveni krst (2017), Pomoć i zaštita žrtava trgovine ljudima - Vodič za pomagače, Zagreb: hrvatski Crveni krst.

Univerzitet u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Trgovina djecom – Priručnik za stručnjake, dostupno na: https://cnzd.org/uploads/document/attachment/96/Prirucnik3_trgovanje_djecom.pdf

Agencija za osnovna prava Evropske unije, Starateljstvo nad djecom kojoj je uskraćena roditeljska briga - Priručnik za poboljšanje sistema starateljstva radi ispunjavanja posebnih potreba djece žrtava trgovine, Luxembourg: Publications Office of the European, doi: 10.2811/359431.

South Asia Regional Initiative/Equity Support Program (SARI/Equity), Regional Action Forum on Strengthening the Care of Survivors/Victims of Trafficking and Other Forms of Violence, Minimum Standards of Care and Support for the Victims of Trafficking and Other Forms of Violence in South Asia.

The Anti-Human Trafficking Stakeholders consultative Group (2012), Minimum Standard Guidelines on protection of Victims of Trafficking (VoTs) - Zambia.

The Government of Kosovo, Minimum Standards of Care for Victims of Trafficking.

Ministarstvo sigurnosti BiH, Smjernice za postupanje regionalnih nadzornih timova za borbu protiv trgovine ljudima.

Grupa autora (2008), Priručnik - Direktna asistencija žrtvama trgovine ljudima u BiH, Međunarodna organizacija za migracije, Misija u BiH, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, Državni koordinator za borbu protiv trgovine ljudima i ilegalnih migracija BiH.

Smjernice za procjenu i utvrđivanje najboljeg interesa djeteta - Vodič za profesionalce (2018), Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH.

Analiza opasnosti i kritičnih kontrolnih tačaka (HACCP) za pristup sigurnosti hrane koju je razvila Organizacija za prehranu i poljoprivredu UN-a (FAO).

Analitičko mišljenje Evropske komisije za članstvo Bosne i Hercegovine u Evropskoj uniji za 2019. godinu.

Milanović, L., Perišić, M., Milić, M. (2016), Standardne operativne procedure – zaštita djece izbjeglica/migranata (Srbija).

Ariadne mreža protiv trgovine ljudima u Jugoistočnoj i Istočnoj Evropi, Regionalne smjernice za identifikaciju žrtava trgovine ljudima.

Međunarodni forum solidarnosti – EMMAUS, Promoviranje pristupa usmjerenog na žrtve u predmetima trgovine ljudima – Analiza pravnog okvira u Bosni i Hercegovini (juli 2015).

1. PRAVNI I DRUGI IZVORI

1.1. Međunarodni dokumenti:

Konvencija protiv transnacionalnog organiziranog kriminala UN-a ("Službeni glasnik BiH", br. 3/02), Protokol za prevenciju, suzbijanje i kažnjavanje trgovine ljudskim bićima, naročito ženama i djecom, koji dopunjava Konvenciju protiv transnacionalnog organiziranog kriminala UN-a, Palermo, 12-15. decembra 2000. godine ("Službeni glasnik BiH" - Međunarodni ugovori, br. 6/2001).

Odluka o ratifikaciji Konvencije broj 29 o prinudnom radu, Međunarodna organizacija rada ("Službeni glasnik BiH" - Međunarodni ugovori, broj 6/18).

Međunarodna organizacija rada, Konvencija broj 182 o najgorim oblicima iskorištavanja dječijeg rada ("Službeni glasnik BiH" - Međunarodni ugovori, broj 3/01).

Konvencija o pravima djeteta UN-a ("Službeni glasnik BiH" - Međunarodni ugovori, broj 5/02).

Fakultativni protokol o prodaji djece, dječijoj prostituciji i dječijoj pornografiji ("Službeni glasnik BiH" - Međunarodni ugovori, broj 5/02).

Komitet za prava djeteta UN-a (2005), Opći komentar br. 6 o postupanju prema djeci bez pratnje izvan država porijekla. (GENERAL COMMENT No. 6 - Treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin).

Deklaracija UN-a o osnovnim principima pravde za žrtve kriminaliteta i zloupotrebe moći (A/RES/40/34).

Rezolucija Generalne skupštine UN-a br. 60/147 o osnovnim principima i smjernicama u vezi s pravom na pravni lijek i odštetu za žrtve teških kršenja međunarodnih dokumenata o ljudskim pravima i ozbiljnog kršenja međunarodnog humanitarnog prava/UN General Assembly, Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of Violations of International Human Rights and Humanitarian Law, doc. 60/147, 16. decembar 2005, principi 12(d), 13, 15-24.

Smjernice UNHCR-a za određivanje najboljeg interesa djeteta (2008), dostupno na: <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=5a816e484>

Smjernice UN-a o pravosuđu u stvarima koje uključuju djecu žrtve i svjedoke krivičnih djela, 22. juli 2005, E/RES/2005/20.

UNICEF, Smjernice za zaštitu prava djece žrtava trgovine ljudima u Evropi (2006) https://www.unicef.org/protection/Unicef_Victims_Guidelines_en.pdf

Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama ("Službeni glasnik BiH" - Međunarodni ugovori, broj 6/99).

Konvencija Vijeća Evrope o akciji protiv trgovine ljudima ("Službeni glasnik BiH" - Međunarodni ugovori, broj 14/2007).

Konvencija Vijeća Evrope za zaštitu pojedinaca pri automatskoj obradi ličnih podataka, Evropski ugovori, ETS br. 108, Strasbourg, 28. januar 1981.

Evropska Konvencija o davanju naknade žrtvama nasilnih zločina, Strasbourg, 24. novembar 1983. godine.

Direktiva 2011/93/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 13. 12. 2011. o suzbijanju seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece i dječije pornografije te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2004/68/PUP, "Službeni list Evropske unije", I-335/1 od 17. 12. 2011, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0093&from=HR>

Direktiva 2012/29/EU Evropskog parlamenta i Vijeća od 25. 10. 2012. o uspostavi minimalnih standarda za prava, podršku i zaštitu žrtava krivičnih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/220/PUP, "Službeni list Evropske unije", I.315/57 od 14. 11. 2012, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=en>

Direktiva Vijeća 2004/80/EZ od 29. aprila 2004. o naknadi žrtvama krivičnih djela, "Službeni list Evropske unije", I.261/15 od 6. 8. 2004. godine, dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004L0080&from=HR>

Smjernice za promoviranje i zaštitu prava djeteta EU-a (2007), dostupne na: http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/rights-child/index_en.htm

Smjernice Komiteta ministara Vijeća Evrope o pravosuđu prilagođenom djeci (2010), dostupne na: WWW.COE.INT

1.2. Domaći propisi

1. Zakon o zabrani diskriminacije ("Službeni glasnik BiH", br. 59/09 i 66/16)
2. Zakon o strancima ("Službeni glasnik BiH", broj 88/15)
3. Zakonom o azilu BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 11/16 i 16/16)
4. Pravila o zaštiti žrtava i svjedoka žrtava trgovine ljudima državljana Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 66/07)
5. Pravilnik o zaštiti stranaca žrtava trgovine ljudima ("Službeni glasnik BiH", broj 79/16)
6. Krivični zakon BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 3/2003 i 32/2003 - Ispr., 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015 i 35/2018)
7. Krivični zakon FBiH ("Službene novine Federacije BiH", br. 36/2003, 21/2004 - Ispr., 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014, 76/2014, 46/2016 i 75/2017)
8. Krivični zakonik RS ("Službeni glasnik RS", br. 64/17 i 104/18)
9. Krivični zakon BD BiH - prečišćeni tekst ("Službeni glasnik BD BiH", broj 13/17)
10. Zakon o krivičnom postupku BiH ("Službeni glasnik BiH", br. 3/2003 i 32/2003 - Ispr., 36/2003, 26/2004, 63/2004, 13/2005, 48/2005, 46/2006, 29/2007, 53/2007, 58/2008, 12/2009, 16/2009, 53/2009 - dr. zakon, 93/2009, 72/2013 i 65/2018)
11. Zakon o krivičnom postupku FBiH ("Službene novine Federacije BiH", br. 35/2003 i 56/2003 - Ispr., 78/2004, 28/2005, 55/2006, 27/2007, 53/2007, 9/2009, 12/2010, 8/2013 i 59/2014)
12. Zakon o krivičnom postupku RS ("Službeni glasnik RS", br. 53/2012, 91/2017 i 66/2018)
13. Zakon o krivičnom postupku BD BiH ("Službeni glasnik BD BiH", broj 34/2013 - prečišćeni tekst, 27/2014, 3/2019 i 16/2020)
14. Zakon o obligacionim odnosima Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske - prečišćeni tekst, "Službeni list SFRJ", br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89; "Službeni list RBiH", br. 2/92, 13/93 i 13/94; "Službeni glasnik RS", br. 17/93 i 3/96.
15. Zakon o Agenciji za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije ("Službeni glasnik BiH", br. 103/09 i 58/13, u daljnjem tekstu Zakon o Agenciji)
16. Zakon o zaštiti osoba koje prijavljuju korupciju u institucijama BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 100/13)
17. Zakon o zaštiti i postupanju s djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku ("Službeni glasnik RS", br. 13/2010, 61/2013 i 68/2020)
18. Zakon o zaštiti i postupanju s djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku ("Službene novine Federacije BiH", broj 7/2014)
19. Zakon o zaštiti i postupanju s djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Brčko distrikta BiH ("Službeni glasnik Brčko distrikta BiH", br. 44/2011)
20. Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka ("Službeni glasnik BiH", br. 3/03, 21/03, 61/04 i 55/05)
21. Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka ("Službene novine Federacije BiH", br. 36/2003)
22. Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka BD BiH ("Službeni glasnik BD BiH", br. 11/2003 i 8/2007)
23. Zakon o zaštiti svjedoka u krivičnom postupku RS ("Službeni glasnik RS", br. 21/2003, 61/2004 i 55/2005)
24. Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći ("Službeni glasnik BiH", broj 53/09 i 58/13)
25. Zakon o radu ("Službeni glasnik RS", br. 1/2016 i 66/2018)
26. Zakon o radu ("Službene novine Federacije BiH", br. 26/16 i 89/18)
27. Zakon o radu Brčko distrikta BiH ("Službeni glasnik Brčko distrikta BiH", br. 19/2006 - prečišćeni tekst, 19/2007, 25/2008, 20/2013, 31/2014 i 1/2015)
28. Zakon o zapošljavanju stranaca ("Službene novine Federacije BiH", broj 8/09)
29. Zakon o zapošljavanju stranaca u RS ("Službeni glasnik RS", br. 128/2014, 113/2017, 50/2018 i 31/2019)
30. Zakon o zapošljavanju stranaca u Brčko distriktu BiH ("Službeni glasnik Brčko distrikta BiH", br. 15/09, 19/10 i 20/10)
31. Zakon o zdravstvenoj zaštiti ("Službene novine Federacije BiH", br. 46/10 i 75/13)
32. Zakon o zdravstvenoj zaštiti ("Službeni glasnik RS", br. 106/09 i 44/15)
33. Zakon o zdravstvenom osiguranju ("Službene novine Federacije BiH", br. 30/97, 7/02, 70/08 i 48/11)
34. Zakon o pravima, obavezama i odgovornostima pacijenata ("Službene novine Federacije BiH", broj 40/10)
35. Zakon o zdravstvenom osiguranju ("Službeni glasnik RS", br. 18/99, 51/01, 70/01, 51/03, 57/03, 17/08, 1/09, 39/16 - odluka Ustavnog suda, 110/16, 94/19 i 44/20)
36. Zakon o zdravstvenom osiguranju Brčko distrikta BiH ("Službeni glasnik Brčko distrikta BiH", br. 52/2018 - prečišćeni tekst, 34/2019 i 16/2020)
37. Porodični zakon FBiH ("Službene novine Federacije BiH", br. 35/05 i 41/05)
38. Porodični zakon RS ("Službeni glasnik RS", br. 54/02, 41/08 i 63/14)
39. Porodični zakon BD BiH ("Službeni glasnik BD BiH", broj 23/07)
40. Zakon o socijalnoj zaštiti RS ("Službeni glasnik RS", br. 37/12 i 90/16)
41. Zakon o dječijoj zaštiti RS ("Službeni glasnik RS", broj 114/17)
42. Zakon o dječijoj zaštiti Brčko distrikta BiH ("Službeni glasnik Brčko distrikta BiH", broj 51/11 - Prečišćeni tekst, 3/15, 21/18 i 4/19)
43. Zakon o socijalnoj zaštiti ("Službeni glasnik Brčko distrikta BiH", br. 01/03, 04/04, 14/07, 02/08 i 21/18)
44. Zakon o osnovama socijalne zaštite, civilnim žrtvama rata i zaštiti porodica s djecom FBiH ("Službene novine Federacije BiH", broj 36/99, 54/04, 39/06, 14/09, 7/14, 45/16, 19/17 i 10/18)
45. Zakon o pružanju besplatne pravne pomoći u BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 83/16)

46. Zakon o uredu za pružanje pravne pomoći ("Službeni glasnik Brčko distrikta BiH", broj 19/07)
47. Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći RS ("Službeni glasnik Republike Srpske", br. 120/08, 89/13 i 63/14)
48. Zakon o pružanju besplatne pravne pomoći KS ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj 1/12)
49. Zakon o pružanju besplatne pravne pomoći BPK ("Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde", broj 2/13)
50. Zakon o pružanju besplatne pravne pomoći ZDK ("Službene novine Zeničko-dobojskog kantona", broj 1/14)
51. Zakon o pružanju pravne pomoći TK ("Službene novine Tuzlanskog kantona", broj 10/08)
52. Zakon o pružanju besplatne pravne pomoći USK ("Službeni glasnik Unsko-sanskog kantona", broj 22/12)
53. Zakon o pružanju besplatne pravne pomoći HNK ("Službene novine Hercegovačko-neretvanskog kantona", broj 7/13)
54. Zakon o pružanju pravne pomoći PK ("Narodne novine Županije Posavske", broj 3/10)
55. Zakon o kantonalnom zavodu za pravnu pomoć ZHK ("Narodne novine Županije Zapadnohercegovačke", br. 5/08 i 4/09)

PRILOG 1.**KRIVIČNA DJELA TRGOVINE LJUDIMA U KRIVIČNIM ZAKONIMA U BOSNI I HERCEGOVINI KZBiH:****Zasnivanje ropskog odnosa i prijevoz osoba u ropskom odnosu**

Član 185.

- (1) Ko kršeći pravila međunarodnog prava stavi drugog u ropski ili njemu sličan odnos ili ga drži u takvom odnosu, kupi, proda, preda drugoj osobi ili posreduje u kupovini, prodaji ili predaji takve osobe ili podstrekava drugog da proda svoju slobodu ili slobodu osobe koju izdržava ili se o njoj stara, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.
- (2) Ko kršeći pravila međunarodnog prava kupi, proda, preda drugoj osobi ili posreduje u kupovini, prodaji ili predaji osoba koje nisu navršile 18 godina života radi usvajanja, odstranjivanja dijelova ljudskog tijela, iskorištavanja radom ili u druge protivpravne svrhe, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje pet godina.
- (3) Ko kršeći pravila međunarodnog prava prevozi osobe koje se nalaze u ropskom ili njemu sličnom odnosu, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

Međunarodna trgovina ljudima

Član 186.

- (1) Ko upotrebom sile ili prijetnjom upotrebe sile ili drugim oblicima prinude, otmicom, prevarom ili obmanom, zloupotrebom ovlaštenja ili utjecaja ili položaja bespomoćnosti ili davanjem ili primanjem isplata ili drugih koristi kako bi privolio osobu koja ima kontrolu nad drugom osobom, vrbuje, preveze, preda, sakrije ili primi osobu u svrhu iskorištavanja te osobe u državi u kojoj ta osoba nema prebivalište ili čija nije državljanin, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje pet godina.
- (2) Ko vrbuje, navodi, preveze, preda, sakrije ili primi osobu koja nije navršila 18 godina života u svrhu iskorištavanja prostitucijom ili drugim oblikom seksualnog iskorištavanja, prisilnim radom ili uslugama, ropstvom ili

njemu sličnim odnosom, služenjem, odstranjivanjem dijelova ljudskog tijela ili u svrhu kakvog drugog iskorištavanja u državi u kojoj ta osoba nema prebivalište ili čija nije državljanin, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje deset godina.

- (3) Ako je krivično djelo iz st. (1) i (2) ovog člana izvršila službena osoba prilikom vršenja službene dužnosti, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od najmanje deset godina.
- (4) Ko krivotvori, pribavi ili izda putnu ili ličnu ispravu ili koristi, zadržava, oduzima, mijenja, oštećuje, uništava putnu ili ličnu ispravu druge osobe u svrhu omogućavanja međunarodne trgovine ljudima, kaznit će se kaznom zatvora u trajanju od jedne do pet godina.
- (5) Ko koristi usluge žrtve međunarodne trgovine ljudima kaznit će se kaznom zatvora u trajanju od šest mjeseci do pet godina.
- (6) Ako su izvršenjem krivičnog djela iz st. (1) i (2) ovog člana prouzrokovani teže narušavanje zdravlja, teška tjelesna povreda ili smrt osobe iz st. (1) i (2) ovog člana, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.
- (7) Iskorištavanje u smislu stava (1) ovog člana podrazumijeva: prostituciju druge osobe ili druge oblike seksualnog iskorištavanja, prisilni rad ili usluge, ropstvo ili njemu sličan odnos, služenje, odstranjivanje dijelova ljudskog tijela ili kakvo drugo iskorištavanje.
- (8) Predmeti, prijevozna sredstva i objekti upotrijebljeni za izvršenje djela bit će oduzeti.
- (9) Na postojanje krivičnog djela međunarodne trgovine ljudima bez utjecaja je okolnost da li je osoba koja je žrtva međunarodne trgovine ljudima pristala na iskorištavanje.
- (10) Protiv žrtve međunarodne trgovine ljudima koju je počinitelj krivičnog djela prisilio da učestvuje u izvršenju drugog krivičnog djela neće se voditi krivični postupak ako je takvo njeno postupanje bilo neposredna posljedica njenog statusa žrtve međunarodne trgovine ljudima.

Organizirana međunarodna trgovina ljudima

Član 186a.

- (1) Ko organizira ili rukovodi grupom ili drugim udruženjem koje zajedničkim djelovanjem počini krivično djelo iz člana 186. ovog zakona (Međunarodna trgovina ljudima), kaznit će se kaznom zatvora od najmanje deset godina ili dugotrajnim zatvorom.
- (2) Ko počini krivično djelo u okviru grupe ili drugog udruženja iz stava (1) ovog člana ili na drugi način pomaže grupu ili udruženje, kaznit će se kaznom zatvora u trajanju od najmanje deset godina.
- (3) Na pripadnika organizirane grupe ili drugog udruženja iz stava (1) ovog člana primjenjuju se odredbe člana 250. st. (4) i (5) ovog zakona (Organizirani kriminal).

Međunarodno navođenje na prostituciju

Član 187.

- (1) Ko radi zarade ili druge koristi navodi, podstiče ili namamljuje drugog na pružanje seksualnih usluga ili na drugi način omogući njegovu predaju drugome radi pružanja seksualnih usluga ili na bilo koji način učestvuje u organiziranju ili vođenju pružanja seksualnih usluga u državi u kojoj ta osoba nema prebivalište ili čija nije državljanin, kaznit će se kaznom zatvora u trajanju od šest mjeseci do pet godina.

- (2) Činjenica da se osoba koja se navodi, podstiče ili namamljuje već bavila prostitucijom ne utječe na postojanje krivičnog djela.

**KZ BiH KRIJUMČARENJE OSOBA:
Krijumčarenje osoba**

Član 189.

- (1) Ko u namjeri da pribavi za sebe ili drugog neku korist nedozvoljeno prevede ili omogući prevođenje jednog ili više migranata ili drugih osoba preko državne granice ili ko u tu svrhu sačini, nabavi ili posjeduje lažne putne ili lične isprave, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.
- (2) Ko vrbuje, preveze, sakrije, pruži zaštitu ili na drugi način omogući boravak krijumčarenih osoba u Bosni i Hercegovini, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.
- (3) Ako je djelo iz stavova (1) i (2) ovog člana počinjeno u sastavu organizirane grupe ili grupe za organizirani kriminal, zloupotrebom službenog položaja ili na način kojim se ugrožava život, zdravlje ili sigurnost krijumčarenih osoba ili je prema njima postupano u svrhu iskorištavanja ili na drugi nečovječan ili ponižavajući način, počinilac će se kazniti kaznom zatvora od tri do petnaest godina.
- (4) Kaznom iz stava (3) ovog člana kaznit će se i onaj ko djelo iz stavova (1) i (2) ovog člana počini prema osobi koja nije navršila 18 godina života.
- (5) Ako je zbog djela iz stavova (1) i (2) ovog člana nastupila smrt jedne ili više krijumčarenih osoba, počinilac će se kazniti kaznom zatvora od najmanje pet godina.
- (6) Predmeti ili prijevozna sredstva upotrijebljeni za izvršenje djela oduzet će se.

Organiziranje grupe ili udruženja za izvršenje krivičnog djela "krijumčarenja migranata"

Član 189a.

- (1) Ko organizira grupu ili drugo udruženje za izvršenje krivičnog djela iz člana 189. ovog zakona (Krijumčarenje ljudi), kaznit će se kaznom zatvora od najmanje tri godine.
- (2) Ko postane pripadnik grupe ili drugog udruženja iz stava (1) ovog člana ili na drugi način pomaže grupu ili udruženje, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje jednu godinu.
- (3) Na organizatora ili rukovodioca organizirane grupe ili drugog udruženja u čijem sastavu su djela iz stava (1) ovog člana počinjena i njihove pripadnike primjenjuju se odredbe iz člana 250. (Organizirani kriminal) ovog zakona.

KZ FBiH:

Član 210a. Trgovina ljudima

- (1) Ko upotrebom sile ili prijetnjom upotrebe sile ili drugim oblicima prinude, otmicom, prevarom ili obmanom, zloupotrebom vlasti ili utjecaja ili položaja bespomoćnosti ili davanjem ili primanjem isplata ili drugih koristi kako bi privolio osobu koja ima kontrolu nad drugom osobom, vrbuje, preveze, preda, sakrije ili primi osobu u svrhu iskorištavanja te osobe, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje pet godina.
- (2) Ko vrbuje, navodi, preveze, preda, sakrije ili primi osobu koja nije navršila 18 godina života u svrhu iskorištavanja prostitucijom ili drugim oblikom seksualnog iskorištavanja, prisilnim radom ili uslugama, prisilnim prosjačenjem, ropstvom ili njemu sličnim odnosom,

služenjem, odstranjivanjem dijelova ljudskog tijela ili kakvim drugim iskorištavanjem, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje 10 godina.

- (3) Iskorištavanje u smislu ovog člana podrazumijeva: prostituciju druge osobe ili druge oblike seksualnog iskorištavanja, prisilni rad ili usluge, prisilno prosjačenje, ropstvo ili njemu sličan odnos, služenje, odstranjivanje dijelova ljudskog tijela ili kakvo drugo iskorištavanje.
- (4) Ako je krivično djelo iz st. (1) i (2) ovog člana izvršila službena osoba prilikom vršenja službene dužnosti, počinilac će se kazniti kaznom zatvora od najmanje 10 godina.
- (5) Ko krivotvori, pribavi ili izda putnu ili ličnu ispravu ili koristi, zadržava, oduzima, mijenja, oštećuje, uništava putnu ili ličnu ispravu druge osobe u svrhu omogućavanja trgovine ljudima, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do pet godina.
- (6) Ko koristi usluge žrtve trgovine ljudima kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.
- (7) Ako je izvršenjem krivičnog djela iz st. (1) i (2) ovog člana prouzrokovano teže narušenje zdravlja, teška tjelesna povreda ili smrt osoba iz st. (1) i (2) ovog člana, počinilac će se kazniti kaznom zatvora od najmanje 10 godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.
- (8) Predmeti, prijevozna sredstva i objekti upotrijebljeni za izvršavanje djela će se oduzeti.
- (9) Na postojanje krivičnog djela trgovine ljudima bez utjecaja je okolnost da li je osoba koja je žrtva trgovine ljudima pristala na iskorištavanje.
- (10) Protiv žrtve trgovine ljudima koju je počinilac krivičnog djela prisilio da učestvuje u izvršenju drugog krivičnog djela neće se voditi krivični postupak ako je takvo njeno postupanje bilo neposredna posljedica njenog statusa žrtve trgovine ljudima.

Član 210b. Organizirana trgovina ljudima

- (1) Ko organizira ili rukovodi grupom ljudi, organiziranom grupom ljudi, ili grupom ljudi za organizirani kriminal koja zajedničkim djelovanjem učini ili pokuša krivično djelo iz člana 210a. (Trgovina ljudima) ovog zakona, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje 10 godina ili dugotrajnim zatvorom.
- (2) Ko učini krivično djelo u okviru grupe iz stava (1) ovog člana kaznit će se kaznom zatvora najmanje 10 godina.
- (3) Pripadnik grupe iz stava (1) ovog člana koji tu grupu ili udruženje otkrije može se osloboditi kazne.

KZ RS:

Trgovina ljudima

Član 145.

- (1) Ko silom, prijetnjom ili drugim oblicima prinude, otmicom, prevarom ili obmanom, zloupotrebom ovlaštenja ili utjecaja, odnosa povjerenja, zavisnosti ili bespomoćnosti, teških prilika drugih osoba, davanjem ili primanjem novca ili druge koristi kako bi se dobio pristanak osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom, vrbuje, preveze, prebaci, preda, proda, kupi, posreduje u prodaji, sakrije, primi ili drži drugu osobu, a s ciljem iskorištavanja ili eksploatacije njenog rada, vršenja krivičnog djela, prostitucije, korištenja u pornografske svrhe, uspostavljanja ropskog ili nekog sličnog odnosa, prisilnog braka, prisilne sterilizacije, radi oduzimanja organa ili dijelova tijela, radi korištenja u oružanim

- snagama ili drugih oblika iskorištavanja, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje tri godine.
- (2) Ko oduzme, zadržava, krivotvori ili uništi lične identifikacijske isprave radi vršenja djela iz stava 1. ovog člana, kaznit će se kaznom zatvora od dvije do dvanaest godina.
 - (3) Ako je djelo iz st. 1. i 2. ovog člana izvršeno u sastavu organizirane kriminalne grupe, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od najmanje pet godina.
 - (4) Ko koristi ili omogućuje drugome korištenje seksualnih usluga ili drugih vidova eksploatacije, a bio je svjestan da je riječ o žrtvi trgovine ljudima, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.
 - (5) Ako djelo iz st. 1, 2, 3. i 4. ovog člana izvrši službena osoba u vršenju službe, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje osam godina.
 - (6) Ako je usljed djela iz st. 1. i 3. ovog člana nastupila teška tjelesna povreda, teško narušavanje zdravlja ili smrt jedne ili više osoba, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od najmanje deset godina.
 - (7) Pristanak žrtve na bilo koji oblik iskorištavanja iz stava 1. ovog člana ne utječe na postojanje krivičnog djela trgovine ljudima.
 - (8) Predmeti, prijevozna sredstva i objekti korišteni za izvršenje djela iz ovog člana oduzeti će se.
 - (9) Protiv žrtve trgovine ljudima koju je počinitelj krivičnog djela prisilio da učestvuje u izvršenju drugog krivičnog djela neće se voditi krivični postupak ako je takvo postupanje bilo neposredna posljedica njenog statusa žrtve trgovine ljudima.
- Udruženje radi vršenja krivičnih djela trgovine ljudima i djecom**
- Član 147.
- (1) Ko organizira grupu ili organiziranu kriminalnu grupu za izvršenje krivičnih djela iz čl. 145. i 146. ovog zakona, kaznit će se kaznom zatvora od tri do petnaest godina.
 - (2) Ko postane pripadnik kriminalne grupe ili organizirane kriminalne grupe iz stava (1) ovog člana ili na drugi način pomaže grupu ili organiziranu kriminalnu grupu, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.
- KZ BDBiH:**
Trgovina ljudima
- Član 207a.

Trgovina djecom

Član 146.

- (1) Ko vrbuje, preveze, prebaci, preda, proda, kupi, posreduje u prodaji, sakriva, drži ili prihvati dijete radi iskorištavanja ili eksploatacije njegovog rada, vršenja krivičnog djela, prostitucije ili drugih oblika seksualnog iskorištavanja, pornografije, uspostavljanja ropskog ili nekog sličnog odnosa, prisilnog braka, prisilne sterilizacije, nezakonitog usvojenja ili njemu sličnog odnosa, radi oduzimanja organa ili dijelova tijela, radi korištenja u oružanim snagama ili drugih oblika iskorištavanja, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje pet godina.
 - (2) Ko djelo iz stava (1) ovog člana izvrši primjenom sile, ozbiljne prijetnje ili drugim oblicima prinude, dovođenjem u zabludu, otmicom, ucjenom, zloupotrebom svog položaja, odnosa povjerenja, zavisnosti ili bespomoćnosti, teških prilika drugog, davanjem novca ili druge koristi kako bi se dobio pristanak osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje osam godina.
 - (3) Ko koristi ili omogućuje drugome korištenje seksualnih usluga ili drugih vidova eksploatacije djeteta, a bio je svjestan da je riječ o žrtvi trgovine ljudima, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje pet godina.
 - (4) Ko oduzme, zadržava, krivotvori ili uništi lične identifikacijske isprave radi vršenja djela iz st. (1) i (2) ovog člana, kaznit će se kaznom zatvora od tri do petnaest godina.
 - (5) Ako je djelo iz st. (1), (2), (3) i (4) ovog člana izvršeno u sastavu organizirane kriminalne grupe, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od najmanje deset godina.
- (1) Ko upotrebom sile ili prijetnjom upotrebe sile ili drugim oblicima prinude, otmicom, prevarom ili obmanom, zloupotrebom vlasti ili utjecaja ili položaja bespomoćnosti, davanjem ili primanjem isplata ili drugih koristi kako bi privolio osobu koja ima kontrolu nad drugom osobom, vrbuje, preveze, preda, sakrije ili primi osobu u svrhu iskorištavanja te osobe, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje pet godina. Iskorištavanje u smislu ovog člana podrazumijeva: prostituciju druge osobe ili druge oblike seksualnog iskorištavanja, prisilni rad ili usluge, ropstvo ili njemu sličan odnos, služenje, odstranjivanje dijelova ljudskog tijela ili kakvo drugo iskorištavanje.
 - (2) Ko vrbuje, navodi, preveze, preda, sakrije ili primi osobu koja nije navršila 18 godina života u svrhu iskorištavanja prostitucijom ili drugim oblikom seksualnog iskorištavanja, prisilnim radom ili uslugama, ropstvom ili njemu sličnim odnosom, služenjem, odstranjivanjem dijelova ljudskog tijela ili kakvim drugim iskorištavanjem, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje deset godina.
 - (3) Ako je krivično djelo iz stavova (1) i (2) ovog člana izvršila službena osoba prilikom vršenja službene dužnosti, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od najmanje deset godina.
 - (4) Ko krivotvori, pribavi ili izda putnu ili ličnu ispravu ili koristi, zadržava, oduzima, mijenja, oštećuje, uništava putnu ili ličnu ispravu druge osobe u svrhu omogućavanja trgovine ljudima, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do pet godina.
 - (5) Ko koristi usluge žrtve trgovine ljudima kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

- (6) Ako je izvršenjem krivičnog djela iz stavova (1) i (2) ovog člana prouzrokovano teže narušenje zdravlja, teška tjelesna povreda ili smrt osoba iz stavova (1) i (2) ovog člana, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.
- (7) Predmeti, prijevozna sredstva i objekti upotrijebljeni za izvršenje djela će se oduzeti.
- (8) Na postojanje krivičnog djela trgovine ljudima bez utjecaja je okolnost da li je osoba koja je žrtva trgovine ljudima pristala na iskorištavanje.
- (9) Protiv žrtve trgovine ljudima koju je izvršilac krivičnog djela prisilio da učestvuje u izvršenju drugog krivičnog djela neće se voditi krivični postupak ako je takvo njeno postupanje bilo neposredna posljedica njenog statusa žrtve trgovine ljudima.

Organizirana trgovina ljudima

Član 207b.

- (1) Ko organizira ili rukovodi grupom, organiziranom grupom, ili zločinačkom organizacijom koja zajedničkim djelovanjem učini ili pokuša krivično djelo iz člana 207a. (Trgovina ljudima) ovog zakona, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje deset godina ili dugotrajnim zatvorom.
- (2) Ko počinji krivično djelo u okviru grupe iz stava (1) ovog člana, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje deset godina.
- (3) Ko postane pripadnik grupe iz stava (1) ovog člana, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje jednu godinu.
- (4) Pripadnik grupe iz stava (1) ovog člana koji tu grupu ili udruženje otkrije može se osloboditi kazne.

SREDIŠNJE IZBORNO POVJERENSTVO BOSNE I HERCEGOVINE

494

Na temelju članka 3.6 stavak (2) točka e), a u svezi s člankom 14.3 stavak (5) Izbornog zakona Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH" br. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14, 31/16, 41/20, 38/22, 52/22 i 67/22) i člankom 2. stavak (8) Naputka o rokovima izbornih aktivnosti za održavanje prijevremenih izbora za **gradonačelnika Grada Živinice** ("Službeni glasnik BiH", br. 23/23), Središnje izborno povjerenstvo Bosne i Hercegovine je na 38. sjednici, održanoj dana 12.05.2023. godine, donijelo

ODLUKU

O ZAKLJUČIVANJU I POTVRĐIVANJU BROJA UPISANIH BIRAČA U SREDIŠNJI BIRAČKI POPIS ZA PRIJEVREMENE IZBORE ZA GRADONAČELNIKA GRADA ŽIVINICE, KOJI ĆE SE ODRŽATI U NEĐJELJU 28.05.2023. GODINE

Članak 1.

Ovom Odlukom utvrđuje se broj upisanih birača u Središnji birački popis, zaključno sa podacima na dan 08.05.2023. godine u 24.00 sata, za potrebe provedbe prijevremenih izbora za **gradonačelnika Grada Živinice**, koji će se održati u nedjelju 28.05.2023. godine.

Članak 2.

U Središnji birački popis, zaključno s podacima na dan 08.05.2023. godine u 24.00 sata, za prijevremene izbore upisano je **ukupno 55281 birača** i to:

Glasa za	Grad	Redoviti	Lično/Odsustvo	Pošta	Ukupno
079	ŽIVINICE	54271	19	991	55281

Članak 3.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja i bit će objavljena u "Službenom glasniku BiH", "Službenim novinama Federacije BiH", "Službenom glasniku RS", "Službenom glasniku Brčko distrikta BiH" i na internet-stranici Središnjeg izbornog povjerenstva Bosne i Hercegovine www.izbori.ba.

Broj 06-1-07-2-392-11/23

12. svibnja 2023. godine

Sarajevo

(V.G.)

Predsjednik

Dr. **Suad Arnautović**, v. r.

Na osnovu člana 3.6 stav (2) tačka e), a u vezi s članom 14.3 stav (5) Izbornog zakona Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH" br. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14, 31/16, 41/20, 38/22, 52/22 i 67/22) i članom 2. stav (8) Uputstva o rokovima izbornih aktivnosti za održavanje prijevremenih izbora za **gradonačelnika Grada Živinice** ("Službeni glasnik BiH", br. 23/23), Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine je na 38. sjednici, održanoj dana 12.05.2023. godine, donijela

ODLUKU

O ZAKLJUČIVANJU I POTVRĐIVANJU BROJA UPISANIH BIRAČA U CENTRALNI BIRAČKI SPISAK ZA PRIJEVREMENE IZBORE ZA GRADONAČELNIKA GRADA ŽIVINICE, KOJI ĆE SE ODRŽATI U NEĐJELJU 28.05.2023. GODINE

Član 1.

Ovom Odlukom utvrđuje se broj upisanih birača u Centralni birački spisak, zaključno s podacima na dan 08.05.2023. godine u 24.00 časa, za potrebe provođenja prijevremenih izbora za **gradonačelnika grada Živinice**, koji će se održati u nedjelju 28.05.2023. godine.

Član 2.

U Centralni birački spisak, zaključno s podacima na dan 08.05.2023. godine u 24.00 časa, za prijevremene izbore upisano je **ukupno 55381 birača** i to:

Glasa za	Grad	Redoviti	Lično/Odsustvo	Pošta	Ukupno
079	ŽIVINICE	54271	19	991	55281

Član 3.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja i biće objavljena u "Službenom glasniku BiH", "Službenim novinama Federacije BiH", "Službenom glasniku RS", "Službenom glasniku Brčko distrikta BiH" i na internet-stranici Centralne izborne komisije Bosne i Hercegovine www.izbori.ba.

Broj 06-1-07-2-392-11/23

12. maja 2023. godine

Sarajevo

(V.G.)

Predsjednik

Dr. **Suad Arnautović**, s. r.

Na osnovu člana 3.6 stav (2) tačka e), a u vezi s članom 14.3 stav (5) Izbornog zakona Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH" br. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14, 31/16, 41/20, 38/22, 52/22 i 67/22) i članom 2. stav (8) Uputstva o rokovima izbornih aktivnosti za održavanje prijevremenih izbora za **gradonačelnika Grada**

Živinice ("Službeni glasnik BiH", br. 23/23), Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine je na 38. sjednici, održanoj dana 12.05.2023. godine, donijela

ODLUKU

O ZAKLJUČIVANJU I POTVRĐIVANJU BROJA UPISANIH BIRAČA U CENTRALNI BIRAČKI SPISAK ZA PRIJEVREMENE IZBORE ZA GRADONAČELNIKA GRADA ŽIVINICE, KOJI ĆE SE ODRŽATI U NEDJELJU 28.05.2023. GODINE

Član 1.

Ovom Odlukom utvrđuje se broj upisanih birača u Centralni birački spisak, zaključno s podacima na dan 08.05.2023. godine u 24.00 sata, za potrebe provođenja prijevremenih izbora za **gradonačelnika Grada Živinice, koji će se održati u nedjelju 28.05.2023. godine.**

Član 2.

U Centralni birački spisak, zaključno s podacima na dan 08.05.2023. godine u 24.00 sata, za prijevremene izbore upisano je **ukupno 55281 birača** i to:

Glasa za	Grad	Redovni	Lično/Odsustvo	Pošta	Ukupno
079	ŽIVINICE	54271	19	991	55281

Član 3.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja i bit će objavljena u "Službenom glasniku BiH", "Službenim novinama Federacije BiH", "Službenom glasniku RS", "Službenom glasniku Brčko distrikta BiH" i na internet-stranici Centralne izborne komisije Bosne i Hercegovine www.izbori.ba.

Broj 06-1-07-2-392-11/23

12. maja 2023. godine

Sarajevo

(V.G.)

Predsjednik

Dr. **Suad Arnautović**, s. r.

495

Na temelju članka 3.6 stavak (2) točka e), a u svezi s člankom 14.3 stavak (5) Izbornoga zakona Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH" br. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14, 31/16, 41/20, 38/22, 52/22 i 67/22) i člankom 2. stavak (8) Naputka o rokovima izbornih aktivnosti za održavanje prijevremenih izbora za **gradonačelnika Grada Živinice** ("Službeni glasnik BiH", br. 23/23), Središnje izborno povjerenstvo Bosne i Hercegovine je na 38. sjednici, održanoj dana 12.05.2023. godine, donijelo

ODLUKU

O ZAKLJUČIVANJU I POTVRĐIVANJU BROJA UPISANIH BIRAČA U SREDIŠNJI BIRAČKI POPIS ZA BIRAČE KOJI GLASUJU PUTE M MOBILNOG TIMA ZA PRIJEVREMENE IZBORE ZA GRADONAČELNIKA GRADA ŽIVINICE, KOJI ĆE SE ODRŽATI U NEDJELJU 28.05.2023. GODINE

Članak 1.

Ovom Odlukom utvrđuje se broj upisanih birača u Središnji birački popis za birače koji glasuju putem mobilnog tima, za potrebe provedbe prijevremenih izbora za **gradonačelnika Grada Živinice, koji će se održati u nedjelju 28.05.2023. godine.**

Članak 2.

U izvadak iz Središnjeg biračkog popisa, za birače koji glasuju putem mobilnog tima, zaključno s podacima na dan 08.05.2023. godine, upisano je ukupno 50 birača, i to:

R/Br.	KOD	GRAD	BROJ BIRAČA
1.	079	ŽIVINICE	50

Članak 3.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i objavit će se u "Službenom glasniku BiH", "Službenim novinama Federacije BiH", "Službenom glasniku Republike Srpske", "Službenom glasniku Brčko Distrikta BiH" i na internet-stranici Središnjeg izbornog povjerenstva BiH www.izbori.ba.

Broj 06-1-07-2-392-12/23

12. svibnja 2023. godine

Sarajevo

(V.G.)

Predsjednik

Dr. **Suad Arnautović**, v. r.

Na osnovu člana 3.6 stav (2) tačka e), a u vezi s članom 14.3 stav (5) Izbornog zakona Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH" br. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14, 31/16, 41/20, 38/22, 52/22 i 67/22), i članom 2. stav (8) Uputstva o rokovima izbornih aktivnosti za održavanje prijevremenih izbora za **gradonačelnika Grada Živinice**, ("Službeni glasnik BiH", br. 23/23), Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine je na 38. sjednici, održanoj dana 12.05.2023. godine, donijela

ODLUKU

O ZAKLJUČIVANJU I POTVRĐIVANJU BROJA UPISANIH BIRAČA U CENTRALNI BIRAČKI SPISAK ZA BIRAČE KOJI GLASAJU PUTE M MOBILNOG TIMA ZA PRIJEVREMENE IZBORE ZA GRADONAČELNIKA GRADA ŽIVINICE, KOJI ĆE SE ODRŽATI U NEDJELJU 28.05.2023. GODINE

Član 1.

Ovom Odlukom utvrđuje se broj upisanih birača u Centralni birački spisak za birače koji glasaju putem mobilnog tima, za potrebe provođenja prijevremenih izbora za **gradonačelnika Grada Živinice, koji će se održati u nedjelju 28.05.2023. godine.**

Član 2.

U izvod iz Centralnog biračkog spiska, za birače koji glasaju putem mobilnog tima, zaključno s podacima na dan 08.05.2023. godine, upisano je ukupno 50 birača, i to:

R/Br.	KOD	GRAD	BROJ BIRAČA
1.	079	ŽIVINICE	50

Član 3.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i objaviće se u "Službenom glasniku BiH", "Službenim novinama Federacije BiH", "Službenom glasniku Republike Srpske", "Službenom glasniku Brčko Distrikta BiH" i na internet-stranici Centralne izborne komisije BiH www.izbori.ba.

Broj 06-1-07-2-392-12/23

12. maja 2023. godine

Sarajevo

(V.G.)

Predsjednik

Dr. **Suad Arnautović**, s. r.

Na osnovu člana 3.6 stav (2) tačka e), a u vezi s članom 14.3 stav (5) Izbornog zakona Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH" br. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 7/14, 31/16, 41/20, 38/22, 52/22 i 67/22) i članom

2. stav (8) Uputstva o rokovima izbornih aktivnosti za održavanje prijevremenih izbora za **gradonačelnika Grada Živinice** ("Službeni glasnik BiH", br. 23/23), Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine je na 38. sjednici, održanoj dana 12.05.2023. godine, donijela

ODLUKU

O ZAKLJUČIVANJU I POTVRĐIVANJU BROJA UPISANIH BIRAČA U CENTRALNI BIRAČKI SPISAK ZA BIRAČE KOJI GLASAJU PUTEM MOBILNOG TIMA ZA PRIJEVREMENE IZBORE ZA GRADONAČELNIKA GRADA ŽIVINICE, KOJI ĆE SE ODRŽATI U NEDJELJU 28.05.2023. GODINE

Član 1.

Ovom Odlukom utvrđuje se broj upisanih birača u Centralni birački spisak za birače koji glasaju putem mobilnog tima, za potrebe provođenja prijevremenih izbora za **gradonačelnika Grada Živinice**, koji će se održati u nedjelju 28.05.2023. godine.

Član 2.

U izvod iz Centralnog biračkog spiska, za birače koji glasaju putem mobilnog tima, zaključno s podacima na dan 08.05.2023. godine, upisano je ukupno 50 birača, i to:

R/Br.	KOD	GRAD	BROJ BIRAČA
1.	079	ŽIVINICE	50

Član 3.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i objavit će se u "Službenom glasniku BiH", "Službenim novinama Federacije BiH", "Službenom glasniku Republike Srpske", "Službenom glasniku Brčko Distrikta BiH" i na internet-stranici Centralne izborne komisije BiH www.izbori.ba.

Broj 06-1-07-2-392-12/23

12. maja 2023. godine

Sarajevo

(V.G.)

Predsjednik

Dr. **Suad Arnautović**, s. r.

AGENCIJA ZA DRŽAVNU SLUŽBU BOSNE I HERCEGOVINE

496

Na temelju članka 26. stavak (1) Zakona o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 19/02, 35/03, 4/04, 26/04, 37/04, 48/05, 2/06, 32/07, 43/09, 8/10, 40/12 i 93/17), članka 99. st. (1) i (2) Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", br. 32/02, 102/09 i 72/17), članka 26. stavak (1) Odluke o načinu polaganja javnog i stručnog ispita ("Službeni glasnik BiH", br. 96/07, 43/10, 103/12 i 56/19), članka 18. stavak (1) Pravilnika o postupcima oglašavanja, izbora kandidata, premještaja i postavljenja državnih službenika u slučaju prijenosa ili preuzimanja nadležnosti od institucija Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 27/08, 56/09, 54/10, 70/12 i 12/20 i 69/22), i članka 11. stavak (6) Pravilnika o uvjetima i načinu obavljanja internih natječaja, internih i eksternih premještaja državnih službenika u institucijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 62/10, 30/14 i 38/17), Agencija za državnu službu Bosne i Hercegovine donosi

PRAVILNIK

O DOPUNI PRAVILNIKA O KARAKTERU I SADRŽAJU NATJEČAJA, NAČINU PROVOĐENJA INTERVJUA I OBRASCIMA ZA PROVOĐENJE INTERVJUA

Članak 1.

U Pravilniku o karakteru i sadržaju natječaja, načinu provođenja intervjua i obrascima za provođenje intervjua

("Službeni glasnik BiH", br. 63/16, 21/17 i 28/21), iza članka 10. dodaje se novi članak 10a. koji glasi:

"Članak 10a.

(Izmjena, ispravka, prekid postupka oglašavanja, produženje roka za prijavu i ponovno ustvrđivanje roka)

- (1) Objavljeni natječaj se može izmijeniti ili ispraviti radi njegovog usuglašavanja sa aktom o unutarnjoj organizaciji i drugim propisima, kao i radi uklanjanja očiglednih pogreški u tekstu natječaja, na zahtjev institucije ili po službenoj dužnosti.
- (2) U slučaju izmjene ili ispravke, Agencija može ustvrditi i novi primjereni rok za prijavu.
- (3) Postupak oglašavanja se može prekinuti i nakon objavljivanja natječaja na zahtjev institucije.
- (4) Agencija ustvrđuje i objavljuje prekid postupka oglašavanja iz stavka (3) ovog članka, u kome se obvezno navodi: datum sa kojim prekid nastupa, razlog određivanja prekida (koji je navela institucija), obavijest da će se prijave predate prije nastupanja prekida smatrati pravodobnim, informaciju o nastavku postupka oglašavanja sukladno zahtjevu institucije i ustvrđenjem novog konačnog roka za prijavu, obavijest kandidatima koji su predali prijavu da nakon nastavka postupka oglašavanja mogu istu dopuniti, odnosno urediti, te sve druge uvjete kako bi se osiguralo da prava kandidata koji su predali prijave prije prekida postupka oglašavanja ne budu uskraćena.
- (5) Rok za prijavu na natječaj se može produžiti, a po isteku roka za prijavu može se ustvrditi novi rok za prijavu na natječaj, na zahtjev institucije i uz obrazloženi razlog.
- (6) Novi rok za prijavu Agencija ustvrđuje na način koji smatra primjerenim i potrebitim, s tim da se u slučaju iz st. (3) i (4), novi rok ustvrđuje u pravilu onoliko koliko iznosi propisani rok za prijavu na natječaj.
- (7) Izmjene, ispravke, prekidi i produženja propisani ovim člankom objavljuju se na istom mjestu na kojem je objavljen i natječaj."

Članak 2.

U članku 11. stavak (4) riječi: "na isti način" zamjenjuju se riječima: "na istom mjestu".

Iza stavka (4) dodaje se novi stavak (5) koji glasi:

- "(5) Izmjene, ispravke, prekidi i produženja propisani člankom 10a. ovog pravilnika ne predstavljaju poništenje natječaja."

Članak 3.

Ovaj pravilnik stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se na službenoj internet stranici Agencije i u "Službenom glasniku BiH".

Broj 01-02-2-576/23

23. svibnja 2023. godine

Sarajevo

Ravnatelj

Neven Akšamija, v. r.

Na osnovu člana 26. stav (1) Zakona o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 19/02, 35/03, 4/04, 26/04, 37/04, 48/05, 2/06, 32/07, 43/09, 8/10, 40/12 i 93/17), člana 99. st. (1) i (2) Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", br. 32/02, 102/09 i 72/17), člana 26. stav (1) Odluke o načinu polaganja javnog i stručnog ispita ("Službeni glasnik BiH", br. 96/07, 43/10, 103/12 i 56/19), člana 18. stav (1) Pravilnika o postupcima oglašavanja, izbora kandidata,

премјештаја и постављења државних службеника у случају преноса или преузимања надлежности од институција Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 27/08, 56/09, 54/10, 70/12 и 12/20 и 69/22), и члана 11. став (6) Правилника о условима и начину обављања интерних конкурса, интерних и екстерних премјештаја државних службеника у институцијама Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 62/10, 30/14 и 38/17), Агенција за државну службу Босне и Херцеговине доноси

ПРАВИЛНИК

О ДОПУНИ ПРАВИЛНИКА О КАРАКТЕРУ И САДРЖАЈУ КОНКУРСА, НАЧИНУ ПРОВОЂЕЊЕ ИНТЕРВЈУА И ОБРАСЦИМА ЗА ПРОВОЂЕЊЕ ИНТЕРВЈУА

Члан 1.

У Правилнику о карактеру и садржају конкурса, начину провођења интервјуа и обрасцима за провођење интервјуа ("Службени гласник БиХ", бр. 63/16, 21/17 и 28/21), иза члана 10. додаје се нови члан 10а. који гласи:

"Члан 10а.

(Измјена, исправка, прекид поступка оглашавања, продужење рока за пријаву и поновно утврђивање рока)

- (1) Објављени оглас се може измијенити или исправити ради његовог усаглашавања са актом о унутрашњој организацији и другим прописима, као и ради уклањања очигледних погрешки у тексту огласа, на захтјев институције или по службеној дужности.
- (2) У случају измјене или исправке, Агенција може утврдити и нови примјерени рок за пријаву.
- (3) Поступак оглашавања се може прекинути и након објављивања огласа на захтјев институције.
- (4) Агенција утврђује и објављује прекид поступка оглашавања из става (3) овог члана, у коме се обавезно наводи: датум са којим прекид наступа, разлог одређивања прекида (који је навела институција), обавјештење да ће се пријаве предате прије наступања прекида сматрати благовременим, информацију о наставку поступка оглашавања у складу са захтјевом институције и утврђењем новог коначног рока за пријаву, обавјештење кандидатима који су предали пријаву да након наставка поступка оглашавања могу исту допунити, односно уредити, те све друге услове како би се обезбједило да права кандидата који су предали пријаве прије прекида поступка оглашавања не буду ускраћена.
- (5) Рок за пријаву на оглас се може продужити, а по истеку рока за пријаву може се утврдити нови рок за пријаву на оглас, на захтјев институције и уз образложени разлог.
- (6) Нови рок за пријаву Агенција утврђује на начин који сматра примјереним и потребним, с тим да се у случају из ст. (3) и (4), нови рок утврђује у правилу онолико колико износи прописани рок за пријаву на оглас.
- (7) Измјене, исправке, прекиди и продужења прописани овим чланом објављују се на истом мјесту на којем је објављен и оглас."

Члан 2.

У члану 11. став (4) ријечи: "на исти начин" замјењују се ријечима: "на истом мјесту".

Иза става (4) додаје се нови став (5) који гласи:

"(5) Измјене, исправке, прекиди и продужења прописани чланом 10а. овог правилника не представљају поништење огласа."

Члан 3.

Овај правилник ступа на снагу даном доношења и објављује се на службеној интернет страници Агенције и у "Службеном гласнику БиХ".

Број 01-02-2-576/23

23. маја 2023. године

Сарајево

Директор

Невен Акшмија, с. р.

Na osnovu člana 26. stav (1) Zakona o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 19/02, 35/03, 4/04, 26/04, 37/04, 48/05, 2/06, 32/07, 43/09, 8/10, 40/12 i 93/17), člana 99. st. (1) i (2) Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", br. 32/02, 102/09 i 72/17), člana 26. stav (1) Odluke o načinu polaganja javnog i stručnog ispita ("Službeni glasnik BiH", br. 96/07, 43/10, 103/12 i 56/19), člana 18. stav (1) Pravilnika o postupcima oglašavanja, izbora kandidata, premještaja i postavljenja državnih službenika u slučaju prenosa ili preuzimanja nadležnosti od institucija Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 27/08, 56/09, 54/10, 70/12 i 12/20 i 69/22), i člana 11. stav (6) Pravilnika o uslovima i načinu obavljanja internih konkursa, internih i eksternih premještaja državnih službenika u institucijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 62/10, 30/14 i 38/17), Agencija za državnu službu Bosne i Hercegovine donosi

ПРАВИЛНИК

О ДОПУНИ ПРАВИЛНИКА О КАРАКТЕРУ И САДРЖАЈУ КОНКУРСА, НАЧИНУ ПРОВОЂЕЊА ИНТЕРВЈУА И ОБРАСЦИМА ЗА ПРОВОЂЕЊЕ ИНТЕРВЈУА

Члан 1.

У Правилнику о карактеру и садржају конкурса, начину провођења интервјуа и обрасцима за провођење интервјуа ("Службени гласник БиХ", бр. 63/16, 21/17 и 28/21), иза члана 10. додаје се нови члан 10а. који гласи:

"Члан 10а.

(Измјена, исправка, прекид поступка оглашавања, продужење рока за пријаву и поновно утврђивање рока)

- (1) Објављени оглас се може измијенити или исправити ради његовог усаглашавања са актом о унутрашњој организацији и другим прописима, као и ради уклањања очигледних погрешки у тексту огласа, на захтјев институције или по службеној дужности.
- (2) У случају измјене или исправке, Агенција може утврдити и нови примјерени рок за пријаву.
- (3) Поступак оглашавања се може прекинути и након објављивања огласа на захтјев институције.
- (4) Агенција утврђује и објављује прекид поступка оглашавања из става (3) овог члана, у коме се обавезно наводи: датум са којим прекид наступа, разлог одређивања прекида (који је навела институција), обавјештење да ће се пријаве предате прије наступања прекида сматрати благовременим, информацију о наставку поступка оглашавања у складу са захтјевом институције и утврђењем новог коначног рока за пријаву, обавјештење кандидатима који су предали пријаву да након наставка поступка оглашавања могу исту допунити, односно уредити, те све друге услове како би се обезбједило да права кандидата који су предали пријаве прије прекида поступка оглашавања не буду ускраћена.

- (5) Rok za prijavu na oglas se može produžiti, a po isteku roka za prijavu može se utvrditi novi rok za prijavu na oglas, na zahtjev institucije i uz obrazloženi razlog.
- (6) Novi rok za prijavu Agencija utvrđuje na način koji smatra primjerenim i potrebnim, s tim da se u slučaju iz st. (3) i (4), novi rok utvrđuje u pravilu onoliko koliko iznosi propisani rok za prijavu na oglas.
- (7) Izmjene, ispravke, prekidi i produženja propisani ovim članom objavljuju se na istom mjestu na kojem je objavljen i oglas."

Član 2.

U članu 11. stav (4) riječi: "na isti način" zamjenjuju se riječima: "na istom mjestu".

Iza stava (4) dodaje se novi stav (5) koji glasi:

"(5) Izmjene, ispravke, prekidi i produženja propisani članom 10a. ovog pravilnika ne predstavljaju poništenje oglasa."

Član 3.

Ovaj pravilnik stupa na snagu danom donošenja i objavljuje se na službenoj internet stranici Agencije i u "Službenom glasniku BiH".

Broj 01-02-2-576/23

23. maja 2023. godine

Sarajevo

Direktor

Neven Akšamija, s. r.

497

Na temelju članka 28. stavak 5. Zakona o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 19/02, 35/03, 4/04, 26/04, 37/04, 48/05, 2/06, 32/06, 43/09, 8/10, 40/12 i 93/17) i članka 12. stavak (3) Pravilnika o uslovima i načinu obavljanja internih konkursa, internih i eksternih premještanja državnih službenika u institucijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 62/10, 30/14 i 38/17), Agencija za državnu službu Bosne i Hercegovine, po službenoj dužnosti, objavljuje

PREGLED

POSTAVLJENIH DRŽAVNIH SLUŽBENIKA PO INTERNIM NATJEČAJIMA ZA TRAVANJ 2023. GODINE

I

1. Ana Špirić, postavlja se na radno mjesto šef Odsjeka za međunarodne patente Sektora za patente, Institut za intelektualno vlasništvo BiH, počev od 01.04.2023. godine.
2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plaća iz B4 platnog razreda državnih službenika.

II

1. Snježana Stanojević, postavlja se na radno mjesto viši stručni suradnik za patente u Odsjeku za nacionalne patente Sektora za patente, Institut za intelektualno vlasništvo BiH, počev od 01.04.2023. godine.
2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plaća iz B2 platnog razreda državnih službenika.

III

1. Spomenka Šego, postavlja se na radno mjesto viši stručni suradnik za patente u Odsjeku za nacionalne patente Sektora za patente, Institut za intelektualno vlasništvo BiH, počev od 01.04.2023. godine.

2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.

3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plaća iz B2 platnog razreda državnih službenika.

IV

1. Manda Galić, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik za drugostupanjsko upravno postupanje u Odsjeku za razvoj sustava intelektualnog vlasništva Sektora za razvoj sustava intelektualnog vlasništva, Institut za intelektualno vlasništvo BiH, počev od 01.04.2023. godine.

2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.

3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plaća iz B3 platnog razreda državnih službenika.

V

1. Jelena Lale, postavlja se na radno mjesto šef Odsjeka za pravne, kadrovske, opće i zajedničke poslove u Sektoru za pravne, kadrovske, opće i finansijske poslove, Ministarstvo financija i trezora BiH, počev od 03.04.2023. godine.

2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.

3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plaća iz B4 platnog razreda državnih službenika.

VI

1. Kristina Čavara, postavlja se na radno mjesto šef Odsjeka za pisarnicu i arhivu u Sektoru za pravne, kadrovske, opće i finansijske poslove, Ministarstvo financija i trezora BiH, počev od 03.04.2023. godine.

2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.

3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plaća iz B4 platnog razreda državnih službenika.

VII

1. Dana Šarčević, postavlja se na radno mjesto šef Odsjeka za poslove državnog fonda (DF) u Sektoru za trezorsko poslovanje, Ministarstvo financija i trezora BiH, počev od 03.04.2023. godine.

2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.

3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plaća iz B4 platnog razreda državnih službenika.

VIII

1. Ana Savić, postavlja se na radno mjesto šef Odsjeka za europske integracije i programiranje pomoći Europske unije (EU) u Sektoru za financiranje programa i projekata IPA (CJFU), Ministarstvo financija i trezora BiH, počev od 03.04.2023. godine.

2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.

3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plaća iz B4 platnog razreda državnih službenika.

IX

1. Aleksandra Čečez, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik za dozvole u Odsjeku za propise, dozvole i industrijsku sigurnost Sektora za zaštitu tajnih podataka-Državni sigurnosni organ, Ministarstvo sigurnosti BiH, počev od 01.04.2023. godine.

2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.

3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plaća iz B3 platnog razreda državnih službenika.
- X
1. Minela Hadžihasanović, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik-portparol u Uredu direktora, Direkcija za koordinaciju policijskih tijela BiH, počev od 12.04.2023. godine.
2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plaća iz B3 platnog razreda državnih službenika.
- XI
1. Tea Pokrajčić, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik za međunarodnu pravnu pomoć i suradnju u građanskim stvarima u Sektoru za međunarodnu i međuentitetsku pravnu pomoć i suradnju, Ministarstvo pravde BiH, počev od 03.04.2023. godine.
2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plaća iz B3 platnog razreda državnih službenika.
- XII
1. Sanja Sudar-Mihić, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik za priznavanje dokumenata iz oblasti visokog obrazovanja u Odsjeku za priznavanje dokumenata Sektora za informiranje, suradnju i priznavanje dokumenata, Centar za informiranje i priznavanje dokumenata iz područja visokog obrazovanja, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plaća iz B3 platnog razreda državnih službenika.
- XIII
1. Sead Mulić, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik za antidoping prevenciju, edukaciju i suradnju sa sportskim savezima, Područje rada za doping kontrolu, prevenciju, edukaciju, istraživanje i razvoj, Agencija za antidoping kontrolu BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plaća iz B3 platnog razreda državnih službenika.
- XIV
1. Damir Mukinović, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik za planiranje, razvoj, baze podataka i registriranu test grupu sportista, Područje rada za doping kontrolu, prevenciju, edukaciju, istraživanje i razvoj, Agencija za antidoping kontrolu BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plaća iz B3 platnog razreda državnih službenika.
- XV
1. Ivana Crnovčić, postavlja se na radno mjesto viši stručni suradnik za ljudske resurse u Odjeljenju za pravne, kadrovske i opće poslove, Fond za povratak BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plaća iz B2 platnog razreda državnih službenika.
- XVI
1. Saud Podrug, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik za sredstva u Odjeljenju za financijske poslove, Fond za povratak BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plaća iz B3 platnog razreda državnih službenika.
- XVII
1. Ajdin Varmaz, postavlja se na radno mjesto šef Grupe za istrage u RC Banja Luka u Sektoru za provođenje propisa, Uprava za neizravno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plata iz B4 platnog razreda državnih službenika.
- XVIII
1. Amir Jakupović, postavlja se na radno mjesto šef Odsjeka za obavještanje u Sektoru za provođenje propisa, Uprava za neizravno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plata iz B5 platnog razreda državnih službenika.
- XIX
1. Amela Glavaš, postavlja se na radno mjesto šef Grupe za obradu poreznih prijava u RC Tuzla u Sektoru za poreze, Uprava za neizravno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plata iz B4 platnog razreda državnih službenika.
- XX
1. Katarina Sesar, postavlja se na radno mjesto šef Grupe za potporu u RC Mostar u Sektoru za poreze, Uprava za neizravno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plata iz B4 platnog razreda državnih službenika.
- XXI
1. Mirko Jović, postavlja se na radno mjesto šef Carinske ispostave Doboj u RC Tuzla u Sektoru za carine, Uprava za neizravno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plata iz B4 platnog razreda državnih službenika.
- XXII
1. Zoran Gajić, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik – vođa carinskog referata na graničnom prijelazu Bratunac u RC Tuzla u Sektoru za carine, Uprava za neizravno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.

3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plata iz B3 platnog razreda državnih službenika.
XXIII
1. Džemal Džananović, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik – vođa carinskog referata na graničnom prijelazu Bratunac-Novi most u RC Tuzla u Sektoru za carine, Uprava za neizravno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plata iz B3 platnog razreda državnih službenika.
XXIV
1. Aleksandar Perić, postavlja se na radno mjesto šef Carinske ispostave Bratunac u RC Tuzla u Sektoru za carine, Uprava za neizravno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plata iz B4 platnog razreda državnih službenika.
XXV
1. Dunja Dilaver, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik – vođa carinskog referata na graničnom prijelazu Prisika u RC Mostar u Sektoru za carine, Uprava za neizravno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plata iz B3 platnog razreda državnih službenika.
XXVI
1. Nada Vuković, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik – vođa carinskog referata na graničnom prijelazu Deleuša u RC Mostar u Sektoru za carine, Uprava za neizravno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plata iz B3 platnog razreda državnih službenika.
XXVII
1. Zoran Ribić, postavlja se na radno mjesto šef Carinske ispostave Trebinje u RC Mostar u Sektoru za carine, Uprava za neizravno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plata iz B4 platnog razreda državnih službenika.
XXVIII
1. Helena Pandža, postavlja se na radno mjesto šef Carinske ispostave Čapljinina u RC Mostar u Sektoru za carine, Uprava za neizravno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plata iz B4 platnog razreda državnih službenika.
XXIX
1. Mladen Prkačin, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik – vođa carinskog referata na graničnom prijelazu Trebimlja u RC Mostar u Sektoru za carine, Uprava za neizravno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plata iz B3 platnog razreda državnih službenika.
XXX
1. Gordana Aćimović, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik – vođa carinskog referata na graničnom prijelazu Ivanjica u RC Mostar u Sektoru za carine, Uprava za neizravno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plata iz B3 platnog razreda državnih službenika.
XXXI
1. Damir Glavinić, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik – vođa carinskog referata na graničnom prijelazu Neum I u RC Mostar u Sektoru za carine, Uprava za neizravno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plata iz B3 platnog razreda državnih službenika.
XXXII
1. Željko Obradović, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik – vođa carinskog referata na graničnom prijelazu Doljani u RC Mostar u Sektoru za carine, Uprava za neizravno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plata iz B3 platnog razreda državnih službenika.
XXXIII
1. Frano Dogan, postavlja se na radno mjesto šef Grupe za kontrolu u Regionalnom centru Mostar u Sektoru za carine, Uprava za neizravno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plata iz B4 platnog razreda državnih službenika.
XXXIV
1. Ernest Tadić, postavlja se na radno mjesto šef Grupe za tarifu, vrijednost i podrijetlo robe u RC Mostar u Sektoru za carine, Uprava za neizravno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plata iz B4 platnog razreda državnih službenika.
XXXV
1. Katica Stanić, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik – vođa carinskog referata na graničnom prijelazu Donji Svilaj u RC Banja Luka u Sektoru za carine, Uprava za neizravno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.

2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.

3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plata iz B3 platnog razreda državnih službenika.

XXXVI

1. Haris Samardžić, postavlja se na radno mjesto šef Carinske ispostave Donji Svilaj u RC Banja Luka u Sektoru za carine, Uprava za neizravno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.

2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.

3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plata iz B4 platnog razreda državnih službenika.

XXXVII

1. Branislav Nedić, postavlja se na radno mjesto šef Carinske ispostave Brod u RC Banja Luka u Sektoru za carine, Uprava za neizravno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.

2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.

3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plata iz B4 platnog razreda državnih službenika.

XXXVIII

1. Miroslav Radanović, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik – vođa carinskog referata na graničnom prijelazu Gradina u RC Banja Luka u Sektoru za carine, Uprava za neizravno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.

2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.

3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plata iz B3 platnog razreda državnih službenika.

XXXIX

1. Ilija Anić, postavlja se na radno mjesto šef Carinske ispostave Šamac u RC Banja Luka u Sektoru za carine, Uprava za neizravno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.

2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.

3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plata iz B4 platnog razreda državnih službenika.

XL

1. Ognjen Alagić, postavlja se na radno mjesto šef Odsjeka za pojednostavljene carinske postupke i ovlaštene privredne subjekte u Sektoru za carine, Uprava za neizravno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.

2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.

3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plata iz B5 platnog razreda državnih službenika.

XLI

1. Boris Đenadija, postavlja se na radno mjesto šef Grupe za provjere i zaključivanje postupka provoza i osiguranja duga u Sektoru za carine, Uprava za neizravno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.

2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.

3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plata iz B4 platnog razreda državnih službenika.

XLII

1. Nataša Trtić-Dojčinović, postavlja se na radno mjesto šef Grupe za postupak provoza u Sektoru za carine, Uprava za neizravno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.

2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.

3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plata iz B4 platnog razreda državnih službenika.

XLIII

1. Branko Dujmović, postavlja se na radno mjesto šef Odsjeka za tarifu, vrijednost i podrijetlo u Sektoru za carine, Uprava za neizravno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.

2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.

3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plata iz B5 platnog razreda državnih službenika.

XLIV

1. Jasna Balavac, postavlja se na radno mjesto šef Grupe za prinudnu naplatu u RC Mostar u Sektoru za poslovne usluge, Uprava za neizravno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.

2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.

3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plata iz B4 platnog razreda državnih službenika.

XLV

1. Tarik Nekić, postavlja se na radno mjesto šef Grupe za prinudnu naplatu u RC Sarajevo u Sektoru za poslovne usluge, Uprava za neizravno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.

2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.

3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plata iz B4 platnog razreda državnih službenika.

XLVI

1. Dragana Subašić, postavlja se na radno mjesto šef Odsjeka za prinudnu naplatu u Sektoru za poslovne usluge, Uprava za neizravno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.

2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.

3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plata iz B5 platnog razreda državnih službenika.

XLVII

1. Milan Andan, postavlja se na radno mjesto šef Odsjeka za upravljanje ljudskim potencijalima u Sektoru za poslovne usluge, Uprava za neizravno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.

2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.

3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plata iz B5 platnog razreda državnih službenika.

XLVIII

1. Nermin Perviz, postavlja se na radno mjesto šef Odsjeka za carinsko-upravni postupak u Odjeljenju za pravne poslove, Uprava za neizravno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.

2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.

3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plata iz B5 platnog razreda državnih službenika.

XLIX

1. Željka Jurić, postavlja se na radno mjesto šef Grupe za europske integracije u Odjeljenju za komunikacije i međunarodnu suradnju, Uprava za neizravno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plata iz B4 platnog razreda državnih službenika.

L

1. Admir Malagić, postavlja se na radno mjesto šef Odsjeka za politike i planove u Uredu ministra, Ministarstvo sigurnosti BiH, počev od 15.04.2023. godine.
2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plaća iz B4 platnog razreda državnih službenika.

LI

1. Nebojša Mičić postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik za oglašavanja u Odsjeku za oglašavanje i javne ispite Sektora za postavljenja, Agencija za državnu službu BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plaća iz B3 platnog razreda državnih službenika, obračunata po koeficijentu 2,93.

LII

1. Abela Pobrić-Poturović, postavlja se na radno mjesto šef Odsjeka za prava izbjeglica, raseljenih lica i povratnika u Sektoru za izbjeglice, raseljena lica, readmisiju i stambenu politiku, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plaća iz B4 platnog razreda državnih službenika.

LIII

1. Dario Šegrt, postavlja se na radno mjesto šef Odsjeka za statusna pitanja i informiranje iseljeničtva u Sektoru za iseljeničtvo, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz točke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plaća iz B4 platnog razreda državnih službenika.

Broj 03-34-2-180-6/23

17. svibnja 2023. godine
Sarajevo

Direktor

Neven Akšamija

На основу члана 28. став 5. Закона о државној служби у институцијама Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 19/02, 35/03, 4/04, 26/04, 37/04, 48/05, 2/06, 32/06, 43/09, 8/10, 40/12 и 93/17) и члана 12. став (3) Правилника о условима и начину обављања интерних конкурса, интерних и екстерних премјештаја државних службеника у институцијама Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 62/10, 30/14 и 38/17), Агенција за државну

службу Босне и Херцеговине, по службеној дужности, објављује

ПРЕГЛЕД

ПОСТАВЉЕНИХ ДРЖАВНИХ СЛУЖБЕНИКА ПО ИНТЕРНИМ ОГЛАСИМА ЗА АПРИЛ 2023. ГОДИНЕ

I

1. Ана Шпирић, поставља се на радно мјесто шеф Одсјека за међународне патенте Сектора за патенте, Институт за интелектуално својина БиХ, почев од 01.04.2023. године.
2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б4 платног разреда државних службеника.

II

1. Сњежана Станојевић, поставља се на радно мјесто виши стручни сарадник за патенте у Одсјеку за националне патенте Сектора за патенте, Институт за интелектуално својина БиХ, почев од 01.04.2023. године.
2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б2 платног разреда државних службеника.

III

1. Споменка Шего, поставља се на радно мјесто виши стручни сарадник за патенте у Одсјеку за националне патенте Сектора за патенте, Институт за интелектуално својина БиХ, почев од 01.04.2023. године.
2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б2 платног разреда државних службеника.

IV

1. Манда Галић, поставља се на радно мјесто стручни савјетник за другостепено управно поступање у Одсјеку за развој система интелектуалне својине Сектора за развој система интелектуалног власништва, Институт за интелектуално својина БиХ, почев од 01.04.2023. године.
2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б3 платног разреда државних службеника.

V

1. Јелена Лале, поставља се на радно мјесто шеф Одсјека за правне, кадровске, опште и заједничке послове у Сектору за правне, кадровске, опште и финансијске послове, Министарство финансија и трезора БиХ, почев од 03.04.2023. године.
2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б4 платног разреда државних службеника.

VI

1. Кристина Чавара, поставља се на радно мјесто шеф Одсјека за писарницу и архиву у Сектору за правне, кадровске, опште и финансијске послове, Министарство финансија и трезора БиХ, почев од 03.04.2023. године.
2. Државни службеник из тачке 1. размјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б4 платног разреда државних службеника.

VII

1. Дана Шарчевић, поставља се на радно мјесто шеф Одсјека за послове државног фонда (ДФ) у Сектору за трезорско пословање, Министарство финансија и трезора БиХ, почев од 03.04.2023. године.
2. Државни службеник из тачке 1. размјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б4 платног разреда државних службеника.

VIII

1. Ана Савић, поставља се на радно мјесто шеф Одсјека за европске интеграције и програмирање помоћи Европске уније (ЕУ) у Сектору за финансирање програма и пројеката ИПА (ЦФУ), Министарство финансија и трезора БиХ, почев од 03.04.2023. године.
2. Државни службеник из тачке 1. размјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б4 платног разреда државних службеника.

IX

1. Александра Ђећез, поставља се на радно мјесто стручни савјетник за дозволе у Одсјеку за прописе, дозволе и индустријску безбједност Сектора за заштиту тајних података - Државни безбједносни орган, Министарство безбједности БиХ, почев од 01.04.2023. године.
2. Државни службеник из тачке 1. размјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б3 платног разреда државних службеника.

X

1. Минела Хаџихасановић, поставља се на радно мјесто стручни савјетник-портпарол у Кабинету директора, Дирекција за координацију полицијских тијела БиХ, почев од 12.04.2023. године.
2. Државни службеник из тачке 1. размјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б3 платног разреда државних службеника.

XI

1. Теа Покрајчић, поставља се на радно мјесто стручни савјетник за међународну правну помоћ и сарадњу у грађанским стварима у Сектору за међународну и међуентитетску правну помоћ и сарадњу, Министарство правде БиХ, почев од 03.04.2023. године.

2. Државни службеник из тачке 1. размјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.

3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б3 платног разреда државних службеника.

XII

1. Сања Судар-Михић, поставља се на радно мјесто стручни савјетник за признавање докумената из области високог образовања у Одсјеку за признавање докумената Сектора за информисање, сарадњу и признавање докумената, Центар за информисање и признавање докумената из области високог образовања, почев од 01.05.2023. године.

2. Државни службеник из тачке 1. размјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.

3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б3 платног разреда државних службеника.

XIII

1. Сеад Мулић, поставља се на радно мјесто стручни савјетник за антидопинг превенцију, едукацију и сарадњу са спортским савезима, Подручје рада за допинг контролу, превенцију, едукацију, истраживање и развој, Агенција за антидопинг контролу БиХ, почев од 01.05.2023. године.

2. Државни службеник из тачке 1. размјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.

3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б3 платног разреда државних службеника.

XIV

1. Дамир Мукиновић, поставља се на радно мјесто стручни савјетник за планирање, развој, базе података и регистровану тест групу спортиста, Подручје рада за допинг контролу, превенцију, едукацију, истраживање и развој, Агенција за антидопинг контролу БиХ, почев од 01.05.2023. године.

2. Државни службеник из тачке 1. размјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.

3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б3 платног разреда државних службеника.

XV

1. Ивана Црновић, поставља се на радно мјесто виши стручни сарадник за људске ресурсе у Одјељењу за правне, кадровске и опште послове, Фонд за повратак БиХ, почев од 01.05.2023. године.

2. Државни службеник из тачке 1. размјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.

3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б2 платног разреда државних службеника.

XVI

1. Сауд Подруг, поставља се на радно мјесто стручни савјетник за средства у Одјељењу за финансијске послове, Фонд за повратак БиХ, почев од 01.05.2023. године.

2. Државни службеник из тачке 1. размјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.

3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б3 платног разреда државних службеника.

XVII

1. Ајдин Вармаз, поставља се на радно мјесто шеф Групе за истраге у РЦ Бања Лука у Сектору за провођење прописа, Управа за индиректно опорезивање БиХ, почев од 01.05.2023. године.
2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б4 платног разреда државних службеника.

XVIII

1. Амир Јакуповић, поставља се на радно мјесто шеф Одсјека за обавјештавање у Сектору за провођење прописа, Управа за индиректно опорезивање БиХ, почев од 01.05.2023. године.
2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б5 платног разреда државних службеника.

XIX

1. Амела Главаш, поставља се на радно мјесто шеф Групе за обраду пореских пријава у РЦ Тузла у Сектору за порезе, Управа за индиректно опорезивање БиХ, почев од 01.05.2023. године.
2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б4 платног разреда државних службеника.

XX

1. Катарина Сесар, поставља се на радно мјесто шеф Групе за подршку у РЦ Мостар у Сектору за порезе, Управа за индиректно опорезивање БиХ, почев од 01.05.2023. године.
2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б4 платног разреда државних службеника.

XXI

1. Мирко Јовић, поставља се на радно мјесто шеф Царинске испоставе Добој у РЦ Тузла у Сектору за царине, Управа за индиректно опорезивање БиХ, почев од 01.05.2023. године.
2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б4 платног разреда државних службеника.

XXII

1. Зоран Гајић, поставља се на радно мјесто стручни савјетник – вођа царинског реферата на граничном пријелазу Братунац у РЦ Тузла у Сектору за царине, Управа за индиректно опорезивање БиХ, почев од 01.05.2023. године.
2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б3 платног разреда државних службеника.

XXIII

1. Џемал Џанановић, поставља се на радно мјесто стручни савјетник – вођа царинског реферата на граничном пријелазу Братунац-Нови мост у РЦ Тузла у Сектору за царине, Управа за индиректно опорезивање БиХ, почев од 01.05.2023. године.
2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б3 платног разреда државних службеника.

XXIV

1. Александар Перић, поставља се на радно мјесто шеф Царинске испоставе Братунац у РЦ Тузла у Сектору за царине, Управа за индиректно опорезивање БиХ, почев од 01.05.2023. године.
2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б4 платног разреда државних службеника.

XXV

1. Дуња Дилавер, поставља се на радно мјесто стручни савјетник – вођа царинског реферата на граничном пријелазу Присица у РЦ Мостар у Сектору за царине, Управа за индиректно опорезивање БиХ, почев од 01.05.2023. године.
2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б3 платног разреда државних службеника.

XXVI

1. Нада Вуковић, поставља се на радно мјесто стручни савјетник – вођа царинског реферата на граничном пријелазу Делеуша у РЦ Мостар у Сектору за царине, Управа за индиректно опорезивање БиХ, почев од 01.05.2023. године.
2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б3 платног разреда државних службеника.

XXVII

1. Зоран Рибич, поставља се на радно мјесто шеф Царинске испоставе Требиње у РЦ Мостар у Сектору за царине, Управа за индиректно опорезивање БиХ, почев од 01.05.2023. године.
2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б4 платног разреда државних службеника.

XXVIII

1. Хелена Панца, поставља се на радно мјесто шеф Царинске испоставе Чапљина у РЦ Мостар у Сектору за царине, Управа за индиректно опорезивање БиХ, почев од 01.05.2023. године.
2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.

3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б4 платног разреда државних службеника.
XXXIX
1. Младен Пркачин, поставља се на радно мјесто стручни савјетник – вођа царинског реферата на граничном пријелазу Требимља у РЦ Мостар у Сектору за царине, Управа за индиректно опорезивање БиХ, почев од 01.05.2023. године.
2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б3 платног разреда државних службеника.
XXX
1. Гордана Аћимовић, поставља се на радно мјесто стручни савјетник – вођа царинског реферата на граничном пријелазу Ивањица у РЦ Мостар у Сектору за царине, Управа за индиректно опорезивање БиХ, почев од 01.05.2023. године.
2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б3 платног разреда државних службеника.
XXXI
1. Дамир Главинић, поставља се на радно мјесто стручни савјетник – вођа царинског реферата на граничном пријелазу Неум И у РЦ Мостар у Сектору за царине, Управа за индиректно опорезивање БиХ, почев од 01.05.2023. године.
2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б3 платног разреда државних службеника.
XXXII
1. Жељко Обрадовић, поставља се на радно мјесто стручни савјетник – вођа царинског реферата на граничном пријелазу Дољани у РЦ Мостар у Сектору за царине, Управа за индиректно опорезивање БиХ, почев од 01.05.2023. године.
2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б3 платног разреда државних службеника.
XXXIII
1. Франо Доган, поставља се на радно мјесто шеф Групе за контролу у Регионалном центру Мостар у Сектору за царине, Управа за индиректно опорезивање БиХ, почев од 01.05.2023. године.
2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б4 платног разреда државних службеника.
XXXIV
1. Ернест Тадић, поставља се на радно мјесто шеф Групе за тарифу, вриједност и поријекло робе у РЦ Мостар у Сектору за царине, Управа за индиректно опорезивање БиХ, почев од 01.05.2023. године.
2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б4 платног разреда државних службеника.
XXXV
1. Катица Станић, поставља се на радно мјесто стручни савјетник – вођа царинског реферата на граничном пријелазу Доњи Свилај у РЦ Бања Лука у Сектору за царине, Управа за индиректно опорезивање БиХ, почев од 01.05.2023. године.
2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б3 платног разреда државних службеника.
XXXVI
1. Харис Самарџић, поставља се на радно мјесто шеф Царинске испоставе Доњи Свилај у РЦ Бања Лука у Сектору за царине, Управа за индиректно опорезивање БиХ, почев од 01.05.2023. године.
2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б4 платног разреда државних службеника.
XXXVII
1. Бранислав Недић, поставља се на радно мјесто шеф Царинске испоставе Брод у РЦ Бања Лука у Сектору за царине, Управа за индиректно опорезивање БиХ, почев од 01.05.2023. године.
2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б4 платног разреда државних службеника.
XXXVIII
1. Мирослав Радановић, поставља се на радно мјесто стручни савјетник – вођа царинског реферата на граничном пријелазу Градина у РЦ Бања Лука у Сектору за царине, Управа за индиректно опорезивање БиХ, почев од 01.05.2023. године.
2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б3 платног разреда државних службеника.
XXXIX
1. Илија Анић, поставља се на радно мјесто шеф Царинске испоставе Шамац у РЦ Бања Лука у Сектору за царине, Управа за индиректно опорезивање БиХ, почев од 01.05.2023. године.
2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б4 платног разреда државних службеника.
XL
1. Огњен Алагић, поставља се на радно мјесто шеф Одсјека за поједностављене царинске поступке и овлаштене привредне субјекте у Сектору за царине,

- Управа за индиректно опорезивање БиХ, почев од 01.05.2023. године.
2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
 3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б5 платног разреда државних службеника.
- XLI
1. Борис Ђенадија, поставља се на радно мјесто шеф Групе за провјере и закључивање поступка провоза и осигурања дуга у Сектору за царине, Управа за индиректно опорезивање БиХ, почев од 01.05.2023. године.
 2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
 3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б4 платног разреда државних службеника.
- XLII
1. Наташа Тртић-Дојчиновић, поставља се на радно мјесто шеф Групе за поступак провоза у Сектору за царине, Управа за индиректно опорезивање БиХ, почев од 01.05.2023. године.
 2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
 3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б4 платног разреда државних службеника.
- XLIII
1. Бранко Дујмовић, поставља се на радно мјесто шеф Одсјека за тарифу, вриједност и поријекло у Сектору за царине, Управа за индиректно опорезивање БиХ, почев од 01.05.2023. године.
 2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
 3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б5 платног разреда државних службеника.
- XLIV
1. Јасна Балавац, поставља се на радно мјесто шеф Групе за принудну наплату у РЦ Мостар у Сектору за пословне услуге, Управа за индиректно опорезивање БиХ, почев од 01.05.2023. године.
 2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
 3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б4 платног разреда државних службеника.
- XLV
1. Тарик Некић, поставља се на радно мјесто шеф Групе за принудну наплату у РЦ Сарајево у Сектору за пословне услуге, Управа за индиректно опорезивање БиХ, почев од 01.05.2023. године.
 2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
 3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б4 платног разреда државних службеника.
- XLVI
1. Драгана Субашић, поставља се на радно мјесто шеф Одсјека за принудну наплату у Сектору за пословне услуге, Управа за индиректно опорезивање БиХ, почев од 01.05.2023. године.
 2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
 3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б5 платног разреда државних службеника.
- XLVII
1. Милан Андан, поставља се на радно мјесто шеф Одсјека за управљање људским потенцијалима у Сектору за пословне услуге, Управа за индиректно опорезивање БиХ, почев од 01.05.2023. године.
 2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
 3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б5 платног разреда државних службеника.
- XLVIII
1. Нермин Первиз, поставља се на радно мјесто шеф Одсјека за царинско-управни поступак у Одјељењу за правне послове, Управа за индиректно опорезивање БиХ, почев од 01.05.2023. године.
 2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
 3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б5 платног разреда државних службеника.
- XLIX
1. Жељка Јурић, поставља се на радно мјесто шеф Групе за европске интеграције у Одјељењу за комуникације и међународну сарадњу, Управа за индиректно опорезивање БиХ, почев од 01.05.2023. године.
 2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
 3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б4 платног разреда државних службеника.
- L
1. Адмир Малагић, поставља се на радно мјесто шеф Одсјека за политике и планове у Кабинету министра, Министарство безбједности БиХ, почев од 15.04.2023. године.
 2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
 3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б4 платног разреда државних службеника.
- LI
1. Небојша Мичић поставља се на радно мјесто стручни савјетник за оглашавања у Одсјеку за оглашавање и јавне испите Сектора за постављења, Агенција за државну службу БиХ, почев од 01.05.2023. године.
 2. Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
 3. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б3 платног разреда државних службеника, обрачуната по коефицијенту 2,93.
- LII
1. Абеља Побрић-Потуровић, поставља се на радно мјесто шеф Одсјека за права избјеглица, расељених лица и повратника у Сектору за избјеглице, расељена

- лица, реадмисију и стамбену политику, Министарство за људска права и избјеглице БиХ, почев од 01.05.2023. године.
- Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
 - Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б4 платног разреда државних службеника.

LIII

- Дарио Шегрт, поставља се на радно мјесто шеф Одсјека за статусна питања и информисање исељеништва у Сектору за исељеништво, Министарство за људска права и избјеглице БиХ, почев од 01.05.2023. године.
- Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
- Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б4 платног разреда државних службеника.

Број 03-34-2-180-6/23

17. маја 2023. године

Сарајево

Директор

Невен Акшамиджа

На основу члана 28. став 5. Закона о државној служби у институцијама Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 19/02, 35/03, 4/04, 26/04, 37/04, 48/05, 2/06, 32/06, 43/09, 8/10, 40/12 и 93/17) и члана 12. став (3) Правилника о условима и начину обављања интерних конкурса, интерних и екстерних премјештаја државних службеника у институцијама Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", бр. 62/10, 30/14 и 38/17), Агенција за државну службу Босне и Херцеговине, по службеној дужности, објављује

PREGLED

POSTAVLJENIH DRŽAVNIH SLUŽBENIKA PO INTERNIM OGLASIMA ZA APRIL 2023. GODINE

I

- Ana Špirić, поставља се на радно мјесто шеф Одсјека за међународне patente Сектора за patente, Институт за интелектуално власништво БиХ, почев од 01.04.2023. године.
- Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
- Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б4 платног разреда државних службеника.

II

- Snježana Stanojević, поставља се на радно мјесто виши стручни сарадник за patente у Одсјек за националне patente Сектора за patente, Институт за интелектуално власништво БиХ, почев од 01.04.2023. године.
- Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.
- Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б2 платног разреда државних службеника.

III

- Spomenka Šego, поставља се на радно мјесто виши стручни сарадник за patente у Одсјек за националне patente Сектора за patente, Институт за интелектуално власништво БиХ, почев од 01.04.2023. године.
- Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.

- Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б2 платног разреда државних службеника.

IV

- Manda Galić, поставља се на радно мјесто стручни савјетник за другостепено управно postupanje у Одсјек за развој система интелектуалног власништва Сектора за развој система интелектуалног власништва, Институт за интелектуално власништво БиХ, почев од 01.04.2023. године.

- Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.

- Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б3 платног разреда државних службеника.

V

- Jelena Lale, поставља се на радно мјесто шеф Одсјека за правне, кадровске, опште и заједничке послове у Сектору за правне, кадровске, опште и финансијске послове, Министарство финансија и трезора БиХ, почев од 03.04.2023. године.

- Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.

- Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б4 платног разреда државних службеника.

VI

- Kristina Čavara, поставља се на радно мјесто шеф Одсјека за писаницу и архиву у Сектору за правне, кадровске, опште и финансијске послове, Министарство финансија и трезора БиХ, почев од 03.04.2023. године.

- Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.

- Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б4 платног разреда државних службеника.

VII

- Dana Šarčević, поставља се на радно мјесто шеф Одсјека за послове државног фонда (DF) у Сектору за трезорско poslovanje, Министарство финансија и трезора БиХ, почев од 03.04.2023. године.

- Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.

- Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б4 платног разреда државних службеника.

VIII

- Ana Savić, поставља се на радно мјесто шеф Одсјека за европске интеграције и програмiranje помоћи Европске уније (EU) у Сектору за finansiranje programa и projekata IPA (CJFU), Министарство финансија и трезора БиХ, почев од 03.04.2023. године.

- Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.

- Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б4 платног разреда државних службеника.

IX

- Aleksandra Čeček, поставља се на радно мјесто стручни савјетник за дозволе у Одсјек за propise, dozvole и industrijsku sigurnost Сектора за заштиту тајних података - Државни сигурносни орган, Министарство сигурности БиХ, почев од 01.04.2023. године.

- Државни службеник из тачке 1. разрјешава се дужности државног службеника на досадашњем радном мјесту.

- Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б3 платног разреда државних службеника.

X

1. Minela Hadžihasanović, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik-portparol u Kabinetu direktora, Direkcija za koordinaciju policijskih tijela BiH, počev od 12.04.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B3 platnog razreda državnih službenika.

XI

1. Tea Pokrajčić, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik za međunarodnu pravnu pomoć i saradnju u građanskim stvarima u Sektoru za međunarodnu i međuentitetsku pravnu pomoć i saradnju, Ministarstvo pravde BiH, počev od 03.04.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B3 platnog razreda državnih službenika.

XII

1. Sanja Sudar-Mihić, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik za priznavanje dokumenata iz oblasti visokog obrazovanja u Odsjeku za priznavanje dokumenata Sektora za informisanje, saradnju i priznavanje dokumenata, Centar za informisanje i priznavanje dokumenata iz oblasti visokog obrazovanja, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B3 platnog razreda državnih službenika.

XIII

1. Sead Mulić, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik za antidoping prevenciju, edukaciju i saradnju sa sportskim savezima, Područje rada za doping kontrolu, prevenciju, edukaciju, istraživanje i razvoj, Agencija za antidoping kontrolu BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B3 platnog razreda državnih službenika.

XIV

1. Damir Mukinović, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik za planiranje, razvoj, baze podataka i registrovanu test grupu sportista, Područje rada za doping kontrolu, prevenciju, edukaciju, istraživanje i razvoj, Agencija za antidoping kontrolu BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B3 platnog razreda državnih službenika.

XV

1. Ivana Crnovčić, postavlja se na radno mjesto viši stručni saradnik za ljudske resurse u Odjeljenju za pravne, kadrovske i opće poslove, Fond za povratak BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B2 platnog razreda državnih službenika.

XVI

1. Saud Podrug, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik za sredstva u Odjeljenju za finansijske poslove, Fond za povratak BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B3 platnog razreda državnih službenika.

XVII

1. Ajdin Varmaz, postavlja se na radno mjesto šef Grupe za istrage u RC Banja Luka u Sektoru za provođenje propisa, Uprava za indirektno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B4 platnog razreda državnih službenika.

XVIII

1. Amir Jakupović, postavlja se na radno mjesto šef Odsjeka za obavještanje u Sektoru za provođenje propisa, Uprava za indirektno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B5 platnog razreda državnih službenika.

XIX

1. Amela Glavaš, postavlja se na radno mjesto šef Grupe za obradu poreznih prijava u RC Tuzla u Sektoru za poreze, Uprava za indirektno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B4 platnog razreda državnih službenika.

XX

1. Katarina Sesar, postavlja se na radno mjesto šef Grupe za podršku u RC Mostar u Sektoru za poreze, Uprava za indirektno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B4 platnog razreda državnih službenika.

XXI

1. Mirko Jović, postavlja se na radno mjesto šef Carinske ispostave Doboj u RC Tuzla u Sektoru za carine, Uprava za indirektno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B4 platnog razreda državnih službenika.

XXII

1. Zoran Gajić, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik – vođa carinskog referata na graničnom prijelazu Bratunac u RC Tuzla u Sektoru za carine, Uprava za indirektno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B3 platnog razreda državnih službenika.

XXIII

1. Džemal Džananović, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik – vođa carinskog referata na graničnom prijelazu Bratunac-Novimost u RC Tuzla u Sektoru za carine, Uprava za indirektno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B3 platnog razreda državnih službenika.

XXIV

1. Aleksandar Perić, postavlja se na radno mjesto šef Carinske ispostave Bratunac u RC Tuzla u Sektoru za carine, Uprava za indirektno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B4 platnog razreda državnih službenika.

XXV

1. Dunja Dilaver, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik – vođa carinskog referata na graničnom prijelazu Prisika u RC Mostar u Sektoru za carine, Uprava za indirektno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B3 platnog razreda državnih službenika.

XXVI

1. Nada Vuković, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik – vođa carinskog referata na graničnom prijelazu Deleuša u RC Mostar u Sektoru za carine, Uprava za indirektno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B3 platnog razreda državnih službenika.

XXVII

1. Zoran Ribić, postavlja se na radno mjesto šef Carinske ispostave Trebinje u RC Mostar u Sektoru za carine, Uprava za indirektno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B4 platnog razreda državnih službenika.

XXVIII

1. Helena Pandža, postavlja se na radno mjesto šef Carinske ispostave Čapljinu u RC Mostar u Sektoru za carine, Uprava za indirektno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B4 platnog razreda državnih službenika.

XXIX

1. Mladen Prkačin, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik – vođa carinskog referata na graničnom prijelazu Trebimlja u RC Mostar u Sektoru za carine, Uprava za

indirektno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.

2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B3 platnog razreda državnih službenika.

XXX

1. Gordana Aćimović, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik – vođa carinskog referata na graničnom prijelazu Ivanjica u RC Mostar u Sektoru za carine, Uprava za indirektno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B3 platnog razreda državnih službenika.

XXXI

1. Damir Glavinić, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik – vođa carinskog referata na graničnom prijelazu Neum I u RC Mostar u Sektoru za carine, Uprava za indirektno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B3 platnog razreda državnih službenika.

XXXII

1. Željko Obradović, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik – vođa carinskog referata na graničnom prijelazu Doljani u RC Mostar u Sektoru za carine, Uprava za indirektno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B3 platnog razreda državnih službenika.

XXXIII

1. Frano Dogan, postavlja se na radno mjesto šef Grupe za kontrolu u Regionalnom centru Mostar u Sektoru za carine, Uprava za indirektno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B4 platnog razreda državnih službenika.

XXXIV

1. Ernest Tadić, postavlja se na radno mjesto šef Grupe za tarifu, vrijednost i porijeklo robe u RC Mostar u Sektoru za carine, Uprava za indirektno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B4 platnog razreda državnih službenika.

XXXV

1. Katica Stanić, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik – vođa carinskog referata na graničnom prijelazu Donji Svilaj u RC Banja Luka u Sektoru za carine, Uprava za indirektno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.

3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B3 platnog razreda državnih službenika.
XXXVI
1. Haris Samardžić, postavlja se na radno mjesto šef Carinske ispostave Donji Svilaj u RC Banja Luka u Sektoru za carine, Uprava za indirektno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B4 platnog razreda državnih službenika.
XXXVII
1. Branislav Nedić, postavlja se na radno mjesto šef Carinske ispostave Brod u RC Banja Luka u Sektoru za carine, Uprava za indirektno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B4 platnog razreda državnih službenika.
XXXVIII
1. Miroslav Radanović, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik – vođa carinskog referata na graničnom prijelazu Gradina u RC Banja Luka u Sektoru za carine, Uprava za indirektno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B3 platnog razreda državnih službenika.
XXXIX
1. Ilija Anić, postavlja se na radno mjesto šef Carinske ispostave Šamac u RC Banja Luka u Sektoru za carine, Uprava za indirektno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B4 platnog razreda državnih službenika.
XL
1. Ognjen Alagić, postavlja se na radno mjesto šef Odsjeka za pojednostavljene carinske postupke i ovlaštene privredne subjekte u Sektoru za carine, Uprava za indirektno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B5 platnog razreda državnih službenika.
XLI
1. Boris Đenadija, postavlja se na radno mjesto šef Grupe za provjere i zaključivanje postupka provoza i osiguranja duga u Sektoru za carine, Uprava za indirektno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B4 platnog razreda državnih službenika.
XLII
1. Nataša Trtić-Dojčinović, postavlja se na radno mjesto šef Grupe za postupak provoza u Sektoru za carine, Uprava za indirektno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B4 platnog razreda državnih službenika.
XLIII
1. Branko Dujmović, postavlja se na radno mjesto šef Odsjeka za tarifu, vrijednost i porijeklo u Sektoru za carine, Uprava za indirektno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B5 platnog razreda državnih službenika.
XLIV
1. Jasna Balavac, postavlja se na radno mjesto šef Grupe za prinudnu naplatu u RC Mostar u Sektoru za poslovne usluge, Uprava za indirektno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B4 platnog razreda državnih službenika.
XLV
1. Tarik Nekić, postavlja se na radno mjesto šef Grupe za prinudnu naplatu u RC Sarajevo u Sektoru za poslovne usluge, Uprava za indirektno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B4 platnog razreda državnih službenika.
XLVI
1. Dragana Subašić, postavlja se na radno mjesto šef Odsjeka za prinudnu naplatu u Sektoru za poslovne usluge, Uprava za indirektno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B5 platnog razreda državnih službenika.
XLVII
1. Milan Andan, postavlja se na radno mjesto šef Odsjeka za upravljanje ljudskim potencijalima u Sektoru za poslovne usluge, Uprava za indirektno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B5 platnog razreda državnih službenika.
XLVIII
1. Nermin Perviz, postavlja se na radno mjesto šef Odsjeka za carinsko-upravni postupak u Odjeljenju za pravne poslove, Uprava za indirektno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B5 platnog razreda državnih službenika.

XLIX

1. Željka Jurić, postavlja se na radno mjesto šef Grupe za evropske integracije u Odjeljenju za komunikacije i međunarodnu saradnju, Uprava za indirektno oporezivanje BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B4 platnog razreda državnih službenika.

L

1. Admir Malagić, postavlja se na radno mjesto šef Odsjeka za politike i planove u Kabinetu ministra, Ministarstvo sigurnosti BiH, počev od 15.04.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B4 platnog razreda državnih službenika.

LI

1. Nebojša Mičić postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik za oglašavanja u Odsjeku za oglašavanje i javne ispite Sektora za postavljenja, Agencija za državnu službu BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B3 platnog razreda državnih službenika, obračunata po koeficijentu 2,93.

LII

1. Abela Pobrić-Poturović, postavlja se na radno mjesto šef Odsjeka za prava izbjeglica, raseljenih lica i povratnika u Sektoru za izbjeglice, raseljena lica, readmisiju i stambenu politiku, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B4 platnog razreda državnih službenika.

LIII

1. Dario Šegrt, postavlja se na radno mjesto šef Odsjeka za statusna pitanja i informisanje iseljeničtva u Sektoru za iseljeničtvo, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državni službenik iz tačke 1. razrješava se dužnosti državnog službenika na dosadašnjem radnom mjestu.
3. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B4 platnog razreda državnih službenika.

Broj 03-34-2-180-6/23

17. maja 2023. godine

Sarajevo

Direktor
Neven Akšamija

498

Na temelju članka 29. stavak (4) Odluke o načinu polaganja javnog i stručnog ispita ("Službeni glasnik BiH", br. 96/07, 43/10, 103/12 i 56/19), a u svezi s člankom 28. stavak 5. Zakona o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 19/02, 35/03, 4/04, 26/04, 37/04, 48/05, 2/06, 32/06, 43/09, 8/10, 40/12 i 93/17), Agencija za državnu službu Bosne i Hercegovine, po službenoj dužnosti, objavljuje

PREGLED

**POSTAVLJENIH DRŽAVNIH SLUŽBENIKA PO
JAVNIM NATJEČAJIMA ZA TRAVANJ 2023. GODINE**
I

1. Lazar Galić, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik za harmonizaciju propisa u Odjeljenju za međunarodnu uradnju, harmonizaciju propisa i pravne poslove – IR/LD, Direkcija za civilno zrakoplovstvo BiH, počev od 10.04.2023. godine.
2. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plaća iz B3 platnog razreda državnih službenika.

II

1. Igor Stupar, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik za osiguranje kvaliteta – ljudski resursi i interne procedure HR and IP u Odjeljenju za osiguranje kvaliteta – QAD, Direkcija za civilno zrakoplovstvo BiH, počev od 10.04.2023. godine.
2. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plaća iz B3 platnog razreda državnih službenika.

III

1. Ines Miletić, postavlja se na radno mjesto viši stručni suradnik za baze troškova EN – ROUTE u Odjeljenju za financije i računovodstvo F/AD, Direkcija za civilno zrakoplovstvo BiH, počev od 10.04.2023. godine.
2. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plaća iz B2 platnog razreda državnih službenika.

IV

1. Neven Kajić postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik – interni kontrolor u Odsjeku za potporu, Agencija za školovanje i stručno usavršavanje kadrova, počev od 20.04.2023. godine.
2. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plaća iz B3 platnog razreda državnih službenika.

V

1. Mario Dedić postavlja se na radno mjesto viši stručni suradnik – instruktor za specijalističku obuku u Odsjeku za specijalističku obuku Sektora za obuku, Agencija za školovanje i stručno usavršavanje kadrova, počev od 20.04.2023. godine.
2. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plaća iz B2 platnog razreda državnih službenika.

VI

1. Ljiljana Todorović postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik za proračun u Odsjeku za financijske i opće poslove Sektora za informacijske, kadrovske, pravne, financijske i opće, Agencija za nadzor nad tržištem BiH, počev od 01.05.2023. godine.
2. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plaća iz B3 platnog razreda državnih službenika.

VII

1. Berin Halilović, postavlja se na radno mjesto stručni suradnik za kadrovske, opće poslove i javne nabave u Sektoru za pravne, financijske i opće poslove, Ured za zakonodavstvo Vijeća ministara BiH, počev od 15.05.2023. godine.
2. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plaća iz B1 platnog razreda državnih službenika.

VIII

1. Andrej Vlahušić, postavlja se na radno mjesto viši stručni suradnik za pripremu sjednica Zastupničkog doma u Odjelu za pripremu sjednica Predstavničkog doma –

Tajništvo Parlamentarne skupštine BiH, počev od 03.05.2023. godine.

2. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plaća iz B2 platnog razreda državnih službenika.

IX

1. Jovana Mrkajić, postavlja se na radno mjesto viši stručni suradnik za pripremu sjednica Doma naroda u Uredu tajnika Doma naroda – Tajništvo Parlamentarne skupštine BiH, počev od 03.05.2023. godine.

2. Državnom službeniku iz točke 1. pripada plaća iz B2 platnog razreda državnih službenika.

Broj 03-34-2-179-6/23

17. svibnja 2023. godine

Sarajevo

Direktor

Neven Akšamija

Na osnovu člana 29. stav (4) Odluke o načinu polaganja javnog i stručnog ispita ("Službeni glasnik BiH", br. 96/07, 43/10, 103/12 i 56/19), a u vezi sa članom 28. stav 5. Zakona o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 19/02, 35/03, 4/04, 26/04, 37/04, 48/05, 2/06, 32/06, 43/09, 8/10, 40/12 i 93/17), Agencija za državnu službu Bosne i Hercegovine, po službenoj dužnosti, objavljuje

ПРЕГЛЕД

ПОСТАВЉЕНИХ ДРЖАВНИХ СЛУЖБЕНИКА ПО ЈАВНИМ ОГЛАСИМА ЗА АПРИЛ 2023. ГОДИНЕ

I

1. Лазар Галић, поставља се на радно мјесто стручни савјетник за хармонизацију прописа у Одјељењу за међународну сарадњу, хармонизацију прописа и правне послове – ИР/ЛД, Дирекција за цивилно ваздухопловство БиХ, почев од 10.04.2023. године.

2. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б3 платног разреда државних службеника.

II

1. Игор Ступар, поставља се на радно мјесто стручни савјетник за осигурање квалитета – Људски ресурси и интерне процедуре ХР анд ИП у Одјељењу за осигурање квалитета – QАД, Дирекција за цивилно ваздухопловство БиХ, почев од 10.04.2023. године.

2. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б3 платног разреда државних службеника.

III

1. Инес Милетић, поставља се на радно мјесто виши стручни сарадник за базе трошкова EN – ROUTE у Одјељењу за финансије и рачуноводство Ф/АД, Дирекција за цивилно ваздухопловство БиХ, почев од 10.04.2023. године.

2. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б2 платног разреда државних службеника.

IV

1. Неვენ Кајић поставља се на радно мјесто стручни савјетник – интерни контролор у Одсјеку за подршку, Агенција за школовање и стручно усавршавање кадрова, почев од 20.04.2023. године.

2. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б3 платног разреда државних службеника.

V

1. Марио Дедић поставља се на радно мјесто виши стручни сарадник – инструктор за специјалистичку обуку у Одсјеку за специјалистичку обуку Сектора за

обуку, Агенција за школовање и стручно усавршавање кадрова, почев од 20.04.2023. године.

2. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б2 платног разреда државних службеника.

VI

1. Љиљана Тодоровић поставља се на радно мјесто стручни савјетник за буџет у Одсјеку за финансијске и опште послове Сектора за информационе, кадровске, правне, финансијске и опште, Агенција за надзор над тржиштем БиХ, почев од 01.05.2023. године.

2. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б3 платног разреда државних службеника.

VII

1. Берин Халиловић, поставља се на радно мјесто стручни сарадник за кадровске, опште послове и јавне набавке у Сектору за правне, финансијске и опште послове, Уред за законодавство Савјета министара БиХ, почев од 15.05.2023. године.

2. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б1 платног разреда државних службеника.

VIII

1. Андреј Влахушић, поставља се на радно мјесто виши стручни сарадник за припрему сједница Представничког дома у Одјелу за припрему сједница Представничког дома – Секретаријат Парламентарне скупштине БиХ, почев од 03.05.2023. године.

2. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б2 платног разреда државних службеника.

IX

1. Јована Мркајић, поставља се на радно мјесто виши стручни сарадник за припрему сједница Дома народа у Кабинету секретара Дома народа – Секретаријат Парламентарне скупштине БиХ, почев од 03.05.2023. године.

2. Државном службенику из тачке 1. припада плата из Б2 платног разреда државних службеника.

Broj 03-34-2-179-6/23

17. маја 2023. године

Sarajevo

Директор

Невен Акшамиа

Na osnovu člana 29. stav (4) Odluke o načinu polaganja javnog i stručnog ispita ("Službeni glasnik BiH", br. 96/07, 43/10, 103/12 i 56/19), a u vezi sa članom 28. stav 5. Zakona o državnoj službi u institucijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 19/02, 35/03, 4/04, 26/04, 37/04, 48/05, 2/06, 32/06, 43/09, 8/10, 40/12 i 93/17), Agencija za državnu službu Bosne i Hercegovine, po službenoj dužnosti, objavljuje

ПРЕГЛЕД

ПОСТАВЉЕНИХ ДРЖАВНИХ СЛУЖБЕНИКА ПО ЈАВНИМ ОГЛАСИМА ЗА АПРИЛ 2023. ГОДИНЕ

I

1. Lazar Galić, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik za harmonizaciju propisa u Odjeljenju za međunarodnu saradnju, harmonizaciju propisa i pravne poslove – IR/LD, Direkcija za civilno zrakoplovstvo BiH, počev od 10.04.2023. godine.

2. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B3 platnog razreda državnih službenika.

II

1. Igor Stupar, postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik za osiguranje kvaliteta – ljudski resursi i interne procedure

HR and IP u Odjeljenju za osiguranje kvaliteta – QAD, Direkcija za civilno zrakoplovstvo BiH, počev od 10.04.2023. godine.

2. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B3 platnog razreda državnih službenika.

III

1. Ines Miletić, postavlja se na radno mjesto viši stručni saradnik za baze troškova EN – ROUTE u Odjeljenju za finansije i računovodstvo F/AD, Direkcija za civilno zrakoplovstvo BiH, počev od 10.04.2023. godine.

2. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B2 platnog razreda državnih službenika.

IV

1. Neven Kajić postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik – interni kontrolor u Odsjeku za podršku, Agencija za školovanje i stručno usavršavanje kadrova, počev od 20.04.2023. godine.

2. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B3 platnog razreda državnih službenika.

V

1. Mario Dedić postavlja se na radno mjesto viši stručni saradnik – instruktor za specijalističku obuku u Odsjeku za specijalističku obuku Sektora za obuku, Agencija za školovanje i stručno usavršavanje kadrova, počev od 20.04.2023. godine.

2. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B2 platnog razreda državnih službenika.

VI

1. Ljiljana Todorović postavlja se na radno mjesto stručni savjetnik za budžet u Odsjeku za finansijske i opšte poslove Sektora za informacione, kadrovske, pravne, finansijske i opšte, Agencija za nadzor nad tržištem BiH, počev od 01.05.2023. godine.

2. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B3 platnog razreda državnih službenika.

VII

1. Berin Halilović, postavlja se na radno mjesto stručni saradnik za kadrovske, opšte poslove i javne nabavke u Sektoru za pravne, finansijske i opšte poslove, Ured za zakonodavstvo Vijeća ministara BiH, počev od 15.05.2023. godine.

2. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B1 platnog razreda državnih službenika.

VIII

1. Andrej Vlahušić, postavlja se na radno mjesto viši stručni saradnik za pripremu sjednica Predstavničkog doma u Odjelu za pripremu sjednica Predstavničkog doma – Sekretarijat Parlamentarne skupštine BiH, počev od 03.05.2023. godine.

2. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B2 platnog razreda državnih službenika.

IX

1. Jovana Mrkajić, postavlja se na radno mjesto viši stručni saradnik za pripremu sjednica Doma naroda u Kabinetu sekretara Doma naroda – Sekretarijat Parlamentarne skupštine BiH, počev od 03.05.2023. godine.

2. Državnom službeniku iz tačke 1. pripada plata iz B2 platnog razreda državnih službenika.

Broj 03-34-2-179-6/23

17. maja 2023. godine

Sarajevo

Direktor

Neven Akšamija

AGENCIJA ZA STATISTIKU BOSNE I HERCEGOVINE

499

Na temelju članka 8. stavak 2. točka h) Zakona o statistici Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 26/04 i 42/04), Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine objavljuje

PRIOPĆENJE

O PROSJEČNOJ MJESEČNOJ BRUTO PLAĆI ZAPOSLENIH U BOSNI I HERCEGOVINI ZA OŽUJAK 2023. GODINE

1. Prosječna mjesečna bruto plaća po zaposlenom ostvarena u Bosni i Hercegovini za ožujak 2023. godine iznosi 1 942 KM.

Broj 10-43-7-1-425-1-2/23

18. svibnja 2023. godine

Sarajevo

Ravnateljica

Vesna Čužić, v. r.

На основу члана 8 став 2 тачка х) Закона о статистици Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број 26/04 и 42/04), Агенција за статистику Босне и Херцеговине објављује

САОПШТЕЊЕ

О ПРОСЈЕЧНОЈ МЈЕСЕЧНОЈ БРУТО ПЛАТИ ЗАПОСЛЕНИХ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ ЗА МАРТ 2023. ГОДИНЕ

1. Просјечна мјесечна бруто плата по запосленом остварена у Босни и Херцеговини за март 2023. године износи 1 942 КМ.

Број 10-43-7-1-425-1-2/23

18. маја 2023. године

Сарајево

Директор

Весна Ћужић, с. р.

На основу члана 8. став 2. тачка h) Закона о статистици Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број 26/04 и 42/04), Агенција за статистику Босне и Херцеговине објављује

САОПЃЕНЈЕ

О ПРОСЈЕЧНОЈ МЈЕСЕЧНОЈ БРУТО ПЛАЌИ ЗАПОСЛЕНИХ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ ЗА МАРТ 2023. ГОДИНЕ

1. Просјечна мјесечна бруто плаћа по запосленом остварена у Босни и Херцеговини за март 2023. године износи 1 942 КМ.

Број 10-43-7-1-425-1-2/23

18. маја 2023. године

Сарајево

Директорка

Весна Ћужић, с. р.

500

Na temelju članka 7. stavak 2. Zakona o plaćama i naknadama u institucijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 50/08) i članka 8. stavak 2. točka h) Zakona o statistici Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 26/04 i 42/04), Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine objavljuje

PRIOPĆENJE**O PROSJEČNOJ ISPLAĆENOJ MJESEČNOJ NETO
PLAĆI ZAPOSLENIH U BOSNI I HERCEGOVINI ZA
OŽUJAK 2023. GODINE**

1. Prosječna isplaćena mjesečna neto plaća po zaposlenom ostvarena u Bosni i Hercegovini za ožujak 2023. godine iznosi 1 260 KM.

Broj 10-43-7-1-425-1-2/23

18. svibnja 2023. godine

Sarajevo

Ravnateljica

Vesna Ćužić, v. r.

На основу члана 7. став 2 Закона о платама и накнадама у институцијама Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број 50/08) и члана 8. став 2. тачка х) Закона о статистици Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број 26/04 и 42/04), Агенција за статистику Босне и Херцеговине објављује

САОПШТЕЊЕ**О ПРОСЈЕЧНОЈ ИСПЛАЋЕНОЈ МЈЕСЕЧНОЈ НЕТО
ПЛАТИ ЗАПОСЛЕНИХ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ
ЗА МАРТ 2023. ГОДИНЕ**

1. Просјечна исплаћена мјесечна нето плата по запосленом остварена у Босни и Херцеговини за март 2023. године износи 1 260 КМ.

Број 10-43-7-1-425-1-2/23

18. маја 2023. године

Сарајево

Директор

Весна Ћужић, с. р.

На основу члана 7. став 2. Закона о плаћама и накнадама у институцијама Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број 50/08) и члана 8. став 2. тачка h) Закона о статистици Босне и Херцеговине ("Службени гласник БиХ", број 26/04 и 42/04), Агенција за статистику Босне и Херцеговине објављује

САОПЋЕНЈЕ**О ПРОСЈЕЧНОЈ ИСПЛАЋЕНОЈ МЈЕСЕЧНОЈ НЕТО
ПЛАЌИ ЗАПОСЛЕНИХ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ ЗА
МАРТ 2023. ГОДИНЕ**

1. Просјечна исплаћена мјесечна нето плаћа по запосленом остварена у Босни и Херцеговини за март 2023. године износи 1 260 КМ.

Број 10-43-7-1-425-1-2/23

18. маја 2023. године

Сарајево

Директорка

Весна Ћуџић, с. р.

KAZALO

VIJEĆE MINISTARA

BOSNE I HERCEGOVINE

489 Odluka o imenovanju člana i zamjenika člana Administrativnog vijeća Razvojne banke Vijeća Europe (hrvatski jezik)

Odluka o imenovanju člana i zamjenika člana Administrativnog savjeta Razvojne banke Savjeta Evrope (srpski jezik)

Odluka o imenovanju člana i zamjenika člana Administrativnog vijeća Razvojne banke Vijeća Evrope (bosanski jezik)

490 Rješenje o imenovanju vršitelja dužnosti ravnatelja Agencije za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine (hrvatski jezik)

Rješenje o imenovanju vršioца дужности директора Агенције за рад и запошљавање Босне и Херцеговине (srpski jezik)

Rješenje o imenovanju vršioца дужности директора Агенције за рад и запошљавање Босне и Херцеговине (bosanski jezik)

491 Rješenje o imenovanju vršitelja dužnosti ravnatelja Agencije za antidoping kontrolu Bosne i Hercegovine (hrvatski jezik)

Rješenje o imenovanju vršioца дужности директора Агенције за антидопинг контролу Босне и Херцеговине (srpski jezik)

Rješenje o imenovanju vršioца дужности директора Агенције за антидопинг контролу Босне и Херцеговине (bosanski jezik)

MINISTARSTVO PRAVDE

BOSNE I HERCEGOVINE

492 Pravilnik o izmjenama Pravilnika o naknadama za rad u Povjerenstvu za polaganje pravosudnog ispita na razini Bosne i Hercegovine (hrvatski jezik)

Правилник о измјенама Правилника о накнадама за рад у Комисији за полагање правосудног испита на нивоу Босне и Херцеговине (srpski jezik)

Pravilnik o izmjenama Pravilnika o naknadama za rad u Komisiji za polaganje pravosudnog ispita na nivou Bosne i Hercegovine (bosanski jezik)

MINISTARSTVO ZA LJUDSKA PRAVA I IZBJEGLICE BOSNE I HERCEGOVINE

493 Odluka o usvajanju minimalnih standarda za pružanje kvalitetne pomoći i potpore žrtvama trgovanja ljudima, posebno djeci, u Bosni i Hercegovini (hrvatski jezik)

Odluka o usvajaњу минималних стандарда за пружање квалитетне помоћи и подршке жртвима трговине људима, посебно дјеци, у Босни и Херцеговини (srpski jezik)

Odluka o usvajanju minimalnih standarda za pružanje kvalitetne pomoći i podrške žrtvama trgovine ljudima, posebno djeci, u Bosni i Hercegovini (bosanski jezik)

1 SREDIŠNJE IZBORNO POVJERENSTVO BOSNE I HERCEGOVINE

494 Odluka o zaključivanju i potvrđivanju broja upisanih birača u Središnji birački popis za prijevremene izbore za gradonačelnika Grada Živinice, koji će se održati u nedjelju 28.05.2023. godine (hrvatski jezik)

Odluka o zaključivaњу и потврђивању броја уписаних бирача у Централни бирачки списак за пријевремене изборе за градоначелника Града Живинице, који ће се одржати у недјељу 28.05.2023. године (srpski jezik)

Odluka o zaključivanju i potvrđivanju broja upisanih birača u Centralni birački spisak za prijevremene izbore za gradonačelnika Grada Živinice, koji će se održati u nedjelju 28.05.2023. godine (bosanski jezik)

495 Odluka o zaključivanju i potvrđivanju broja upisanih birača u Središnji birački popis za birače koji glasuju putem mobilnog tima za prijevremene izbore za gradonačelnika Grada Živinice, koji će se održati u nedjelju 28.05.2023. godine (hrvatski jezik)

Odluka o zaključivaњу и потврђивању броја уписаних бирача у Централни бирачки списак за бираче који гласају путем мобилног тима за пријевремене изборе за градоначелника Града Живинице, који ће се одржати у недјељу 28.05.2023. године (srpski jezik)

Odluka o zaključivanju i potvrđivanju broja upisanih birača u Centralni birački spisak za birače koji glasuju putem mobilnog tima za prijevremene izbore za gradonačelnika Grada Živinice, koji će se održati u nedjelju 28.05.2023. godine (bosanski jezik)

AGENCIJA ZA DR\AVNU SLUŽBU

BOSNE I HERCEGOVINE

496 Pravilnik o dopuni Pravilnika o karakteru i sadržaju natječaja, načinu provođenja intervjua i obrascima za provođenje intervjua (hrvatski jezik)

Правилник о допуни Правилника о карактеру и садржају конкурса, начину провођења интервјуа и обрасцима за провођење интервјуа (srpski jezik)

Pravilnik o dopuni Pravilnika o karakteru i sadržaju konkursa, načinu provođenja intervjua i obrascima za provođenje intervjua (bosanski jezik)

66

96

96

96

97

97

97

98

98

99

34

497	Pregled postavljenih državnih službenika po internim natječajima za travanj 2023. godine (hrvatski jezik)	100	AGENCIJA ZA STATISTIKU BOSNE I HERCEGOVINE		
	Преглед постављених државних службеника по јавним огласима за април 2023. године (српски језик)	104	499	Priopćenje o prosječnoj mjesečnoj bruto plaći zaposlenih u Bosni i Hercegovini za ožujak 2023. godine (hrvatski jezik)	115
	Pregled postavljenih državnih službenika po internim oglasima za april 2023. godine (bosanski jezik)	109		Саопштење о просјечној мјесечној бруто плати запослених у Босни и Херцеговини за март 2023. године (српски језик)	115
498	Pregled postavljenih državnih službenika po javnim natječajima za travanj 2023. godine (hrvatski jezik)	113	500	Saopćenje o prosječnoj mjesečnoj bruto plaći zaposlenih u Bosni i Hercegovini za mart 2023. godine (bosanski jezik)	115
	Преглед постављених државних службеника по јавним огласима за април 2023. године (српски језик)	114		Priopćenje o prosječnoj isplaćenoj mjesečnoj neto plaći zaposlenih u Bosni i Hercegovini za ožujak 2023. godine (hrvatski jezik)	116
	Pregled postavljenih državnih službenika po javnim oglasima za april 2023. godine (bosanski jezik)	114		Саопштење о просјечној исплаћеној мјесечној нето плати запослених у Босни и Херцеговини за март 2023. године (српски језик)	116
				Saopćenje o prosječnoj isplaćenoj mjesečnoj neto plaći zaposlenih u Bosni i Hercegovini za mart 2023. godine (bosanski jezik)	116

Ines KRTALIĆ

Senad OGLEČEVAC

§

**PRIRUČNIK
ZA POŁAGANJE
STRUCNOG
UPRAVNOG
ISPITA**

Sarajevo, 2022.

Službeni list BiH
JP NIO Službeni list
Bosne i Hercegovine

Jezik ▾ Službena glasila ▾ Oglašavanje Pretraga Vijesti Web shop Info ▾ Javne nabave ▾

Naslovna stranica

Pretpлата
Cjenovnik
Izdavaštvo
Info - historijat
Kontakt
Međun. saradnja
Korisni linkovi
Oglasni dio

branka
→ Promjena šifre
→ Odjava

IZMJENE PLANA JAVNIH NABAVKI ZA 2022. GODINU

Službeni glasnik BiH broj 1/23
VUJEĆE MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE
ODLUKU O IMENOVANJU PREDSTAVNIKA BOSNE I HERCEGOVINE U ZAJEDNIČKI ODBOR ZA OBRAZOVNU I ZNANSTVENU SURADNJU IZMEĐU VUJEĆA MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE I VLADE REPUBLIKE SJEVERNE MAKEDONIJE
VUJEĆE MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE
ODLUKU O ODOBROVANJU SREDSTAVA TEKUĆE PRIČUVE

Službene novine Federacije BiH broj 104/22
VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE
UREDBU O PRESTANKU VAŽENJA UREDBE O UTVRĐIVANJU VLASTITIH PRIHODA, NAČINA I ROKOVA RASPODJELE
VLADA FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE
UREDBU O KRITERIJIMA ZA OBRAČUN I NAČIN PLAĆANJA NAKNADA ZA PROIZVOĐE KOJI NAKON UPOTREBE POSTAJU AMBALAŽNI OTPAD I ELEKTRIČNI I ELEKTRONSKI OTPAD

Službene novine Kantona Sarajevo broj 1/23
SKUPŠTINA KANTONA SARAJEVO
ODLUKU O DAVANJU SAGLASNOSTI NA ODLUKU O PRIVREMENOM FINANSIRANJU ZAVODA ZDRAVSTVENOG

Međunarodni ugovori broj 8/22
PREDSEDNIŠTVO BOSNE I HERCEGOVINE
ODLUKU O PRIHVATANJU ODRICANJA I IZMJENA I DOPUNA U SVEZI SPORAZUMA O INVESTICIJSKOM

JP NIO
Službeni list BiH
Dž. Bijedića 39/III
71000 Sarajevo, BiH
tel/fax:
+387 33 72 20 30
e-pošta:
Službeni list BiH

ISO 9001
INTERCERT

BAZA PRAVNIH AKATA

Nakladnik: Ovlaštena služba Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, Trg BiH 1, Sarajevo - Za nakladnika: tajnik Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine Gordana Živković - Priprema i distribucija: JP NIO Službeni list BiH Sarajevo, Džemala Bijedića 39/III - Ravnatelj: Dragan Prusina - Telefoni: Centrala: 722-030 - Ravnatelj: 722-061 - Pretplata: 722-054, faks: 722-071 - Oglasni odjel: 722-049, 722-050 faks: 722-074 - Služba za pravne i opće poslove: 722-051 - Računovodstvo: 722-044, 722-046 - Komercijala: 722-042 - Pretplata se utvrđuje polugodišnje, a uplata se vrši UNAPRIJED u korist računa: UNICREDIT BANK DD 338-320-22000052-11, ASA BANKA DD Sarajevo 134-470-10067655-09, ADDIKO BANK AD Banja Luka, filijala Brčko 552-000-00000017-12, RAIFFEISEN BANK DD BiH Sarajevo 161-000-00071700-57 - Tisak: "Unioninvestplastika" d.d. Sarajevo - Za tiskaru: Muhamed Mirvić - Reklamacije za neprimljene brojeve primaju se 20 dana od izlaska glasila.

"Službeni glasnik BiH" je upisan u evidenciju javnih glasila pod rednim brojem 731.

Upis u sudski registar kod Kantonalnog suda u Sarajevu, broj UF/I - 2168/97 od 10.07.1997. godine. - Identifikacijski broj 4200226120002. - Porezni broj 01071019. - PDV broj 200226120002. Molimo pretplatnike da obvezno dostave svoj PDV broj radi izdavanja poreske fakture.

Pretplata za I polugodište 2023. za "Službeni glasnik BiH" i "Međunarodne ugovore" 120,00 KM, "Službene novine Federacije BiH" 110,00 KM.

Web izdanje: <http://www.sluzbenilist.ba> - godišnja pretplata 240,00 KM